

MİLLETLERARASI ANDLAŞMA

Karar Sayısı: 6911

Türkiye Cumhuriyeti adına 10 Kasım 2022 tarihinde Ankara'da imzalanan ekli "Türkiye İçin Çevre ve İklim Eylemi Çok-Yıllı Eylem Programı Finansman Anlaşmasına 4 No'lu Değişiklik" in ilişik Notalarla birlikte onaylanmasına, 244 sayılı Kanunun 5 inci maddesi ile 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 2 nci ve 3 üncü maddeleri gereğince karar verilmiştir.

8 Mart 2023

Recep Tayyip ERDOĞAN
CUMHURBAŞKANI

TÜRKİYE İÇİN ÇEVRE VE İKLİM EYLEMİ ÇOK-YILLI EYLEM PROGRAMI FİNANSMAN ANLAŞMASINA 4 NO'LU DEĞİŞİKLİK

Avrupa Komisyonu ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında ilk olarak 26 Nisan 2016 tarihinde akdedildiği, 1 No'lu değişiklik ile 12 Aralık 2018 tarihinde, 2 No'lu değişiklik ile 2 Temmuz 2019 tarihinde değiştirildiği, en son 25 Mart 2020 tarihinde değiştirildiği şekliyle bundan sonra "**Finansman Anlaşması**" olarak anılacaktır.

Bir tarafta,

bundan sonra "**Birlik**" olarak anılacak olan Avrupa Birliği adına hareket eden ve bundan sonra "**Komisyon**" olarak anılacak olan Avrupa Komisyonu ile

Diğer tarafta,

Dışişleri Bakanlığı tarafından temsil edilen, bundan sonra "**IPA II Yararlanıcısı**" olarak anılacak olan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti

Bundan böyle müştereken "**Taraflar**" olarak anılacaktır,

Aşağıdaki gerekçelerle:

(1) Komisyon, 11/12/2014 tarihinde, Çevre ve İklim Eylemi konusunda Türkiye için Çok Yıllı Eylem Programını oluşturan bir Komisyon Kararı olan C(2014)9575'yi kabul etmiştir. Kararda Değişiklikler, 6/12/2017 tarihli C(2017) 8211 sayılı Karar ile ve 29/11/2018 tarihli C(2018) 8202 sayılı Karar ve 20/11/2019 tarihli ve C(2019) 8469 sayılı Karar ile kabul edilmiştir. Bu Program, 25/03/2020 tarihinde Komisyon ve IPA II yararlanıcısı arasında imzalanan bir Finansman Anlaşması vasıtasıyla uygulanmaktadır.

(2) IPA II yararlanıcısı Finansman Anlaşmasının değiştirilmesini 21/01/2022 tarihinde talep etmiştir;

(3) Mevcut değişiklik, COVID-19 ilintili yavaşlama nedeniyle, programın uygulanması için esneklik sağlamak için uygunluk süresini bir (1) yıl uzatmayı ve son ödeme talebi için ödeme tahminini uygun son tarihe dek uzatmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, çok yıllık yaklaşımdaki değişiklikleri, bütçe azaltımını ve son dönemdeki COVID-19 etkilerini dikkate alarak, Kararın Ek'inde ve Finansman Anlaşması Ek I.A Çevre Sektör Operasyonel Programında (ESOP) yer alan göstergeleri, bütçe rakamlarını ve ifadeleri revize ve güncellemeyi amaçlamaktadır.

(4) Türkiye için Çevre ve İklim Eylemi Çok Yıllı Eylem Programı, gerekli değişiklikleri yansıtabilecek şekilde değiştirilmiştir ve bu nedenle, Finansman Anlaşmasının değiştirilen Program ile uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

AŞAĞIDAKİ HÜKÜMLER ÜZERİNDE ANLAŞMIŞLARDIR:

Madde 1

1. Finansman Anlaşması'nın Özel Koşullarının 1(2) maddesi aşağıdakiyle değiştirilmiştir:

" Bu Programın toplam tahmini maliyeti 391 094 118 AVRO'dur ve bu Program için azami Birlik katkısı 332 430 000 AVRO olarak belirlenmiştir.

Birlik katkısı Ek I uyarınca yıllık taahhütlere ayrılır. Bu Finansman Anlaşması'ndaki hiçbir şey Birlik'in AB bütçesinin kabul edilmesiyle onaylanmamış olan ödemelerle ilgili bir mali taahhüdünü ima edecek şekilde yorumlanamaz. Komisyon IPA II yararlanıcısının Ek I'de belirtilen yıllık mali taahhüdün her birinin kabul edilmesi konusunda yazılı olarak bilgilendirir.

Bu Program hem IPA II yararlanıcısının hem de Birlik'in mali katkı yapmasını gerektirir. İlgili mali katkıların dökümü I. Ek'te belirtilmiştir."

2. Finansman Anlaşması'nın Özel Koşullarının 2(2) maddesi aşağıdakiyle değiştirilmiştir:

"II. Ekin (Genel Koşullar) 13(1) maddesinde tanımlanan uygunluk süresi, bu Finansman Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarihte başlar ve 31 Aralık 2026 tarihinde sona erer".

3. Finansman Anlaşması'nın Özel Koşullarının 7. maddesine aşağıdaki paragraf eklenmiştir:

"4.3 Ödeme öngörüsü ile ilgili Ek II'den ayrılan hükümler

Ek II'nin 5(2), 5(3), 6(3)(c) ve 6(4) Maddelerinden istisna olarak, ön finansman için nihai talebi destekleyen ödeme öngörüsü, talebin hesap kesim tarihinden itibaren Özel Koşullar Madde 2(2)'de ve Ek II'nin 13(1) Maddesinde tanımlanan uygunluk süresinin sonuna kadar olan dönem için olacaktır".

4. Finansman Anlaşması'nın Özel Koşullarının 6(1) (b) maddesi kapsamında, Ek I bu Değişiklik'e eklenen Ek I ile değiştirilmiştir.
5. Finansman Anlaşması'nın Özel Koşullarının 6(1)(c) maddesi kapsamında Finansman Anlaşmasına Ek IA: Sektör Operasyonel Programı, bu Değişiklik'e eklenen Ek IA ile değiştirilmiştir.

Madde 2

Finansman Anlaşmasının diğer tüm hüküm ve koşulları değişmeden kalır.

Madde 3

Bu Değişiklik, Komisyonun, IPA II yararlanıcısından Değişiklik'in yürürlüğe girmesi için gerekli olan iç usullerin IPA II yararlanıcısı tarafından tamamlandığını onaylayan bir bildirim aldığı tarihte yürürlüğe girer. Komisyon, IPA II yararlanıcısını bildirim aldığı tarih ile ilgili bilgilendirir. Bu değişiklik, Finansman Anlaşması'nın ayrılmaz bir parçasıdır.

Finansman Anlaşması'nda yapılan 4 No'lu Değişiklik, biri Komisyona diğeri IPA II yararlanıcısına verilmek üzere İngilizce dilinde iki nüsha halinde hazırlanmıştır.

IPA II yararlanıcısı adına:

Komisyon adına:

Sayın Büyükelçi **Faruk Kaymakcı**
Ulusal IPA Koordinatörü
Avrupa Birliği Başkanlığı
Dışişleri Bakan Yardımcısı
Dışişleri Bakanlığı
Türkiye Cumhuriyeti

Sayın **Henrike Trautmann**
Direktör Vekili
Komşuluk ve Genişleme
Müzakereleri Genel Müdürlüğü
B- Güney Komşuluk ve Türkiye

Ankara, 10/11/2022

Brüksel, 29/09/2022

EK I

Çok Yıllı Çalışma Programı

Bu doküman, Mali Tüzük'ün (AB, Euratom 2018/1046 sayılı Tüzük) 110(2) maddesi açısından çok yıllık çalışma programını tesis eder.

1 TANIMLAMA

Yararlanıcı	Türkiye
Temel tasarruf:	Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA II)
Toplam maliyet	391 094 118 AVRO
AB Katkısı	332 430 000 AVRO, bu tutardan:
CRIS/ABAC taahhüt referansları, AB Katkısı ve bütçe kalemleri	2014 2014/031-878 32.860.000 AVRO / 22.02 03 02
	2015 2014/031-878 64.390.000 AVRO / 22.02 03 02
	2016 2014/031-878 84.640.000 AVRO / 22.02 03 02
	2017 2014/031-878 84.640.000 AVRO / 22.02 03 02
	2018 2014/031-878 49.000.000 AVRO / 22.02 03 02
	2019 2014/031-878 16 900 000 AVRO/ 22.02 03 02
Yönetim usulü/Yetki verilen kuruluşlar	Türkiye ile dolaylı yönetim: Programın uygulanmasından sorumlu olan Program Otoritesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'dır (ÇŞB). Yetki verilen kuruluş tarafından dolaylı yönetim: Eylem 3: Eylem 3'ün Sürdürülebilir Şehir Planlama ve Yönetim Sistemleriyle ilgili kısmı için Dünya Bankası

**Her bir bütçe taahhüdünün
harcama tahsisine ilişkin
zaman çizelgesi**

2014 yılı bütçe taahhüdü,	31/12/2019	tarihine	kadar
harcanmalıdır.			
2015 yılı bütçe taahhüdü,	31/12/2020	tarihine	kadar
harcanmalıdır.			
2016 yılı bütçe taahhüdü,	31/12/2021	tarihine	kadar
harcanmalıdır.			
2017 yılı bütçe taahhüdü,	31/12/2022	tarihine	kadar
harcanmalıdır.			
2018 yılı bütçe taahhüdü,	31/12/2023	tarihine	kadar
harcanmalıdır.			
2019 yılı bütçe taahhüdü,	31/12/2024	tarihine	kadar
harcanmalıdır.			

2 EYLEM PROGRAMININ AÇIKLAMASI

2.1 BU EYLEM PROGRAMI ALTINDA SEÇİLEN SEKTÖRLER

- Bu program altında belirli sektörlerin seçilmesinin ardındaki gerekçe:

Bu Sektör Operasyonel Programı (SOP), AB üyeliği yükümlülüklerini üstlenebilecek bir konuma gelmek için ulusal mevzuatını AB mevzuatıyla uyumlaştırma sürecine yoğun bir şekilde devam etmesi gereken Türkiye'nin sosyoekonomik durumunun ayrıntılı bir analizini temel almaktadır. Çevre ve İklim Değişikliği ile (Fasıl 27¹) ilgili alanlarda uyumlaştırma, çevre politikalarının tasarlanması, uygulanması ve izlenmesine yönelik önemli oranda yatırım yapılmasını ve kurumsal kapasite geliştirilmesini ve birkaç sektörde gerçekleştirilecek eylemler yoluyla düşük karbon ekonomisine geçiş için kapasitenin artırılmasını gerektireceğinden, bu alanlarda özel çaba sarf edilmesine ihtiyaç duyulacaktır.

Bu bağlamda, daha temiz bir çevre elde etmek, iklim değişikliğiyle mücadele ve AB'nin yüksek standartlarını karşılamak zaman alacaktır. Yaşanabilir bir çevre yaratma ve ülkenin sosyal ve ekonomik koşullarını dikkate almak amacıyla, AB çevre ve iklim müktesebatının uygulanması için kapsamlı çalışmalar yapılması gerekmektedir.

"Ulusal, Bölgesel ve Yerel Düzeyde Gerekli İdari Kapasitenin ve 27. Fasıl'daki Çevre Müktesebatı Açılış Kriterlerinin Uygulanması İçin Gerekli Mali Kaynakların Oluşturulmasına Yönelik Türkiye Cumhuriyeti Planı" başlıklı Strateji Belgesinde (Eylül 2009) yer alan maliyetler ve öngörülen finansman kaynakları, AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (UÇES) temel alınarak oluşturulmuştur. 2016 yılında güncellenmiş olan UÇES (2007 – 2023)'te en yüksek miktarda yatırım gerektiren AB Direktiflerinin su yönetimi ve atık yönetimiyle ilgili Direktifler olduğu belirtilmektedir: 2016 ile 2023 yılları arasındaki çevre yatırımlarının sektörel dağılımı, (atık su dâhil olmak üzere) su sektörü için 16.9 milyar AVRO, atık sektörü için de 6.2 milyar AVRO olarak tahmin edilmektedir. En son verilere göre (2018), su ve atık alanlarıyla ilgili temel çevresel istatistikler aşağıdaki gibidir:

- 2018 yılında, belediye nüfusunun %99'una bir su tedarik sistemi ile hizmet verilmektedir. 629 belediyedeki içme suyu arıtma tesisleri, Türkiye'nin toplam belediye nüfusunun %60'ına hizmet vermektedir.

¹ Bir "Müzakere Tutum Belgesi" hazırlanarak onaylanmış ve fasıl 21 Aralık 2009 tarihinde katılım müzakerelerine açılmıştır.

- 2018 yılında, belediye nüfusunun %91 kanalizasyon sistemine bağlıydı ve %79'una atık su arıtma tesisleri ile hizmet verilmekteydi. Toplamda, 1991 atık su arıtma tesisleri, farklı arıtma seviyelerinde faaliyet halindedir.
- 2018'de, belediye nüfusunun %99'u 159 düzenli depolama sahası, 7 yakma sahası ve 8 kompostlama tesisi aracılığıyla atık yönetimi hizmetlerinden yararlanmaktaydı. Ayrıca, 40 ortak yakma tesisi ve 2009 geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır.

Bu öncelikli sektörler dışında, ülkeyi başka riskler de beklemektedir. Ekonomik büyüme büyük oranda (temel olarak ithal edilen) enerjiye ve doğal kaynakların tüketimine bağlıdır. Bu durum da sera gazı emisyonlarının artmasına ve çevrenin daha fazla bozulmasına neden olmaktadır. Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı'nda, kırsal/yerel seviyedekiler dâhil olmak üzere, sera gazı emisyonunun azaltılmasına yönelik faaliyetler tanımlanmaktadır.

Seller, yangınlar ve toprak kaymaları gibi birçok doğal afet, iklim değişikliğinin bir sonucu olarak yaşanmakta; bu durum ise, hem ekonomik hem de sosyal sorunlara yol açmaktadır. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelinin İkinci Değerlendirme Raporu'nda, ekolojik, ekonomik ve toplumsal sorunlara yol açan iklim değişikliğine bağlı olası doğal afetlerin, yakın gelecekte karşılaşılabilecek en ciddi problemler olacağı da vurgulanmaktadır.

Çevreye salınan kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer maddeler de, tehditler ve tehlikeler olarak kendisini göstermektedir. Endüstriyel faaliyetlerin geliştirilmesi, bu maddelerin kazara salınımı riskini arttırmaktadır.

Önceki IPA döneminde, Çevre Operasyonel Programında (ÇOP) tematik olarak su ve atık konularına yoğunlaşmışken, bu program ayrıca iklim değişikliğine de odaklanacaktır. Ayrıca, mevzuat ve kapasitede önemli iyileştirmeler gerektiren AB çevre ve iklim müktesebatının dinamik doğası dikkate alındığında, bu ihtiyaçlara hitap eden özel faaliyetler desteklenecektir.

IPA II fonlarının etkisini en üst düzeye çıkarmak amacıyla, coğrafi bölge bazında bir yoğunlaşma önerilmektedir: (kişi başı brüt katma değeri ulusal ortalamanın %75'nin altında olan) öncelikli beş öncelikli bölge, su alanındaki yatırımlara tahsis edilen bütçenin %10'unu alacaktır.

Revize edilen Türkiye İçin 2014-2020 Dönemi Endikatif Strateji Belgesi'nde, 2018-2020 IPA II dönemi için, çevre sektörüne desteğin azaltılacağı ve temel olarak, su, atık ve iklim değişikliği için müktesebat bağlantılı Kurumsal Yapılanma faaliyetleri ile AB ile işbirliğinin kısa bir süre önce yenilendiği bir alan olan afet ve risk yönetimi faaliyetlerine desteğe odaklanılacağı ifade edilmektedir. 2018'den itibaren finansman; çevre, biyolojik çeşitlilik, iklim değişikliği ile afet ve risk yönetimi faaliyetlerine (fiziksel yatırım gerektirmeyen projeler) destek için müktesebat bağlantılı Kurumsal Yapılanma faaliyetlerine odaklanırken, 2014-2017 desteğinin odak noktası olan su, atık su ve katı atık için altyapı desteği kademeli olarak durdurulacaktır.

- AB'nin, diğer donörlerin ve/veya IPA II yararlanıcısının ilgili sektörlerdeki geçmiş ve devam eden eylemlerine genel bakış:

Bu program, şu anda devam eden Çevre Operasyonel Programı'nı içeren 2007-2013 dönemi IPA sektör yardımlarından alınan dersler doğrultusunda ve bu derslerin sonucunda tasarlanmıştır. Önceki ÇOP altında, 39 çevresel altyapı projesi hazırlanmış ve

Komisyonu sunulmuştur. Uygulama döneminin sonuna kadar, 30 projenin tamamlanması planlanmaktadır. Saptanan ihtiyaçlar dikkate alındığında, çevresel altyapı stratejisinin ana önceliği, yerel makamların kapasitelerini artırmak, ulusal çerçeveyi güçlendirmek ve ulusal seviyedeki yatırım gerekliliklerini finanse etmek olacaktır.

Kurumsal seviyede, 2007-2013 döneminde ÇOP'un IPA finansmanının yönetiminden sorumlu akredite yapı olan Bakanlık (ÇOB) bünyesindeki Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, IPA II dönemi için de Sözleşme Makamı (SM) olarak görev yapacak ve ihaleye çıkma, sözleşme yönetimi, mali yönetim ve diğer ilgili işlevlerden doğan görevleri yerine getirecektir. Bu bağlamda, söz konusu Genel Müdürlüğün, IPA II döneminin müktesebatla ilişkili kurumsal kapasite geliştirme faaliyetlerinin Sözleşme Makamı olmak dahil olmak üzere, artan bu yeni iş yükünü ele alabilmek için idari, teknik ve insan kaynakları kapasitesini artırma ihtiyacı duyacağı açıktır.

Çevre sektöründe 2002-2010 döneminde AB katılım öncesi yardımın performansını değerlendirmek için gerçekleştirilen tematik değerlendirmenin² sonuçları Temmuz 2013'te sunulmuştur. Bu değerlendirmeden çıkarılan en önemli dersler aşağıda özetlenmektedir.

- IPA II kapsamında, uzun vadeli stratejik program yaklaşımına dikkat edilmesi gerekmektedir.
- Önceliklerin daha spesifik ve odaklanmış olması ve tüm olası reform ihtiyaçlarının listelenmesi yaklaşımından uzaklaşarak, yalnızca önümüzdeki yıllarda gerçekleşmesi olası olan somut destek projelerinin dahil edilmesi için çaba gösterilmelidir.
- Programlama sırasında (devlet kurumları ve diğer ulusal paydaşlar arasındaki) sektör işbirliğini güçlendirme ihtiyacı duyulmaktadır.
- Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi yapılarının idari kapasitesi, programların başarısı için kilit öneme sahiptir. "Kurumsal hafızanın" kaybedilmesi, projelerin etkisini ve sürdürülebilirliğini engelleyebilir. Bu nedenle kurumsal bilginin kaydedilmesi ve güçlendirilmesi ihtiyacı mevcuttur.
- Finansmanı yöneten ulusal ve yerel otoritelerde daha iyi tahmin yapma, satın alma planlama ve kurumsal kapasiteyi artırma yolları ile, ihale dosyası hazırlama ve sözleşme yapma süreçlerindeki gecikmeler en aza indirilmelidir.

Bu tavsiyelerin büyük bir kısmı, programın hazırlanması sırasında Türk makamlarıyla yapılan görüşmelerde dikkate alınmıştır. Ayrıca, IPA II mali desteği, daha uzun vadeli, uyumlu ve sürdürülebilir bir strateji sağlayan, sahipliğin artmasına olanak veren, donörler arasında işbirliğini kolaylaştıran, çabaların tekrarlanmasını engelleyen ve etkinlik ve verimliliğin artmasını sağlayan bir sektör yaklaşımı altında sağlanacaktır.

Çevre sektöründeki farklı kuruluşlar, çok taraflı fonlarla (Küresel Çevre Fonu (GEF) gibi), iki taraflı fonlarla, Uluslararası Finansal Kuruluşlarla (UfK) (Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası grubu (AYB), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (AİKB), Alman Kalkınma Bankası (KfW) gibi) ve pek çok BM komiserlikleriyle faaliyetlerin uygulanmasında deneyimlidir.

Kredi programları uygulayan Uluslararası Finansal Kuruluşlar, ülkede faaliyet halindedir. İlbank A.Ş., belediye altyapı projelerinin finansmanında özel bir uzmanlığa sahip yerel bir yatırım ve kalkınma bankası olarak, UfK kredilerinin belediyelere kullanılması

² "Çevreye ilişkin Tematik Değerlendirme İçin Teknik Destek". Özel sözleşme ALTUN/TATEE/TR2010/0740.01-02/FWC/013

açısından bir aracı olarak görev yapmakta ve uygulama süreci esnasında koordinasyon ve izleme işlevlerini üstlenmektedir. Banka, Türkiye'deki yerel idarelerin sürdürülebilir şehir altyapısı yatırımlarını desteklemek amacıyla diğer UFK'lerle ortaklıklar oluşturarak faaliyetlerini genişletmeyi planlamaktadır. Öte yandan, devlet garantisi aramayan UFK'ler belediye mali sektöründe faaliyet göstermekte ve doğrudan belediyelere kredi vermektedir.

Seçilen Sektörlerde öngörülen Eylemlerin Listesi:

Sektör/Eylem	Dolaylı yönetim	
	Yetki verilen kuruluş ile	IPA II yararlanıcısı ile
Çevre ve İklim Eylemi		
Eylem 1 - Su		237.225.000 AVRO
Eylem 2 - Atık		36.215.000 AVRO
Eylem 3 - Sürdürülebilir Kalkınma İçin Çevre Yönetimi	25.000.000 AVRO	33.990.000 AVRO
TOPLAM	25.000.000 AVRO	307.430.000 AVRO

2.2 EYLEMLERİN AÇIKLAMASI VE UYGULANMASI

Çevre ve İklim Eylemine ilişkin Türkiye Çok Yıllı Aksiyon Programı'na yönelik öngörülen yardım, ABİHA'nın 215. maddesi uyarınca kabul edilen kısıtlayıcı tedbirlerle öngörülen koşullar ve usulleri izlemesi gerekmektedir³.

Eylem 1	Su	237 225 000 AVRO
----------------	-----------	-------------------------

(1) Eylemin açıklaması, hedefi, beklenen sonuçlar ve kilit performans göstergeleri

- Eylem ve hedeflerin açıklaması

Bu eylem, Türkiye'deki yüzey suları, yeraltı suları, deniz, kıyı ve geçiş sularının korunması, iyileştirilmesi ve sürdürülebilir bir şekilde kullanımına bütünlük bir yaklaşım yoluyla, suların iyi duruma ulaşmasına ve bunun muhafaza edilmesine odaklanmaktadır. Eylem, Çevre ve İklim Değişikliği Faslı'nın kapanış kriterlerini, "Müzakere Pozisyon Belgesini" ve ulusal strateji belgelerini hesaba katarak, hem müktesebatla ilişkili fiziksel yatırım gerektirmeyen faaliyetler hem de entegre su projeleri için yatırımlarla ilgili fiziksel yatırım gerektiren faaliyetler dahil olmak üzere, su kalitesi ve su kaynaklarının yönetimini ele alacaktır.

Eylemin hedefi: Entegre su yönetimi yoluyla suyla ilgili AB müktesebatı, strateji ve politikalarıyla genel uyumu artırmak ve Türkiye'deki sular için iyi su durumu elde etmek.

- Faaliyet 1.1: Müktesebat Bağlantılı Kurumsal Yapılanma faaliyetleri

³ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/8442/consolidated-list-sanctions_en

Çevre müktesebatıyla uyumlaştırmanın şu anki durumu dikkate alındığında, program tarafından desteklenmesi gereken alanların nehir havzası yönetimi (Nehir Havza Yönetim Planlarının (NHYP) hazırlanması), taşkın ve kuraklık yönetimi ve iklim değişikliğine uyum planları ile sektörel su tahsisi gibi endikatif temel müdahale alanları olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, Su Çerçeve Direktifi (WFD) ve kardeş direktiflerinin uygulanması, direktiflerin uyumlaştırılması, planların uygun şekilde hazırlanması ve sorunsuz bir şekilde uygulanmasını sağlayabilecek deneyimli personel ve uzman kuruluşların sağlanması gerekecektir.

İklim değişikliğinin etkileri incelenecek ve ulusal ve havza seviyesinde uyum tedbirleri oluşturulacaktır. Kamusal farkındalık, eğitim girişimleri ve yukarıda sözü edilen noktalarla ilgili diğer iletişim araçları da bu faaliyet altında finanse edilebilir.

o Faaliyet 1.2: Altyapıyla ilgili faaliyetler

Bu eylem; ulusal ve AB standartlarına göre içme suyu sağlanmasına, su tasarrufu yapılmasına ve alıcı su kaynaklarında kirlilik yükünün azaltılmasına katkı yapacak eylemlerin teşvik edilmesine, su tedarik sistemlerinin olası kirlenmelerine karşı korunmasına ve kaynak verimliliği ve iklime karşı esnekliğin geliştirilmesine yardım edilmesine odaklanacaktır.

İklime dayanıklı faaliyetler ve bunların yanında iklim değişikliğinin etkilerini azaltma ve uyum önlemlerine gerekli önem verilecektir.

IPA yardımı; mevcut içme suyu dağıtım sistemlerinin inşaatı, rehabilitasyonu ve modernize edilmesi ve bunun yanında yeterli su arıtma tesislerinin kurulmasını destekleyecektir. Ayrıca kentsel atık su arıtma tesislerinin rehabilitasyonu, kalitesinin yükseltilmesi ve inşaatı, kanalizasyon sistemlerinin rehabilitasyonu ve genişletilmesi ve yağmur suyu tesislerinin oluşturulması desteklenecektir.

Uygulanacak yatırımlar, önceden tanımlanan seçim kriterlerine göre önceliklendirilecektir.

Beklenen sonuçlar:

- o Mevzuatın geliştirilmesi ve Su Müktesebatının bileşenleri için kurumsal kapasitenin geliştirilmesi
- o İçme suyu dağıtımı ve atık su arıtması için geliştirilmiş altyapı

Eylem 1 için kilit performans göstergeleri:

- o İyileştirilmiş su dağıtım tesislerinden faydalanan belediye nüfus
- o Atık su arıtma tesisi tarafından hizmet verilen belediye nüfusu
- o Su sektöründe Avrupa müktesebatıyla uyumlaştırma derecesi
- o Komisyon/AB Delegasyonu tarafından onaylanan IPA proje başvurularının sayısı
- o İyileştirilmiş su tedarik sistemi tarafından hizmet verilen belediyelerin sayısı
- o İnşa edilen atık su arıtma tesislerinin sayısı
- o İyileştirilmiş atık su ağı hizmeti veren belediye sayısı
- o AB Müktesebatı uyarınca hazırlanan ve/veya güncellenen planlar ve politika belgelerinin sayısı
- o Hazırlanan ve/veya güncellenen NHYP'lerin sayısı

- o AB Müktesebatı uyarınca hazırlanan ve/veya revize edilen ve Cumhurbaşkanlığına sunulan yasaların sayısı

(2) Varsayımlar ve koşullar

- o Çevresel gerekliliklerin tarım, enerji, turizm, ulaştırma gibi sektör politikalarına yeterli seviyede entegrasyonu,
- o İç ve dış istişareler, planlar ve politika dokümanları hazırlandıktan ve/veya güncellendikten sonra mevzuatın sorunsuz bir şekilde kabul edilmesi,
- o Çevresel altyapının doğru bir şekilde işletilmesi için nihai yararlanıcıların gerekli kaynaklara sahip olması (ulusal bütçeden eş finansman mevcudiyeti),
- o Faaliyetlerin tamamlanmasından sonra, faaliyetler sırasında elde ettikleri beceriler ve bilgiler sayesinde süreç sonrası ilgili çalışmalara katkı yapabilecek (teknik ve yönetim seviyesindeki) personelin pozisyonlarında kalması,
- o Mevcut ve gelecek yatırımlara etki edebilecek önemli fiyat artışlarının (örneğin enflasyon) veya ekonomik krizlerin olmaması,
- o İlgili paydaşların faaliyetler bünyesindeki çalışmalara isteyerek aktif bir şekilde katılması,
- o İhtiyaç duyulan verilere yeterli seviyede erişilebilmesi,
- o Proje yaşam döngülerine göre tolere edilebilir kabul ve onay süreleri,
- o Faaliyetler sırasında elde ettikleri beceriler ve bilgiler sayesinde ilgili faaliyetlere katkı yapabilecek kaliteli personelin atanması.

Yukarıda belirtilen gerekliliklere uyulmaması, bu program altındaki fonların geri alınmasına ve/veya daha sonraki fonların tekrar tahsis edilmesine neden olabilir.

(3) Uygulama usulleri:

(3)(a) Dolaylı yönetim

Bu eylem, eylemin uygulanmasına ilişkin tüm görevlerin yerine getirilmesinden sorumlu olan Türkiye'nin dolaylı yönetimi altında uygulanacaktır.

Eylemlerin uygulanmasından sorumlu olan Program Otoritesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığıdır.

Yararlanıcı ülke, özellikle, IPA II eylemlerinin hazırlanması, uygulanması, bilgilendirme ve görünürlüğü, izlenmesi ve raporlanmasından ve güvenilir mali yönetim ilkesi uyarınca gerekli olduğu hallerde bunların değerlendirilmesinden ve programın uygulanmasında ortaya çıkan harcamaların mevzuata ve usule uygunluğunun sağlanmasından sorumludur.

(4) Tedarik ve hibeler için coğrafi uygunluğun kapsamı

Tedarik ve hibe usullerine katılım için işletmelerin konumu açısından ve temel tasarrufla tesis edildiği ve ilgili sözleşme dokümanlarında belirtildiği şekilde satın alınan tedariklerin menşei açısından coğrafi uygunluk ilkesi uygulanır.

Komisyonun yetkilendirme görevlisi, acil durumlarda veya ilgili ülkelerin piyasalarında ürünler ve hizmetlerin bulunmaması durumunda veya uygunluk kurallarının bu eylemin

gerçekleştirilmesini imkânsız hale getireceği veya aşırı derece zorlaştıracağı usulen kanıtlanmış olan durumlarda coğrafi uygunluğu genişletilebilir.

Eylem 2	Atık	36.215.000 AVRO
----------------	-------------	------------------------

(1) Eylemin açıklaması, hedefi, beklenen sonuçlar ve kilit performans göstergeleri

- Eylem ve hedeflerin açıklaması

Bu eylem, tespit edilen zayıf yönleri, başka bir ifadeyle, çok sayıda uygunsuz katı atık sahasının faaliyet göstermesinin yanı sıra sınırlı düzeyde atık toplanmasına yol açan yetersiz atık yönetimi uygulamalarını ele almaktadır. Eylem, Çevre Faslı'nın kapanış kriterlerini, "Müzakere Pozisyon Belgesini" ve ulusal strateji belgelerini dikkate alarak, mevcut yasal çerçevede gerekli iyileştirmelerin yapılması ve finansal olarak sürdürülebilir ve iyi yönetilen organların tesis edilmesi suretiyle etkin ve gelişmiş bir entegre atık yönetim sisteminin teşvik edilmesine odaklanacaktır.

Hem kapasite geliştirme hem de yatırımlarla ilgili faaliyetler yürütülecektir.

Eylemin hedefi: Atıkla ilgili AB müktesebatı, stratejileri ve politikalarıyla genel uyumu artırmak.

- Faaliyet 2.1: Müktesebat Bağlantılı Kurumsal Yapılanma faaliyetleri

Çevre müktesebatının dinamik durumu dikkate alındığında, Atık Elektrik ve Elektronik Eşyalar (AEEE), yan ürünlerin yeniden kullanımı ve geri dönüşümü ile atık olma durumunun sonra ermesi gibi belirleyici temel müdahale alanları, program tarafından desteklenmesi gereken alanlar olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, söz konusu faaliyetler, etkin ve daha kaliteli bir hizmet sunumu sağlanmasına odaklanacaktır. Merkezi ve yerel seviyede kurumların kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.

- Faaliyet 2.2: Altyapıyla ilgili faaliyetler

Bu eylem, bölgesel katı atık sahalarına ve katı atık sahalarında depolanacak atık miktarını azaltmak için tüm yöntemlerin kullanılması suretiyle atık toplama sürecinin en iyi seviyeye getirilmesine odaklanacaktır. Uygun müdahaleler şu şekildedir:

- Mevcut katı atık sahalarının genişletilmesi ve iyileştirilmesi, geri dönüşümün artırılması ve toplama sistemleri ile ayırma yöntemlerinin geliştirilmesi;
- Yeni sıhhi katı atık sahalarının inşa edilmesi;
- Uygun olduğu hallerde, gaz geri dönüşüm ve kullanım sistemleri dâhil olmak üzere eski çöplüklerin kapatılması.
- İklimle dayanıklı faaliyetlerin yanı sıra iklim değişikliğinin etkilerini azaltma ve uyum tedbirlerine gereken önem verilecektir.
- Sektör Operasyonel Programı altında uygulanacak yatırımlar, önceden tanımlanan seçim kriterlerine göre önceliklendirilecektir.

Beklenen Sonuçlar:

- Atık yönetiminde yer alan kuruluşların kapasitelerinin artırılması

- o Nüfusa, etkin, düşük maliyetli ve sürdürülebilir atık yönetimi hizmetlerinin sağlanması; atıkların ayrı toplanması ve kontrol edilmeyen katı atık sahalarında depolanan atık miktarının azaltılması dahil olmak üzere entegre atık yönetimi sistemlerinin iyileştirilmesi ve atık tesislerinin neden olduğu sera gazı emisyonlarının azaltılması

Eylem 2 için kilit performans göstergeleri:

- o Belediye atık hizmetleri tarafından hizmet verilen belediye nüfusu
- o İyileştirilmiş atık bertaraf ve geri dönüşüm tesislerinden faydalanan belediye nüfusu
- o Atık yönetimi sektöründe Avrupa müktesebatıyla uyum derecesi
- o Komisyon/AB Delegasyonu tarafından onaylanan IPA proje başvurularının sayısı
- o AEEE ile uyumlu şekilde tesis edilen belediye atık toplama sistemlerinin sayısı
- o İnşa edilen kontrollü katı atık sahalarının sayısı
- o AB Müktesebatı ile uyumlu olarak hazırlanan ve/veya güncellenen ve Cumhurbaşkanlığına sunulan planların ve politika belgelerinin sayısı

(2) Varsayımlar ve koşullar

- o Çevresel gerekliliklerin tarım, enerji, turizm, ulaştırma gibi sektörel politikalara yeterli seviyede entegrasyonu;
- o İç ve dış istişareler yapıldıktan, planlar ve politika belgeleri hazırlandıktan ve/veya güncellendikten sonra mevzuatın sorunsuz bir şekilde kabul edilmesi;
- o Nihai yararlanıcıların çevresel altyapıyı doğru bir şekilde kullanmak için gereken kaynaklara sahip olması (ulusal bütçeden eş finansman mevcudiyeti);
- o Faaliyetler sırasında elde ettikleri beceriler ve bilgiler sayesinde süreç sonrası ilgili çalışmalara katkıda bulunabilecek (teknik ve yönetici düzeyindeki) personelin, faaliyetlerin tamamlanmasından sonra da görevde kalmaları;
- o Mevcut ve gelecek yatırımlara etki edebilecek büyük çaplı fiyat artışlarının (örneğin enflasyon) veya ekonomik krizlerin yaşanmaması;
- o İlgili paydaşların faaliyetler kapsamındaki çalışmalara istekli ve aktif bir şekilde katılmaları;
- o İhtiyaç duyulan verilere yeterli düzeyde erişim sağlanması;
- o Proje yaşam döngülerine göre tolere edilebilir kabul ve onay süreleri;
- o Faaliyetler sırasında elde ettikleri beceriler ve bilgiler sayesinde ilgili faaliyetlere katkıda bulunabilecek nitelikli personelin görevlendirilmesi.

Yukarıda belirtilen gerekliliklerin yerine getirilememesi, bu program kapsamındaki fonların geri alınmasına ve/veya gelecekteki fonların yeniden tahsisine yol açabilir.

(3) Uygulama usulleri:

(3)(a) Dolaylı yönetim

Bu eylem, eylemin uygulanmasına ilişkin tüm görevlerin yerine getirilmesinden sorumlu olan Türkiye'nin dolaylı yönetimi altında uygulanacaktır.

Eylemlerin uygulanmasından sorumlu olan Program Otoritesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığıdır.

Yararlanıcı ülke, özellikle, IPA II faaliyetlerinin hazırlanması, uygulanması, bilgilendirme ve görünürlüğü, izlenmesi ve raporlanmasından ve güvenilir mali yönetim ilkesi uyarınca gerekli olduğu hallerde bunların değerlendirilmesinden ve programın uygulanmasında ortaya çıkan harcamaların mevzuata ve usule uygunluğunun sağlanmasından sorumludur.

(4) Tedarik ve hibeler için coğrafi uygunluğun kapsamı

Tedarik ve hibe usullerine katılım için işletmelerin konumu açısından ve temel tasarrufta tesis edildiği ve ilgili sözleşme belgelerinde belirtildiği şekilde satın alınan tedariklerin menşei açısından coğrafi uygunluk ilkesi uygulanır.

Aciliyet arz eden hallerde; ürün ve hizmetlerin ilgili ülkelerin piyasalarında bulunmaması durumunda veya uygunluk kurallarının bu eylemin gerçekleştirilmesini imkânsız veya aşırı derece zor kıldığının usulen kanıtlandığı durumlarda, Komisyonun yetkilendirme görevlisi coğrafi uygunluğu genişletebilir.

Eylem 3	Sürdürülebilir Kalkınma İçin Çevre Yönetimi	58.990.000 AVRO
----------------	--	------------------------

(1) Eylemin açıklaması, hedefi, beklenen sonuçlar ve kilit performans göstergeleri

- Eylem ve hedeflerin açıklaması

Eylem özellikle; endüstriyel kirlilik ve risk yönetimi, kaynak verimliliği, kimyasallar, hava kalitesi, gürültü, doğa ve toprak koruma ile yatay mevzuatın yanı sıra iklim müktesebatı (emisyon ticareti, izleme ve raporlama, florlu gazlara karşı ozon tabakasının korunması, yakıt kalitesi, düşük karbon teknolojileri ve AB Uyum Stratejisi dahil olmak üzere diğerleri) ve sivil savunma hakkında AB mevzuatı ve politikalarını (ilgili stratejiler dahil olmak üzere) ele almaktadır. Bu eylem, çevre ve iklim müktesebatının tüm alanlarının yanı sıra sivil savunma ve afet risk yönetimiyle ilgili çevresel konuları kapsayacaktır.

Eylemin hedefi: AB'nin çevre ve iklim değişikliği müktesebatıyla uyumu geliştirmek ve Türkiye'de kaynakların verimli kullanıldığı iklim ve afet dirençli bir yeşil ekonomi oluşturulması için ilgili kuruluşların uygulama kapasitelerini artırmak.

- Faaliyet 3.1: Müktesebat Bağlantılı Kurumsal Yapılanma faaliyetleri

Eylem 3'ün kapsadığı sektörlerle ilgili olarak, yönetmeliklerin hazırlanması, kapasite geliştirme ve farkındalık artırma faaliyetleri IPA 2007-2013 döneminde ele alınmıştır. AB müktesebatının ulusal mevzuata aktarılması dışında şu anki temel ihtiyaç, bunların ulusal ve yerel seviyelerde yetkin insan kaynakları ve kurumsal kaynaklar ile sorunsuz bir şekilde uygulanmasıdır.

Eylem, diğerlerinin yanı sıra, aşağıdaki alt sektörleri kapsayacaktır: endüstriyel kirlilik, kimyasallar, hava ve gürültü kirliliği, yatay mevzuat, kaynak verimliliği, doğayı koruma ve ekosistem hizmetleri (entegre deniz çevresinin korunması dahil), toprak kirliliği.

İklim değişikliğine ilişkin olarak, AB iklim müktesebatına uyumun ötesinde, iklim değişikliğine adaptasyon kapasitesinin artırılması hayati önem taşımaktadır. Ulusal İklim Değişikliği Uyum Stratejisinin, AB stratejisine uygun olarak güncellenmesi gerekmekte olup stratejinin uygulanmasına yönelik olarak öncelikli yatırımların ve kapasite geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesine ve alternatif finansman mekanizmalarının belirlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Mevcut mevzuatın ve ulusal mekanizmaların, AB Emisyon Ticareti Direktifi ve AB iklim müktesebatının kalan kısmıyla uyumlaştırılması gerekmektedir.

Etkileri azaltma ve uyum faaliyetleri, politikaların tasarlanması, uygulanması ve izlenmesi ve Türkiye'de düşük karbon ekonomisine geçişin sağlanması amacıyla kentsel, yerel ve ulusal düzeyde kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine odaklanacaktır. Özel sektörün katılımıyla birlikte eylem, zayıf ekonomik sektörlerin ve altyapıların iklim değişikliğine karşı direncini artırmayı amaçlayacaktır.

Afet yönetimi ve sivil koruma konusunda, faaliyetler, stratejik referans belgelerde (örn. Ulusal Afet Yönetimi Strateji Belgesi ve Ulusal Afet Müdahale Planı) belirtilen, ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşların afet önleme, hazırlıklılık, etkisini azaltma, müdahale ve toparlanma kapasitelerinin iyileştirilmesini amaçlamaktadır.

AB sivil savunma politikalarının kapsaması için Türkiye'nin AB ile işbirliğinin desteklenmesi açısından, afet ve risk yönetimi faaliyetleri büyük önem taşımaktadır.

Bu faaliyet altında, Sektör Operasyonel Programı ve ilgili eylemlerin uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi, güncellenmesi, ihale edilmesi ve görünürlüğü konusunda Sözleşme Makamı için kapasite geliştirme desteği finanse edilecektir.

- Faaliyet 3.2: Altyapıyla ilgili faaliyetler

Küçük ölçekli yatırımlar ve tedarikler gibi fiziksel altyapıların tesis edilmesini gerektiren faaliyetler kapsam altına alınacaktır. Kaynak verimliliği ve daha temiz üretim uygulamalarının teşvik edilmesi; etiketleme gibi piyasa tabanlı araçların artırılması ve yerel ve taban örgütlerin iklim değişikliği ve doğanın korunmasına ilişkin faaliyetlerinin desteklenmesi için hibe programları tesis edilecektir.

Beklenen Sonuçlar:

- AB müktesebatı ile uyumlu olarak, çevrenin korunmasının artırılması ve politik ve stratejik çerçeveler ile AB müktesebatının uygulamaya konulmasına yönelik uygulama planlarının genişletilmesi,
- İklim değişikliğine uyum ve iklim değişikliğiyle mücadele konusunda iklim eylemlerinin geliştirilmesi.

Eylem 3 için kilit performans göstergeleri:

- AB'nin Çevre ve İklim Değişikliği Müktesebatıyla uyum derecesi
- AB Müktesebatı ile uyumlu olarak hazırlanan ve/veya revize edilen ve Cumhurbaşkanlığına sunulan yasaların sayısı

- AB Müktesebatı uyarınca hazırlanan ve/veya güncellenen plan ve politika belgelerinin sayısı
- Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı'nda tanımlanan ve uygulanmış olan tedbirlerin sayısı
- AB'nin çevre ve iklim müktesebatı ile politikalarının etkili bir şekilde uygulanması ve kopyalanması için geliştirilen çevre açısından uygun, teknik, finansal ve yönetim mekanizmalarının sayısı
- Afet yönetimi ve risk azaltmayla ilgili tanımlanan tedbirlerin sayısı

(2) Varsayımlar ve koşullar

- Çevresel gerekliliklerin tarım, enerji, turizm, ulaştırma gibi sektör politikalarına yeterli seviyede entegrasyonu,
- İç ve dış istişarelerin, hazırlanan ve/veya güncellenen planları ve politika dokümanları takiben mevzuatın sorunsuz bir şekilde kabul edilmesi,
- Çevre altyapısının doğru bir şekilde işletilmesi için nihai yararlanıcıların gerekli kaynaklara sahip olması (ülke bütçesinden eş finansman mevcudiyeti),
- Faaliyetlerin tamamlanmasından sonra, faaliyetler sırasında elde ettikleri beceriler ve bilgiler sayesinde süreç sonrası ilgili çalışmalara katkı yapabilecek (teknik ve yönetim seviyesindeki) personelin görevlerinde kalması,
- Mevcut ve gelecek yatırımlara etki edebilecek önemli fiyat artışlarının (örn. enflasyon) veya ekonomik krizlerin olmaması,
- İlgili paydaşların, faaliyetler kapsamındaki çalışmalara isteyerek aktif bir şekilde katılması,
- İhtiyaç duyulan verilere yeterli seviyede erişilebilmesi,
- Proje yaşam döngülerine göre tolere edilebilir kabul ve onay süreleri,
- Faaliyetler sırasında elde ettikleri beceriler ve bilgiler sayesinde ilgili faaliyetlere katkı yapabilecek kaliteli personelin görevlendirilmesi.

Yukarıda belirtilen gerekliliklere uyulmaması, bu program kapsamındaki fonların geri alınmasına ve/veya daha sonraki fonların tekrar tahsis edilmesine neden olabilir.

(3) Uygulama usulleri:

(3)(a) Dolaylı yönetim

Bu eylem, eylemin uygulanmasına ilişkin tüm görevlerin yerine getirilmesinden sorumlu olan Türkiye tarafından dolaylı yönetim kapsamında uygulanacaktır.

Eylemlerin uygulanmasından sorumlu olan program otoritesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığıdır.

Yararlanıcı ülke, özellikle, IPA II faaliyetlerinin sözleşmelerinin hazırlanması, uygulanması, bilgilendirme ve görünürlüğü, izlenmesi ve raporlanmasından ve güvenilir mali yönetim ilkesi uyarınca gerekli olduğu hallerde bunların değerlendirilmesinden ve programın uygulanması sırasında yapılan harcamaların mevzuata ve usule uygunluğunun sağlanmasından sorumludur.

(3)(b) Yetki verilen kuruluş tarafından dolaylı yönetim

Dünya Bankasının Sürdürülebilir Şehirler Programının ilk bileşeni "Sürdürülebilir Şehirler Planlama ve Yönetim Sistemlerinin" yönetilmesi için Faaliyet 3.1'in bir kısmı, Dünya Bankası ile birlikte dolaylı yönetim kapsamında uygulanacaktır.

Dünya Bankası, bu program konusunda Türk makamlarıyla ileri seviyede görüşmeler gerçekleştirdiği için seçilmiştir. Aslında Banka, Kapsamlı Entegre Büyükşehir Belediyesi Planları girişiminin, politika seviyesindeki muhatabı olarak rol üstlenmesi konusunda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü ile bir anlaşma imzalamıştır ve İller Bankası ile katılan belediyeler de proje uygulama sürecine dâhil olacaktır.

Kentsel altyapı, ulaştırma, iklim değişikliği, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği konularında program niteliğinde ve münferit projelerin desteklenmesi konusunda Dünya Bankası, İller Bankası ve Türkiye'deki diğer paydaşlarla çalışma anlamında, önemli bir deneyime ve operasyonel kapasiteye sahiptir.

Avrupa Komisyonu, Dünya Bankası ile İdari Sözleşme akdederek, Eylem 3'ün Sürdürülebilir Şehirler Planlama ve Yönetim Sistemleriyle ilgili kısmı için bütçe uygulama görevlerini Bankaya verecektir. IPA fonları, Dünya Bankasının sorumluluğunda, "Alıcı Tarafından Kullanılan Emanet Fonu"na aktarılacaktır. Dünya Bankası kendi sorumluluğunda, Sürdürülebilir Şehirler Planlama ve Yönetim Sistemleri için İller Bankası ile Hibe Anlaşması'nı imzalayacaktır.

İller Bankası, hibe fonlarını almak için bir hesap oluşturacaktır. İller Bankası, katılımcı şehirlerdeki hazırlıklar dâhil olmak üzere, uygulama planlama çalışmalarının maliyetini karşılamak için bu fonları sağlayacaktır.

Proje altında, katılan tüm belediyeler, ana Şartnameyi kapsam ve içerik açısından kendi özel teknik ihtiyaçlarına uyarlayacak ve ihale paketini İller Bankası'na gönderecek ve İller Bankası da bu paketi inceledikten sonra, incelemesi için Dünya Bankası'na gönderecektir.

İller Bankası, Dünya Bankasının gözetimi ve sorumluluğu altında, tüm teknik desteği Dünya Bankasından almak suretiyle faaliyetin tüm yönlerinin uygulanmasından sorumlu olacaktır. İlgili hizmetleri katılan şehirlere veren danışmanlarla sözleşmeler imzalayacak ve danışmanların hizmet sunumları esasında ödeme taleplerini yerine getirecektir.

Dünya Bankası, danışmanların teknik çıktılarını inceleyerek faaliyeti denetleyecek ve şehirlere teknik destek verilmesi dâhil olmak üzere katılan belediyelere kılavuzluk yapacak ve katılan belediyeler için ortak eğitimler düzenleyecek ve kapasite inşa edilmesini sağlayacaktır.

(4) Tedarik ve hibeler için coğrafi uygunluğun kapsamı

Tedarik ve hibe usullerine katılım için işletmelerin konumu açısından ve temel tasarrufla tesis edildiği ve ilgili sözleşme dokümanlarında belirtildiği şekilde satın alınan tedariklerin menşei açısından coğrafi uygunluk ilkesi uygulanır.

Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi, aciliyet durumlarında veya ilgili ülkelerin piyasalarında ürünler ve hizmetlerin bulunmaması durumunda veya uygunluk kurallarının

bu eylemin gerçekleştirilmesini imkânsız hale getireceği veya aşırı derece zorlaştıracığı usulünce kanıtlanmış durumlarda coğrafi uygunluğu genişletebilir.

2.3 TÜM EYLEMLER İÇİN GEÇERLİ HÜKÜMLER

Dolaylı yönetim altında yetki verilen kuruluş (Türkiye) tarafından verilen belirli hibeler de hibe yararlanıcısı başına 60.000,00 AVRO'yu aşan hibeler için basitleştirilmiş maliyet seçenekleri kullanımının yetkilendirilmesi: a) Kapsama alınan hibe türleri ve maliyet kategorileri: Bu program altındaki eylemler için verilecek hibeler aşağıdaki türlerden birinde olabilir: (a) yararlanıcıların geçmiş verileri veya aşağıda belirtilen uygun maliyet kategorileri için olağan maliyet muhasebesi uygulamaları uyarınca hesaplanan birim maliyetler ve sabit oranlı finansman temelinde toplu tutar ve geri ödeme, (b) diğer tüm uygun maliyet kategorilerinde ortaya çıkan gerçek uygun maliyetlerin geri ödemesi.

Birim maliyet ve sabit oranlı finansman temelinde toplu tutar ve geri ödeme uygulamalarının kapsayabileceği uygun maliyet kategorileri şu şekildedir: destek personeli maliyetleri, yerel ulaştırma, yerel ofislerin ihtiyacı olan sarf malzemeleri ve ikmal malzemeleri, iletişim faaliyetleri ve görünürlük etkinlikleri. Diğer uygun maliyet kategorilerinin geri ödemesi, gerçek uygun maliyet temelinde yapılır. Kullanılacak toplu tutar, birim maliyet ve sabit oranlı finansman miktarları, c bendinde öngörülen yöntem uyarınca hesaplanır. Yararlanıcıların beyan edeceği toplu tutar, birim maliyet ve sabit oranlı finansman miktarları, c bendinde öngörülen yöntem uyarınca hesaplanır.

b) Gerekçe: Desteklenen faaliyetlerin niteliği göz önüne alındığında ve bu program kapsamında beklenen hibelerin yönetimini basitleştirmek amacıyla bazı maliyetler, her bir hibenin eylem bütçesinde, birim fiyat, toplam fiyat veya diğer uygun doğrudan maliyetlerin yüzdesi olarak tanımlanabilir. Hibeler veya hibelerin bölümleri basitleştirilmiş maliyet seçenekleri temel alınarak oluşturulduğunda, bu tutarlar dolandırıcılık ve kâr elde etme durumu hariç tutulacak şekilde belirlenir. Sözleşmede gösterilen maliyetlere, harcama sonrası kontroller yoluyla, yani kapsadıkları gerçek maliyetlerle karşılaştırılarak itiraz edilmemelidir. Birim maliyetlerin, toplu tutarların veya sabit oranların belirlenmesinde yararlanıcının kullandığı formüllerin sözleşme koşullarına uygun olup olmadığını veya maliyete yol açan etkinliklerin gerçekten meydana gelip gelmediğini kontrol etmek için doğrulama/denetimler yapılabilir. Nihai yararlanıcılara yapılan usule uygun olmayan herhangi bir ödeme, sözleşme makamı tarafından basitleştirilmiş maliyet seçeneklerinin miktarına kadar geri alınabilir.

c) Miktar belirleme ve güncelleme yöntemi: Tutarlar; istatistiksel verilere, fiili bilgiler veya benzer hedef araçlarına ve/veya her bir yararlanıcının geçmiş verilerine dayanılarak belirlenecektir. d) Kar amacı gütmeyen ve eş finansman ilkeleri ve çifte finansmanın olmaması: Hibe başvurusu yapanlar; birim maliyetlerin, toplu tutarların ve/veya sabit oranların miktarlarını, atf yaptıkları maliyetleri hesaplamak için önerilen yöntemleri ve nihai uygun miktarın hesaplanması için kullanılan tüm formülleri açıklayacaktır.

3 BÜTÇE

ENDİKATİF BÜTÇE TABLOSU - TÜRKİYE İÇİN ÇEVRE VE İKLİM EYLEMİ ÇOK-YILLI EYLEM PROGRAMI (2014-2020)

	2014			2015			2016			2017			2018			2019			Toplam Finansman Kararı			
	AB Katkısı	IPA II Yararlanıcısı eş finansmanı	Toplam harcama	AB Katkısı	IPA II Yararlanıcısı eş finansmanı	Toplam harcama	AB Katkısı	IPA II Yararlanıcısı eş finansmanı	Toplam harcama	AB Katkısı	IPA II Yararlanıcısı eş finansmanı	Toplam harcama	AB Katkısı	IPA II Yararlanıcısı eş finansmanı	Toplam harcama	AB Katkısı	IPA II Yararlanıcısı eş finansmanı	Toplam harcama	AB Katkısı	Toplam harcama	Yönetim Yapısı ile dolaylı yönetim	UFK/IO ile dolaylı yönetim
Eylem 1 Su	24.670.000	4.353.529	29.023.529	38.050.000	6.714.706	46.764.706	62.040.000	10.948.235	72.988.235	64.210.000	11.331.176	75.541.176	36.780.000	6.490.588	43.270.588	11.475.000	2.025.000	13.500.000	0	0	237.225.000	0.00
Eylem 2 Atık	1.700.000	300.000	2.000.000	1.340.000	236.471	1.576.471	10.640.000	1.877.647	12.517.647	9.890.000	1.745.294	11.635.294	7.220.000	1.274.118	8.494.118	5.425.000	957.353	6.382.353	0	0	36.215.000	0.00
Eylem 3 - Sürdürülebilir Kalınma için Çevre Yönetimi	6.490.000	1.145.294	7.635.294	25.000.000	4.411.765	29.411.765	11.960.000	2.110.588	14.070.588	10.540.000	1.860.000	12.400.000	5.000.000	882.353	5.882.353	0	0	0	0	0	33.990.000	25.000.000
Toplam	32.860.000	5.798.823	38.658.823	64.390.000	11.362.941	75.752.941	84.640.000	14.936.471	99.576.471	84.640.000	14.936.471	99.576.471	49.000.000	8.647.059	57.647.059	16.900.000	2.982.353	19.882.353	0	0	307.430.000	25.000.000

	2014-2020
Toplam AB Katkısı	332.430.000
IPA II yararlanıcısı ortak finansmanı toplam tutarı	58.664.118
Program toplam tutarı	391.094.118

4 PERFORMANS İZLEME DÜZENLEMELERİ

Performans ölçme çerçevesinin bir parçası olarak Komisyon; IPA II Tüzüğü'nde belirtilen özel hedeflerin gerçekleştirilmesinde kaydedilen ilerlemeyi, önceden tanımlanan, açık ve şeffaf bir şekilde ölçülebilir göstergeleri esas alarak izleyip değerlendirir. IPA II Tüzüğü'nün 4. maddesinde atıf yapılan ilerleme raporları, IPA II yardımı sonuçlarının değerlendirilmesinde referans noktası olarak alınır.

Komisyon; bir araya getirilmek ve bu programın her bir eylemi için belirlenen hedefler ve kilometre taşları karşısında sağlanan ilerlemenin takibi ve Endikatif Strateji Belgesi açısından analiz edilmek üzere tüm kaynaklara ait performans verilerini (süreç, çıktı ve sonuç göstergeleri) toplayacaktır.

IPA II yararlanıcıları tarafından gerçekleştirilen dolaylı yönetim bağlamında, Ulusal IPA Koordinatörleri (NIPAC) eylemler ve programların performansına ilişkin bilgileri (süreç, çıktı ve sonuç göstergeleri) toplayacak ve ulusal kaynaklardan gelen göstergelerin toplanmasını ve üretilmesini koordine edecektir.

Tüm ilerleme süreci aşağıdaki araçlarla izlenecektir: a) Sonuç Odaklı İzleme sistemi (ROM); b) IPA II Yararlanıcılarının kendi izleme süreçleri; c) AB delegasyonları tarafından gerçekleştirilen öz-izleme süreçleri; d) mali yardımın uygulanma sürecinin uygunluğu, uyumu, verimliliği, etkinliği ve koordinasyonunun düzenli olarak izlendiği ve izleme sürecinin sektör seviyesinde yapılmasını sağlayacak Sektör İzleme komitelerince desteklenen IPA II İzleme komitesi marifeti ile Avrupa Komisyonu (DG NEAR) ve IPA II Yararlanıcıları tarafından gerçekleştirilen ortak izleme süreci.

5 DEĞERLENDİRME

Projenin önemini göz önünde tutarak, bu eylem veya bileşenleri için bağımsız danışmanlar aracılığıyla nihai veya harcama sonrası değerlendirmeler yapılacaktır.

IPA II Çerçevesinde Birlik Tarafından Türkiye Cumhuriyeti'ne Yapılacak Mali Yardımın Uygulanmasına İlişkin Düzenlemeler Hakkında Çerçeve Anlaşma'nın 57. maddesi uyarınca, bütçe uygulama görevleri verilen bir IPA II yararlanıcısı, yönettiği programların değerlendirilmelerinin yapılmasından sorumludur. IPA II yararlanıcısı ayrıca, uygulamanın farklı safhalarında yapmayı amaçladığı değerlendirme faaliyetlerini sunan bir değerlendirme planı hazırlar.

Eylem 3 - Teknik Yardım Eylemi kapsamında, Çerçeve Anlaşma'nın 57. maddesi uyarınca bir değerlendirme yapılacaktır.

Değerlendirmenin/değerlendirmelerin temel hedefi, müdahale mantığını göz önünde bulundurarak Sektörel Operasyonel Programın ne kadar iyi uygulandığını ve Program tarafından tetiklenen faaliyetlerin ve çıktıların hedeflere ulaşma yolunda ilerleyip ilerlemediğinin değerlendirilmesini sağlayan mevcut kanıtları toplamak ve sağlamaktır.

Değerlendirme raporları, Komisyon ve diğer kilit paydaşlarla paylaşılır. IPA II yararlanıcısı ve Komisyon, değerlendirmelerin sonuçlarını ve değerlendirmelerde yer alan tavsiyeleri analiz

eder ve uygun olduğunda, gerçekleştirilecek izleme eylemleri ve belirtilmişse, projenin yeniden yapılandırılması da dâhil olmak üzere gerekli düzeltmeler konusunda ortak karar verir.

Komisyon ayrı bir bütçe kapsamındaki kurallar ve usuller uyarınca ek değerlendirmeler yapabilir.

TÜRKİYE
Sektör Operasyonel Program
Çevre ve İklim Eylemi

İçindekiler

1. Sektör Analizi	6
1.1 Ulusal politika ve sosyoekonomik durum	6
1.2 Sosyoekonomik analiz (GZFT analizi dâhil)	7
2. Sektör Yaklaşımına yönelik Kapsam	9
2.1 Ulusal sektör politikası/politikaları ve stratejisi/stratejileri	9
2.2 Kurumsal yapı, liderlik ve kapasite	11
2.3 Sektör ve donör koordinasyonu	13
2.4 Orta Vadeli Bütçe Perspektifleri	15
2.5 Performans değerlendirme çerçevesi	16
2.6 Kamu mali yönetimi	17
2.7 Makroekonomik çerçeve	17
2.8 Genel değerlendirme	18
3. IPA II sektör desteğinin hedefi/hedefleri	19
4. Programın operasyonel özellikleri	19
4.1 Coğrafi ve tematik yoğunlaşma	19
4.2 Programın diğer sektörlerdeki IPA II programlarıyla etkileşimi	21
4.3 Sektördeki IPA II desteğinin diğer donörlerle tamamlayıcılığı	22
4.4 Eşit fırsatlar ve kadın erkek eşitliğinin anaakımlaştırılması	22
4.5 İklim eylemi ve sürdürülebilir kalkınma	23
4.6 Program stratejisi - Eylemler ve faaliyetler	24
4.6.1 Eylem 1 – Su	25
4.6.1.1 Müktesebatla ilgili Kurumsal Yapılanma faaliyetleri	26
4.6.1.2 Diğer faaliyetler (yatırımlar, teknik destek, hibe programı, vb.)	28
4.6.1.3 Genel bakış tablosu	30
4.6.2 Eylem 2 – Atık	31
4.6.2.1 Müktesebatla ilgili Kurumsal Yapılanma faaliyetleri	32

4.6.2.2	Diğer faaliyetler (yatırımlar, teknik destek, hibe programı, vb.)	32
4.6.2.3	Genel bakış tablosu	35
4.6.3	Eylem 3 - Sürdürülebilir Kalkınma İçin Çevre Yönetimi	35
4.6.3.1	Müktesebatla ilgili Kurumsal Yapılanma faaliyetleri	37
4.6.3.2	Diğer faaliyetler (yatırımlar, teknik destek, hibe programları, vb.)	41
4.6.3.3	Genel bakış tablosu	41
5.	Uygun olduğu hallerde eş-finansman oranları dahil olmak üzere eylem ve yıla göre mali tablolar	44
6.	İstişare sürecine genel bakış	59
7.	Uygulama düzenlemeleri	59
7.1	Programın yönetim ve kontrolüne ilişkin ilgili yapı ve otoritelerin açıklaması	59
7.2	İzleme Düzenlemeleri	59
7.2.1	Sektörel İzleme Komitesi	59
7.3	Değerlendirme düzenlemeleri	60
7.4	İletişim ve görünürlük	61
8.	Performans göstergeleri	62
9.	Ekler	66

Tablo Listesi

Tablo 1 Çevreyle İlgili Ana Ulusal Sektör Stratejileri ve Eylem Planları	10
Tablo 2 Çevreyle İlgili Paydaşlar ve Görevleri.....	13
Tablo 3 2007-2023 Arası Çevre Yatırımlarının Sektörlere Göre Dağılımı.....	15
Tablo 4 2007-2010 Dönemi İçin Çevre Yatırımı Harcamaları, avro üzerinden*.....	16
Tablo 5 Karşılaştırmalı Tablo – Çevre Yatırımına Duyulan İhtiyaç, Yapılan Yatırımlar ve Yatırım Açığı	16
Tablo 6 Kişi başına düşen GSKD oranı Ülke Ortalamasının %75'nin Altında Olan NUTS II Bölgeleri ve Coğrafi Yoğunlaşma İçin Seçilen Öncelikli Bölgeler*	20

Şekil Listesi

Şekil 1 NUTS II Bölgelerine göre kişi başına düşen GSKD oranı (ülke ortalamasının yüzdesi, ülke ortalaması=100).....	21
--	----

Ekler

- Ek I:** GZFT Analizi
- EK II:** Orta Vadeli Bütçe Perspektifleri
- EK III:** Endikatif Proje Listesi - Su
- EK IV:** Endikatif Proje Listesi – Atık
- EK V:** Endikatif Proje Listesi – Sürdürülebilir Kalkınma için Çevre Yönetimi

Kısaltmalar

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
KO	Katılım Ortaklığı
HKEP	Havza Koruma Eylem Planı
CAFE	Avrupa İçin Daha Temiz Hava
KBRN	Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer
CEB	Avrupa Kalkınma Bankası Konseyi
CLP	Sınıflandırma, Etiketleme ve Ambalajlama
KBD	Kusur Bildirim Dönemi
SBB	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı - Strateji ve Bütçe Başkanlığı
DSİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
DSIP	Direktife Özgü Uygulama Planı
AKB	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
ELV	Ömrünü Tamamlamış Araç
SKÇY	Sürdürülebilir Kalkınma İçin Çevre Yönetimi
AB	Avrupa Birliği
ÇOP	Çevre Operasyonel Programı
GEF	Küresel Çevre Fonu
SG	Sera Gazı
BKD	Brüt Katma Değer
HKFL	Hidrokloroflorokarbon
IFI	Uluslararası Finans Kuruluşu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
INSPIRE	Avrupa Mekansal Bilgi Altyapısı
IPA	Katılım Öncesi Yardım Aracı
IPC	Endüstriyel Kirlilik Kontrolü
IPCC	Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli
IPPC	Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol
EKRY	Endüstriyel Kirlilik ve Risk Yönetimi
JICA	Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı
LULUCF	Arazi Kullanımı, Arazi Kullanımındaki Değişiklikler ve Ormancılık
ÇŞB	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
TOB	Tarım ve Orman Bakanlığı
OVMP	Orta Vadeli Mali Plan
MÜSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
UIDAP	Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı
KP	Ulusal Kalkınma Planı
NEC	Ulusal Emisyon Tavanları
UÇF	Ulusal Çevre Fonu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
NIPAC	Ulusal IPA Koordinatörü

NPAA	Müktesebatın Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program
UBKS	Ulusal Bölgesel Kalkınma Stratejisi
ODS	Ozon Tabakasını İncelten Maddeler
OS	Program Otoritesi
PCB	Poliklorobifeniller
PCT	Polikloroterfeniller
ERP	Katılım Öncesi Ekonomik Reform Programı
PEPA	Katılım İçin Öncelikli Çevre Projeleri
KMYK	Kamu Mali Yönetim ve Kontrolü
PIC	Ön Bildirimli Kabul
POP	Kalıcı Organik Kirleticiler
KÖİ	Kamu Özel İşbirliği
ÖSK	Özel Sektör Katılımı
NHYP	Nehir Havzası Yönetim Planı
REACH	Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzni ve Kısıtlanması
DEA	Düzenleyici Etki Analizi
RoHS	Belirli Zararlı Maddelerin Kullanımının Kısıtlanması
SÇD	Stratejik Çevresel Değerlendirme
SMC	Sektörel İzleme Komitesi
SOP	Sektör Operasyonel Programı
GZFT	Güçlü Yanlar, Zayıf Yanlar, Fırsatlar, Tehditler
TD	Teknik Destek
TL	Türk Lirası
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
ToR	Şartname
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSIAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UÇES	AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNFCC	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
VOC	Uçucu Organik Bileşikler
WB	Dünya Bankası
WEEE	Atık Elektrikli ve Elektronik Teçhizatlar
ASAT	Atık Su Arıtma Tesisi
XPS	Ekstrüde Polistren

1. Sektör Analizi

1.1 Ulusal politika ve sosyoekonomik durum

Aralık 1999'da Türkiye'nin adaylığı AB üye devletleri tarafından kabul edildikten sonra, AB Konseyi ve Türkiye arasındaki müzakereler 2005'te başlamıştır.

Çevre ve İklim Değişikliği Faslı'yla ilgili Tarama Raporu, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanmış ve son versiyonu 3 Ekim 2007 tarihli bir yazı ile Türk makamlarına iletilmiştir. Söz konusu rapor (iki) 2 açılış kriteri içermektedir:

- *Türkiye, ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde gerekli idari kapasitenin oluşturulmasına yönelik planlar ve ihtiyaç duyulan finansman kaynakları dâhil olmak üzere, bu fasıldaki müktesebatın kademeli olarak ve iyi koordine edilmiş bir biçimde iç hukuka aktarılmasına, uygulanmasına ve yürürlüğe konulmasına yönelik kapsamlı bir stratejiyi, hedefler ve takvimle birlikte Komisyona sunar.*
- Türkiye, ilgili AT-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararları uyarınca ilgili çevre Müktesebatının uygulanmasına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirir.

Birinci kriteri yerine getirmek amacıyla, "Strateji Belgesi" hazırlanmış ve Avrupa Komisyonuna sunulmuştur. İkinci kriteri yerine getirmek amacıyla, AB-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararları uyarınca, ilgili Çevre Müktesebatının uygulanmasına ilişkin "Notlar" hazırlanmış ve Avrupa Komisyonuna sunulmuştur. Sonuç olarak, Çevre Faslı 21 Aralık 2009 tarihinde Türkiye ile katılımlı müzakerelerine açılmıştır.

Avrupa Birliği Müktesebatının önemli bir bölümü, ulusal mevzuat ile uyumlu hale getirilmiştir ve kalan kısım için uyumlaştırma çalışmaları devam etmektedir. AB Müktesebatının dinamik yapısından dolayı, uyumlaştırma çalışmaları birçok yeni AB mevzuatı dikkate alınarak sürdürülmektedir. Çalışmalar; yukarıda sözü edilen belgeler, (farklı AB mevzuatları için uyumlaştırmayla ilgili hedefleri listeleyen ve en son 2008 yılı için hazırlanan) NPAA ve 2.1. Bölümde listelenen diğer strateji belgelerinde yer alan taahhütlerle uyumlu olarak devam edecektir.

Genel olarak, mevcut üye devletlerin katılım müzakereleri Türkiye'nin katılım müzakereleriyle karşılaştırıldığında, "Çevre ve İklim Değişikliği" Faslı'nın sürecin sonraki aşamalarında müzakerelere açıldığı görülmektedir. Sonuç olarak, AB Çevre Müktesebatının iç hukuka aktarılması ve uygulanması, çevre tedbirlerinin çeşitli sektörlerle entegrasyonu maliyetleri dâhil olmak üzere, çok sayıda sektör için birçok önemli yatırım (teknolojik, altyapı yatırımları, işletme maliyetleri ve kurumsal yapıdaki idari değişikliklerden doğan maliyetler) ve dolayısıyla uzun süreler gerektirecektir. AB İklim Müktesebatının iç hukuka aktarılması ve uygulanması ayrıca, bir dizi sektörde eylem aracılığıyla, iklim politikalarının tasarlanması, uygulanması ve izlenilmesi için kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesini ve düşük karbon ekonomisine geçiş için kapasitenin iyileştirilmesini gerektirecektir. Bu bağlamda, daha temiz bir çevre elde etmek, iklim değişikliğiyle mücadele ve AB'nin daha yüksek standartlarını karşılamak zaman alacaktır. Yaşanabilir bir çevre yaratmak ve ülkenin sosyal ve ekonomik koşullarını dikkate almak amacıyla, AB çevre ve iklim müktesebatının uygulanması için kapsamlı çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Strateji Belgesinde yer alan maliyetler ve öngörülebilir mali kaynaklar, ilgili tüm tarafların katılımıyla hazırlanan AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (UÇES) temel alınarak belirlenmiştir. UÇES mevzuat uyumu, kurumsal kapasite ve maliyet analizi, sekiz sektör için belirlenmiştir.

Uyumlaştırma sürecinde Türkiye için gerekli toplam çevre yatırımlarının belirlenmesi için 2007'den başlayarak yeni yatırımlar, yenilemeler, bakım ve onarım işlerinin maliyetleri dikkate alınmıştır. Endüstriyel, tarımsal ve kentsel altyapı dâhil olmak üzere toplam yatırım maliyetleri 58,5 milyar avrodur.

Bürokrasinin dinamik yapısı dikkate alınarak UÇES, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının koordinasyonu altında ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin katılımıyla 2014-2016 döneminde güncellenmiştir.

Çevre Sektörünün ihtiyacı olan toplam finansman 60,35 milyar avrodur. UÇES'in yeni bir bileşeni olan İklim Değişikliği için gerekli olan finansman, hibe toplamının %10,86'sını oluştururken, Endüstriyel Kirlilik ve Risk Yönetiminin payı ise UÇES (2007) ile karşılaştırıldığında %47,80'e yükselmiştir.

IPA II'nin ilk döneminde, ulusal planlama için en yeni doküman 2014-2018 dönemini kapsayan kısmi mülga Kalkınma Bakanlığı tarafından düzenlenen, 2019-2023 dönemi Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB) tarafından düzenlenen ve Temmuz 2019'da Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen 11. Kalkınma Planıdır (KP11). KP11'de, ülkenin kalkınma hedefleri tanımlanmakta ve IPA desteğiyle ilgili tüm alanlarda stratejik öncelikler belirlenmektedir. KP11, çevre ve iklim değişikliğini başlı başına bir öncelik ve yatay bir tedbir olarak tanımlamaktadır.

1.2 Sosyoekonomik analiz (GZFT analizi dâhil)

Türkiye, 851 milyar ABD doları Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ile en büyük orta-gelirli ülkelerden biridir. Türkiye, dünyanın en büyük 17. ekonomisidir¹. On yıldan kısa bir süre içinde kişi başı milli gelir, neredeyse üç katına çıkmış olup şu anda 10.000 ABD dolarını aşmış durumdadır². Türkiye, son on yıl içinde rekabetçilikte Dünya Ekonomik Forumu Küresel Rekabet Endeksi'nde 53. sira yerleşmiştir³. Türkiye ekonomisi 2014 yılında %7.4 oranında büyümüştür⁴.

Türkiye 80,3 milyon nüfusa ve %1,5 büyüme hızına sahiptir. Türkiye 10. Kalkınma Planına göre, Türkiye'nin 2023 yılı için temel makro-ekonomik hedefleri, GSYİH'ı 2 trilyon dolara ve kişi başına düşen geliri 25.000 dolara çıkarmaktır.

Aşağıdaki analizler, Sektör Operasyonel Programına (SOP) ilişkin iç güçlükler ve zayıflıklar ile dış fırsatları ve tehditleri ele almaktadır. Dikkate alınması gereken önemli alanlar, (AB ve ulusal mevzuat olarak ayrılan) hukuki ve (insan kaynakları ve altyapı olarak ayrılan) kurumsaldır.

Analiz çalışmaları sırasında mevcut durum, çeşitli paydaşların istekleri ve çok sayıda anket ve rapordan elde edilen ilgili girdiler dikkate alınarak ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir. Güçlü ve zayıf yanlar ile fırsatlar ve tehditlerin belirlenmesi için benzer bir etkin süreç uygulanmıştır. SOP'un güvenli ve gerçekçi bir şekilde yerleştirilebileceği iç ve dış çalışma ortamlarının doğru bir şekilde değerlendirmesini sağlamak amacıyla, tüm bu bulgular bir araya getirilmiştir. SOP için özel olarak gerçekleştirilen bir çalıştay sırasında, GZFT analizi tartışılmış ve ilgili paydaşların görüşlerine göre revize edilmiştir.

GZFT ANALİZİNDE VURGULANAN HUSUSLAR

(a) Güçlü Yanlar

Türk çevre mevzuatının AB çevre mevzuatına yaklaştırılması için hâlihazırda önemli adımların atıldığına dikkat çekmek önemlidir. Bu devam eden bir süreçtir ve yapılması gereken önemli miktarda çalışma olmasına rağmen, Türk ve AB mevzuatları arasındaki boşluk giderek kapanmaktadır. Bu hedefe biraz daha yaklaşılmasını sağlayacak birçok yeni/değiştirilmiş kanun hazırlanmıştır. Direktime Özgü Uygulama Planları (DSIP) ve Düzenleyici Etki Analizi (DEA)

1 <http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>

2 <http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>

3 <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>

4 <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

belgeleri gibi çeşitli çalışma belgeleri temel alınarak, AB Çevre müktesebatının iç hukuka daha fazla aktarılması ve uygulanması planlanmıştır.

Bir diğer önemli kilometre taşı da 2872 sayılı (1983) Çevre Kanunu'nu değiştiren 5491 (2006) sayılı ve 7153 (2018) sayılı Çevre Kanunu'nun (2006) onaylanmasıdır. Bu kanun, ulusal çevre korumasının iyileştirilmesine önemli bir katkı yapmış ve aynı zamanda uluslararası gereksinimlerin karşılanmasına yönelik köklü bir değişiklik yapılmasını sağlamıştır. Yeni kanun aşağıdakiler için yasal esasları ortaya koymaktadır:

- çevre hizmetlerinin sunulmasına ilişkin belediyeler, yerleşim yerleri ve sanayi bölgelerinin sorumlulukları;
- "üretici sorumluluğu" ve "kirleten öder" ilkeleri;
- çevrenin korunması, kirliliğin önlenmesi ve eski çöplüklerin rehabilitasyonu ve kapatılması için ekonomik araçların kullanılması.
- Plastik çanta ve ambalaj kullanımının azaltılması, depozito uygulaması
- sıfır atık yönetimi sisteminin kurulması ve geri kazanım için katılım payı

AB müktesebatına uyum için birçok yönetmelik ve eylem planı hazırlanmıştır. Birçok sektör için kanun tasarıları hazır durumdadır. Çevre sektörünün bir diğer güçlü yanıysa iklim değişikliği, hava yönetimi ve su yönetimi için koordinasyon kurumlarının oluşturulmasıdır. Birçok sektörün ilerlemesi hakkında detaylı bilgiler I. Ekte verilmektedir.

Ana belgelerden biri olan "AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi (UÇES)" son kurumsal ve yasal değişikliklere göre kısa bir süre önce güncellenmiştir.

İnsan kaynakları ve operasyonlar açısından, yararlanıcıların kapasitesi IPA fonları kullanılarak artırılmış ve önemli oranda deneyim kazanılmıştır. Büyükşehir Belediyesi Kanunu vasıtasıyla, belediyelerin teknik kapasiteleri artırılmıştır. Ayrıca, SOP faaliyetlerinin eş-finansmanı için ulusal fonların mevcudiyeti sağlanmıştır.

(b) Zayıf Yanlar

Çeşitli çevresel alanlarda ve Türk idari yapısının tüm seviyelerinde, bir başka deyişle merkezi idare, merkezi kurumların merkezi olmayan dalları (il müdürlükleri veya bölge müdürlükleri) ve belediyelerde kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir. Çevresel politikaların uygulanması sürecine dâhil olan bazı merkezi ve yerel (belediye ve bölgesel) idari bölümlerin; ölçme, izleme, planlama, gözetim, inceleme, raporlama ve proje geliştirme ve uygulama için gerekli olan idari, mali ve teknik kabiliyetlerinin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

AB iklim müktesebatı ile uyumlaştırma çalışmaları hâlâ erken aşamalarda ve daha iddialı ve koordine iklim politikalarının ulusal ve uluslararası seviyede geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Sera gazı emisyonlarının izlenmesi ve raporlanmasına yönelik bir sistem kurmak ve iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasına ilişkin planlar ve eylemler tasarlamak ve uygulamak için idari kapasitenin ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi gerekmektedir. Ekonomik faaliyetler ve altyapılar, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı hassas bir konumdadır. Bu nedenle uyum tedbirlerinin hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Türkiye'de son on yıl içinde önemli ekonomik ve sosyal değişiklikler başarılı bir şekilde uygulanmasına rağmen, sosyal ve ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi için önemli miktarda çaba ve kaynak harcanmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Görev ve sorumluluk çatışmalarının kurumlar arasında çözülmesi gereklidir, ancak koordinasyon kurulları ve sıkı işbirlikleri gibi güçlü koordinasyon mekanizmalarının tesis edilmesiyle, bu durumun üstesinden gelmek için önemli oranda çaba harcanmaktadır.

Bir diğer önemli ayrıntıysa çevre koruma amaçlı, yüksek maliyetli altyapı yatırımlarına ve operasyonlarına ayrılan finansal kaynakların talebi karşılayamamasıdır.

Bazı bölgelerdeki çevre kalitesi özellikle su, atık su ve katı atık altyapılarına yetersiz oranda uzun vadeli yatırım yapılması ve yetersiz çevre planlaması ve yönetim sistemleri nedeniyle AB standartlarından çok uzaktır.

Bu zayıf yanların azaltılması ve ortadan kaldırılması önemli bir zorluktur ve bu SOP'un bir parçası olarak planlanan faaliyetlerin önemli bir bölümünü oluşturacaktır (Bkz. Bölüm 4.6).

(c) Fırsatlar

Şu anda, belediye bütçeleri, yüksek maliyetli çevre yatırım projelerine finansman sağlamak için yeterli değildir. Belediye vergi ve ücretleri düşüktür ve birçok durumda tarifeler, ulusal mevzuata ve AB gereksinimlerine yanıt vermek adına yatırımları hızlandırmak amacıyla ihtiyaç duyulan büyük hacimli fonları oluşturmak için yeterli değildir. Bu duruma karşılık SOP, Türkiye'de içme suyunun dağıtımı, atık su arıtma ve katı atık hizmetlerinin iyileştirilmesiyle sonuçlanacak çok önemli müdahaleler sunmaktadır. Bu fırsat, ulaşım bağlantıları ve artan rekabetçilik gibi diğer girişimlerle birlikte, bölgesel kalkınmanın sağlanmasında ve nüfusun tüm kesimleri ve Türkiye'nin tamamında ekonomik kalkınma için yaşam standartlarının iyileştirilmesinde itici güç olacaktır.

Bununla birlikte, gerçekçi ve makul çevre tarifeleri, ücretleri ve idari para cezalarının belirlenmesi için yönetmelik ve kılavuzlar geliştirilmesi amacıyla ilgili makamlara önemli bir fırsat da verilmektedir. Bu şekilde, uzun vadede operasyon, bakım ve tekrar yatırım imkânları sağlanacaktır.

IPA fonlarına erişim, genel anlamda çevrenin korunması için uygulama programlarını oluşturmaları açısından belediyelere önemli bir teşvik sunmaktadır. Ayrıca (6360 sayılı Belediye Kanunu) bazı şehirlerde küçük belediyelerin büyükşehir belediyeleriyle birleşmesi, küçük belediyelerde kapasitelerin geliştirilmesi ve uygulamaların iyileştirilmesi sonucunu doğurabilir.

Bu fırsatlar, hem merkezi hem de bölgesel seviyede Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından da desteklenecektir. SOP ile ilgili projelerin hazırlanması ve yönetilmesi amacıyla kapasite oluşturmak ve teknik destek sağlamak, çevre ve iklim bileşenlerinin IPA Programının Türkiye'deki tüm bileşenlerine entegre edilmesi fırsatını sağlayacaktır.

Özellikle, iyileştirilmiş çevre altyapısına ilişkin yüksek seviyede standartlar oluşturulması, nüfusun genel sağlığının iyileştirilmesine ve su kaynaklı sağlık harcamalarının azaltılmasına katkıda bulunacaktır.

(d) Tehditler

Ana tehditler aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

- küçük ve orta boyutlu belediyelerin kapasitelerinin uluslararası ölçekte eş-finansman sağlanan projeleri yönetmek ve çevre hizmetlerini sürdürmek için sınırlı olması,
- hibelerin geri ödemesi olmadığı düşünüldüğünden, belediyelerin projelerin ilk safhalarında aşırı taleplerinin olması ve bu nedenle sonraki aşamalarda projenin uygulanamaz duruma gelmesi.

Bu nedenle, belediyeler için iletişim araçlarının geliştirilmesi ve kapasite oluşturulmasına ağırlık verilecektir.

Genel olarak, tanımlanan risklere rağmen analizler, sektörde gelecekte yapılacak geliştirmelerin, yaşam standartlarının ve çevre kalitesinin geliştirilmesi üzerinde önemli bir etki yaratma konusunda gerçekçi bir potansiyele sahip olduklarını doğrulamaktadır. Amaç; orta vadede, gerçekçi erişilebilir hedeflere ulaşmak için proje uygulanabilirliğini birleştirmektir.

Detaylı GZFT Analizi I. Ekte verilmiştir.

2. Sektör Yaklaşımına yönelik Kapsam

2.1 Ulusal sektör politikası/politikaları ve stratejisi/stratejileri

2006 yılında, UÇES 2007-2023 adı verilen uyumlu bir sektör strateji raporu kabul edilmiştir. Bu strateji dokümanının temel amacı, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal koşullarını göz önünde bulundurarak sağlıklı ve uygulanabilir bir çevre oluşturmak ve Türk ulusal çevre mevzuatını AB çevre müktesebatı ile uyumlu hale getirerek uygulanmasını ve bu uygulamanın izlenmesi ve kontrolünü sağlamaktır. Bu bağlamda ve UÇES belgesinin genel amacına ulaşmak için su, atık su, katı atık, hava, sanayi, doğa ve kimyasallar gibi alanlara öncelik verilmektedir. Sektörel ve mali dalgalanmalar nedeniyle, (2007) UÇES'in değiştirilmesi ihtiyacı doğmuştur. UÇES 2016-2023 dönemi için son mali ihtiyaçlar ve sektörel gelişmeler dikkate alınarak 2014-2016 yıllarında güncellenmiştir.

AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı'nda (2008) yer alan bir diğer önemli çevresel strateji, Fası 27- Çevre için öncelikleri belirleyerek, Türkiye Cumhuriyeti Müzakere Pozisyon Belgesi'nde detaylı olarak açıklanmaktadır. Bu belge; genel kurumsal çerçeveye ilgili bilgilere ek olarak, yatay mevzuat, hava kalitesi, atık yönetimi, su kalitesi, doğanın korunması, sanayi kirliliğinin kontrolü ve risk yönetimi, kimyasalların yönetimi, iklim değişikliği ve gürültü gibi çeşitli müktesebat bölümlerine ilişkin Mevzuat Çerçevesi ve İdari Kapasite anlamında detaylı bilgiler içermektedir.

KP11'de beş ana hedef tanımlanmaktadır. Bunlardan biri "Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre" hedefidir.

Çevrenin korunması açısından KP11 açık bir politika sunmakta ve sürdürülebilir kentsel alanlar yaklaşımıyla uyumlu olarak, aşağıdakilerin uygulanması durumunda kentlerde çevresel farkındalık ve yaşam kalitesinin artacağını ifade etmektedir: atık ve emisyonun azaltılması, sıfır atık proje uygulamaları, enerji, su ve kaynak verimliliği, geri kazanım, gürültü yönetimi esi ve çevre dostu malzemelerin kullanımı.

KP11'da çevrenin korunmasıyla ilgili ortaya koyulan bir diğer anlamlı çevre politikası, imalat ve hizmet sektörlerinde yenilenebilir enerji ürünleri, verimlilik ve daha temiz üretim teknolojileri gibi çevre dostu uygulamaları desteklemeye odaklanmaktadır. Ayrıca, yeni çevre dostu ürünlerin geliştirilmesi ve markalandırılması da teşvik edilecektir.

Yukarıda söz edilen politik çerçeveye ilgili olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı su, atık ve iklim değişikliği alanlarında çevreyle ilgili ulusal stratejiler ve eylem planları hazırlanmış ve bunun ardından Tablo 1'de listelenen yönetim planları geliştirilmiştir.

Tablo 1 Çevreyle İlgili Ana Ulusal Sektör Stratejileri ve Eylem Planları

Çevreyle İlgili Ana Stratejiler ve Eylem Planları	
1.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Stratejik Planı (2018-2022)
2.	Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı (2019-2023)
3.	Türkiye İklim Değişikliği Stratejisi (2010-2023)
4.	Türkiye İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2023)
5.	Ulusal Havza Yönetimi Stratejisi (2014-2023)
6.	Ulusal Biyo-çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı (2007)
7.	Natura 2000 Türkiye Uygulama Stratejisi (2011)
8.	Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı (2011-2023)
9.	2023 Ulusal Atık Yönetimi ve Eylem Planı
10.	Nehir Havzası Koruma Eylem Planları
11.	Atık Su Arıtma Eylem Planı (2017-2023)
12.	Ulusal Katı Atık Yönetimi ve Eylem Planı (2016-2023)

Çevreyle İlgili Ana Stratejiler ve Eylem Planları	
13.	Ulusal Kuraklık Yönetim Stratejisi ve Eylem Planı (2017-2023)
14.	Çevresel Gürültü Eylem Planı (2009-2020)
15.	Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2023)
16.	Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2023
17.	2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı
18.	Ulusal Afet Müdahale Planı

2.2 Kurumsal yapı, liderlik ve kapasite

Kesişen ve karmaşık yapısı nedeniyle, Tablo 2'de vurgulandığı gibi Çevre ve İklim Değişikliği sektörlerinde birçok paydaş bulunmaktadır. Bu kurumsal çeşitliliğin bir sonucu olarak, GZFT analizinin zayıflıklar kısmında vurgulandığı üzere koordinasyon zorlukları mevcuttur (bkz. Ek 1).

Çevre Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB) şu anda genel çevre ve iklim değişikliği sektörlerinin planlanması, uygulanması ve yönetiminden sorumlu olan **lider kurumdur**. AB müktesebatıyla uyum konusunda ÇŞB, mevzuat hazırlanması ve politika oluşturulması usullerinde **Çevre ve İklim Değişikliği Faslından** sorumludur.

ÇŞB, diğer ilgili Bakanlıklar ile sorumluluğu paylaşmaktadır. ÇŞB lider kurum olarak, Sektör Programının ulusal strateji belgeleri ve AB stratejileri açısından tutarlılığını sağlayacaktır. Bakanlık organizasyonu, 81 il müdürlüğüyle il düzeyinde kapsamlı bir teşkilat varlığı nitelendirir.

Sektör koordinasyonu açısından ÇŞB; su yönetimi, doğanın korunması, afet yönetimi ve sivil koruma gibi alt sektörlerle ilişkin ulusal politika yapımı sürecinde lider role sahip devlet kurumlarının aktif olarak görev aldıkları bir koordinasyon mekanizması oluşturmuştur. Söz konusu koordinasyon mekanizması 2.3 Bölümde açıklanan diğer sektör koordinasyon kurullarından yararlanarak GZFT analizinde söz edilen zayıflıkların üstesinden gelinmesi için sarf edilen çabalara da katkıda bulunacaktır.

Çevre ve İklim Değişikliği Sektör Operasyonel Programının yönetimi konusunda, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesindeki Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü (ABDİGM) Program Otoritesi (OS) olarak görev yapmaktadır. ABDİGM ana koordinatör olarak görev yaparken, kurumsal kapasite oluşturma faaliyetleriyle ilgili müktesebata ilişkin koordinasyonun Genel Müdürlüğün bir diğer alt bölümü tarafından yürütülmesi öngörülmüştür.

Su, atık, iklim değişikliği, sanayi kirliliği, hava kirliliği, kimyasallar ve doğanın korunması gibi alanların tüm temsilcileri arasında güçlü bir koordinasyon mekanizması oluşturulmuştur. Çalışma Grubu/Grupları oluşturulmuş ve Çevre ve İklim değişikliği Sektör Operasyonel Programının hazırlanması için ilgili tüm organların sürece katılımı sağlanmıştır. 2007-2013 döneminde IPA finansmanının yönetiminden sorumlu akredite organ olan Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, IPA II dönemi için Sözleşme Makamı olarak da görev yapacak ve ihaleye çıkma, sözleşme yönetimi, mali yönetim ve diğer ilgili işlevlerden doğan görevleri yerine getirecektir.

Bu bağlamda, 2007-2013 döneminde faaliyetlerde bulunacak şekilde tasarlanan Genel Müdürlüğün, IPA II döneminin çevresel altyapı faaliyetleri yanında müktesebatla ilişkili kurumsal kapasite oluşturma faaliyetlerinin Sözleşme Makamı olunması da dâhil olmak üzere, artan bu yeni iş yükünü ele alabilmek için idari, teknik ve insan kaynaklarını artırma ihtiyacı duyacağı açıktır.

Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB;) ile İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kendi alanlarında programlama çerçevesinin tanımlanması, sektör stratejisine hizmet edecek özel hedeflerin belirlenmesi ve gösterge ve faaliyetlerin hazırlanması için sektöre özgü hususlarla ilgili bilgi ve verileri Çevre ve Şehircilik Bakanlığına (ÇŞB) sağlayacaktır. TOB doğanın korunması ve su yönetim alanlarıyla ilgili sorumluluklara sahipken, AFAD'ın sorumlulukları afet

yönetimi ve sivil koruma ile ilgilidir. ÇŞB tüm bu faaliyetler için rehberlik ve denetim görevlerini yerine getirecek ve bu faaliyetlerin sektör stratejisi ve ilgili ulusal stratejiler ve AB stratejileri ile tutarlı olmasını, paydaş katılımının uygunluğunu ve yatay hususlara saygılı olmasını sağlayacaktır

Çevre ve iklim değişikliği gibi sektörler doğaları gereği çok yönlüdür. Bu nedenle, bu alanlarda politika yapma ve uygulama süreçleri, katılım ilkesi ve 4.5 Bölümde söz edilen ilkeler uyarınca ÇŞB önderliğinde diğer birçok kurum ve sivil toplumun koordinasyonunu ve ortak çalışmasını gerektirmektedir. Özellikle iklim eylemi, ulaştırma ve enerji gibi diğer sektörlerle de uygulanmaktadır. Bu sektörlerdeki lider kurumlar sırasıyla, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığıdır.

Bu sektördeki paydaşlar Tablo 2'de belirtildiği gibi çok çeşitlidir.

Ayrıca valilikler, büyükşehir belediyeleri ve belediyeler oluşan yerel yönetimler, su ve kanalizasyon idareleri ve diğer kurumlar, Türkiye'deki çevre mevzuatının gerekliliklerinin planlamasında, uygulamasında, izlemesinde, denetlenmesinde ve icrasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu kurumların sorumlulukları şu şekildedir: Belediyeler ilçe ve il düzeyinde belediye hizmetlerinin sağlanmasına yönelik yetkili makamlardır. Sera Gazı sınırlandırma ve uyum politikalarının uygulanmasıyla ilgili, ulusal düzeydeki iklim değişikliği politikalarının yerel düzeye dağıtılmasını sağlarlar. Ayrıca kentsel kalkınma planlarının hazırlanmasıyla ilgili yasal görevleri yanında yerel iklim değişikliği eylem planlarının hazırlık sürecine katılan ana kuruluşlardır. Diğer sorumlulukları; deniz kirliliğinin denetlenmesi yoluyla bölgesel çevre koruması, kazı toprağının ve inşaat atıklarının kontrolü, gürültü kontrolü, yanıcı ve patlayıcı kimyasalların kontrolü, katı atık toplanması vb.

Tarım ve Orman Bakanlığı, Bölge Müdürlükleri temel olarak şunlardan sorumludur: biyo-çeşitliliğin ve doğanın korunması için gerekli tüm çalışmaları ve usulleri yapmak veya yaptırmak ve millî parklar, doğal parklar, doğa koruma alanları, tabiat anıtları, vahşi yaşamı koruma ve geliştirme alanları, sulak alanlar ve avcılık faaliyetleriyle ilgili planlama, inceleme, envanter, proje tasarımı, uygulama, bakım ve kontrol çalışmalarını yapmak veya yaptırmak.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü su ve toprak kaynaklarının yönetimiyle ilgili önemli rollere sahip olan 26 bölge müdürlüğüne sahiptir.

Tablo 2 Çevreyle İlgili Paydaşlar ve Görevler

Paydaşlar	Görevler
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Mevzuat hazırlama ve politika yapma usullerinde Çevre Faslı'nın tamamının planlanması, uygulanması ve yönetimi
Tarım ve Orman Bakanlığı	Doğanın korunması ve su yönetimi, tarım politikaları, kırsal kalkınma, gıda güvenliği
İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	Afet ve acil durum yönetimi, sivil koruma
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (daha önce Kalkınma Bakanlığı)	Kalkınma planlaması, kalkınma politikaları, uygulamanın gözlenmesi, koordinasyon, danışma, sürdürülebilir kalkınmanın ulusal koordinasyonu
Dışişleri Bakanlığı	Dış politikalar, AB ile uyumlaştırma
Hazine ve Maliye Bakanlığı	Ekonomi politikaları, finansal politikalar, dış kredi ve hibelerin uygulanması
Sağlık Bakanlığı	Kamu sağlığı, önleyici ve tedavi edici sağlık politikaları;
Milli Eğitim Bakanlığı	Eğitim ve öğretim hizmetleri
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	İş sağlığı ve güvenliği, sosyal güvenlik, istihdam, işsizlik, istihdamda cinsiyet eşitliği, çocuk işçiliğinin engellenmesi
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Bilim, sanayi, teknoloji, yenilik, üretkenlik, ürün güvenliği ve organize sanayi bölgeleri ve KOBİ politikaları
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Enerji planlaması, yenilenebilir enerji politikaları, enerji kaynağı ve talebi, enerji piyasası, enerji verimliliği
Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kültürel mirasın korunması ve turizm
Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	Ulaştırma, denizcilik işleri ve haberleşme politikaları
Ticaret Bakanlığı	Mal ve hizmetlerin dış ticareti ile yatırım teşvikleri ve yabancı doğrudan yatırımlar
TÜİK	Ulusal istatistikler
Türkiye Belediyeler Birliği ve Yerel Yönetimler	Kentsel planlama ve uygulama, altyapı yatırımları, doğal kaynakların korunması, istihdam, arazi kullanım kararları
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ)	Su kaynaklarının planlaması, yönetimi, geliştirilmesi ve operasyonu
İlbank A.Ş.	Kentsel altyapı yatırım projeleri, yerel idareler için finansman
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)	Özel sektörün gereksinimleri uyarınca siyasi güce görüş ve yorum sunmak ve taslak halinde veya yürürlükte olan kanun ve ikincil düzenlemelerle ilgili bakanlıklara ve meclis komisyonlarına görüş bildirmek
Kalkınma Ajansları; STK'lar; Uluslararası Kuruluşlar ve Türk Kızılayı	Bölgesel planlama ve bölgesel kalkınma

2.3 Sektör ve donör koordinasyonu

Yukarıda açıklandığı gibi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sektörün ilgili tarafları arasında güçlü bir koordinasyon mekanizması tesis etmiştir. Su ve iklim değişikliği koordinasyon komitelerine ek olarak, karmaşık yapıları ve ilgili tarafların sayısı nedeniyle, diğer alt sektörlerinin etkin yönetimi için tematik çalışma grupları kurulmuştur.

Sektör koordinasyonu

Çevre sektörüyle ilgili olarak, üç aktif sektör koordinasyon organı IPA II süreci için ÇŞB'ye rehberlik sağlayabilir. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'yle kurumların tekrar düzenlenmesine bağlı olarak, koordinasyon organlarının yeniden yapılandırılmasına devam edilmektedir.

2012/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi uyarınca Bir Su Yönetimi Koordinasyon Kurulu kurulmuştur. Bu kurulun temel görevleri entegre nehir havzası yönetimi çerçevesinde su kaynaklarının korunması için gerekli tedbirleri belirlemek ve sektörler arası koordinasyon, işbirliği ve etkin su yönetimi bağlamında su tedariki yatırımlarının hızlandırılmasını sağlamaktır. Tarım ve Orman

Bakanlığının başkanlık ettiği bu Kurul; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Devlet Su İşlerinden kıdemli katılımcılar içermektedir. Uluslararası Finans Kuruluşları (IFI) ve Uluslararası Örgütler bu kurulun üyesi değildir. Bu kurul IPA II ve AB'ye katılımı ilgili tüm konuları değerlendirerek Çevre ve Şehircilik Bakanlığına önerilerde bulunacak ve gerekli olduğunda kurul kararlarını alacaktır. Kurul kararları tüm kurumların koordinasyonunu sağlayacak ve Türkiye'de su yönetimine ilişkin faaliyetlerle ilgili politikalara ve bu faaliyetlerin uygulanmasına destek verecektir. Kurul kararları bağlayıcı olabilir. Bu kurul Nehir Havzası Yönetim Planlarının (NHYP) uygulanması ve su kaynakları politikalarının korunması süreçlerini yönetecektir.

AB'ye yakınlaşmayı kolaylaştırmak amacıyla, 18.06.2013 tarihli ve 28681 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan Havza Yönetim Heyetlerinin Teşekkülü, Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ kapsamında, Havza Yönetimi Heyetleri kurulmuş ve karar alma süreçlerine kamusal katılım sağlanarak tanımlanan havzalar temelinde organizasyon sağlanmıştır. Tebliğ'in amacı; Havza Koruma Eylem Planları (HKEP) ve Nehir Havzası Yönetim Planlarının (NHYP) uygulama süreçlerinin yeterli oranda izlenmesini sağlamak, bütünsel bir yaklaşımla su kaynaklarının korunmasını sağlamak ve IFI'ler ve Uluslararası Örgütlerle birebir işbirliği yapabilen belediyeler dâhil olmak üzere, ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonu sürdürmektir.

28788 sayı ve 07.10.2013 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile kurulan İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kuruluna Çevre ve Şehircilik Bakanlığı başkanlık etmektedir. İklim değişikliği konularında en üst düzey ulusal otorite olan Kurul; Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, TÜİK, AFAD, TOBB, TÜSIAD ve MÜSIAD'dan kıdemli katılımcılar içermektedir. Ayrıca STK ve özel sektör temsilcileri ile üniversitelerden katılımcılar da toplantı ve çalışmalarda yer alabilir. İklimle ilgili farklı konularda politika seçeneklerini belirlemek amacıyla bu Kurul altında birçok çalışma grubu tesis edilmiştir. Yalnızca Kurul üyeleri Koordinasyon Kurulu toplantılarına davet edilmektedir. Örneğin IFI'ler ve Uluslararası Örgütler bu toplantılara katılamaz.

Donör koordinasyonu

Ulusal bir bakış açısından, ilgili sektör temsilcilerinin katkılarına dayanarak Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan Türkiye kalkınma planları ve programları ile uyumlu olarak kamu kurumları tarafından uygulanan çeşitli projeler için Uluslararası Finans Kuruluşları (IFI'ler), fonlar, hükümetler, kalkınma bankaları ve özel bankalar gibi donör kuruluşlardan alınan krediler ve hibelere yönelik koordinasyonun belirlenmesinde Hazine ve Maliye Bakanlığı önemli bir rol oynamaktadır. Bu koordinasyon faaliyetleri ayrıca, IFI'lerden alınan ulusal bütçe finansmanı için program kredilerinin finansmanını da kapsamaktadır.

Donör kuruluşların koordinasyonunun yasal zeminini, 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, 25.12.2014 tarihli ve 29216 sayılı olan 4749 sayılı Kanun Kapsamında Dış Finansman Sağlanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve 09.02.2009 tarih ve 27136 sayılı Hazine ve Maliye Bakanlığı Teminatı Dışındaki Hibeler Dışında Kamu Kurumları İçin Dış Finansman Yönetmeliği oluşturmaktadır.

Diğer donörler ve Uluslararası Finans Kuruluşlarıyla (IFI'ler) işbirliği yapılması, yardımın etkililiğini arttırmak ve aday ülkelerde ve potansiyel adaylarda kapasite geliştirilmesini teşvik etmek açısından kilit öneme sahiptir.

Uluslararası Finans Kuruluşları Danışma Grubu (IFI AG), aday ülkeler ve potansiyel adaylarda, IFI'ler ve Avrupa Komisyonu arasındaki koordinasyonu iyileştiren mekanizmalardan biridir. Grubun hedefi, bölgenin ve yararlanıcı ülkelerin sürdürülebilir kalkınması için büyük bir öneme sahip olan ve önemli yatırımlar gerektiren enerji, ulaştırma, çevre, insani gelişme, istihdam ve

sosyal koruma gibi kilit sektörlerde Güney Doğu Avrupa'daki bölgesel altyapının geliştirilmesini ve iyileştirilmesini kolaylaştırmaktır.

Türkiye'de özellikle, Küresel Çevre Fonu (GEF), Japon Uluslararası İşbirliği Teşkilatı (JICA) ve diğer ikili hükümet fonları gibi uluslararası fonlar sayesinde hibe alma konusunda seçenekler mevcuttur. Öte yandan, Dünya Bankası grubu (Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ve Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), Avrupa Yatırım Bankası grubu (AYB ve AYF), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (AIKB), İslami Kalkınma Bankası (IKB) ve Avrupa Kalkınma Bankası Konseyi (CEB) gibi Uluslararası Finans Kuruluşları (IFI) özellikle enerji, özel sektörün kalkınması, ulaştırma ve çevre gibi sektörlerdeki kredi programlarını oldukça aktif bir şekilde yürütmektedir. İkili kuruluşlar arasında, Alman Kalkınma Bankası (KfW) ve Fransız Kalkınma Ajansının (Agence Française Développement - AFD) yerel ofisleri vardır ve Türkiye'de faaliyet göstermektedir. Ayrıca, Avrupa Konseyi, birçok BM kuruluşu (UNDP, UNIDO, UNICEF ve ILO) ve diğer ihtisaslaşmış Uluslararası Kuruluşlar (IIOO) da Türkiye'de faaliyet göstermektedir. Bunlardan bazıları AB'den hibe alan kuruluşlardır ve ilgili uzmanlık alanlarında katılım öncesi desteğini uygulamaktadır.

Hazine ve Maliye Bakanlığı donör koordinasyonundan sorumludur. Öte yandan, belediye altyapı projelerinin finansmanında özel bir uzmanlığa sahip yerel bir yatırım ve kalkınma bankası olarak İbank A.Ş., IFI kredilerinin belediyelere kullanılması açısından bir aracı olarak görev yapmakta ve uygulama sürecinde koordinasyon ve izleme işlevlerini üstlenmektedir.

2.4 Orta Vadeli Bütçe Perspektifleri

UÇES'e (2016-2023) göre, 2016 ve 2023 arasındaki çevre yatırımları envanteri yaklaşık 60.35 milyar avroya ulaşmıştır.

UÇES'de belirtildiği gibi, 2016-2023 dönemi için sektör başına ihtiyaç dağılımı revize öngörülere Tablo 3 verilmektedir. 2016-2023 döneminde *Mühtesebatin* uygulanması için gerekli toplam sektör bütçesi aşağıdaki tematik alanlar çerçevesinde 60.35 milyar avrodur.

Tablo 3 2016-2023 Arası Çevre Yatırım İhtiyaçlarının Sektörlere Göre Dağılımı

SEKTÖRLER	YATIRIM İHTİYAÇLARI (2017-2023)	
	(milyon avro)	(%)Oran
Su kalitesi sektörü	16,894	27,99
Atık Yönetimi sektörü	6,160	10,21
Hava Kalitesi sektörü	628	1,04
Endüstriyel Kirlilik ve Risk Yönetimi Sektörü	28.845	47,80
İklim Değişikliği Sektörü	6,551	10,86
Gürültü Yönetimi	19,63	0,03
Kimyasallar Sektörü	1,193	1,98
Yatay Sektör	13,07	0,02
Doğanın korunması sektörü	42,8	0,07
Toplam	60,346.50	100

Kaynak: UÇES (2016-2023)

2007-2015 yılları için Türk kamu sektörünün çevre harcamalarına ilişkin mali veriler, Tablo 4 verilmektedir (kaynak: UÇES). Veriler; devlet kurumları, özel idareleri, belediyeler, mahallî idare birlikleri ve organize sanayi bölgelerine yönelik toplam çevre harcamalarını içermektedir. Verilere

göre, 21,2 milyar avroluk yatırıma sahip su kalitesi sektörü toplam yatırımın en büyük kısmını oluşturmaktadır. En büyük ikinci sektör, 5,1 milyar avroluk yatırımla atık yönetimidir.

2007-2015 yılları arasında yapılan toplam çevre yatırımları yaklaşık 27.6 milyar avroya ulaşmaktadır.

Tablo 4 2007-2015 Dönemi İçin Çevre Yatırımı Harcamaları, avro üzerinden*

	Su Kalitesi Sektörü (€)	Atık Yönetimi Sektörü (€)	Hava Kalitesi Sektörü (€)	Diğer Sektörler** (€)	TOPLAM (€)
2007	2643	293	105	24.46	3065.5
2008	2476	407	88	10.54	2981.5
2009	1821	410	99	1.65	2331.7
2010	1952	729	242	7.88	2930.9
2011	1636	526	128	17.07	2307.1
2012	2189	613	178	24.10	3004.1
2013	2597	601	129	52.49	3379.5
2014	2711	589	15	107.87	3422.9
2015	3143	911	19	125.53	4198.5
TOPLAM	21,168	5,079	1,003	371.59	27,621.6

Kaynak: UÇES (2016-2023)

* Bu değer yalnızca kamu harcamalarını göstermekte, özel sektör yatırımlarını içermemektedir.

** Tablo 3'te verildiği üzere.

Çevre yatırımlarına olan ihtiyaç, yapılan yatırımlar ve yatırım açığıyla ilgili karşılaştırmalı tablo, Tablo 5 sunulmaktadır. Sonuç olarak, 2016-2023 dönemi için 31 milyar avro yatırım yapılması gerekmektedir. 2016-2023 için bazı yatırımların planlanmasına rağmen, yatırım ihtiyacını karşılamak için hâlâ finansal açıklar bulunmaktadır; bu nedenle de sektör, AB ve diğer donörlerden destek beklemektedir.

Tablo 5 Karşılaştırmalı Tablo – Çevre Yatırımı Duyulan İhtiyaç, Yapılan Yatırımlar ve Yatırım Açığı

Çevre Yatırımı İhtiyacı (milyar €)		Yapılan Çevre Yatırımları (milyar €)		Çevre Yatırımları Açığı (milyar €)	
2007-2023 dönemi	58.6	2007-2015 dönemi	27.6	2016-2023 dönemi	31.0

2.5 Performans değerlendirme çerçevesi

Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu uyarınca, bir strateji planı ve performans dayalı bütçeleme konsepti uygulamaya koyulmuştur. Bu bağlamda, birbirinden farklı idareler esas alınarak hazırlanan yıllık performans programları ve faaliyet raporları, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı gibi Bakanlıklara, Sayıştay ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmaktadır. Bu programlar ve raporlar ayrıca, kamuoyunu ölçmek amacıyla kamuya da paylaşılmaktadır.

Genel performans yönetimi izleme süreci, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı - Strateji ve Bütçe Başkanlığı (daha önce Kalkınma Bakanlığı) tarafından yürütülmektedir. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2011'de kurulan Yatırım Programlama, İzleme ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü aracılığıyla yatırım programlarının ve yıllık programların izlenmesi sürecini yürütmektedir. Sektördeki yatırım projeleri bu Genel Müdürlük aracılığıyla izlenmektedir.

IPA çatısı altında AB fonlarının izlenmesi için, aday ülkelerin Yapısal Araçlara benzer bir izleme ve değerlendirme mekanizması kurmaları gerekmektedir. Bu çerçevede Program Otoritesi altında izleme ve değerlendirme birimleri kurulmuştur.

2.6 Kamu mali yönetimi

Türkiye'nin Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, bir orta vadeli mali planla birlikte üç yıllık bir dönem için orta vadeli bir programın yıllık olarak hazırlanmasını gerektirmektedir. Orta vadeli program; makroekonomik politikalar, ilkeler ve ekonomik hedefler ile göstergeler temel alınarak oluşturulmaktadır. Orta vadeli mali plan, sonraki üç yıl için toplam gelir ve harcama projelerini içermektedir.

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca, kamu idare kurumlarının; kalkınma planları, programlar, kabul edilen ilgili mevzuat ve temel ilkeler çerçevesinde çok yıllık stratejik planlar hazırlaması ve stratejik ve ölçülebilir hedefler belirlemesi gerekmektedir.

2.7 Makroekonomik çerçeve

2016 yılının ikinci yarısı itibarıyla toparlanmakta olan küresel iktisadi faaliyet, özellikle ileri ekonomilerdeki daha güçlü büyüme görünümüyle, yükselme eğilimi göstermektedir. Küresel krizin ardından Türkiye en hızlı büyüyen ülkeler arasında üst sıralarda yer almaktadır. 2010-2015 yıllarında Türkiye ekonomisi, başta yatırımlardan kaynaklı olmak üzere büyük büyüme oranları yakalamıştır. Öte yandan, 2016 yılı Türkiye ekonomisinin, son derece olumsuz iç ve dış koşullar karşısında direncini koruduğu bir dönem olmuştur. 2016 yılında cari işlem açığının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYİH) oranı %3.8 olarak kaydedilmiştir. Seyahat gelirindeki kayda değer düşüş, cari işlem açığının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya oranındaki iyileşmeyi menfi yönde etkilemiştir. 2016 yılındaki cari işlem açığının GSYİH'ye oranı, %3,8 olarak gerçekleşerek Orta Vadeli Program (2017-2019) ve Katılım Öncesi Ekonomik Program (2014-2016) tahmini olan %5.5 oranının altında gerçekleşmiştir.

Gelecek dönemdeki makroekonomik politikanın ana hedefleri bir taraftan kademeli olarak cari açığı düşürmek, diğer taraftansa, küresel belirsizliğin Türkiye ekonomisi üstündeki etkilerini en aza indirerek büyüme oranını arttırmaktır. 2019-2021 dönemi için yıllık ortalama GSYİH büyüme oranı %3.6 olarak öngörülmektedir. Bu dönem için, Türkiye ekonomisinin büyüme hedefine uygun olarak, enflasyonun ve cari hesap açığının makul seviyelere düşürülmesi amacıyla ekonomideki yeniden dengeleme sürecinin kontrollü bir şekilde devam ettirilmesi hedeflenmektedir (ERP 2019-2021).

İktisadi büyüme ve etkin yatırım için yüksek kalitede ve yaygınlaştırılmış bir altyapı gerekmektedir. Dünyada ön plana çıkan ulaştırma talepleri, son yıllarda ulaştırmadaki gelişimi hızlandırmıştır. Bu gelişme çerçevesinde, insan faktörüne odaklanan ve çevreye zararı en aza indirgeyen politikalar ortaya çıkmıştır. Buna uygun olarak ve ulaştırma piyasa düzenlemesinin yanı sıra ithalat bağımlılığı ve çevresel faktörleri de hesaba katarak, toplam yerli ve yenilenebilir enerji üretimi payının artırılması ve tam rekabetçi enerji piyasasının oluşturulması, Türkiye ekonomisinin önemli hedeflerindedir (ERP 2019-2021). 2020 yılından başlayarak düşüş eğilimi göstermesi beklenen işsizlik oranı 2021 yılı için %10.8 olarak öngörülmektedir (ERP 2019-2021). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) fiyat istikrarı elde etme ana hedefi ile uyumlu olarak enflasyon hedeflemesi rejimine devam edecektir. Aralık 2018'de yıllık tüketici enflasyon oranı %20.3'tür. Nihai hedefse finansal istikrar konuları göz önünde bulundurularak enflasyon oranının Maastricht kriterleriyle uyumlu seviyelere düşürülmesidir (Katılım Öncesi Ekonomik Program 2019-2021).

Kamu maliyesindeki güçlü duruş orta vadede korunacak ve yerel tasarrufların artırılması ve ekonominin büyüme potansiyelinin yükseltilmesiyle cari açığı kontrol altında tutmak için mali politikalar ekonomi ve finansal istikrarın güçlendirilmesi hedeflerini destekleyecektir. Kamu kesimi borçlanma gereği makul seviyelerde tutularak kamu maliyesinin sürdürülebilirliği sağlanacak ve geçmişte kamu maliyesinde elde edilen başarılar devam ettirilecektir. 2018'de genel kamu açığı %2,4 olarak öngörülmektedir (Katılım Öncesi Ekonomik Program 2019-2021). Devam etmekte olan ekonomik program, mali disiplin ve etkin borçlanma stratejileriyle AB tanımlı genel yönetim borç stokunda kayda değer iyileştirmeler gözlenmiştir. 2001 yılı sonunda %76,1 olan AB tanımlı genel yönetim borç stokunun Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranı, 2018 yılı üçüncü çeyreği sonu itibarıyla %32,6'ya düşmüştür (Katılım Öncesi Ekonomik Program 2019-2021).

Ayrıca, ithalata bağımlılığın azaltılması ve ekonominin yenilik kapasitesinin artırılmasıyla mevcut üretim yapısının değiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu alanlarla ilgili yapısal politikalar orta vadede ekonomide rekabetin zenginleştirilmesi vasıtasıyla, potansiyel büyümede oranının artmasına ve tasarruf-yatırım açığının düşmesine katkı yapacaktır. Bu şekilde 11. Kalkınma Planının uzun vadeli kalkınma hedefi, yani Türkiye'nin küresel konumunu yukarılara taşımak ve insanların refah seviyesini artırmak hedeflerine ulaşmak için önemli bir ilerleme kaydedilecektir.

2.8 Genel değerlendirme

Çevre ve iklim değişikliği sektörlerinin kesişen ve karmaşık yapısı nedeniyle, bu sektörlerde birçok paydaş bulunmaktadır. Bu kurumsal çeşitliliğin bir sonucu olarak, GZFT analizindeki zayıf yönlerde vurgulandığı gibi sektör, koordinasyon zorluklarıya karşı karşıyadır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB), çevre ve iklim değişikliği sektörlerindeki faaliyetlerin planlanması, uygulanması ve yönetiminin sorumlu olan **lider kurum**dur.

Konseylar, komisyonlar ve çalışma grupları aracılığıyla hem ulusal sektörel hem de alt-sektörel seviyelerde bir koordinasyon çerçevesi oluşturulmuştur. Çevre ve iklim değişikliği alanında IPA II fonları için kurulan koordinasyon mekanizması, 2.3 Bölümünde açıklanan diğer sektör koordinasyon kurullarından yararlanarak, GZFT analizinde değinilen zayıf yönlerin üstesinden gelinmesi için sarf edilen çabalara da katkıda bulunacaktır.

UÇES'e ilişkin olarak, AB *müktesebatının* uygulanmasına yönelik geriye kalan sektörel yatırım gerekliliklerini belirlemek amacıyla her sektör için 2007-2023 dönemi ihtiyaç değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Performans değerlendirmesi açısından gerekli tüm araçlar mevcuttur. Yukarıdaki bölümlerde açıklandığı gibi, Türkiye bu sektör için iyi düzenlenmiş bir kamu mali yönetimi sistemine sahiptir.

Makroekonomik çerçeve kapsamında, aşağıdaki noktaların vurgulanması gerekmektedir:

- Türkiye, makro politikalar için katı bir kamu mali yönetimi süreci takip etmektedir.
- Türkiye, son on yıl için en yüksek büyüme oranlarından birine sahiptir.

Türkiye'de çevre sektörü; yasal, politik ve stratejik açıdan önemli gelişmeler göstermiş ve AB *müktesebatına* uyumlaştırma amacıyla çeşitli düzenlemeler kabul edilmiştir.

Türkiye'deki çevre sektörü; paydaşlar, sektör temsilcileri ve aktif sivil toplum kuruluşlarının katkılarıyla, lider kuruluş olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından belirlenen ve ülkenin ulusal politikalarıyla bağlantılı olan ulusal sektör politikalarını ve stratejilerini iyi tanımlamıştır. Yukarıda açıklandığı gibi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, güçlü bir koordinasyon mekanizması oluşturmuştur ve ilgili tarafların tüm ihtiyaçlarını kapsayacak şekilde hareket etmektedir.

Çevre sektöründeki farklı kuruluşlar, çok taraflı (GEF gibi) ve iki taraflı (AFD gibi) fonlar ile Uluslararası Finans Kuruluşları (Dünya Bankası, AYB, AIKB, KfW gibi) ve çeşitli BM kuruluşları (UNDP, UNIDO ve ILO gibi) ile birlikte faaliyetler yürütme konusunda tecrübe sahibidir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre ve İklim Eylemi Sektörel Operasyonel Programının lideri ve

koordinatörü olarak, bu deneyimleri bir araya getirmek ve Türkiye'de yaşam kalitesini arttırmak ve düşük karbonlu kalkınmayı sağlamak amacıyla uyumlu ve koordineli bir şekilde hedeflere ulaşmaya çalışmak konusunda avantaja sahiptir.

Türkiye için Endikatif Strateji Belgesi 2014-2020'ye göre, çevre sektörü, sektör (çok yıllık) destek programı için IPA II kapsamındaki ilgili kriterleri karşılamaktadır.

3. IPA II sektör desteğinin hedefi/hedefleri

Programın genel hedefi, iklim değişikliği sorununu daha iyi ele alarak ve AB'nin çevre ve iklim eylemiyle ilgili *müktesebatıyla* uyumu artırarak çevrenin korunmasını ve vatandaşların hayat kalitesini artırmaktır.

Sektör Operasyonel Programının beklenen sonuçları şu şekildedir:

- Nüfus, içme suyu tedariki, atık su arıtma ve katı atık yönetimi altyapılarının AB standartlarıyla uyumlu bir şekilde geliştirilmesinden yararlanmıştı;
- İklim eylemi, hava kalitesi, sivil koruma, deniz ortamı, yatay mevzuat ve doğanın korunması alanlarında yasal reformlar ve kapasite geliştirme süreçleri geliştirilmiştir;
- Azaltma politikalarını tasarlama, uygulama ve izleme kapasitesi güçlendirilmiş ve iklim değişikliğine karşı hassas ekonomi sektörlerinin ve altyapıların direnci artırılmıştır.

Programın dolaylı etkileri, bölgelerdeki ekonomik faaliyetlerin harekete geçirilmesi ve geri dönüşüm, yenilikçi enerji üretimi, turizm ve rekreasyon gibi yeni istihdam fırsatlarının teşvik edilmesi olacaktır. Böylece azami öneme sahip çevre koruması ve iklim eylemi, daha sağlıklı, güvenli, sürdürülebilir ve dirençli bir gelecek temin edecektir.

4. Programın operasyonel özellikleri

4.1 Coğrafi ve tematik yoğunlaşma

Coğrafi yoğunlaşma

Tematik ve coğrafi yoğunlaşma, IPA II fonlarının ekonomik, sosyal ve bölgesel kalkınma alanlarındaki etkisinin en üst seviyeye çıkarılması bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Bu nedenle, Çevre ve İklim Eylemi Sektör Operasyonel Programı fonların belli bir bölümünü öncelikli NUTS II bölgelerine tahsis etmektedir.

Coğrafi yoğunlaşma ilkesi, Çevre ve İklim Eylemi Sektör Operasyonel Programının yalnızca bazı özel eylemlerine/faaliyetlerine uygulanacaktır. Sektör Operasyonel Programın içeriği, uygun müdahaleler, bölgesel ihtiyaçları ve öncelikli bölgelerin proje üretme kapasiteleri dikkate alındığında, "su yatırımlarının" Çevre ve İklim Eylemi Sektör Operasyonel Programı kapsamında uygun olduğuna karar verilmiştir. Coğrafi yoğunlaşma için tahsis edilen fonlar aşağıdaki gibidir:

Eylem	Faaliyetler	Tahsis Edilen Toplam Bütçe	Öncelikli NUTS II Bölgeleri İçin Tahsis Edilen Fonların Endikatif Oranı
1. Su	1.2 Diğer Faaliyetler (altyapıyla ilgili faaliyetler)	265.558 milyon EUR	%10

İlke olarak, coğrafi yoğunlaşma yaklaşımı, kişi başına düşen gayri safi katma değer (GSKD) oranı ülke ortalamasının %75'nin altında olan 12 NUTS II bölgesini kapsayacaktır. Bölgesel planların ve Sektör Operasyonel Programların öncelikleri arasındaki uyum ve tamamlayıcılık ile bölgelerin hazmetme kapasiteleri de göz önünde bulundurularak, bu 12 bölge içinden aşağıdaki 5 bölgeye, 2014-2020 dönemi fon tahsisleri açısından yoğunlaşma konusunda öncelik tanınmıştır:

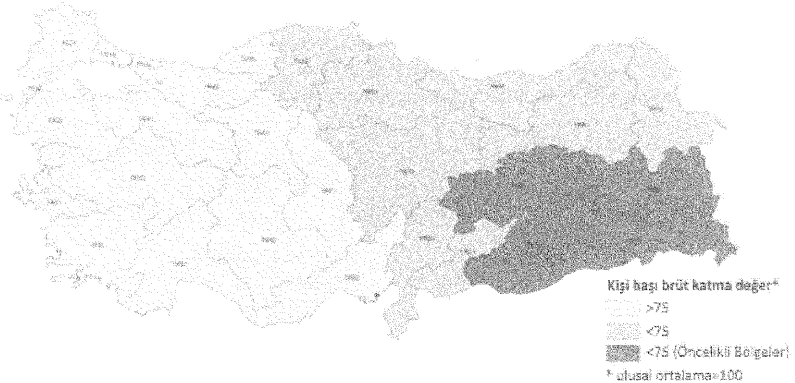
- TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) (%43)
- TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) (%63)
- TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) (%40)
- TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) (%46)
- TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) (%49)

Tablo 6 Kişi başına düşen GSKD oranı Ülke Ortalamasının %75'nin Altında Olan NUTS II Bölgeleri ve Coğrafi Yoğunlaşma İçin Seçilen Öncelikli Bölgeler*

NUTS II Bölgeleri	İller (NUTS 3)
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye (%64)
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat (%73)
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop (%73)
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya (%72)
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane (%74)
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt (%64)
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan (%43)
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli (%63)
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari (%40)
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis (%54)
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır (%46)
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt (%49)

Kaynak: Ulusal Bölgesel Kalkınma Stratejisi - UBKS (Aralık 2014), Bölgesel Gayri Safi Katma Değer Sonuçları 2004-2011

* Kişi başına düşen GSKD oranı ülke ortalamasının %75'inin altında olan bölgeler (son üç yıl için)

Şekil 1 NUTS II Bölgelerine göre kişi başına düşen GSKD oranı (ülke ortalamasının yüzdesi, ülke ortalaması=100)

Buna ek olarak kişi başına düşen GSKD oranı ülke ortalamasının %75'inin altında olan ancak fon tahsis açısından coğrafi yoğunlaşma için öncelik tanınmayan diğer yedi bölge şunlardır:

- TR 90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)
- TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)
- TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)
- TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)
- TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)
- TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)
- TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)

Bu bölgeler aşağıdaki süreçlerle desteklenebilir:

- a. Değerlendirme sürecinde ek puan verilmesi suretiyle bu bölgelerde üretilen projeler için pozitif ayrımcılık
- b. Bu bölgelerdeki projeler için yüksek ortak finansman oranları:

"Rekabetçilik ve Yenilik" ile "İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politikalar" Sektör Operasyonel Programlarında da 2014-2020 döneminde coğrafi yoğunlaşma ilkesi uygulanmaktadır. Söz konusu Programlar IPA II fonlarıyla bütünlüklü ve daha görünür bir etki oluşturmak için aynı öncelik bölgelerini hedef alacaktır. Böylece bu yaklaşım Programların farklı müdahaleleri arasında sinerji yaratacaktır.

Tematik yoğunlaşma

Çevrenin korunması ve iklim değişikliği, hem ulusal hem de bölgesel olarak toplumsal ve ekonomik kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Zengin doğal kaynakların ve çevreye duyarlı alanların korunması, kamu sağlığının ve çevrenin durumunun iyileştirilmesi ve iklim değişikliği sorunuyla mücadele edilmesi amacıyla gelecek için sürdürülebilir kalkınmanın ve düşük karbonlu ve iklime dayanıklı bir ekonominin elde edilmesine öncelik verilmelidir. UÇES 2016-2023 ışığında, endüstriyel, tarımsal ve kentsel altyapılar dâhil olmak üzere AB çevre ve iklim *Müktesebatıyla uyum için gerekli olan yatırım maliyetleri ilk tahminlere göre 60,35 milyar avro düzeyindedir.* 2007-2023 dönemi için sektör başına ihtiyaç dağılımı öngörülerini Tablo 3 verilmektedir.

4.2 Programın diğer sektörlerdeki IPA II programlarıyla etkileşimi

En üst seviyede etkiyi elde etmek, kaynakların en iyi şekilde kullanımını ve tüm yardım formları arasında genel uyumu sağlamak için bu program ve IPA tarafından kapsanan farklı sektörlerdeki programlar arasında güçlü bir işbirliği tesis edilecektir.

Bu süreç, farklı sektörlerdeki yatırım programları arasında etkili bir eşgüdüm gerektirecek ve hem (1) ulusal kurumlar (İlbank, ÇŞB tarafından yönetilen ulusal çevre fonları, DSİ gibi) hem de (2) çevresel altyapıların inşasına katkı sağlayan Uluslararası Finans Kuruluşlarının müdahaleleriyle uygulanan programları içerecektir. Hazine ve Maliye Bakanlığı ile yıllık yatırım programlarının eşgüdümünden ve tüm yatırım projelerinin onaylanmasından sorumlu olan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Program Otoritesiyle yakın işbirliği içindedir. Program Otoritesi ayrıca, seçim süreci takviminin (AB'ye sunum) söz konusu kurumların idari usulleri ile uyumlu olmasını sağlayacaktır.

Diğer sektörlerle koordinasyon: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, çeşitli sektör politikalarının planlama ve uygulama süreçlerinde çevreyle ilgili endişeleri dikkate almak suretiyle, mümkün olduğu ölçüde, çevre ve iklim eylemlerinin Rekabetçilik ve Yenilik, Tarım ve Kırsal Kalkınma,

Ulaştırma, Enerji ve çevresel hedeflere ulaşılmasında etkisi olabilecek diğer sektörlerde yaygınlaştırılmasını temin edecektir. Özellikle iklim değişikliği ve afet yönetiminin yatay bir boyuta sahip olması ve yukarıda sözü edilen sektörler dışında eğitim ve kültür, sosyal politikalar ve istihdam, işletme ve sanayi politikası, ortak güvenlik ve savunma politikası, adalet, özgürlük ve güvenlik, bilgi toplumu ve medya ve sağlık dâhil olmak üzere ilgili diğer tüm ekonomik ve toplumsal sektörlerle de uygulanması gerekmektedir.

Ayrıca Çevre ve İklim Değişikliği Sektör Operasyonel Programı kapsamında yürütülecek faaliyetlerin, başta istihdam yaratılmasını teşvik etmek ve çevresel koşulları iyileştirmek suretiyle sosyoekonomik hedeflere ulaşılmasında olumlu bir etkisi olacaktır.

Sektör Operasyonel Programının hazırlanmasına yönelik çalışma grubunda, farklı sektörlerden sorumlu icracı bakanlıklar temsil edilmişlerdir. Bu bakanlıklar Sektörel İzleme Komitesinin de üyesi olacaklardır.

4.3 Sektördeki IPA II desteğinin diğer donörlerle tamamlayıcılığı

Hazine ve Maliye Bakanlığının ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının sektörel stratejileri uyarınca, İller Bankası, uluslararası fonların belediye altyapı yatırımlarında kullanımı için bir aracı olarak faaliyet göstermektedir. İller Bankası alt-kredi anlaşmalarıyla bu fonları alt borçlu belediyelere/kuruluşlara transfer etmekte ve koordinasyon ve izleme işlevlerini sürdürmektedir. İller Bankası, Türkiye'deki yerel yönetimlerin sürdürülebilir kentsel altyapı yatırımlarını desteklemek ve Sektör Operasyonel Programının genel hedefine katkıda bulunmak amacıyla diğer Uluslararası Finans Kuruluşlarıyla ortaklıklar oluşturarak faaliyetlerini genişletmeyi planlamaktadır. Öte yandan, devlet garantisi aramayan AİKB ve AFD gibi Uluslararası Finans Kuruluşları belediye finansmanı sektöründe faaliyet göstermekte olup doğrudan belediyelere kredi vermektedir. Uluslararası Finans Kuruluşları ile ortaklık kurmak suretiyle, İller bankası tarafından, başta su ve atık altyapısına ilişkin olanlar olmak üzere, gelecekte gerçekleştirilecek faaliyetler, uluslararası finansman anlaşmaları ve mevcut yasal çerçeve uyarınca Banka tarafından seçilecektir. Seçim usullerinde, Sektör Operasyonel Programı ile tamamlayıcılık ve Programda listelenen faaliyetlerle çakışma olmasının önlenmesi özellikle göz önünde bulundurulacaktır.

AB çevre ve iklim değişikliği *Müktesebatının* ve politikalarının iç hukuka aktarılması ve/veya uygulanması süreçlerini destekleyen ve güçlendiren ortak çıkar alanlarında sinerji oluşturulması ve donör koordinasyonun sağlanması amacıyla Küresel Çevre Fonu (GEF) gibi küresel finansman mekanizmalarıyla işbirliği ve ortak finansman olanakları aranacaktır.

Gelecekte Türkiye Yatırım Programının (TYP) uygulamaya konulması durumunda, Sektör Operasyonel Programı kapsamında gerekli düzenlemeler ve bütçe tahsisatları yapılabilir.

4.4 Eşit fırsatlar ve kadın erkek eşitliğinin anaakımlaştrılması

T.C. Anayasası erkeklere ve kadınlara eşit muameleyi garanti altına almaktadır. Bu nedenle, bu Sektör Operasyonel Programı çerçevesinde finanse edilen faaliyetler her türlü ayrımcılığın engellenmesi ve pozitif kadın erkek eşitliği hususlarının teşvik edilmesi ilkeleriyle uyumlu bir şekilde uygulanacaktır. Özellikle hem Proje hem de Program (Program Otoritesi ve Teknik Destek) düzeyinde istihdam için rekabette fırsat eşitliği sağlanacaktır. Bu haklar ilgili Kamu Hizmetleri Komisyonu tarafından düzenli olarak izlenmeye devam edecektir.

Fırsat eşitliği, dikkate alınan faaliyet türüne (araştırma, politika geliştirme, politika analizi, program teslimi veya teknik destek faaliyetleri) göre farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca söz konusu yaklaşım, ilgili özel konuya (altyapı yatırımları, hibeler, iklim değişikliği, doğanın korunması gibi) uyarlanabilir. Ancak kadın erkek eşitliği konusundaki başlıca müdahale, her bir faaliyetin tasarım aşamasında, cinsiyet farklılıklarının ve eşitsizliklerin mevcut konuyla nasıl ve neden ilgili olabileceği sorusunun değerlendirilmesidir. Özel hedeflerin ve cinsiyete duyarlı göstergelerin

oluşturulması ve bunların şartnameler ile ilerlemenin ölçüldüğü ve faaliyetlerin raporlandığı faaliyet belgelerine dâhil edilmesini sağlamak için bu müdahale gerçekleştirilmelidir.

"Avrupa Komisyonu Kalkınma İşbirliğinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaştırılması Rehberi"⁵ uyarınca kadın erkek eşitliğinin anaakımlaştırılmasına yönelik gelecekteki geliştirme alanlarının tanımlanması aşağıdakileri içerecektir:

- Doğru raporlama için cinsiyete duyarlı göstergelerin tanımlanması;
- Uygulanabildiği hallerde, hedef grupların ve özel eylemlerin (karar alma sürecine katılım, geçim kaynağı oluşturma, güçlendirme gibi) doğru bir şekilde tanımlanması için kadın erkek cinsiyet rollerinin analiz edilmesi;
- Faaliyet seviyesinde özellikle eşitlik ve cinsiyet konularına ilişkin toplumsal risklerin ve fırsatların analiz edilmesi ve gerekirse, karşı tedbirler geliştirilmesi;
- Uygulanabildiği hallerde, rutin raporlama döngüleri (başlangıç, ilerleme, nihai raporlama) içinde cinsiyetle ilgili tedbirlerin doğru raporlanması.

Özet olarak, faaliyetlerin tüm aşamalarında (proje hazırlığı, farkındalık artırma kampanyalarının tasarlanması ve uygulanması) kadın erkek eşitliği ile ilgili hususlara önem verilecektir. Bu durum programın verimliliğine katkıda bulunacak ve proje faaliyetleri üzerinde daha iyi bir etki sağlayacaktır.

4.5 İklim eylemi ve sürdürülebilir kalkınma

Bu Sektör Operasyonel Programının amacı, vatandaşların çevresel altyapılara erişiminin iyileştirilmesi, doğanın toplumun yararına olacak şekilde korunması, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve iklim değişikliğinin etkilerine karşı dayanıklılığın artırılması yoluyla vatandaşların hayat kalitesini iyileştirmek ve en nihayetinde ülkenin sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunmaktır. Sürdürülebilirliğin tam anlamıyla entegrasyonunu sağlamak ve sektördeki AB finansmanının katma değerini en üst düzeye çıkarmak için çevresel ve toplumsal faydalar ve riskler, iklimle ilgili riskler ve her bir faaliyetle ilişkili ekonomik faydalar potansiyel kısa ve uzun vadeli etkileri açısından değerlendirilecektir. Bu risklerin en aza indirilmesi ve söz konusu faydaların en üst düzeye çıkarılmasına yönelik tedbirler faaliyet belgesine entegre edilecektir. Bu anaakımlaştırma çalışması proje döngüsünün ilk aşamalarından, yani her bir faaliyet için şartname hazırlanmasından nihai raporlama ve sonlandırma aşamalarına kadar gerçekleştirilecektir. Belirsizliklerin yüksek olduğu konularda (örneğin iklim değişikliği) veya uygulanan yöntemlerin eksik kaldığı durumlarda (örneğin ekosistem hizmetlerinin değerlendirilmesi) tedbirsellik ilkesi uygulanacaktır. Yenilikçi yöntemler, araçlar ve süreçler ile kaynak verimliliği gibi kavramlar uygulanabildiği hallerde teşvik edilecektir.

Faaliyetlerin sürdürülebilir kalkınmaya ve/veya iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik katkısının doğru bir şekilde izlenmesi ve rutin raporlama döngüleri (başlangıç, ilerleme, nihai raporlama) içinde raporlamanın yapılmasını sağlamak için sürdürülebilirliğe ve iklim değişikliğine ilişkin özel göstergeler mümkün ve uygun olduğu ölçüde faaliyet düzeyinde belirlenecektir.

⁵ Avrupa Komisyonu Kalkınma İşbirliğinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaştırılması Rehberi, Avrupa Komisyonu, 2004

4.6 Program stratejisi - Eylemler ve faaliyetler

UÇES'e (2016-2023) göre 2016 ve 2023 arasındaki çevresel yatırımların sektörel dağılımı, su sektörü (atık su dâhil) için 16,89 milyar avro ve katı atık sektörü için 6,16 milyar avro olarak tahmin edilmektedir.

En son verilere göre, su ve atık alanlarıyla ilgili temel çevresel istatistikler aşağıdaki gibidir:

- 2018 yılında, belediye nüfusunun %99'una su tedarik sistemi ile hizmet verilmektedir. 629 belediyede yer alan içme suyu arıtma tesisleri, Türkiye'nin toplam belediye nüfusunun %60'ına hizmet vermektedir⁶.
- 2018'de, belediye nüfusunun %91'i kanalizasyon sistemine bağlıydı ve %79'una atık su arıtma tesisleri ile hizmet verilmekteydi. Atık su arıtma tesisleri, hâlihazırda farklı arıtma seviyelerinde toplam 991 belediyede faaliyet halindedir⁷.
- 2018'de, belediye nüfusunun %99'u 159 katı atık sahası, 7 atık yakma tesisi ve 8 kompostlama tesisi aracılığıyla atık yönetimi hizmetlerinden yararlanmaktaydı. 40 ortak yakma tesisi ve 2009 geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır⁸.
- Ekonomik büyüme büyük oranda (ağırlıklı olarak ithal edilen) enerjiye ve doğal kaynakların tüketimine bağlıdır ve bu durum sera gazı emisyonlarının artmasına ve çevrenin daha fazla bozulmasına neden olmaktadır. Yüksek enerji bağımlılığı, Türkiye ekonomisinin, benzerdeki fiyat değişimlerine karşı daha hassas olacağı ve 2020 ve sonrasında daha maliyetli yatırımlar yapması gerekeceği anlamına gelmektedir. Bu durum, ayrıca, gereğinden fazla enflasyon riski oluşturmak suretiyle Türkiye'nin büyüme ve refah öngörülerini olumsuz etkilemektedir. Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı'nda, kırsal/yerel düzeydekiler dâhil olmak üzere sera gazı emisyonu azaltma faaliyetleri tanımlanmaktadır.

Doğal afetler ve iklim değişikliği birbirine bağlantılıdır. Bu nedenle seller, yangınlar ve toprak kaymaları gibi birçok doğal afet, iklim değişikliğinin bir sonucu olarak yaşanmakta ve hem ekonomik hem de sosyal sorunlara yol açmaktadır. Hükümetler Arası İklim Değişikliği Panelinin İkinci Değerlendirme Raporu'nda, ekolojik, ekonomik ve toplumsal sorunlara yol açan iklim değişikliğine bağlı olası doğal afetlerin, yakın gelecekte karşılaşılabilecek en ciddi problemler olacağı da vurgulanmaktadır.

Günümüzde kasıtlı olarak veya kaza sonucu çevreye salınan kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer maddeler de tehditler ve tehlikeler oluşturmaktadır. Bugün KBRN (kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer) maddelerin ortaya koyduğu tehditler ve tehlikeler, tüm ülkelerin ele alması gereken zorlu bir sorundur. Ayrıca, endüstriyel faaliyetlerin geliştirilmesi, bu maddelerin kazara salınımı riskini arttırmaktadır.

Çevre Operasyonel Programında (ÇOP) (2007-2013) esas olarak, özellikle içme suyu ve atık su sistemlerinin iyileştirilmesi ve etkin bir atık yönetimi sistemi ile altyapısının geliştirilmesi gibi çevresel hizmetler üzerine odaklanarak, yerel makamların kurumsal ve finansal kapasitelerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. 2007-2013 ÇOP için, 39 çevresel altyapı projesi (32 su yönetimi, 7 atık yönetimi) hazırlanmış ve finansman kararı için Avrupa Komisyonuna sunulmuştur. ÇOP uygulama döneminin sonuna kadar, 30 projenin tamamlanmıştır. Saptanan ihtiyaçlar dikkate alındığında, çevresel altyapı stratejisinin ana önceliği, yerel makamların kapasitelerini artırmak,

ulusal çerçeveyi güçlendirmek ve yukarıda belirtilen alanlarda ulusal seviyedeki yatırım ihtiyaçlarını finanse etmek olacaktır.

Yukarıda açıklandığı gibi önceki IPA döneminde, Çevre Operasyonel Programının tematik yoğunlaşması esas olarak su ve atık üzerine olmuştur. Yeni IPA II döneminde, bu iki önceliğe ek olarak, iklim değişikliği, AB Müktesebatının iç hukuka aktarılması ve kapasite oluşturma faaliyetlerine özellikle odaklanılacaktır. Ayrıca, yasama ve kapasite açısından önemli iyileştirilmeler gerektiren AB Çevre ve İklim Müktesebatının dinamik niteliği dikkate alındığında, Çevre ve İklim Değişikliği Faslıyla doğrudan ilişkili bu ihtiyaçlara yönelik özel faaliyetler desteklenecektir. Bunların tamamını çevreyle ilgili olarak strateji belgelerinde belirlenen hedeflere ulaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Bu bağlamda kapasite geliştirme süreci, alt seviyeden üst seviyeye doğru gerçekleştirilen çalışmalar ve su ve atık projelerinin hazırlanmasında İller Bankasının desteklenmesi ve bu şekilde planlama dönemi boyunca İller Bankası Çevresel Kredi I programları kapsamında AYB finansmanının ve AYB tarafından uygulandığı şekilde sonraki olası ilgili kredilerin harekete geçirilmesi için teknik destek kredisi gibi araçlar lehine AB finansman kaynaklarının tamamlayıcılığını en üst düzeye çıkaran mekanizmalara özel önem atfedilecektir. Şimdiki ve daha sonraki AYB imkanlarına ayrılan teknik destek bütçesi 3 milyon avro olarak öngörülmektedir.

Eylemin ana hedefi AYB'nin finansal, çevresel ve sosyal açıdan güçlü olan ve Türkiye'de temel su, sıhhi tesisat ve katı atık hizmetleri sağlayan öncelikli yatırımların finanse edilmesi için AYB tarafından nihai yararlanıcılara kredi verilmesinin mümkün kılınmasıdır.

Ayrıca Eylem şunları hedefler: (i) yatırım projelerine bağlı olarak artan finansal yük (borç) ve AB Su ve Atık Müktesebatına uyum konusunda artan mevzuat uyumluluk sorumluluğu göz önünde bulundurularak, faaliyetlerini sürdürülebilmeleri ve iyileştirebilmelerine yönelik olarak Nihai Yararlanıcıların mali ve operasyonel yönetimlerini iyileştirmek. (ii) Yatırım Projesi özelinde kredi koşulluluğunu karşılayabilmeleri için Nihai Yararlanıcılara destek olmak.

JASPERS (Avrupa Bölgesindeki Projeleri Desteklemeye Yönelik Ortak Yardım) girişimi, mutabakata varıldıktan sonra IPA II döneminde yatırım faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla kullanılmıştır. JASPERS uzmanları fizibilite raporlarının ve bazı su, atık su ve katı atık projelerinin fayda maliyet analizlerinin değerlendirmesini yaparak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı uzmanlarına destek sağlamıştır. JASPERS yardımlarının bütçesinin yaklaşık 2 milyon avro olduğu tahmin edilmektedir.

4.6.1 Eylem 1 – Su

AB mevzuatı: Su Çerçeve Direktifi, İçme Suyu Direktifi, Kentsel Atık Su Arıtma Direktifi, Deniz Stratejisi Çerçeve Direktifi, Taşkın Direktifi, Nitrat Direktifi, Yüzme Suyu Direktifi, Yeraltı Suları Direktifi, Su Mevzuatı için Çevresel Kalite Standartları Direktifi ve AB Su Müktesebatının herhangi bir yeni parçası.

Gerekeçe: Bu eylem, içme suyunun etkin olmayan bir şekilde tedarik edilmesi ve atık suların etkin olmayan bir şekilde toplanması ve arıtılmasına neden olacak şekilde, yatırımların su durumu üzerindeki etki değerlendirmesi, bu yatırımların derecelendirilmesi ve koordinasyonu ile su döngüsü yönetimi konusunda yetersiz ve eskimiş altyapı açısından su yönetiminde görülen entegrasyon eksikliğini yansıtan SWOT Analizinde tanımlanan zayıflıkları ele almaktadır.

Türkiye aday ülke olarak, AB Çevre Müktesebatının planlanması ve uygulanması açısından AB standartlarına ulaşmayı amaçlamaktadır. Çevre Faslı'nın kapanış kriterlerini sağlamak için gerek kapasite oluşturma gerekse yatırıma ilişkin faaliyetler yürütülmelidir. Örneğin Kentsel Atık Su Arıtma Direktifi'nin tam olarak uygulanabilmesi için Direktifin gerektirdiği Ulusal Kentsel Atık Su Uygulama Planının hazırlanması gerekmektedir. Bu eylem, Türkiye'deki yüzey suları, yeraltı suları, deniz, kıyı ve geçiş sularının korunması, iyileştirilmesi ve sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasına bütünsel bir yaklaşım yoluyla, iyi su durumunun elde edilmesine ve

sürdürülmesine odaklanmaktadır. Bu eylem, su kalitesi ve su kaynaklarının yönetilmesini ele alacaktır.

Ayrıca, AB direktif gereksinimlerini karşılamak ve denizlere ilişkin konulardan sorumlu kurumları bir araya getirecek bir çerçeve yapı tesis etmek için entegre bir yaklaşımla deniz suyu kalitesini arttırmak önem arz etmektedir.

Müktesebata ilişkin kurumsal kapasite oluşturma faaliyetleriyle ilgili detaylı bilgi 4.6.1.1. Bölümde verilmektedir.

4.6. Bölümde belirtildiği gibi Çevre Operasyonel Programı (2007-2013) kapsamında Avrupa Komisyonuna sunulan 32 su yönetim altyapı projesinden 27'sinin uygulaması program kapanışından önce tamamlanmıştır.

Açıklama: AB Çevre Müktesebatının gerekliliklerini karşılamak amacıyla, kuruluşların kapasite oluşturmaları ve personelin uzmanlaşması, direktiflerin uyumlaştırılması, planların uygun şekilde yapılması ve sorunsuz bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır. Su sektörüne ilişkin projeler, hem Müktesebata ilgili fiziksel yatırım gerektirmeyen faaliyetleri hem de yatırıma ilişkin altyapı faaliyetlerini içermektedir.

Bu eylem, su ve atık su altyapı projeleri gerçekleştirecek ve yağmur suyu taşkınlarının neden olduğu kirliliğin azaltılmasına katkı yapacaktır.

Çevre ve İklim Değişikliği Faslı'nın kapanış kriterleri ile "Müzakere Pozisyon Belgesi" ve ulusal strateji belgelerinin dikkate alınmasıyla, su kalitesi sektörü için öncelikli ihtiyaçlar belirlenmiş ve derecelendirilmiştir. Sektör Operasyonel Programı, ana müdahale alanlarını içeren ancak bunlarla sınırlı olmayan Müktesebata ilgili kurumsal kapasite oluşturma faaliyetlerini, nehir havzası yönetim planları, kuraklık ve taşkın riski yönetimi ve iklim değişikliğine uyum ve sektörel su tahsisi planları dâhil olmak üzere su kalitesine ilişkin teknik destek projeleri olarak öngörmektedir.

Yatırım faaliyetleri; su iletim hatları, su dağıtım ağı, kanalizasyon ağı ve ana toplayıcı hatlar, yeni atık su arıtma tesisleri, yağmur suyu ağı inşası, kuyuların rehabilitasyonu, depolama rezervuarlarının değiştirilmesi, ilgili ekipmanın ve entegre coğrafi bilgi sistemlerinin temini, kapasite oluşturma uygulamaları ve inşaat işlerinin denetiminden oluşan entegre su projelerini kapsamaktadır. İklim değişikliğinin etkilerine karşı dayanıklılığı arttırmak için tedbirlerin kabul edilmesi, tüm bu yatırım faaliyetlerinin tasarımı ve uygulanması için göz önünde bulundurulması gereken bir gereksinimdir.

4.6.1.1 Müktesebata İlgili Kurumsal Yapılanma faaliyetleri

Özel hedefler: Ulusal mevzuatın Çevre Müktesebatına uyumlaştırılmasına katkı yapmak ve Çevre Müktesebatının uygulanması için kurumların kapasitelerini ve çalışanların uzmanlaşma düzeyini istenen seviyede geliştirmek.

Gerekeç: Türkiye, AB Katılım dönemi boyunca birçok su yönetimi faaliyeti gerçekleştirmiştir. Bu faaliyetler, şu alanlar üzerine temel çalışmaları içermektedir: Çevresel Kalite Standartları Direktifi'nin uygulanması (2008/105/AT, 2013/39/AB), taşkın tahmini ve taşkın kontrolü, Nitrat Direktifi'nin uygulanması, Su Çerçeve Direktifi'nin uygulanması, yeraltı suları yönetimi, deniz ekosistemlerinin rehabilitasyonu, Deniz Stratejisi Çerçeve Direktifi'yle ilgili kapasitenin geliştirilmesi.

Tarım ve Orman Bakanlığı, 2009 ile 2010 yılları arasında 11 havza için Havza Koruma Eylem Planları (HKAP) yürütmüştür. Kalan 14 havzanın HKAP'larıysa 2013 yılında hazırlanmıştır. HKAP'lar kısa, orta ve uzun vadeli dönemde, atık su arıtma tesisleri ve katı atık sahalarını kapsamaktadır. Bu planlar, Nehir Havza Yönetim Planlarına (NHYP) dönüştürülecektir.

Ayrıca, Çevresel Kalite Standartları (ÇKS'ler) Direktifi'nin (2008/105/AT, 2013/39/AB) uygulanması için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalar kapsamında, ulusal spesifik kirleticiler listesi ve ilgili ÇKS'ler geliştirilmiştir. Halihazırda, söz konusu spesifik kirleticiler ve ÇKS'lerin Yüzeysel Suyu Kalitesi Yönetimi Yönetmeliği'ne entegre etme çalışmaları tamamlanmış ve 2016 yılında revize edilmiştir.

Yukarıda verilen listenin analizine göre ve dinamik Çevre Müktesebatının mevcut durumu dikkate alındığında, nehir havzası yönetimi, taşkın ve kuraklık yönetimi ve iklim değişikliğine uyum planları ve sektörel su tahsisatı gibi endikatif temel müdahale alanları, henüz uygulanmamış ve/veya daha fazla üzerinde durulması gereken alanlar olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, Müktesebatın ulusal stratejilerle tam olarak uyumlaştırılması ve merkezi ve yerel seviyede kurumların kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.

Su Çerçeve Direktifi'ne göre su kalitesi yönetimi, doğada ortaya çıkan doğal coğrafi alanlar olarak tanımlanan nehir havzalarına odaklanmaktadır. Bu havzaların yönetimi yönetim planları vasıtasıyla gerçekleştirilecektir. Bu açıdan, Nehir Havzası Yönetim Planlarının (NHYP) hazırlanması, AB Su Çerçeve Direktifi (2000/60/AT) ve ilgili alt direktiflerin uygulanmasına yönelik bir faaliyet olarak önerilmektedir. Bu faaliyet aracılığıyla su kütlelerinin tanımlanması, su durumunun izlenmesi ve değerlendirilmesi, hedeflerin belirlenmesi ve tedbirlerin programlanması ve uygulanması çalışmaları yapılacaktır.

NHYP'ler konusunda, altı havza için Havza Koruma Eylem Planlarının Nehir Havzası Yönetim Planlarına Dönüştürülmesi projesi IPA II programına sunulmuştur ve Operasyon Tanımlama Belgesi hazırlanması/revize edilmesi ve ihale süreci tamamlanmış olup, proje 2021 yılında başlamıştır. Bu projenin çıktılarının 2022-2024 döneminde elde edilmesi öngörülmektedir. NHYP'lere ilişkin hazırlıklar artan bir hızla devam etmektedir. Nehir Havzası Yönetim Planlarının hazırlanması, tedbirlerin programlanması, ekonomik analizler ve yatırım programlama süreçleri vasıtasıyla Su Çerçeve Direktifi ve alt direktifleri uygulayabilecek deneyimli personelin ve uzman kuruluşların temin edilmesi gerekmektedir.

Mevcut durum, sel olaylarıyla ilgili mevcut yaklaşımın Taşkın Direktifi gereksinimlerini tam olarak karşılamadığını göstermektedir. Bu nedenle Türkiye, Taşkın Direktifini uygulamaya ve iç hukuka aktarmaya başlamalıdır. Bunun yanında, diğer havzalar için taşkın tehlike haritaları, taşkın risk haritaları ve taşkın risk yönetimi planlarının hazırlık çalışmaları da hızlandırılmalıdır. Buna yönelik olarak, "Meriç-Ergene Nehir Havzası için Taşkın Riski Yönetim Planının (TRYP) Hazırlanması" projesi, bu sınır aşan nehir havzası için ortak ya da en azından eşgüdümü TRYP hazırlanması için IPA II Programına sunulmuştur. Projenin 2021 yılında başlaması öngörülmektedir.

Kurak ve yarı kurak iklim bölgesinde yer alan Türkiye'de, yağışların zamansal ve konumsal dağılımları düzensizdir. İklim değişikliği ise yağışların düzensizliği ve azlığını daha da belirginleştirmektedir. Mevcut su kaynakları nüfus ve sanayinin taleplerini karşılayamamaktadır. Kuraklığa karşı önlem almak için kuraklık koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesi ve bu koşullar için uygun parametrelerin saptanması gerekmektedir. Havza Kuraklık Yönetim Planlarının geliştirilmesi bu amaca hizmet edecektir. Bu planlara bağlı olarak, suyun en iyi şekilde kullanımının yanında kuraklık öncesi ve sonrası için alınan önlemlerin planlandığı şekilde uygulanması sağlanacaktır.

Ayrıca, Türkiye'nin gelecekte iklim değişikliklerinden olumsuz yönde etkilenmesi muhtemel görünmektedir. Bu nedenle, bu değişikliklerin etkileri incelenmeli ve ulusal ve havza seviyesinde iklim değişikliğine uyum tedbirleri oluşturulmalıdır. İklim değişikliğinin etkileri ve artan içme suyu talebi ile suyun endüstriyel ve tarımsal amaçlarla kullanım talebi konusunda, öncelikli havzalar ve kademeli olarak diğer havzalar için sektörel su tahsisatı planlarının hazırlanması gerekecektir.

Kamusal farkındalık, eğitim girişimleri ve yukarıda sözü edilen hususlarla ilgili diğer iletişim araçları da bu faaliyetlere dâhil edilebilir.

Seçim kriterleri: Alandaki ihtiyaçlar çeşitlilik arz ettiğinden, faaliyetin olgunluğu ana kriterlerden biridir. Söz konusu durum şunları kapsar: gerçekçi hedeflerin belirlenmesi, sözleşmelerin sayısı, süresi ve derecelendirmesi (*bu unsurların değerlendirilmesi için ihtiyaçları, faaliyetleri - bunların süreleri ve birbirlerine bağımlılıklarını-, ilgili riskleri ve IPA II son başvuru tarihlerini göz önünde bulundurarak*), sözleşme yapma ve uygulama süreçlerinde gecikme olasılığının düşük olması (*bir bileşen üzerine sözleşme yapmak faaliyetin diğer bileşenlerine bağlı olmaz ve bileşenlerle ilgili sözleşme yapmak veya bunları uygulamak faaliyet dışındaki riskli çalışmalara bağlı olmaz*), Sektör Operasyonel Programı kapsamındaki tahsilatlarla ilgili gerçekçi bütçe tahsisi, faaliyet mantığının diğer unsurlarıyla uygunluk (*örn. faaliyet boşluklara ve ihtiyaçlara dayanır ve neden-sonuç ilişkilerine göre tasarlanır - ilave gerekçelerle birlikte tutarlı bir şekilde tesis edilen bir matris aracılığıyla görülebilir-, vb.*). Çevre ve İklim Değişikliği Müktesebatına ve "Müzakere Pozisyon Belgesiyle" uyumluluk ve ayrıca diğer ulusal önceliklerle uyumluluk da önem arz etmektedir (Müktesebatın Üstlenmesine İlişkin Ulusal Program, Ulusal Kalkınma Planı, sektörel stratejiler vb.). Bunlar, faaliyetin öncelikler alanı içinde yer aldığını gösterecektir. Ayrıca, Sektör Operasyonel Programı kapsamında uygulanmaya daha uygun olan faaliyetlerin alternatif fonlara kıyasla daha yüksek bir önceliğe sahip olduğu düşünülmektedir. Bir faaliyetin sahip olması gereken diğer önemli özellikler; tekrarlamama ve önceki, mevcut veya öngörülen faaliyet ve çalışmalar ile sinerji ve uyumdur (faaliyet, söz konusu diğer çalışmalar dikkate alınarak tasarlanmalı ve Çevre ve İklim Değişikliği sektörüne gerçek bir katkı sağlamalıdır). Aciliyet, önceligi diğer boyutudur. Eğer bir hedefe ulaşmak için çok uzun bir süre gerekiyorsa, faaliyet öneriler listesinin en altında yer almaktadır. Öte yandan faaliyet, IPA süreci vasıtasıyla ulaşılabileceğinden daha acil olmamalıdır. Bu, (gerçekçilik açısından) projenin olgunluğuyla ilgili bir sorundur. Uygulama sürecinde ilerideki başarıların değerlendirilmesi ve faaliyet sonuçlarının uygulama sürecinin ötesinde sürdürülebilir olması için ilgili önemli tarafların faaliyeti sahiplenmesi ve işbirliği kapasitesi de büyük önem arz etmektedir. Bunların bulunmadığı ve hatta karşı örneklerin (ilgili önemli taraflar arasında ihtilaf veya tarafların faaliyetten ihracı)mevcut olduğu durumlarda, faaliyetin fonların tahsisi için iyi bir seçenek olmadığı düşünülmür.

Nihai Yararlanıcılar: Tarım ve Orman Bakanlığı, DSİ, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Yerel idareler, STK'lar.

4.6.1.2 Diğer faaliyetler (yatırımlar, teknik destek, hibe programı, vb.)

Özel hedefler:

- Ulusal standartlar ve AB standartlarına uygun bir şekilde nüfusa içme suyu sağlamak
- Doğal kaynakların kullanımını en iyi düzeye getirmek ve su dağıtım sisteminin verimliliğini ve iklime dayanıklılığını iyileştirmek
- Alıcı su kaynaklarının (yüzeysel ve yeraltı suları) kirlilik yükünü azaltılmak ve içme suyu sistemlerini kirlenmeye karşı korumak;
- Atık su arıtma tesislerinin verimliliği ve iklime dayanıklılığını sağlamak ve işletme maliyetlerini düşürmek.

Gerekeç: Türkiye, AB Katılım dönemi boyunca birçok su yönetimi faaliyeti gerçekleştirmiştir. Çevre Operasyonel Programı kapsamında, Avrupa Komisyonuna sunulan 32 su yönetim altyapı projesinden 27'sinin uygulaması tamamlanmıştır.

Su yönetim yatırımlarındaki boşluklara UÇES (2016-2023) içinde yer verildiğinden (16,7 milyar avro), su iletim hatları, su dağıtım ağı, kanalizasyon ağı ve ana toplayıcı hatlar, yeni atık su arıtma tesisleri, yağmur suyu ağı inşası, kapasite oluşturma uygulamaları ve inşaat işlerinin

denetiminden oluşan entegre su projeleri, ihtiyaçlara göre öncelik verilen ağır maliyetli yatırım faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir. Bu yatırımlar, seçim kriterlerine ilişkin bölümde açıklanan seçim kriterlerine (bkz. aşağıda) göre önceliklendirilmektedir.

Dolayısıyla bu faaliyetler, ulusal ve AB standartlarına göre iyileştirilmiş içme suyu sağlanmasına, su tasarrufu yapılmasına ve alıcı su kaynaklarında kirlilik yükünün azaltılmasına katkı yapacak tüm eylemlerin teşvik edilmesine, su tedarik sistemlerinin olası kirlenmelerine karşı korunmasına ve kaynak verimliliği ve iklimle karşı esnekliğin geliştirilmesine yardım edilmesini sağlayacak ortak finansmanın teşvik edilmesine odaklanacaktır.

Su eylemi kapsamında, iklimle dayanıklı faaliyetlere ve ayrıca iklim değişikliğini hafifletme ve uyum tedbirlerine gerekli önem verilecektir.

Açıklama ve uygun müdahaleler: Bu faaliyet, mevcut içme suyu dağıtım sistemlerinin inşaatı, rehabilitasyonu ve modernizasyonu ile yeterli su artma tesislerinin kurulmasını destekleyecektir. Ayrıca, kentsel atık su arıtma tesislerinin rehabilitasyonu, güncellenmesi ve inşası, kanalizasyon sistemlerinin rehabilitasyonu ve genişletilmesi ve yağmur suyu tesislerinin oluşturulması desteklenecektir.

Finanse edilecek eylemler şu şekildedir:

- İçme suyu ağlarının inşası ve rehabilitasyonu;
- Mevcut su şebekeleri ve dağıtım sistemlerinin (borular, pompalama istasyonları, rezervuarlar) yeniden yapılandırılması ve modernizasyonu;
- İçme suyu arıtma tesislerinin rehabilitasyonu, geliştirilmesi, genişletilmesi ve inşası;
- Kanalizasyon ağlarının genişletilmesi;
- Sızıntı ve/veya içine sızma sorunları yaşanan mevcut kanalizasyon ağlarının rehabilitasyonu;
- Atık su arıtma tesislerinin rehabilitasyonu, geliştirilmesi, genişletilmesi ve inşası (uygun olduğu hallerde, ikinci ve üçüncü seviye atık su arıtma tesisleri için bağımsız olarak aşamalı bir yaklaşım uygulanacaktır);
- Yağmur suyu kaynaklı taşkınlar, seller ve/veya atık su sistemlerinin etkin bir şekilde çalışmaması nedeniyle alıcı suların kirlenmesinin engellenmesi için yağmur suyu sistemlerinin rehabilitasyonu ve inşası;
- Su/atık su sistemlerinin sürdürülebilir kullanımı ve bakımı için örneğin ölçme, otomasyon, laboratuvar ekipmanı, sızıntı tespiti ve kanalizasyon temizleme ekipmanı gibi ekipman, donanım ve yazılımların tedariki;
- Su/atık su sistemlerinin tasarımı ve/veya işletimiyle ve ayrıca AB programlarını, kamusal farkındalığı, eğitim girişimlerini ve diğer iletişim araçlarını uygulamak amacıyla herhangi bir gerekli alanla ilgili denetleme/denetleyici mühendislik, kurumsal yönetişimi geliştirme, son alıcılar için kapasite oluşturma;
- Teknik hazırlık çalışmaları, fizibilite çalışmaları, fayda-maliyet- analizi, ÇED, ayrıntılı tasarım, teknik şartnameler ve ihale dosyaları için Teknik Destek;
- Su ve atık su alanlarında AB müktesebatına ilişkin konular için Teknik Destek;
- AB müktesebatına uygun olarak kapasite oluşturma faaliyetleri için Teknik Destek.

IPA II programının (2014-2020) uygulama aşamasında, AB tarafından bazı bütçe kesintileri uygulandı, dolayısıyla proje bütçelerinde bazı revizyonlar yapılması gerekti. Bu nedenle, yararlanıcılar (belediyeler) ile yapılan istişarelerle, acil ihtiyaçlara göre bazı bileşenler proje kapsamlarından çıkarılmış veya azaltılmıştır. İçme suyu bileşenleri belediyeler tarafından büyük oranda çıkarılmış, bunun yerine atık su bileşenleri tutulmuştur.

Seçim kriterleri: 11-12 Mart 2014 tarihlerinde gerçekleştirilen Sektör Operasyonel Programı Önceliklendirme Çalıştayı bağlamında, IPA II dönemi yatırımlarının önceliklendirilmesinde büyük bir öneme sahip olan PEPA Programı bünyesindeki bir puanlama yöntemi (kriterler, alt kriter ve karşılık

gelen ağırlıklar) güncellenmiştir. Finanse edilecek faaliyetlerin seçim kriterleri aşağıdaki ilkeler ile uyumlu olacaktır:

- **Çevre ve İklim Değişikliğiyle İlgili Kriterler:** Çevresel öncelikler, yani kamu sağlığıyla ilgili iyileştirmeler, çevre açısından hassas alanların korunması, doğal kaynakların korunması, çevre planlarının ve sektör stratejilerinin uygulanmasıyla bağlantı, nüfusa büyük ölçekli olumlu etki, iklimle ilgili hedeflerle entegrasyon, risk azaltmayla bağlantılar, yönetim çalışmalarının iyileştirilmesi ve bir yatırımdaki afet risklerinin⁹ dikkate alınması;
- **Mali Kriterler:** Yatırım ve operasyonların maliyet etkinliği;
- **Ekonomik Kriterler:** Ücretlerin ve yatırımların karşılanabilirliği, en iyi düzeyde uzun vadeli bakım; diğer finansal kaynakların tamamlayıcılığı ve mevcudiyeti;
- **Teknik Kriterler:** Projenin olgunluğu ve uygulamaya hazır olması;
- **Sosyal / Siyasi / Sivil Kriterler:** Proje hazırlama sürecine katılım, kamusal destek/muhalefet;
- **Kurumsal Kriterler:** Faaliyet bünyesindeki ilgili taraflar arasında sorumlulukların açık bir şekilde tanımlanması, faaliyet sahibinin kurumsal kapasitesi, mevcut yasal çerçevenin varlığı ve uygulanması;
- **Projeye Özgü Kriterler:** Finansal ve kurumsal kaynaklara ve danışmanlık hizmetlerine erişilebilirlik ve faaliyet konseptinin entegre yaklaşımı.

Yukarıda belirtilen kriterlere ek olarak, IPA II dönemi yatırımlarının önceliklendirilmesinde 4.1 Bölümde belirtilen coğrafi yoğunlaşma ilkesine uyulmuştur.

Nihai Yararlanıcılar:

- Seçilen* belediyeler;
- Uygun olduğu hallerde, seçilen* yerel otoriteler.

*Bkz. Kısım 4.1 ve Ek III.

2014-2020 dönemi için toplam 279.088.235 avro (IPA katkısı: 237.225.000 avro) tutarındaki bir bütçenin, su yönetimi yatırım faaliyetlerine tahsis edilmesi planlanmaktadır. Su yatırım faaliyetlerinin endikatif listesi Ek III'te sunulmaktadır.

4.6.1.3 Genel bakış tablosu

Eylem başlığı	Su
Özel Hedef	Entegre su yönetimi yoluyla suyla ilgili AB müktesebatı, stratejiler ve politikalarla genel uyumu arttırmak ve Türkiye'deki sular için iyi su durumunu elde etmek.
Eylemin sonuçları	Bu eylemin sonuçları şunlardır: <ul style="list-style-type: none"> • İyileştirilen mevzuat ve Su Müktesebatının bileşenleri için artırılan kurumsal kapasite • İçme suyu dağıtımı ve atık su arıtması için geliştirilmiş altyapı

⁹ Afet riskleri, doğal ve insan kaynaklı/teknolojik felaketler nedeniyle toplum, insanlar, mülkler, araziler, çevre, vb. üzerinde meydana gelebilecek olası tehlikeler ve/veya zararlarıdır.

Faaliyetler	<p>Faaliyet 1.1 Müktesebatla ilgili kurumsal kapasite oluşturma faaliyetleri; bunlarla sınırlı olmamak üzere nehir havzası yönetim planları, kuraklık ve taşkın riski yönetimi ve iklim değişikliğine uyum ve sektörel su tahsis planları, su kalitesine ilişkin teknik destek projeleri gibi ana müdahale alanlarından oluşmaktadır</p> <p>Faaliyet 1.2 Yatırımla ilgili faaliyetler: Su iletim hatları, su dağıtım ağı, kanalizasyon ağı ve ana toplayıcı hatlar, yeni atık su arıtma tesisleri, yağmur suyu ağı inşası, kuyuların iyileştirilmesi, depolama rezervuarlarının değiştirilmesi, ilgili ekipmanın ve entegre coğrafi bilgi sistemlerinin temini, kapasite oluşturma uygulamaları ve inşaat işlerinin denetimi.</p>
Uygulamaya ilişkin düzenlemeler	<p>Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sektörteki ilgili kurumlar arasındaki koordinasyon ve işbirliğinin yönetiminden sorumludur.</p> <p>Uygulama süreci, hizmet alımı ve eşleştirme usulleri ve ayrıca hibe, tedarik, inşaat işi sözleşmeleri vasıtasıyla gerçekleştirilecektir.</p> <p>Doğrudan sözleşme gibi diğer uygulama usulleri, gerekli olduğunda değerlendirilecektir.</p>
Performans göstergeleri	<p>2020 yılı ve sonrası için N+5 kuralı göz önünde bulundurularak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • AB müktesebatına uygun olarak hazırlanan ve/veya güncellenen plan ve politika belgelerinin sayısı • Atık su arıtma tesisi tarafından hizmet verilen ek belediye nüfusu • Avrupa müktesebatı uyumu için taslak/revize yasal dokümanlar • Komisyon/EUD tarafından onaylanan IPA proje başvurularının sayısı • İyileştirilen Su tedarik sistemi belediye sayısı • İnşa edilen atık su arıtma tesisi sayısı • İyileştirilmiş atık su ağı hizmeti sağlayan belediye sayısı • AB Müktesebatı uyarınca hazırlanan ve/veya güncellenen plan ve politika belgelerinin sayısı • Hazırlanan ve/veya güncellenen Nehir Havzası Yönetim Planlarının sayısı

4.6.2 Eylem 2 – Atık

AB mevzuatı: Atık Çerçeve Direktifi, Arıtma Çamuru Direktifi, Piller ve Akümülatörlere İlişkin Direktif, Ambalaj ve Ambalaj Atığı Direktifi, PCB/PCT Kontrolüne İlişkin Direktif, Ömrünü Tamamlamış Araçlar (ELV) Hakkında Direktif, Elektrikli ve Elektronik Teçhizatlarda Bazı Tehlikeli Maddelerin Sınırlanmasına İlişkin Direktif, Atık Elektrikli ve Elektronik Teçhizatlarla İlişkin Direktif, Katı Atık Sahası Direktifi, Atıkların Nakliyesi Hakkında Direktif, Maden Atıkları Direktifi, Gemi Geri Dönüşümü Tüzüğü ve yeni çıkan herhangi bir AB Atık Müktesebatı ve politikası.

Gerekeçe: Bu eylem, GZFT analizinde tanımlanan bir diğer zayıf yanı, yani sınırlı düzeyde atık toplanmasına ve çok sayıda uygun olmayan katı atık sahası işletilmesine neden olan yetersiz atık yönetimi uygulamalarını ele almaktadır. Ayrı toplama sadece birkaç pilot kentsel merkezde uygulandığından, az sayıda malzeme geri dönüştürülmekte ve atıkların büyük bir kısmı katı atık sahalarına gönderilmektedir.

Çevre Faslı'nın kapanış kriterlerini sağlamak için hem kapasite oluşturma hem de yatırıma ilişkin faaliyetler yürütülmelidir. Bu eylem, finansal açıdan sürdürülebilir, iyi yönetilen organların tesis edilmesi ve mevcut yasal çerçevede yapılan gerekli iyileştirmeler vasıtasıyla etkili ve daha kaliteli hizmet sunumunun teşvik edilmesine odaklanacaktır.

Müktesebata ilişkin kurumsal kapasite oluşturma faaliyetleriyle ilgili detaylı bilgi Bölüm 4.6.2.1'de verilmektedir.

Çevre Operasyonel Programı (2007-2013) kapsamında Avrupa Komisyonuna sunulan 7 atık yönetim altyapı projesinden 4'ü uygulanmış olup 3'ü program kapanışından önce tamamlanmıştır.

Açıklama: Bu eylem AB politika ve ilkeleriyle uyumlu olan entegre katı atık yönetim sistemlerini teşvik etmektedir. Planlama aşamasında ve ön çalışmalar ile fizibilite çalışmaları kapsamında belediyeler/sektörler, organizasyon ve operasyonlar, bulgular, vb. konusunda derinlemesine analizler içerecek şekilde IPA Programı kapsamında bir yatırım projesi uygulama fırsatını kullanmaya teşvik edilmektedir.

Çevre Faslı'nın kapanış kriterleri, "Müzakere Pozisyon Belgesi" ve ulusal strateji belgeleri dikkate alınarak, atık sektörü için öncelikli ihtiyaçlar belirlenmiş ve sıraya koyulmuştur. IPA II dönemi için Sektör Operasyonel Programı, sıfır atık, dögüsel ekonomi ve atık olma durumundan çıkma (end-of-waste) konularına ilişkin teknik destek projeleri gibi ana müdahale alanlarını içeren ve bunlarla sınırlı olmamak üzere Müktesebatla ilgili kurumsal kapasite oluşturma faaliyetlerini öngörmektedir.

Yatırım faaliyetleri; atıkların engellenmesi/azaltılması, ayrı toplama, artan atık geri dönüşüm ve tekrar kullanım miktarı ve bunun yanında aşağıdakileri içeren çevre dostu nihai bertaraf süreçlerini içermektedir: (1) değerlendirme ve devamlı izleme (verimlilik, geri kazanım oranı) ve atık ve konut özelliklerinin modellerindeki değişikliklere müdahale esnekliği, (2) çevreyle ilgili endişeler, (3) azaltma eylemlerinin entegrasyonu, (4) atık tesislerinin iklime dayanıklı hale getirilmesi, (5) kamu iletişimi ve farkındalık ve ilgili tesislerin inşası. Bu eylem ayrıca güvenli nihai bertaraf süreçlerinin oluşturulması ve ayrıca eski çöplüklerin rehabilitasyonu ve kapatılmasına yönelik ağır maliyetli yatırımların ortak finansmanı için finansal kaynak sağlayacaktır.

Tüm yararlanıcı kurumlara yatırımın faydalarını sürdürmek üzere kurumsal destek sağlanacaktır. Kurumsal güçlendirme, karar verme organları olarak seçilen görevlileri ve belediye/birlik idari personelini ve "belediye/birlik atık dairesinin" personelini hedef alacaktır. Ayrıca çevre il müdürlükleri ile İlbank gibi ilgili kuruluşların bölge müdürlüklerinin personeli de hedef alınabilir. Bu eylem (inşaat işlerinin denetimini kapsayan ve uygun görüldüğü şekilde kamu alımı desteği ve tavsiye içerecek şekilde kapasite oluşturma hizmetleri sağlayan) hizmet sözleşmeleri vasıtasıyla sağlanacaktır. İklim değişikliğinin etkilerine karşı dayanıklılığı arttırmak için tedbirlerin kabul edilmesi, bu yatırım faaliyetlerinin tasarımı ve uygulanması için göz önünde bulundurulacak bir gereksinimdir.

4.6.2.1 Müktesebatla ilgili Kurumsal Yapılanma faaliyetleri

Özel hedefler: Çevre Müktesebatının uygulanması için kurumların kapasitelerini ve çalışanların uzmanlığını istenen seviyede geliştirmek.

Gereke: Türkiye, AB Katılım dönemi boyunca birçok atık yönetimi faaliyeti gerçekleştirmiştir. Bu faaliyetler şu alanlarda temel çalışmaları içermektedir: atık yönetimi, endüstriyel tehlikeli atık yönetimi, ambalaj atığı, maden atıkları, özel atık ve biyobozunur atık yönetimi.

Yukarıda verilen listenin analizine göre ve dinamik Çevre Müktesebatının mevcut durumu dikkate alındığında, dögüsel ekonomi, sıfır atık, yan ürünlerin yeniden kullanımı ve geri dönüşümü ve atık olma durumundan çıkma (end-of-waste) gibi endikatif temel müdahale alanları, henüz uygulanmamış ve/veya daha fazla üzerinde durulması gereken alanlar olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, söz konusu faaliyetler finansal açıdan sürdürülebilir, iyi yönetilen organların tesis edilmesi vasıtasıyla etkili ve daha kaliteli hizmet sunumunun teşvik edilmesine odaklanacaktır. Ayrıca, merkezi ve yerel seviyede kurumların kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.

Seçim kriterleri: Bölüm 4.6.1.1 açıklanmıştır.

Nihai Yararlanıcılar: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel idareler, STK'lar.

4.6.2.2 Diğer faaliyetler (yatırımlar, teknik destek, hibe programı, vb.)

Özel hedefler:

- Nüfusa verimli, uygulanabilir ve sürdürülebilir atık yönetimi hizmetleri sağlamak;

- Ayrı toplamayı da içeren çevre dostu entegre atık yönetimi modelleri tesis etmek;
- Atık tesislerinin sera gazı emisyonlarını azaltmak;
- Kontrolsüz katı atık sahalarında bertaraf edilen atıkların miktarını azaltmak;
- Eski çöplükleri rehabilite etmek/kapatmak;
- Bertaraf edilen atıkların nihai miktarını azaltmak;
- Atıklar için güvenli nihai bertaraf süreçleri tesis etmek.

Gereke: Türkiye, AB Katılım dönemi boyunca birçok atık yönetimi faaliyeti gerçekleştirmiştir. Çevre Operasyonel Programı kapsamında Avrupa Komisyonuna sunulan 7 atık yönetimi altyapı projesinden 3'ü tamamlanmıştır.

Atık yönetimi yatırımlarındaki boşluklara UÇES (2016-2023) içinde yer verildiğinden (6,2 milyar avro), (1) değerlendirme ve devamlı izleme (verimlilik, geri kazanım oranı) ve atık ve konut özelliklerinin modellerindeki değişikliklere müdahale esnekliği, (2) çevreyle ilgili endişeler ve (3) kamu iletişimi ve farkındalık ve ilgili tesislerin inşası dahil olmak üzere, eski çöplüklerin rehabilitasyonu, belediye atıkları için atık yakma ve enerji tesislerinin kurulması, atıkların engellenmesi/azaltılması, ayrı toplama, artan atık geri dönüşüm ve tekrar kullanım miktarı ve bunun yanında aşağıdakileri içeren çevre dostu nihai bertaraf süreçlerinden oluşan entegre atık yönetimi projeleri, ihtiyaçlara göre öncelik verilen ağır maliyetli yatırım faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir. Bu yatırımlar seçim kriterlerine ilişkin Bölüm 4.6.1.2'de açıklanan seçim kriterlerine göre önceliklendirilmektedir.

Bu eylem, (katı atık sahalarına öncelik veren) ulusal strateji uyarınca bölgesel katı atık sahalarına ve katı atık sahalarında depolanacak atık miktarını azaltmak için tüm araçların kullanılmasıyla atık toplama sürecinin en iyi seviyeye getirilmesine odaklanacaktır.

Atık eylemi kapsamında, iklime dayanıklı faaliyetlere ve bunların yanında iklim değişikliğini azaltma ve uyum önlemlerine gereken önem verilecektir.

Açıklama ve uygun müdahaleler:

1. Genişletme, rehabilitasyon, geri dönüşümün artırılması ve toplama sistemleri ile ayırma yöntemlerinin geliştirilmesi,

- Ayrı "yeşil" ve diğer organik atık toplama uygulamalarının başlaması dâhil olmak üzere ayrı toplama uygulamalarının başlatılması veya iyileştirilmesi;
- Toplama hizmetlerinin iyileştirilmesi: toplama araçlarının, konteynerlerin tedariki;
- Geri dönüşüm amacıyla evsel atık toplama merkezlerinin inşası dâhil olmak üzere türlerine ayırma tesisleri ve geri dönüşüm tesislerinin ile malzeme geri kazanım tesislerinin iyileştirilmesi (örneğin ambalaj atıklarının, pillerin ve yağların bertarafı);
- Biyolojik arıtma (kompostlama) dâhil olmak üzere, pilot aşamasından tam ölçekli çalışmaya kadar mevcut katı atık sahalarının rehabilitasyonu, gaz ve sızıntı suyu yönetim sistemlerinin inşası ve hafriyat atıkları için uygun tesisler;
- Transfer/transit (yığın) istasyonu inşası gibi aktarım tesislerinin geliştirilmesi, araç tedariki;
- Tasarım aşamasındaki gerekçelere bağlı olarak, sıkıştırıcılar, buldozler, tekerlekli yükleyiciler, kamyonlar, kamyonetler, traktörler ve treylerler gibi katı atık sahası ekipmanlarının tedariki;
- Tasarım aşamasındaki gerekçelere bağlı olarak, ofislerin, bakım atölyelerinin inşası yoluyla işletme koşullarının geliştirilmesi.

2. Yeni inşaatlar ve aşağıdaki hususlar dâhil olmak üzere geri dönüşümün artırılması ve toplama sistemleri ile ayırma yöntemlerinin geliştirilmesi,

- o Ayrı "yeşil" ve diğer organik atık toplama uygulamalarının başlaması dâhil olmak üzere ayrı toplama uygulamalarının başlatılması;
- o Toplama hizmetlerinin iyileştirilmesi: toplama araçlarının, konteynerlerin tedariki;
- o Geri dönüşüm amacıyla evsel atık toplama merkezlerinin inşası dâhil olmak üzere türlerine ayırma tesisleri ve geri dönüşüm tesislerinin ile malzeme geri kazanım tesislerinin inşası (örneğin ambalaj atıklarının, pillerin ve yağların bertarafı);
- o Biyolojik arıtma (kompostlama) dâhil olmak üzere, iklime dayanıklı katı atık sahalarının inşası, gaz ve sızıntı suyu yönetim sistemlerinin inşası ve hafriyat atıkları için yeterli tesisler;
- o Tıbbi atıkların toplanması ve arıtılması;
- o Katı atık sahalarında ortaya çıkan gazların yönetimi;
- o Transfer/transit (yığın) istasyonu inşası gibi aktarım tesislerinin geliştirilmesi, araç tedariki;
- o Tasarım aşamasındaki gerekçelere bağlı olarak, sıkıştırıcılar, buldozerler, tekerlekli yükleyiciler, kamyonlar, kamyonetler, traktörler ve treylerler gibi katı atık sahası ekipmanlarının tedariki;
- o Tasarım aşamasındaki gerekçelere bağlı olarak, ofislerin, bakım atölyelerinin inşası yoluyla işletme koşullarının iyileştirilmesi.

3. Uygun olduğu durumlarda, gaz geri dönüşüm ve kullanım sistemleri dâhil olmak üzere, eski çöplüklerin kapatılması:

- o Eski çöplüklerin kapatılması dâhil olmak üzere, uygunsuz katı atık sahalarının rehabilitasyonu;
- o Tasarım aşamasındaki gerekçelere bağlı olarak, ofislerin, bakım atölyelerinin inşası yoluyla işletme koşullarının iyileştirilmesi.

4. Teknik destek aşağıdaki bileşenlerden oluşmaktadır:

- o Uygun olduğu hallerde kamu alımı desteği ve tavsiyeleri dâhil olmak üzere, katı atık yönetim sistemlerinin tasarımı ve/veya işletimiyle ve ayrıca AB programlarını, kamusal farkındalığı, eğitim girişimlerini ve diğer iletişim araçlarını uygulamak amacıyla herhangi bir gerekli alanla ilgili denetleme/denetleyici mühendislik, kurumsal yönetimi geliştirme, son alıcılar için kapasite oluşturma;
- o Teknik Destek: teknik hazırlık çalışmaları, fizibilite çalışmaları, fayda-maliyet analizi, ÇED, ayrıntılı tasarım, teknik şartnameler ve ihale dosyaları.

Seçim kriterleri: Bölüm 4.6.1.2 açıklanmıştır.

Nihai Yararlanıcılar:

- Seçilen* belediyeler;
- Uygun olduğu hallerde, seçilen* yerel otoriteler.

*Bkz. Kısım 4.1 ve Ek IV.

2014-2020 dönemi için toplam 42.600.879 avro (IPA katkısı: 36.215.000 avro) tutarındaki bir bütçenin, atık yönetimi yatırım faaliyetlerine tahsis edilmesi planlanmaktadır. Küçük ölçekli atık yatırım faaliyetlerinin ana endikatif listesi Ek IV'te sunulmaktadır.

4.6.2.3 Genel bakış tablosu

Eylem başlığı	Atık
Özel Hedef	Atıkla ilgili AB müktesebatı, stratejiler ve politikalarla genel uyumu artırmak.
Eylemin sonuçları	<p>Bu eylemin sonuçları şunlardır:</p> <ul style="list-style-type: none"> Atık yönetiminde yer alan kuruluşların kapasitelerinin artması Nüfusa, etkin, düşük maliyetli ve sürdürülebilir atık yönetimi hizmetlerinin sağlanması; atıkların ayrı toplanması ve kontrol edilmeyen katı atık sahalarında depolanan atık miktarının azaltılması dahil olmak üzere entegre atık yönetimi sistemlerinin iyileştirilmesi ve atık tesislerinin neden olduğu sera gazı emisyonlarının azaltılması
Faaliyetler	<p>Faaliyet 2.1 Müktesebatla ilgili kurumsal kapasite oluşturma faaliyetleri; bunlarla sınırlı olmamak üzere, ana müdahale alanları olarak Atık Elektrikli ve Elektronik Teçhizatların toplanmasını ve yan ürünlerin ve atık olma durumundan çıkan maddelerin yeniden kullanımını ve geri dönüşümüne ilişkin teknik destek projelerini içermektedir.</p> <p>Faaliyet 2.2 Yatırım faaliyetleri; atıkların engellenmesi/azaltılması, ayrı toplama, artan atık geri dönüşüm ve tekrar kullanım miktarı ve bunun yanında aşağıdakileri içeren çevre dostu nihai bertaraf süreçlerini içermektedir: (1) değerlendirme ve devamlı izleme (verimlilik, geri kazanım oranı) ve atık ve konut özelliklerinin modellerindeki değişikliklere müdahale esnekliği, (2) çevreyle ilgili endişeler ve (3) kamu iletişimi ve farkındalık ve ilgili tesislerin inşası.</p>
Uygulamaya ilişkin düzenlemeler	<p>Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sektörteki ilgili kurumlar arasındaki koordinasyon ve işbirliğinin yönetiminden sorumludur.</p> <p>Uygulama; hizmet alımı ve eşleştirme usulleri ve ayrıca hibe, tedarik, inşaat işi sözleşmeleri vasıtasıyla gerçekleştirilecektir.</p> <p>Doğrudan sözleşme gibi diğer uygulama usulleri, gerekli olduğunda değerlendirilecektir.</p>
Performans göstergeleri	<p>2020 yılı ve sonrası için N+5 kuralı göz önünde bulundurularak:</p> <ul style="list-style-type: none"> Belediye atık hizmetlerinin hizmet verdiği belediye nüfusu İyileştirilmiş Atık bertaraf ve geri dönüşüm tesislerinden faydalanan belediye nüfusu Müktesebat uyumu için taslak/revize yasal dokümanlar Komisyon/EUD tarafından onaylanan IPA proje başvurularının sayısı WEEE ile uyumlu olarak kurulan belediye atık toplama sistemlerinin sayısı İnşa edilen kontrollü katı atık sahası sayısı AB müktesebatına uygun olarak hazırlanan ve/veya güncellenen plan ve politika belgelerinin sayısı

4.6.3 Eylem 3 - Sürdürülebilir Kalkınma İçin Çevre Yönetimi

AB mevzuatı: INSPIRE, Ortam Hava Kalitesi, Ulusal Emisyon Tavanları (NEC), Petrol Kaynaklı Uçucu Organik Bileşenler (VOC), Sıvı Yakıtlarda Kükürt İçeriği, Kalıcı Organik Kirlenitçiler (POP), Ön Bildirimli Kabul (PIC), Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzni ve Kısıtlanması (REACH), Vahşi Kuşlar, Habitatlar, CITES (Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme), Endüstriyel Emisyonlar Direktifi, EU-ETS Direktifi, Avrupa İçin Daha Temiz Hava (CAFE), Seveso, Solvent Kaynaklı Uçucu Organik Bileşenler, Eko-etiket, EMAS (Eko-yönetim ve Denetim Programı), Civa, Sınıflandırma, Etiketleme ve Ambalajlama (CLP), Asbest, ÇED, Stratejik Çevresel Değerlendirme, Çevresel Yükümlülük, Birlik'in İlgili Çevre Programlarına İlişkin Raporlama ve Katılım, Çevresel Gürültü Yasaları ve bunların yanında AB Çevre ve İklim Değişikliği Müktesebatı ve politikalarının diğer mevcut veya yeni bölümleri.

Gerekeç: Bu eylem, GZFT analizinde tanımlanan zayıflıkları, yani Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planının uygulanması ve iklim değişikliğiyle mücadelede yerel seviyede mali, teknik ve personel kapasitesi yetersizliği ile afet ve acil durum yönetimine ilişkin koordinasyon, entegre bilgi ve deneyim eksikliğini ele almaktadır. Bu eylem ayrıca koruma alanlarına ilişkin yetersiz izleme ve değerlendirme mekanizmalarına ve doğanın sürdürülebilir kalkınma bakış açısıyla korunması süreçlerinin iyileştirilmesine odaklanmaktadır.

GZFT Analizinde vurgulanan bu hususların dışında bu eylem, özellikle, ulusal ve yerel seviyede çeşitli paydaşları kapsayan ve çok boyutlu ve çok sektörlü bir bakış açısı gerektiren AB çevre, iklim ve sivil koruma politikaları ve Müktesebatıyla uyumlaştırma konusunda sosyal ve kurumsal dönüşümün sağlanması bakımından önemlidir.

Bu nedenle burada vurgulanan faaliyetlerin, bilimsel ilerlemeler ile küresel ve ulusal trendler ve önceliklere göre günden güne gelişen kapsayıcı AB çevre ve iklim Müktesebatının öncelikli ve zaruri öğelerinin kapsanması amacıyla, mümkün olduğu kadar dinamik bir yaklaşım ve bütüncü bir içerige sahip olması gerekmektedir.

Açıklama: Eylem özellikle; endüstriyel kirlenme ve risk yönetimi, kaynak verimliliği, kimyasallar, hava kalitesi, gürültü, doğa ve toprak koruma, yatay yasalar ve ayrıca iklim Müktesebatı (emisyon ticareti, izleme ve raporlama, florlu gazlara karşı ozon tabakasının korunması, yakıt kalitesi, düşük karbon teknolojileri ve AB Uyum Stratejisi dahil olmak üzere diğerleri) ve sivil koruma hakkında (ilgili stratejiler dahil olmak üzere) AB mevzuatı ve politikalarını ele almaktadır. Bu eylem, çevre ve iklim Müktesebatının tüm alanları ve ayrıca sivil koruma ve afet risk yönetimiyle ilgili çevresel konuları kapsayacaktır.

Bu eylemin uygulanması için teknik destek, eşleştirme ve gerekli olduğu durumlarda, hibeler, tedarikler ve inşaat işleri sözleşmelerinin kullanılması planlanmaktadır.

Bu eylemin uygulanmasıyla 2024'e kadar aşağıdaki sonuçlara ulaşılması beklenmektedir:

- AB Müktesebatı uyarınca artan çevre koruması;
- İyileştirilmiş kaynak verimliliği ve Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (IPPC) ile Endüstriyel Emisyonlar Direktifi uyarınca kimyasallar ve emisyonların uygun yönetimi yoluyla azaltılmış endüstriyel kirlilik;
- İlgili AB Tüzükleri (Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzni ve Kısıtlanması (REACH), Kalıcı Organik Kirleticiler (POP) ve Ön Bildirimli Kabul (PIC) Tüzükleri) ve Ulusal Sözleşmelerinin (Stockholm ve Rotterdam Sözleşmeleri) uygulanmasıyla iyileştirilmiş kimyasal yönetimi ve azaltılmış ve/veya ortadan kaldırılmış Kalıcı Organik Kirleticiler ve Civa;
- Avrupa İçin Daha Temiz Hava (CAFÉ) ve Ulusal Emisyon Tavanları (NEC) Direktifleri ve hava kalitesiyle ilgili AB gereklilikleri bakış açısından kamusal farkındalık artışı yoluyla tamamlanan maliyet etkili stratejiler, politikalar ve önlemlere göre iyileştirilmiş hava kalitesi yönetim sistemi;
- Hayat destek sistemleri olarak korunan doğal kaynak tabanı, biyo-çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri;
- Ekosistemlerin, toplumun, toplulukların, ekonomik sektörlerin ve yerleşimlerin afetler ve iklim değişikliği etkilerine karşı dayanıklılığının artırılması;
- İklim değişikliğine uyum ve azaltım konusunda iklim eylemlerinin iyileştirilmesi;
- AB Müktesebatının uygulamaya koyulması için politika ve strateji çerçeveleri ile uygulama planlarının iyileştirilmesi ve/veya çeşitli alternatiflerin etkilerinin daha iyi anlaşılması

- Sürdürülebilir Kalkınma İçin Eğitim Stratejisi ve Türkiye Ulusal Eylem Planının geliştirilmesi, buna uygun olarak kurumsal kapasite artışı ve başarılı uygulama için eğitim sisteminde aktif olan kilit paydaşların farkındalığının artırılması.

4.6.3.1 Müktesebatla İlgili Kurumsal Yapılanma faaliyetleri

3. Eylem'in olası faaliyetlerine ilişkin yürütülen birçok çalışma ve proje mevcuttur. Genel olarak, ilk adımlar olarak yönetmeliklerin hazırlanması ve/veya kapasite oluşturma ve/veya farkındalık artırma faaliyetleri IPA 2007-2013 dönemindeki eşleştirme veya teknik destek projeleri vasıtasıyla ele alınmıştır. AB Müktesebatının ulusal mevzuata **aktarılması** dışında şu andaki temel ihtiyaç, AB çevre ve iklim Müktesebatının büyük bir kısmının ulusal ve yerel seviyelerdeki yetkin insan kaynakları ve kurumsal kaynaklar aracılığıyla **sorunsuz ve doğru bir şekilde uygulanmasının sağlanmasıdır**. Ayrıca, AB çevre ve iklim AB Müktesebatı kapsamıdır ve zamanında ve tamamlayıcı bir şekilde ele alınması gereken bilimsel ilerlemeler ile küresel ve ulusal eğilimler ve önceliklere göre günden güne gelişmektedir.

Diğerlerinin yanında, Seveso-II, Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (IPPC), Ulusal Emisyon Tavanları (NEC), Uçucu Organik Bileşikler (VOC) ve Çevresel Gürültü Direktiflerine, Kirlenici Salım ve Taşıma Kaydı (PRTR) Sistemi, REACH, Sınıflandırma, Etiketleme ve Ambalajlama (CLP) ve Kalıcı Organik Kirlenitçiler (POP) Tüzüklerine ve büyükşehirlerde hava kalitesine ilişkin projeler, AB IPA veya Küresel Çevre Fonu gibi diğer uluslararası ve ulusal fonlarla desteklenmiştir. Bu projeler vasıtasıyla, belirli bir farkındalık seviyesi oluşturulmuş ve yararlanıcılar arası kapasite geliştirilmiştir. Ancak sonuçları güçlendirmek, çıktılarının diğer bölgelere yayılmasını sağlamak ve sorunsuz uygulamanın sağlanması amacıyla, toplanan kapasitenin ilgili paydaşlara dağıtılması için iyileştirmeler yapılması gerekmektedir. Örneğin, bilgi tabanının genişletilmesi, paydaşların iç hukuka aktarılan AB Müktesebatının uygulanması için projeler yoluyla geliştirilen uygulama mekanizmalarını daha iyi anlamalarına yardımcı olacaktır (örneğin kimyasal üreticilerinin Sınıflandırma, Etiketleme ve Ambalajlama (CLP) veya REACH gerekliliklerine uyması). Benzer şekilde, Seveso-II Direktifi'nin iç hukuka aktarılmasıyla ilgili çalışmaların devam etmesine rağmen, örneğin acil durum planlarının hazırlanmasına ilişkin özel gerekliliklerle ilgili kapasitenin iyileştirilmesi için tamamlayıcı çabalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Diğer taraftan, (tahsis edilen bütçe bu alanın geniş ve yatay yapısıyla karşılaştırıldığında) iklim değişikliği, doğa koruma, toprak kirliliği ve sivil koruma konuları günümüze kadar IPA fonları vasıtasıyla görece daha az ele alınmıştır. Bu nedenle IPA II döneminde bu alanlara daha güçlü bir şekilde odaklanılması sağlanacaktır.

Yukarıda sözü edilen boşluklar ışığında, kısa vadeli endikatif faaliyetlerin listesi aşağıda verilmektedir. Ancak bu liste, yerel, ulusal ve uluslararası ihtiyaçların yanı sıra, AB çevre ve iklim değişikliği ve sivil koruma Müktesebatındaki gelişmeler ve değişikliklere yanıt vermek ve bunları ele almak için gerçekleştirilecek ek faaliyetlerin desteklenmesi ihtimalini hariç bırakmamaktadır.

- **Çevre, insan sağlığı ve doğal kaynak tabanının korunması**

Endüstriyel kirlilik konusunda güncel temel çalışmalar aşağıdaki alanlarda yürütülmektedir: Seveso Direktifi, Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (IPCC) Direktifi'nin uygulanması, çevre yönetim ve denetim programının uygulanması, endüstriyel kaynak kategorileri açısından mevcut en iyi teknikler (BAT)/en iyi çevre uygulamaları (BEP) stratejileri, Büyük Yakma Tesisleri Direktifi, Kirlenici Salım ve Taşıma Kaydı (PRTR) Sistemi ve Endüstriyel Uçucu Organik Bileşik (VOC) Emisyonları.

2014-2020 dönemi için Müktesebata ilişkin kurumsal kapasite oluşturma faaliyetleri; bir eylem planı oluşturulması ve Endüstriyel Emisyonlar Direktifi'nin yeni gereklilikleri göz önünde bulundurularak ve gereklilikler emisyon açısından yoğun sektörler için çevre izin süreçlerine entegre edilerek en iyi

uygulamaların uygulanmasıyla Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (IPPC) Direktifi'nin daha da iyi uygulanmasını, bunlarla sınırlı olmamak üzere ana müdahale alanları olarak içerecektir.

Kimyasallar konusunda, güncel temel çalışmalar aşağıdaki alanlarda yürütülmektedir: REACH (Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzni ve Kısıtlanması Tüzüğü) ve CLP (madde ve karışımların sınıflandırılması, etiketlenmesi ve ambalajlanması hakkında Tüzük) Tüzükleri ve tehlikeli kimyasalların ihracatı ve ithalatı hakkında POP (Kalıcı Organik Kirleticiler) Tüzüğü.

2014-2020 dönemi için *Müktesebata* ilişkin kurumsal kapasite oluşturma faaliyetleri; kimyasal güvenlik değerlendirmelerinin hazırlanması ve raporlanması dâhil olmak üzere yetkili kuruluşların ve ilgili aktörlerin REACH ve CLP tüzüklerinin uygulamasıyla ilgili olarak kapasitesinin iyileştirilmesini; Türkiye'deki Ön Bildirimli Kabul (PIC) usulünün AB PIC Tüzüğü ve Rotterdam Sözleşmesi uyarınca iyileştirilmesini; POP Tüzüğü ve Stockholm Sözleşmesi'nin uygulama kapasitesinin daha da iyileştirilmesini ve civa yönetimine ilişkin desteğin uygulanmasını, bunlarla sınırlı olmamak üzere ana müdahale alanları olarak içerecektir.

REACH Tüzüğü'nün Türkiye'de uygulanması kapsamında, 6000 maddenin Türk şirketleri tarafından tescil ettirileceği tahmin edilmektedir. Yetkili Makam olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı uygulama birimi olarak hareket etmekte sorumlu olacaktır ve uygulama döneminde Avrupa Kimyasallar Ajansının (ECHA) kimyasallar yönetimine ilişkin ilgili komitelerine katılacaktır. Diğer taraftan, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, politika geliştirme-planlama-düzenleme işlevlerini gerçekleştirecek ve ardından yapılması gerekli olan herhangi bir kimyasal güvenlik değerlendirmesi ve kimyasal güvenliği raporunun REACH Tüzüğü'nün I. Eki'ndeki gereksinimlere uyduğunu doğrulamak için her kaydı inceleyecektir.

Bu nedenle, özellikle "Mevcut kayıt sisteminin iyileştirilmesi ve teknik kapasitenin artırılmasıyla devletin ve endüstriyel kuruluşların, AB-REACH Tüzüğü kapsamında, Kimyasal Güvenliği Değerlendirmelerine ilişkin mevcut kapasitelerinin güçlendirilmesi" projesi geliştirilecektir. AB POP (Kalıcı Organik Kirleticiler) Tüzüğü'nün uygulanması için, özellikle Kalıcı Organik Kirleticilerin bulaştığı alanların tanımlanması ve ıslahı, kasıtsız Kalıcı Organik Kirlenici salınımının en aza indirilmesi, gelecekteki Kalıcı Organik Kirlenici envanterlerinin tanımlanması ve Tüzük'ün eklerine eklenecek mevcut ve gelecekteki Kalıcı Organik Kirlenicilerin sorunsuz yönetimi, Kalıcı Organik Kirlenici salınımlarının etkin bir şekilde izlenmesi ve raporlanması, Kalıcı Organik Kirlenicilerin sorunsuz yönetimi için kapasitenin artırılması ve Kalıcı Organik Kirlenicilerin ülkedeki iklim değişikliği üzerine etkilerinin belirlenmesi için teknik destek verilecektir.

Türkiye sadece gönüllü olarak Ön Bildirimli Kabul (PIC) bildirimlerini kabul etmektedir ve AB PIC Tüzüğü'nün uyumlaştırılması için teknik destek projesi uygulayacaktır. Yine de, Tüzük'ün ülkede etkin bir şekilde uygulanması için hala alınacak mesafe vardır. Bu nedenle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı PIC Tüzüğü'nün etkin bir şekilde uygulanması, Türk Şirketlerin PIC Usulüne Entegrasyonu ve AB PIC Sisteminin Türkiye'de geliştirilmesine yönelik kapasite artırımı için teknik destek projesi gerçekleştirecektir.

Hava ve gürültü kirliliği üzerine temel çalışmalar güncel olarak aşağıdaki alanlarda yürütülmektedir: hava kalitesi yönetimi, emisyon kontrolü, petrol depolama ve boyalardan kaynaklanan uçucu organik bileşikler (VOC), Çevresel Gürültü Direktifi, gürültü yönetimi.

2014-2020 dönemi için *Müktesebata* ilişkin kurumsal kapasite oluşturma faaliyetleri; kamunun hava kalitesine ilişkin farkındalığının ve yerel uygulama kapasitesinin iyileştirilmesini, bunlarla sınırlı olmamak üzere, ana müdahale alanları olarak içerecektir.

Hava kalitesi konusunda, bölgesel izleme istasyonları kurulmasını desteklemek amacıyla teknik destek projeleri gerçekleştirilecektir. Hava kalitesine ilişkin teknik destek projeleri aşağıdan yukarı gerçekleştirilen bir yaklaşımla Türkiye'nin büyükşehirlerindeki hava kalitesi değerlerini belirleyen ulusal emisyon yönetim sistemini destekleyecektir. Sonuçlar; Özgün/Pilot Alanlardaki Hava Kirliliğine Maruz

Kalma Seviyelerinin Değerlendirmesi, Tüm kirleticiler açısından ülkeye özgü emisyon azaltma fayda maliyeti ve emisyon tavanlarına ilişkin Ulusal program olacaktır.

Kaynak verimliliği konusunda, 2014-2020 dönemi için Müktesebata ilişkin kurumsal kapasite oluşturma faaliyetleri; daha temiz üretim ilkeleri teşvik edilerek, pilot uygulamalar vasıtasıyla üretim süreçleri içinde ve en iyi uygulama rehberleri geliştirilerek sürdürülebilir üretim uygulamalarının küçük ve orta ölçekli işletmelere genişletilmesi ve icracı bakanlıkların kapasitelerinin ve tüketicilerinin farkındalığının artırılmasıyla Eko-etiket ve EMAS (Eko-yönetim ve Denetim Programı) gibi piyasa tabanlı araçların kullanımının iyileştirilmesini, bunlarla sınırlı olmamak üzere ana müdahale alanları olarak içerecektir.

Yatay mevzuat konusunda, güncel temel çalışmalar aşağıdaki alanlarda yürütülmektedir: kamunun çevreyle ilgili bilgilere erişimi, çevresel etki değerlendirmesi, stratejik çevre değerlendirme (SÇD), veri yönetimi. İç hukuka aktarım, sektör kılavuzlarının hazırlanması ve pilot projelerin uygulanması gibi kapasite oluşturma ve uyumlaştırma faaliyetleri öngörülmektedir.

INSPIRE Direktifi'nin uygulanmasına ilişkin teknik destek projeleri ve ÇED/SÇD Direktiflerinin uygulanması, sektör kılavuzlarının hazırlanması ve pilot proje başvuruları konusunda yetkili makamların ve ilgili paydaşların kapasitelerinin artırılmasına yönelik destek faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

Doğa ve ekosistem hizmetlerinin korunması konusunda, güncel temel çalışmalar aşağıdaki alanlarda yürütülmektedir: ekolojik risk analizleri, tehdit altındaki türlerin ve deniz ekosisteminin korunması, biyolojik çeşitlilik, CITES.

2014-2020 dönemi için *Müktesebata* ilişkin kurumsal kapasite oluşturma faaliyetleri; (deniz koruma alanlarının iyileştirilmesi dahil olmak üzere) entegre deniz çevresi korumasının sağlanması ve ayrıca korunan alan sistemleri için güçlendirilmiş yönetim etkinliği ve izleme mekanizmaları vasıtasıyla biyolojik çeşitliliğin daha iyi korunması, doğal altyapı bileşenleri olarak ekosistemlerin değişen iklim koşullarındaki dayanıklılığının artırılmasını, bunlarla sınırlı olmamak üzere ana müdahale alanları olarak içerecektir. Ayrıca, nesli tehlike altında olan ve istilacı türler üzerine özel olarak odaklanarak türler ve habitatların daha iyi korunması, (iyileştirilmiş kurtarma merkezleri, hayvanat bahçeleri, sürdürülebilir av yönetimi ve yasadışı avlanmaya karşı faaliyetler vb. vasıtasıyla) vahşi doğa yönetimi kapasitesinin iyileştirilmesiyle birlikte nesli tehlike altında olan türlerin yasadışı ticaretine ilişkin yönetim verimliliğinin ve kapasitenin iyileştirilmesi ve ayrıca doğal kaynakların daha çevreci bir ekonomi elde edilecek şekilde sürdürülebilir kullanımının sağlanması için de müdahaleler yapılabilir.

Hassas doğal alanların dayanıklılığını arttırmak ve toprak kaybını engellemek amacıyla, ekosistem sağlığı ve biyolojik çeşitlilik, koruma alanları (kurtarma merkezleri, doğa koruma merkezleri, sulak alan rehabilitasyonu (iyileştirilmesi vb.) araştırma ve izleme merkezleri, yapay göller) ve Natura 2000 alanları için altyapı yatırımları alanlarında teknik destek projeleri başlatılacaktır. Türkiye AB'nin üyesi olduğunda Natura 2000 alanları açıklanacaktır. O ana kadar, bu alanlar "potansiyel Natura 2000 alanları" olarak adlandırılmaktadır.

• Dayanıklılığın artırılması ve iklim eylemi

İklim değişikliği konusunda, güncel çalışmalar temel olarak aşağıdaki alanlarda yürütülmektedir: iklim değişikliği politikaları, iklim değişikliği aksiyon planı hazırlığı, piyasanın hazır olmasının sağlanmasına ilişkin ortaklık, Ozon Tabakasını İncelten Maddeler (ODS), florlu sera gazları, hidrokloroflorokarbonlar ve ekstrüde polistren köpükleri, iklim değişikliğine ilişkin ulusal iletişim ve iklim değişikliğine ilişkin kapasite oluşturma (politikalar, farkındalık artışı, Arazi Kullanımı, Arazi Kullanımındaki Değişiklikler ve Ormanlık (LULUCF), florlu sera gazları).

AB iklim *müktesebatına* uyumun ötesinde, iklim değişikliğine uyum kapasitesinin artırılması hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Ulusal İklim Değişikliği Uyum Stratejisinin AB İklim Değişikliği Uyum Stratejisine göre güncellenmesi gerekmekte olup, stratejinin uygulanmasına yönelik hibe programının bir parçası olarak, alternatif finansman mekanizmalarının belirlenmesi ve öncelikli yatırımlar ve kapasite

geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Mevcut mevzuatın ve ulusal mekanizmaların, AB Emisyon Ticareti Direktifi ve AB iklim *müktesebatının* kalan kısmıyla uyumlaştırılması gerekmektedir. Özellikle akademik ve mesleki açıdan Türkiye’de iklim değişikliği uzmanlığı eksikliği mevcuttur ve bu durum tarım, enerji, ulaştırma ve doğa koruma gibi farklı sektörlerde politika oluşturma ve uygulama süreçlerine (uygulamaların veya faaliyetlerin planlanması) iklim değişikliğiyle ilgili endişelerin ve bilimsel gerçeklerin entegre edilmesini engellemektedir. Bu hususta, bilgi, uygulama ve yönetim boşluğu ele alınmalı ve teknik destek ve yatırım vasıtasıyla bir eğitim ve araştırma merkezi tesis ederek, bu alanda çalışan profesyoneller, eğitimciler ve devlet memurları için çok disiplinli sertifikalı ve yüksek lisans/doktora çalışmalarının artırılmasıyla bu boşluk kapatılmalıdır. Bu merkez ayrıca düşük karbon teknolojilerinin uygulanması dâhil olmak üzere iklim değişikliğine uyum ve iklim değişikliği etkilerinin azaltılmasına ilişkin ulusal ve AB seviyesindeki politikalar ve mevzuata ilişkin araştırma, danışmanlık ve savunuculuk hizmetleri sağlayacaktır. Ayrıca iklimle ilgili mevzuata uyum sağlamak amacıyla mevcut akademik, eğitim ve araştırma kuruluşlarıyla işbirliği yapmak da bir seçenek olabilir. 2015 yılında gerçekleştirilecek COP 21’de kabul edilecek olan yeni küresel iklim değişikliği anlaşmasının gereklilikleri, belirsiz ve bu nedenle öngörülemeyen iklim değişikliği konularına ilişkin teknik destek verilmesi yoluyla destek sağlanmasını gerektiren küresel anlaşmaya katkı yapmak için yeni tedbirler alınmasına ve yeni ulusal politikaların geliştirilmesine/güncellenmesine yol açacaktır. Teknik destek ayrıca iklim değişikliğiyle başa çıkmak için bilimsel ve yönetsel ilerlemelere yanıt verilmesi ve bunların ulusal sisteme entegre edilmesini için de gereklidir. Ayrıca ulusal, yerel ve kentselevelerde çevreci ekonomi ve düşük karbon gelişiminin iyileştirilmesi için değişen iklim koşullarından kaynaklanan riskler ve fırsatlara ilişkin sektörler arası pilot çalışmalar ve kapasite oluşturma uygulamaları ve alanda araştırma ve yenilik çalışmalarının geliştirilmesi konuları ele alınarak, kapasite oluşturma faaliyetleri yoluyla iklim değişikliğinin ekonomik ve sosyal sektörlerde ana akımlaştırılması sağlanacaktır.

Azaltma faaliyetleri ayrıca, azaltma politikalarının tasarlanması, uygulanması ve izlenmesi için kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine ve Avrupa 2020 Stratejisi ve 2050 Yol Haritası ve ayrıca AB 2030 iklim ve enerji çerçevesi uyarınca Türkiye’de düşük karbon ekonomisine geçiş için kapasitenin iyileştirilmesine odaklanacaktır. İklim değişikliğine uyum konusunda, faaliyetler kentselevel, kırsal ve ulusal seviyede kurumsal kapasitenin oluşturulmasına ve özel sektörün iklim değişikliği açısından hassas ekonomik sektörlerin ve altyapılarının dayanıklılığının geliştirilmesi projelerine müdahil edilmesine odaklanacaktır.

Afet yönetimi ve sivil koruma konusunda program, stratejik referans dokümanlarda (örneğin Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi Dokümanı ve Ulusal Afet Müdahale Planı) tanımlanan, sivil toplum kuruluşları dâhil olmak üzere ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşların afet önleme, hazırlık, azaltma, müdahale ve toparlanma kapasitelerinin iyileştirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaca pilot uygulamalar, çalışma ziyaretleri ve ihtiyaç duyulduğunda teknik destek projeleri vasıtasıyla ulaşılabilecektir. Küçük destekli yatırımlar ve risk azaltma tedbirlerine ilişkin ekipman tedariki de planlanmaktadır. Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer risk azaltma stratejine ilişkin teknik destek projeleri ve ajansların Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleere karşı hazır olmasının sağlanması hayati öneme sahiptir.

Afet ve risk yönetimi faaliyetleri; AB sivil koruma politikalarının kapsamı amacıyla Türkiye’nin AB ile işbirliğinin desteklenmesi ve kurumsal ve müdahale kapasitesinin güçlendirilmesi için çevre müdahalelerinin önemli bir parçası olacaktır.

• Program otoritesinin desteklenmesi

Sektör Operasyonel Programı ve ilgili eylemlerin uygulanması, izlenmesi, değerlendirilmesi, güncellenmesi, ihaleye çıkılması ve görünürlüğü konusunda Sözleşme Makamının teknik destek ve kapasite oluşturma ihtiyaçları.

Genel bir kural olarak, faaliyetlerin seçilmesi sırasında öncelik UÇES, Müktesebatın Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program ve Müzakere Tutum Belgesi ve İlgili İdari Kapasitenin Ulusal, Bölgesel ve Yerel Seviyede Oluşturulması Planının gerekliliklerinin ve çevre Müktesebatının uygulanması için gerekli finansal kaynakların sağlanmasına verilecektir. Öte yandan AB çevre ve iklim Müktesebatının değişen

doğası dikkate alındığında, (örneğin Endüstriyel Emisyonlar Direktifi, REACH ve POP Tüzükleri, Ulusal Emisyon Tavanları (NEC), Seveso III, INSPIRE, Habitat ve Kuş Direktifleri, Taşkın Direktifleri gibi) uygulamaların zamanında ve doğru bir şekilde yürütülmesi için Müktesebat bileşenlerine yönelik kapasitenin daha da güçlendirilmesi gerekmektedir. Uluslararası taahhütlerin ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin gerekliliklerinin yerine getirilmesiyle ilgili hususlara da öncelik verilecektir. Ayrıca, sorunun (kamu sağlığına etkileri, geri dönüşümez çevresel hasarlar, vb.) aciliyeti ve faaliyet kavramının olgunluğu da seçim sırasında dikkate alınacaktır.

Genel olarak Bölüm 4.6.1.1 verilen kriterler bu bölüm için de geçerli olacaktır.

Müktesebatla ilgili bu Bölüm altında öngörülen tüm müdahalelerde ayrıca, uygun olduğu durumlarda ilgili AB politikaları (örneğin Avrupa 2020, iklim ve enerjiye ilişkin 2030 çerçevesi, 7. Çevresel Eylem Programı 2020 gibi politikalar içinde ilgili olanlar) ile spesifik bir faaliyetle ilgili ulusal politikalar (örneğin 11. Kalkınma Planı, 2023 hedefleri, İklim Değişikliği Stratejisi, Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı, Ulusal Uyum Stratejisi, Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi, vb. ve ayrıca kuruluşların stratejik planları içinde ilgili olanlar) arasında sinerji sağlanacak ve bu şekilde AB fonlarının sahiplenilmesi ve katma değeri en üst seviyede gerçekleştirilecektir.

4.6.3.2 Diğer faaliyetler (yatırımlar, teknik destek, hibe programları, vb.)

Müktesebat uyumlaştırma ve kapasite oluşturma faaliyetleri gerekli olduğunda pilot uygulamalarla tamamlanacaktır. Küçük ölçekli yatırımlar ve tedarikler gibi fiziksel altyapıların tesis edilmesini gerektiren faaliyetler kapsam altına alınacaktır. Kaynak verimliliği ve daha temiz üretim uygulamalarının teşvik edilmesi; etiketleme gibi piyasa tabanlı araçların artırılması ve yerel ve taban örgütlerin iklim değişikliği ve doğanın korunmasına ilişkin faaliyetlerinin desteklenmesi için hibe programları tesis edilecektir.

4.6.3.3 Genel bakış tablosu

Eylem başlığı	Sürdürülebilir Kalkınma için Çevre Yönetimi
Özel Hedef	Bu eylemin özel hedefleri AB'nin çevre ve iklim değişikliği müktesebatına uyumunu geliştirmek ve Türkiye'de kaynakların verimli kullanıldığı iklim ve afet dirençli bir yeşil ekonomi oluşturulması için ilgili kuruluşların uygulama kapasitelerini artırmaktır.
Eylemin sonuçları	Bu eylemin sonuçları şunlardır: <ul style="list-style-type: none"> • AB müktesebatı ile uyumlu olarak çevrenin korunmasının artırılması, politik, stratejik çerçevelerin ve AB müktesebatının uygulamaya konulmasına yönelik uygulama planlarının iyileştirilmesi, • İklim değişikliğine uyum ve mücadele konusunda iklim eyleminin iyileştirilmesi.
Faaliyetler	Faaliyet 3.1: Müktesebata ilişkin Teknik Destek <ul style="list-style-type: none"> • Çevrenin, insan sağlığının ve doğal kaynak tabanının korunması (endüstriyel kirlilik, kimyasallar, hava ve gürültü kirliliği, piyasa temelli araçlar (Eko-Etiket, Eko-yönetim ve Denetim Programı (EMAS)), entegre kirlilik kontrolü, kaynak verimliliği ve sürdürülebilir tüketim, üretim ve yatay mevzuat):<ul style="list-style-type: none"> ➢ Kimyasalların ve endüstriyel kirlenmeye ilişkin Müktesebatın daha iyi uygulanması (örneğin REACH, Sınıflandırma, Etiketleme ve Ambalajlama (CLP) Tüzükleri ve Endüstriyel Emisyonlar Direktifi doğrultusunda Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (IPPC) Direktifi) ➢ Entegre çevre izin sisteminin iyileştirilmesi ➢ UNDP'yle girilecek doğrudan hibe işbirliği aracılığıyla Kalıcı Organik Kirlenmelerle (POP) kirlenmiş sahaların ıslahı vasıtasıyla POP Tüzüğü'nün uygulama kapasitesinin iyileştirilmesi ➢ Hava kalitesi izleme sisteminin genişletilmesi ➢ KOBİ'lerde daha temiz üretim süreçlerinin ve etiketleme uygulamalarının teşvik edilmesi

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ÇED ve SÇD uygulamalarına ilişkin kapasitenin artırılması • Doğa ve ekosistem hizmetlerinin korunması (<i>doğanın ve biyo-çeşitliliğin korunması, ekosistemlerin dayanıklılığının güçlendirilmesi</i>)<ul style="list-style-type: none"> ➤ Deniz koruma alanlarının iyileştirilmesi dahil olmak üzere entegre deniz çevresi korumasının sağlanması ➤ Değişen iklim koşulları karşısında, doğal altyapı bileşenleri olarak ekosistemlerin dayanıklılığının artırılması, ➤ Korunan alan sistemlerinde yönetim etkinliği ve izleme mekanizmalarının güçlendirilmesi vasıtasıyla biyolojik çeşitliliğin daha iyi korunması ➤ Nesli tehlike altında olan ve istilacı türler üzerine özel olarak odaklanarak türler ve habitatların daha iyi korunması ➤ Tehlike altındaki türlerin yasa dışı ticaretine ilişkin yönetim etkinliğinin ve kapasitenin iyileştirilmesi ➤ İyileştirilmiş kurtarma merkezleri, hayvanat bahçeleri, sürdürülebilir av yönetimi ve yasa dışı avlanmaya karşı faaliyetler gibi müdahaleler vasıtasıyla vahşi doğa yönetimi kapasitesinin iyileştirilmesi ➤ Doğal kaynakların daha yeşil bir ekonomi elde edilecek şekilde sürdürülebilir kullanımının artırılması • Dayanıklılığın artırılması ve iklim değişikliği (<i>iklim değişikliğine uyumu ve iklim değişikliği ile mücadele, düşük karbonlu teknolojiler ve uygulamalar, sürdürülebilir kentsel kalkınma, afet riski azaltma ve sivil koruma</i>)<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ulusal İklim Değişikliği Uyum Stratejisi'nin güncellenmesi ve öncelikli ve mevcut tedbirlerin test edilmesi ➤ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile doğrudan hibe üzerinden kurulacak işbirliği ile Türkiye'de uyum eyleminin geliştirilmesi ➤ AB Emisyon Ticareti Sistemi (ETS) Direktifi'nin iç hukuka aktarılması ➤ Yerel iklim eylem planlarının geliştirilmesi vasıtasıyla kamu farkındalığının ve yerel otoritelerin kapasitesinin artırılması ➤ İklim değişikliği konusunda yönetim, araştırma ve yenilik ve eğitim kapasitesinin artırılması ➤ Dünya Bankası tarafından finanse edilecek Sürdürülebilir Şehirler Projesi çerçevesinde, "Sürdürülebilir Şehir Plantama ve Yönetim Sistemleri" başlıklı A Bileşenin desteklenmesi için 25 milyon avruluk hibe finansmanı • Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi ve Afet ve Acil Durum Yönetim Sisteminin İyileştirilmesi<ul style="list-style-type: none"> ➤ İklim değişikliğinin etkileri nedeniyle artan afet risklerinin tanımlanması ve ilgili tedbirlerin geliştirilmesi ➤ Sivil toplum kuruluşları dâhil olmak üzere ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşların afete hazırlık ve afet etkilerini azaltma, müdahale ve kurtarma kapasitelerinin artırılması • Program Otoritesine destek (teknik destek, kapasite geliştirme ve öngörülemeyen ihtiyaçlar) <p>Faaliyet 3.2: Küçük ölçekli yatırımlar, tedarikler, kaynak verimliliğinin teşvik edilmesine yönelik hibe programları, daha temiz üretim uygulamaları ve hava kalitesinin izlenmesi, sivil koruma amacıyla erken uyarı sistemleri gibi pilot uygulamalar</p>
Uygulama düzenlemeleri	<p>Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sektörteki ilgili kurumlar arasındaki koordinasyon ve işbirliğinin yönetiminden sorumludur.</p> <p>Uygulama süreci, hizmet alımı ve eşleştirme usulleri ve ayrıca hibe, tedarik, inşaat işi sözleşmeleri vasıtasıyla gerçekleştirilecektir.</p> <p>Doğrudan sözleşme ve ortak uygulama gibi diğer uygulama usulleri, gerekli olduğunda, dikkate alınacaktır.</p>
Performans göstergeleri	<p>2020 yılı ve sonrası için N+5 kuralı göz önünde bulundurularak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Avrupa Çevre ve İklim Değişikliği Müktesebatına uyum derecesi

	<ul style="list-style-type: none"> • AB müktesebatına uygun olarak hazırlanıp/veya revize edilerek Cumhurbaşkanlığına sunulan mevzuat sayısı • AB Müktesebatı uyarınca hazırlanan ve/veya güncellenen plan ve politika belgelerinin sayısı • Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı'nda tanımlanan uygulanmış olan tedbirlerin sayısı • AB'nin çevre ve iklim müktesebatı ile politikalarının etkili bir şekilde uygulanması ve kopyalanması için geliştirilen, çevresel açıdan uygun, teknik, finansal ve yönetsel mekanizmaların sayısı • Afet yönetimi ve risk azaltımıyla ilgili tanımlanan tedbirlerin sayısı
--	---

5. Uygun olduğu hallerde eş-finansman oranları dahil olmak üzere eylem ve yıla göre mali tablolar

YIL 2014	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş-finansman oranı	Bilgi için
							IFI / TIP** (avro)
	$(x+y+z)^*$	$(x+y)$	x	y	z	$x/(x+y)$ veya $x/(x+y+z)$	
Eylem 1 (= topla 1.1, 1.2, ...)	29.023.529	29.023.529	24.670.000	4.353.529	0	%85	0
Faaliyet 1.1: (örneğin Müktesebata ilişkin Teknik Destek)*	0	0	0	0	0	%85	
Faaliyet 1.2: Altyapı faaliyetleri (proje hazırlamada muhtemel teknik destek)	29.023.529	29.023.529	24.670.000	4.353.529	0	%85	
Eylem 2 (= topla 2.1, 2.2, ...)	2.000.000	2.000.000	1.700.000	300.000	0	%85	0
Faaliyet 2.1: Müktesebata ilişkin Teknik Destek	0	0	0	0	0	%85	
Faaliyet 2.2: Altyapı faaliyetleri	2.000.000	2.000.000	1.700.000	300.000	0	%85	

YIL 2014	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş- finansman oranı	Bilgi için
							IFI / TIP** (avro)
(proje hazırlama için muhtemel teknik destek)							
Eylem 3 (= topla 3.1, 3.2, ...)	7.635.294	7.635.294	6.490.000	1.145.294		%85	0
Faaliyet 3.1: Müktesebata ilişkin Teknik Destek	7.635.294	7.635.294	6.490.000	1.145.294	0	%85	
Faaliyet 3.2: Altyapı faaliyetleri (proje hazırlamada muhtemel teknik destek)	0	0	0	0	0	%85	

* Yalnızca İnsan Kaynakları Geliştirme programının amaçları doğrultusunda

** Gelecekte Türkiye Yatırım Programının (TYP) başlatılması durumunda gerekli düzenleme ve bütçe tahsisatları Sektör Operasyonel Programı altında sağlanabilir. .

YIL 2015	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş-finansman oranı	Bilgi için
							IFI / TIP** (avro)
	$(x+y+z)$ *	$(x+y)$	x	y	z	$x/(x+y)$ veya $x/(x+y+z)$	
Eylem 1 (= topla 1.1, 1.2, ...)	44.764.706	44.764.706	38.050.000	6.714.706	0	%85	0
Faaliyet 1.1: (örneğin Müktesebata ilişkin Teknik Destek)	0	0	0	0	0	%85	
Faaliyet 1.2: Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	44.764.706	44.764.706	38.050.000	6.714.706	0	%85	
Eylem 2 (= topla 2.1, 2.2, ...)	1.576.471	1.576.471	1.340.000	236.471	0	%85	0
Faaliyet 2.1: Müktesebata ilişkin Teknik Destek	0	0	0	0	0	%85	
Faaliyet 2.2: Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	1.576.471	1.576.471	1.340.000	236.471	0	%85	

YIL 2015	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş- finansman oranı	Bilgi için
							IFI / TIP** (avro)
Eylem 3 (= topla 3.1, 3.2, ...)	29.411.765	29.411.765	25.000.000	4.411.765	0	%85	0
Faaliyet 3.1 Müktesebata ilişkin Teknik Destek	29.411.765	29.411.765	25.000.000	4.411.765	0	%85	
Faaliyet 3.2 Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	0	0	0	0	0	%85	

*Yalnızca İnsan Kaynakları Geliştirme programının amaçları doğrultusunda

** Gelecekte Türkiye Yatırım Programının (TYP) uygulamaya koyulması durumunda, gerekli düzenlemeler ve bütçe tahsisleri Sektör Operasyonel Programı altında sağlanabilir.

YIL 2016	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş-finansman oranı	Bilgi için IFI / TIP** (avro)
	$(x+y+z)^*$	$(x+y)$	x	y	z*	$x/(x+y)$ veya $x/(x+y+z)$	
Eylem 1 (= topla 1.1, 1.2, ...)	72.988.235	72.988.235	62.040.000	10.948.235	0	%85	0
Faaliyet 1.1: (örneğin Müktesebata ilişkin Teknik Destek)	0	0	0	0	0	%85	
Faaliyet 1.2: Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	72.988.235	72.988.235	62.040.000	10.948.235	0	%85	
Eylem 2 (= topla 2.1, 2.2, ...)	12.517.647	12.517.647	10.640.000	1.877.647	0	%85	0
Faaliyet 2.1: Müktesebata ilişkin Teknik Destek	0	0	0	0	0	%85	
Faaliyet 2.2: Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	12.517.647	12.517.647	10.640.000	1.877.647	0	%85	

YIL 2016	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş- finansman oranı	Bilgi için
							IFI / TIP** (avro)
Eylem 3 (= topla 3.1, 3.2, ...)	14.070.588	14.070.588	11.960.000	2.110.588	0	%85	0
Faaliyet 3.1 Müktesebata ilişkin Teknik Destek	14.070.588	14.070.588	11.960.000	2.110.588	0	%85	
Faaliyet 3.2 Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	0	0	0	0	0	%85	

* Yalnızca İnsan Kaynakları Geliştirme programının amaçları doğrultusunda

** Gelecekte Türkiye Yatırım Programının (TYP) uygulamaya koyulması durumunda, gerekli düzenlemeler ve bütçe tahsisleri Sektör Operasyonel Programı altında sağlanabilir.

YIL 2017	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş-finansman oranı	Bilgi için
	$(x+y+z)^*$	$(x+y)$	x	y	z*	$x/(x+y)$ veya $x/(x+y+z)$	IFI / TIP** (avro)
Eylem 1 (= topla 1.1, 1.2, ...)	75.541.176	75.541.176	64.210.000	11.331.176	0	%85	0
Faaliyet 1.1: (örneğin Müktesebata ilişkin Teknik Destek)	0	0	0	0	0	%85	
Faaliyet 1.2: Altyapı faaliyetleri (bir olasılıkla proje hazırlamada teknik destek)	75.541.176	75.541.176	64.210.000	11.331.176	0	%85	
Eylem 2 (= topla 2.1, 2.2, ...)	11.635.294	11.635.294	9.890.000	1.745.294	0	%85	0
Faaliyet 2.1: Müktesebata ilişkin Teknik Destek	0	0	0	0	0	%85	
Faaliyet 2.2: Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	11.635.294	11.635.294	9.890.000	1.745.294	0	%85	

YIL 2017	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş- finansman oranı	Bilgi için
							IFI / TİP** (avro)
Eylem 3 (= topla 3.1, 3.2, ...)	12.400.000	12.400.000	10.540.000	1.860.000	0	%85	0
Faaliyet 3.1 Müktesebata ilişkin Teknik Destek	5.400.000	5.400.000	4.590.000	810.000	0	%85	
Faaliyet 3.2 Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	7.000.000	7.000.000	5.950.000	1.050.000	0	%85	

*Yalnızca İnsan Kaynakları Geliştirme programının amaçları doğrultusunda

** Gelecekte Türkiye Yatırım Programının (TYP) uygulamaya koyulması durumunda, gerekli düzenlemeler ve bütçe tahsisleri Sektör Operasyonel Programı altında sağlanabilir.

YIL 2018	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş-finansman oranı	Bilgi için
	$(x+y+z)^*$	$(x+y)$	x	y	z*	$x/(x+y)$ veya $x/(x+y+z)$	IFI / TIP** (avro)
Eylem 1 (= topla 1.1, 1.2, ...)	43.270.588	43.270.588	36.780.000	6.490.588	0	%85	0
Faaliyet 1.1: (örneğin Müktesebata ilişkin Teknik Destek)	0	0	0	0	0	%85	
Faaliyet 1.2: Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	43.270.588	43.270.588	36.780.000	6.490.588	0	%85	
Eylem 2 (= topla 2.1, 2.2, ...)	8.494.118	8.494.118	7.220.000	1.274.118	0	%85	0
Faaliyet 2.1: Müktesebata ilişkin Teknik Destek	0	0	0	0	0	%85	
Faaliyet 2.2: Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	8.494.118	8.494.118	7.220.000	1.274.118	0	%85	

YIL 2018	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş- finansman oranı	Bilgi için
							IFI / TIP** (avro)
Eylem 3 (= topla 3.1, 3.2, ...)	5.882.353	5.882.353	5.000.000	882.353	0	%85	0
Faaliyet 3.1 Müktesebata ilişkin Teknik Destek	2.223.529	2.223.529	1.890.000	333.529	0	%85	0
Faaliyet 3.2 Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	3.658.824	3.658.824	3.110.000	548.824	0	%85	0

*Yalnızca İnsan Kaynakları Geliştirme programının amaçları doğrultusunda

** Gelecekte Türkiye Yatırım Programının (TYP) uygulamaya koyulması durumunda, gerekli düzenlemeler ve bütçe tahsisleri Sektör Operasyonel Programı altında sağlanabilir.

YIL 2019	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş- finansman oranı	Bilgi için
	$(x+y+z)$ *	$(x+y)$	x	y	z*	$x/(x+y)$ veya $x/(x+y+z)$	IFI / TIP** (avro)
Eylem 1 (= topla 1.1, 1.2, ...)	13.500.000	13.500.000	11.475.000	2.025.000	0	%85	0
Faaliyet 1.1: (örneğin Müktesebata ilişkin Teknik Destek)	13.500.000	13.500.000	11.475.000	2.025.000	0	%85	
Faaliyet 1.2: Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	0	0	0	0	0	%85	
Eylem 2 (= topla 2.1, 2.2, ...)	6.382.353	6.382.353	5.425.000	957.353	0	%85	0
Faaliyet 2.1: Müktesebata ilişkin Teknik Destek	6.382.353	6.382.353	5.425.000	957.353	0	%85	

* Yalnızca İnsan Kaynakları Geliştirme programının amaçları doğrultusunda

** Gelecekte Türkiye Yatırım Programının (TYP) uygulamaya koyulması durumunda, gerekli düzenlemeler ve bütçe tahsisleri Sektör Operasyonel Programı altında sağlanabilir.

YIL 2019	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş- finansman oranı	Bilgi için
							IFI / TIP** (avro)
Faaliyet 2.2: Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	0	0	0	0	0	%85	

YIL 2019	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş- finansman oranı	Bilgi için
							IFI / TIP** (avro)
Eylem 3 (= topla 3.1, 3.2, ...)	0	0	0	0	0	%85	0
Faaliyet 3.1 Müktesebata ilişkin Teknik Destek	0	0	0	0	0	%85	0
Faaliyet 3.2 Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	0	0	0	0	0	%85	0

* Yalnızca İnsan Kaynakları Geliştirme programının amaçları doğrultusunda

** Gelecekte Türkiye Yatırım Programının (TYP) uygulamaya koyulması durumunda, gerekli düzenlemeler ve bütçe tahsisleri Sektör Operasyonel Programı altında sağlanabilir.

YIL 2020	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş-finansman oranı	Bilgi için IFI / TIP** (avro)
	$(x+y+z)^*$	$(x+y)$	x	y	z*	$x/(x+y)$ veya $x/(x+y+z)$	
Eylem 1 (= topla 1.1, 1.2, ...)	-	-	-	-	0	%85	0
Faaliyet 1.1: (örneğin Müktesebata ilişkin Teknik Destek)	-	-	-	-	0	%85	
Faaliyet 1.2: Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	-	-	-	-	0	%85	
Eylem 2 (= topla 2.1, 2.2, ...)	-	-	-	-	0	%85	0
Faaliyet 2.1: Müktesebata ilişkin Teknik Destek	-	-	-	-	0	%85	
Faaliyet 2.2: Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	-	-	-	-	0	%85	

YIL 2020	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş- finansman oranı	Bilgi için
							IFI / TIP** (avro)
Eylem 3 (= topla 3.1, 3.2, ...)	-	-	-	-	0	%85	0
Faaliyet 3.1 Müktesebata ilişkin Teknik Destek	-	-	-	-	0	%85	0
Faaliyet 3.2 Altyapı faaliyetleri (muhtemelen proje hazırlamada teknik destek)	-	-	-	-	0	%85	0

* Yalnızca İnsan Kaynakları Geliştirme programının amaçları doğrultusunda

** Gelecekte Türkiye Yatırım Programının (TYP) uygulamaya koyulması durumunda, gerekli düzenlemeler ve bütçe tahsisleri Sektör Operasyonel Programı altında sağlanabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Sektör Operasyonel Programı: Çevre ve İklim Eylemi

TOPLAM	Toplam maliyet (avro)	Toplam Kamu Uygun Maliyeti (avro)	AB IPA (avro)	CC Ulusal Kamu (avro)	Özel (endikatif) (avro)	IPA eş-finansman oranı	Bilgi için
	(x+y+z)*	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) veya x/(x+y+z)	IFI / TIP** (avro)
Eylem 1 (= topla 1.1, 1.2, ...)	279.088.235	279.088.235	237.225.000	41.863.235	0	%85	0
Eylem 2 (= topla 2.1, 2.2, ...)	42.605.882	42.605.882	36.215.000	6.390.882	0	%85	0
Eylem 3 (= topla 3.1, 3.2, ...)	69.400.000	69.400.000	58.990.000	10.410.000	0	%85	0
TOPLAM	<u>391.094.118</u>	<u>391.094.118</u>	<u>332.430.000</u>	<u>58.664.118</u>	0	%85	0

* Yalnızca İnsan Kaynakları Geliştirme programının amaçları doğrultusunda

** Gelecekte Türkiye Yatırım Programının (TYP) uygulamaya koyulması durumunda, gerekli düzenlemeler ve bütçe tahsisleri Sektör Operasyonel Programı altında sağlanabilir.

6. İstişare sürecine genel bakış

Projelerin kapsamlı bir listesi Çevre Operasyonel Programı 2007-2013'ün hazırlanması sırasında oluşturulmasına rağmen, projelerin bazıları bütçe ve zaman sınırlamaları nedeniyle uygulanmamıştır. Kalan projeler, yeni proje fikirleriyle birlikte geniş bir proje havuzu içinde birleştirilmiştir. Proje havuzunun bütçe gerekliliği Sektör Operasyonel Programı bütçesinin üzerinde olduğundan, fiziksel yatırım gerektirmeyen projeler için bir dizi seçim kriterinin belirlenmesine ek olarak, daha da önemli yatırım projeleri için önceliklendirme kriterleri; çeşitli bakanlıklar, belediye birlikleri, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteleri içeren ilgili paydaşların yer aldığı yuvarlak masa istişarelerinde detaylandırılmıştır.

Kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler dahil olmak üzere ilgili tüm tarafların katılımıyla 11-12 Mart 2014 tarihlerinde bir çalıştay düzenlenmiştir. GZFT analizleri ve önceliklendirme kriterleri bu çalıştayın çıktılarıdır.

7. Uygulama düzenlemeleri

Coğrafi yoğunlaşma açısından öncelikli NUTS II bölgelerinde yer alan kalkınma ajansları, Çevre ve İklim Eylemi Sektör Operasyonel Programı bağlamında özel roller üstlenecektir.

Öncelikli, öncelikli NUTS II bölgelerinde uygulanacak operasyonlar/projelerle ilgili olarak, ilgili kalkınma ajansı olgun projelerin geliştirilmesinde Program Otoritesini destekleyecektir. Kalkınma ajansları projeleri tanımlayıp önceliklendirecek ve Bakanlık ile müzakere edecektir. Proje/operasyon kalkınma ajanslarıyla istişare halinde Bakanlık tarafından seçildiğinde, kalkınma ajansları yararlanıcılara olgun proje/operasyonların geliştirilmesi için destek verecektir. Kalkınma ajansları uygulama sürecinde uygulamalar ve izleme faaliyetleri konusunda Program Otoritelerini destekleyecektir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından kalkınma ajanslarına verilecek ayrıntılı görevler ve işlevler, ilgili Kalkınma Ajansı ile Bakanlık arasında yapılacak işbirliği (yetkilendirme) sözleşmesiyle kararlaştırılacak ve tanımlanacaktır.

7.1 Programın yönetim ve kontrolüne ilişkin ilgili yapı ve otoritelerin açıklaması

Organlar ve otoriteler

Yararlanıcı ülkenin hükümeti, IPA yönetimi ve uygulamasına ilişkin roller için belirli organları atamak üzere kendi mevzuatını kabul edecektir.

Bu Tüzük'ün yönetim ve kontrol hükümleri kapsamında aşağıdaki bireyler/organlar atanacak/tesis edilecektir:

- Ulusal IPA Koordinatörü, Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı
- Ulusal Yetkilendirme Görevlisi, Hazine ve Maliye Bakanlığı
- Ulusal Fon, Hazine ve Maliye Bakanlığı
- Denetim Otoritesi, Hazine Müsteşarlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın İç Denetim Birimi
- Program Otoriteleri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Yukarıda atfı yapılan organlar bütünlük adına listelenmiştir; Çerçeve Anlaşma'nın ilgili hükümleri açısından gereksiz olacağı için, genel olarak, bu organların işlevlerinin programda ele alınmasına gerek yoktur.

7.2 İzleme Düzenlemeleri

7.2.1 Sektörel İzleme Komitesi

Çevre Program Otoritesinin Başkanı, IPA II Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin özel kurallar hakkında Komisyon Uygulama Tüzüğü'nün 19. maddesindeki hükümlere göre, programla ilgili ilk

finansman anlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonra altı ay içinde, bir Sektörel İzleme Komitesi (SMC) kuracaktır.

Sektör Operasyonel Programında Program Otoritesi Başkanı olarak görev yapan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü ve bir Komisyon temsilcisi Sektörel İzleme Komitesine eş başkanlık edecektir. Üyeler aşağıdakileri içerecektir:

- Ulusal IPA Koordinatörü veya temsilcisi;
- Bir Komisyon temsilcisi
- Programa ilişkin Program Otoritesinin her bir organının temsilcileri (Program Otoritesi Başkanı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesindeki Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürü, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü altındaki ilgili birimler ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın diğer ilgili birimlerinin temsilcileri, Tarım ve Orman Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, TÜİK, AFAD, DSI, İller Bankası A.Ş. ve diğer Program Otoritelerinin temsilcileri)
- Programın etkin uygulanmasında payı olan ve buna katkı yapma kapasitesine sahip olan, sivil toplum ve sosyoekonomik ortakların ve bölgesel veya ulusal örgütlerin temsilcileri. Bunlar: TMMOB, Belediyeler Birliği, TOBB, diğer ilgili büyük çaplı ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları.
- Ulusal Yetkilendirme Görevlisi;
- Ulusal Fonun bir temsilcisi;
- İlgili sivil toplum kuruluşları ve paydaşlar.

Sektörel İzleme Komitesinin (SMC) oluşumu yeterli temsiliyet ve üyeliğin sağlanabilmesi için Program Otoritesi Başkanı tarafından Komisyonla mutabakat içinde gözden geçirilebilir ve genişletilebilir.

Sektörel İzleme Komitesine, komite tarafından görüşülecek belgelerin hazırlanması veya yazılı usulle ilderlenmesi konularında Program Otoritesinin temin edeceği daimi bir sekreteryaya tarafından destek sağlanacaktır.

7.3 Değerlendirme düzenlemeleri

Program Otoritesi Başkanı operasyonel program için yeterli değerlendirmelerin yapılmasını sağlamakla sorumludur. Değerlendirmeler yönetim ve kontrol sisteminden işlevsel açıdan bağımsız olan iç veya dış uzmanlar veya organlar tarafından yürütülecektir.

Dış değerlendirme için, Avrupa Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü (EC DG ELARG), Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve Hazine ve Maliye Bakanlığı sorumlu kurumlardır.

İç değerlendirmeden, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü bünyesindeki İzleme ve Değerlendirme Birimi sorumlu olacaktır.

Değerlendirme faaliyetleri ve zamanlama

a) Ön değerlendirme

Avrupa Komisyonunun sorumluluğu altında bir ön değerlendirme yapılabilir.

Ön değerlendirmenin ana amaçları şunlardır:

- genel itibarıyla programın Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sorunları ele almak için uygun bir araç olup olmadığını değerlendirmek;

- programın, Türkiye'nin ihtiyaçları açısından iyi bir şekilde tanımlanmış stratejik eksenlerinin, önceliklerinin ve hedeflerinin olup olmadığını ve programın gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini kontrol etmek;
- hedeflerin ölçülmesi ve hem izleme hem de gelecekteki değerlendirme çalışmaları için bir temel oluşturulmasıyla ilgili tavsiyede bulunmak;
- uygulamanın ve izleme düzenlemelerinin yeterliliğini gözden geçirmek ve proje seçim usulleri ve kriterlerinin tasarlanmasına yardımcı olmak.

b) Ara değerlendirme

Ara değerlendirmeler Sektör Operasyonel Programının uygulanması sırasında yürütülecektir. Bir ara dönem değerlendirmesi diğer Operasyonel Programlar için gerçekleştirilen benzer değerlendirmelerle yakın koordinasyon içinde yürütülecektir. Bu değerlendirmeler, özellikle program izleme süreci ilk amaçlardan önemli bir şekilde sapıldığını ortaya çıkardığında, tek bir öncelik alanındaki veya tek bir müdahale alanındaki uygulama veya yönetim sorunlarını ele alacaktır. Her halükarda değerlendirmeler, Operasyonel Programlarda mutabık kalınan göstergelere ilişkin izleme sistemi vasıtasıyla elde edilemeyecek verileri sağlayacak şekilde planlanmalıdır. Sektör Operasyonel Programı için, sonuçlar geçici değerlendirme komitesine, Sektör İzleme Komitesine ve Avrupa Komisyonuna gönderilecektir. Bütçe tahsisatları halihazırda teknik destek faaliyeti kapsamında yapılmıştır.

c) Nihai değerlendirme

Nihai değerlendirme Avrupa Komisyonunun sorumluluğunda yürütülecektir. Bazı "stratejik değerlendirmeler" de gerçekleştirilebilir.

Nihai değerlendirme bağımsız uzmanlar tarafından gerçekleştirilecek ve program döneminin sona ermesinden sonraki üç yıl içinde tamamlanacaktır. Değerlendirmelerin sonuçları dokümanlara erişim hakkındaki ilgili kurallara göre yayımlanacaktır.

d) Değerlendirme komitesi

Sektör İzleme Komitesi değerlendirme faaliyetlerinde Program Otoritesine yardımcı olacak bir geçici komite oluşturmalıdır. Komite üyeleri değerlendirme konusunda uzman olmalıdır. İlgili paydaşlar bu komiteye katkı yapabilmelidir.

7.4 İletişim ve görünürlük

Eylemin uygulanması sırasında iletişim ve görünürlük ilkelerine önem verilecektir.

İletişim faaliyetlerinin uygulanmasından yararlanıcı sorumlu olacak ve bu faaliyetler Eyleme tahsis edilen tutarlardan finanse edilecektir.

AB Dış Aksiyonlar İçin İletişim ve Görünürlük Rehberi uyarınca, Eylemin AB'den finansman aldığını kamuya açıklamak için gerekli tüm tedbirler alınacaktır.

Görünürlük ve iletişim eylemleri müdahalenin, üzerinde mutabakata varılan program hedeflerine ve katılım sürecine nasıl katkı yaptığını gösterir. Eylemler genel kamu farkındalığının güçlendirilmesini ve finanse edilen müdahaleler ve belirlenen hedeflerin desteklenmesini amaçlar. Eylemler, ilgili hedef kitlelere AB müdahalelerinin sağladığı katma değeri ve bunların etkisini vurgulamayı amaçlar. Görünürlük eylemleri aynı zamanda fonların kullanımına ilişkin şeffaflık ve hesap verebilirliği teşvik etmelidir.

AB Delegasyonunun, belirli görünürlük ve iletişim faaliyetlerinin planlanma ve uygulama süreçleri hakkında tam olarak bilgilendirilmesinden yararlanıcı sorumludur.

Yararlanıcı IPA izleme komitesine ve sektörel izleme komitelerine sunduğu raporda görünürlük ve iletişim aksiyonları hakkında rapor verir.

8. Performans göstergeleri

Gösterge	Açıklama	Başlangıç 2010	Mevcut son değer (2018)	Hedef 2026**	Bilgi kaynağı
Aksiyon 1					
<u>Sonuç göstergesi 2:</u> İyileştirilmiş su dağıtım tesislerinden faydalanan belediye nüfusu		60.664.687	62.649.551	+(636.494)	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), ÇŞB, Nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Sonuç göstergesi 3:</u> Atıksu arıtma sisteminin hizmet verdiği belediye nüfusu		38.050.717	76.888.607	+(1.731.296)	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), ÇŞB, Nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Sonuç göstergesi 4:</u> Su sektöründe Avrupa Müktesebatıyla uyumlaştırma derecesi	<i>Oluşturulan yada güncellenen yasa, tüzük, tebliğ, genelge</i>				ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Çıktı göstergesi 1:</u> Komisyon/EUD tarafından onaylanan IPA proje başvurularının sayısı			7 (Altyapı)	18 (Altyapı) 3 (Kapasite Geliştirme)	Finansman Anlaşması Operasyon Tanımlama Belgeleri Yıllık raporlar
<u>Çıktı göstergesi 3:</u> İyileştirilmiş su tedarik ağı tarafından hizmet verilen belediyelerin sayısı	Tüm su iletim hatları, ana hatlar, dağıtım boruları, şebeke boruları, cebri şebeke vb.	-	-	+(4)	ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Çıktı göstergesi 4:</u> Atık su arıtma tesislerinin sayısı		326	991	+(16)	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Çıktı göstergesi 5:</u> İyileştirilmiş atık su toplama sistemleri sunan belediye sayısı	Tüm atık su toplama borularını, ana ve yan toplayıcıları,	-	-	+(14)	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları

Gösterge	Açıklama	Başlangıç 2010	Mevcut son değer (2018)	Hedef 2026**	Bilgi kaynağı
	pompalama hatlarını vb. içerir				
<u>Çıktı göstergesi 6:</u> AB Müktesebatı uyarınca hazırlanan ve/veya güncellenen planların ve politika belgelerinin sayısı	Her türlü eylem ve strateji planları hazırlanır veya revize edilir.			En az 1	ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Çıktı göstergesi 7:</u> Hazırlanan ve/veya güncellenen Nehir Havzası Yönetim Planlarının sayısı	Nehir Havzası Yönetim Planları için temel oluşturacak 25 (11+14) Havza Koruma Eylem Planı hazırlanmıştır.	0	5 ***	+(6)	Su Yönetimi Genel Müdürlüğü / Tarım ve Orman Bakanlığı
<u>Çıktı göstergesi 8:</u> AB Müktesebatı uyarınca hazırlanan ve/veya revize edilen ve Cumhurbaşkanlığına sunulan yasaların sayısı				En az 1	
<u>Aksiyon 2</u>					
<u>Sonuç göstergesi 1:</u> Belediye atık hizmetlerinin hizmet verdiği belediye nüfusu		60.946.131	75,952,539	+(871.910)	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Sonuç göstergesi 2:</u> Atık bertaraf ve geri dönüşüm tesislerinden faydalanan belediye nüfusu		34.649.804	40.838.787	+(489.312)	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Sonuç göstergesi 3:</u>					ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları

Gösterge	Açıklama	Başlangıç 2010	Mevcut son değer (2018)	Hedef 2026**	Bilgi kaynağı
Atık yönetimi sektöründe Avrupa müktesebatıyla uyumlaştırma derecesi					
<u>Çıktı göstergesi 1:</u> Komisyon/EUD tarafından onaylanan IPA proje başvurularının sayısı			)	3 (Altyapı) 1 (Kapasite Geliştirme)	Finansman Anlaşması Operasyon Tanımlama Belgeleri Yıllık raporlar
<u>Çıktı göstergesi 2:</u> Atık Elektrikli ve Elektronik Teçhizatları uygun şekilde kurulan belediye atık toplama sistemlerinin sayısı		13	25	+(6)	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Çıktı göstergesi 3:</u> Kontrollü katı atık sahalarının sayısı		52	159	+(2)	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Çıktı göstergesi 4:</u> AB Müktesebatı uyarınca hazırlanan ve/veya güncellenen ve Cumhurbaşkanlığına sunulan planların ve politika dokümanlarının sayısı	Her türlü eylem ve strateji planları hazırlanır veya revize edilir.			En az 1	ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Aksiyon 3</u> <u>Sonuç göstergesi 1:</u> Avrupa Çevre ve İklim Değişikliği Müktesebatıyla uyumlaştırma derecesi					ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Çıktı göstergesi 1:</u> AB Müktesebatı uyarınca hazırlanan ve/veya revize edilen ve				En az 1	

Gösterge	Açıklama	Başlangıç 2010	Mevcut son değer (2018)	Hedef 2026**	Bilgi kaynağı
Cumhurbaşkanlığına sunulan yasaların sayısı					
<u>Çıktı göstergesi 2:</u> AB Müktesebatı uyarınca hazırlanan ve/veya güncellenen planların ve politika belgelerinin sayısı	Her türlü eylem ve strateji planları hazırlanır veya revize edilir.			En az 1	ÇŞB, nihai faydalanıcı, proje/program raporları
<u>Çıktı göstergesi 3:</u> Ulusal İklim Değişikliği Aksiyon Planında tanımlanan uygulama tedbirlerinin sayısı		0	0	En az 1	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü
<u>Çıktı göstergesi 4:</u> AB çevre ve iklim müktesebat ve politikalarının etkili bir şekilde uygulanması ve çoğaltılması için geliştirilen çevresel açıdan uygun, teknik, finansal ve yönetim mekanizmalarının sayısı				En az 1	
<u>Çıktı göstergesi 5:</u> Afet yönetimi ve risk azaltmayla ilgili tanımlanan tedbirlerin sayısı	Afet yönetimiyle ilgili hazırlanan planların sayısı	2 (2013)	4 (2017)	+(2)	AFAD Stratejik Planı

*Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2018)

***(+) IPA II projelerinin toplama katkısını göstermektedir..

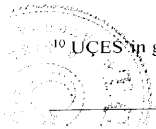
***Kaynak: <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=49>

9. Ekler

EK I: GZFT Analizi - Türk Çevre Sektörü

Yasal	AB	<ul style="list-style-type: none"> • Devam eden iç hukuka aktarma ve AB Müktesebatıyla uyum süreci. • AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi¹⁰ (2007-2023) (UÇES) Yüksek Planlama kurulu tarafından onaylanmış ve 2016-2023 dönemi için güncellenmiştir. • Çevreye ilişkin birçok Direktife Özgü Uygulama Planı (DSIP) gibi çalışma dokümanları hazırlanmıştır. Bunlar, diğerlerinin yanı sıra, su, atık su ve atık sektörleri için ağır maliyetli çevre yatırım projelerinin yatırımlarının ilgili Avrupa Komisyonu Direktifleri uyarınca planlanmasını detaylandıran Direktife Özgü dokümanlardır. • Düzenleyici Etki Değerlendirmesi Dokümanları hazırlanmıştır • Türkiye, Sivil Koruma Mekanizmasının ilgili faaliyetlerine ve eğitim çalışmalarına 2011 yılından itibaren katılmaya başlamış ve bugüne kadar bunu sürdürmüştür.	<ul style="list-style-type: none"> • Uyumlaştırılması gereken birçok yasa bulunuyor, ancak "boşluk" kapanıyor. • AB çevre mevzuatının yakınlaştırılması sürecinin yüksek maliyeti
-------	----	--	--

¹⁰ UÇES'in güncellenmesi 2016'da tamamlanmıştır.

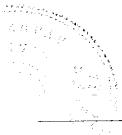

Ulusal

- 5491 sayılı Çevre Kanunu aşağıdakiler için yasal zemini öngörmektedir:
  - Belediyelerin, yerleşim yerlerinin ve sanayi bölgelerinin çevresel hizmetlerin sunulmasına ilişkin sorumlulukları;
  - "üretici sorumluluğu" ve "kirleten öder" ilkeleri;
  - çevrenin korunması, kirliliğin önlenmesi ve eski çöplüklerin rehabilitasyonu ve kapatılması için çevresel gelirlerin (ücretler, cezalar) kullanılması;
  - Temsili yerel otorite birlik organlarının oluşturulması için teşvik
- 2014-2018 için 10. Kalkınma Planı onaylanmıştır
- Bir UÇES belgesi 2006'da hazırlanmış ve güncellenmiştir.
- Su Çerçeve Direktifi'yle uyumlaştırma için kabul edilen Yasalar/Yönetmelikler
- Su Yönetim Koordinasyon Kurulu kurulmuş ve Su Çerçevesi Direktifi ile Nehir Havzası Yönetim Planlarının uygulanması için Havza Yönetim Heyetlerinin Teşekkülü, Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ kabul edilmiştir.
- AB Müktesebatının uyumlaştırılması bağlamında hazırlanan/yayımlanan ulusal mevzuat.
- Sektörel Strateji Eylem Planları hazırlanmıştır.
- 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu
- Teknolojik Afetler Aksiyon Planı hazırlık aşamasındadır.
- Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi Dokümanı ve Ulusal Afet Müdahale Planı ilgili otoritelere kullanılmaktadır.
- Yasa tasarıları hazır (CAFE, Ulusal Emisyon Tavanları (NEC), Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (IPPC), Uçuş Organik Bileşikler (VOC), Stratejik Çevresel Değerlendirme, INSPIRE, maden atıkları).
- İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kurulu kurulmuştur.
SU
- Su Kanunu hazırlanmaktadır ve neredeyse tamamlanmıştır.
- İçme suyu ve yüzme suyuyla ilgili mevzuat hazır ve yürürlüktedir (Sağlık Bakanlığı bünyesinde).
- Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği yürürlüktedir.
- Spesifik kirlenmeler ve ilgili Çevresel Kalite Standartları belirlenmiştir ve Yüzeysel Su Kalitesi Yönetimi Yönetmeliği'ne entegre edilecektir.

- Kurumlar arasında çözülmesi gereken bazı görev ve sorumluluk çatışmaları mevcut.
  - Yetersiz inceleme, izleme ve icra ve güvenilir veri yetersizliği (örneğin servis sağlayıcılarının izleme performansına ilişkin)
  - Belediye Kanunu'nun bir sonucu olarak yeniden örgütlenme
  - Mevzuatın uygulanmasında sorunlar mevcut.
  - Mevzuatın bazı kısımları için düzenleyici etki değerlendirmesi mevcut değil.
  - Yönetmeliklerin sektörün hazır olup olmadığı değerlendirilmeden veya herhangi bir altyapı yatırımı yapılmadan yürürlüğe konulması. Uygulanabilirlik kırsal kesimlerde sorun teşkil ediyor.
  - Mevzuat hazırlama sürecinde paydaş analizi yetersiz.
  - (AB ile uyumlu) Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Aksiyon Planının mevcut olmayışı.
  - Paydaşların süreçlere katılamaması sorunu.
  - Su çıkarma, atık su tahliyesi ve tehlikeli olmayan atıklar dâhil olmak üzere çevresel alanlar için tam bir bildirim sistemi hala mevcut değil.
- SU**
- Su izlemesiyle ilgili sorumluluk ve yetkinliklerin farklı kurumlara dağılımı olması.

Temel Alan	Alt alanlar	Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
Yasal	Ulusal	<p>ATIK</p> <ul style="list-style-type: none"> AB Müktesebatının %99'u kabul edilmiştir (Uyum Tabloları ve IQ tablolarında gösterilmektedir). AB'nin yeni Atık Çerçeve Direktifi uyarınca atık yönetimi politikasının temel ilkelerini içerecek Atık Yönetimi Yönetmeliği hazırlık aşamasındadır. Tehlikeli Atık Beyan Sistemi kullanılmaktadır. Sıfır atık yönetim sistemi 2018'de başlatıldı. <p>SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN ÇEVRE YÖNETİMİ</p> <p>İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ</p> <ul style="list-style-type: none"> Yasal olarak (yasalar ve faaliyet açısından) afet yönetimi ve iklim değişikliği arasında bir ilişki mevcut. İklim değişikliği aksiyon planı hazır ve izlenmektedir. <p>AFET YÖNETİMİ</p> <ul style="list-style-type: none"> Afet ve acil durum yönetimine ilişkin yeni kurumsal yasal çerçeve oluşturulmuştur. AFAD, afet ve acil durum yönetimi alanında genişletilmiş düzenleyici ve koordinasyon görev ve sorumluluklarına sahip bir kurumdur. Kriz yönetiminden risk yönetimi yaklaşımına geçiş yapılmıştır. <p>YATAY</p> <ul style="list-style-type: none"> Sınır ötesi sorunlar dışında ÇED Direktifi'yle tam olarak uyumlu hale getirilen ÇED Yönetmeliği uzun bir süredir yürürlüktedir.	<p>ATIK</p> <ul style="list-style-type: none"> Yeterli geri dönüşüm yapılmamaktadır. <p>SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN ÇEVRE YÖNETİMİ</p> <p>İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ</p> <ul style="list-style-type: none"> İklim değişikliğiyle mücadele için iklim dostu tüketim modellerinin teşvik edilmesi konusunda kamu farkındalığının artırılması ihtiyacı. <p>DOĞAYI KORUMA</p> <ul style="list-style-type: none"> Yönetim planlarının uygulanmasında yetersiz kapasite. Korunan alanlar tüzüğü tek bir makamın sorumluluğu altında değildir, bu koordinasyon eksikliği yaratmaktadır.

Temel Alan	Alt alanlar	Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
Kurumsal	İnsan Kaynakları	<ul style="list-style-type: none"> • Toplumun tüm kesimlerinde, özellikle gençler arasında çevreyle ilgili farkındalık ve hassasiyet artmaktadır. • Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yüksek nitelikli ve dinamik personel çalıştırmaya ilişkin açık politikası. Projelerin hazırlanması/denetim ve kapasite oluşturma faaliyetlerinin yürütülmesine yönelik ek teknik destek mevcut. • Yararlanıcıların IPA fonları kullanımıyla artan kapasitesi. • Sektördeki kurumların nitelikli ve deneyimli personelinin sayısının artması. • Doğanın korunması alanında çalışan yeterli sayıda nitelikli bilim adamı ve teknik personel. • Büyükşehir Belediyesi Kanunu vasıtasıyla, belediyelerin teknik kapasitelerinin artması. • Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. • Su Yönetimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. • Kurumların iç eğitimleri. • Eğitimler IPA dışındaki finansman kaynaklarıyla gerçekleştirilebilir. • Afet ve acil durum yönetiminin önemine ilişkin farkındalığın ve hassasiyetin artması.	<ul style="list-style-type: none"> • Merkezi ve yerel (belediye ve bölgesel) idarelerin, çevre politikalarının uygulanması sürecine dâhil olan bazı bölümlerinin; ölçme, izleme, planlama, gözetim, inceleme, raporlama ve proje geliştirme ve uygulama için gerekli olan idari, mali ve teknik kabiliyetlerinin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. • Büyükşehir belediyeleri dışında, sınırlı sayıda belediye çevresel hizmetlerin yönetimi için nitelikli personel içeren (yarı) bağımsız organlar kurmuştur. • İdari kapasitenin güçlendirilmesi gerekiyor. • Kimyasalların yönetimi konusunda çalışan yeterli sayıda nitelikli bilim adamı ve teknik personel olmaması. • Yerel personel içinde bilişim sistemleri ve coğrafi bilgi sistemleri konusunda bilgi yetersizliği. • Sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin yeterli katkıyı yapmaması. • Kapasite oluşturma faaliyetleri kurumsallaştırılmamıştır. • Kırsal bölgelerde uzman eksikliği. • Personel görev tanımlarının eksikliği. • Personel değişim oranı ve toplanan teknik bilgi birikiminin (know-how) kaybı.
	Altyapı	Sermaye yatırımı	<ul style="list-style-type: none"> • SOP faaliyetlerinin eş-finansmanı için ulusal fonlar. • Yasal gereksinimler hâlihazırda yürürlükte.

Temel Alan	Alt alanlar	Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
Kurumsal	Altyapı	<p>Operasyonlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Su Yönetimi Koordinasyon Kurulu kurulmuş ve işler hale getirilmiştir. • Su Yönetimi nehir havzası yaklaşımına dayanmaktadır. • Gerekli sermaye çalışmalarını üstlenebilecek, gelişmiş bir inşaat sanayii mevcut. • Modern teknoloji ve uluslararası standartlar, pek çok mevcut içme suyu, atık su arıtma ve atık bertaraf tesislerinde uygulanmaktadır. • Su, atık su ve atık bertarafı için kullanılan tesisler büyükşehir belediyelerinde büyük oranda tamamlanmıştır, bu yüzden "çıkartılan dersler" uygulanabilir. • IPA I dönemi uygulamasından edinilen önemli deneyimler. • Doğa koruma konularını ele alan merkezi ve yerel kuruluşların varlığı. • Çevre Kanunu, belediyelerin nüfusuna ve tesislerin yeterliliğine göre Atık Su Arıtma Tesislerinin inşaatına temel oluşturmaktadır. • Türkiye'de su yönetimini entegre şekilde nehir havzası yaklaşımına göre koordine etmek için Su Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün kuruluşu. • Her nehir havzası için Yerel Havza Yönetim Heyetleri kurulmuştur. • İklim değişikliğiyle mücadele amacıyla kamu kuruluşları ve özel sektör tarafından yürütülen pek çok proje bulunmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Erişim kolaylığı, şeffaflık ve çevre kalitesinin izlenmesine yönelik araçların (envanter ve veri tabanları) geliştirilmesi ihtiyacı. • Özel atık türlerine ilişkin sistemlerin geliştirilmesi ihtiyacı (örneğin Atık Elektrik ve Elektronik Teçhizatlar ve Ömrünü Tamamlamış Araçların (ELV) toplanması) • Uzun ihale süreçleri. <p>Su</p> <ul style="list-style-type: none"> • Su yönetimi, su durumuyla ilişkili yatırımların etkilerinin değerlendirilmesi ve bu etkilerin havza seviyesinde sıralanması ve koordinasyonu açısından tam olarak entegre değildir. • Su döngüsü yönetimi açısından, verimsiz içme suyu tedariki ve verimsiz toplama ve atık su arıtmaya neden olan yetersiz ve eskimiş altyapı. • Mevcut su tedariki sistemindeki kayıpların ve sızıntıların iyi Operasyon ve Bakım usullerine uygun bir şekilde acilen ıslah edilmesi gerekmektedir. • Bazı belediyelerde görülen kurumsal ve teknik kapasite eksikliği nedeniyle Atık Su Arıtma Tesislerinin işletilmesinde yaşanan sorunlar. <p>Atık</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ayrı atık toplama, atık taşıma ve çevre dostu atık arıtma tesisleri dahil olmak üzere atık toplama sistemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. • Atıkların en aza indirilmesi, yeniden kullanımı, geri dönüşümü ve geri kazanımına dair tedbirlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. • Özellikle kompostlamadan elde edilen geri dönüştürülmüş ürünler için ikincil piyasalar hâlâ eksiktir ve geliştirilmesi gerekmektedir. • Kaynaktan atık toplama çalışmaları hâlâ eksiktir ve geliştirilmesi gerekmektedir. • Çöplüklerin rehabilitasyonunda hâlâ eksikler mevcuttur ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Temel Alan	Alt alanlar	Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
Kurumsal	Altyapı	operasyonlar	<p>İklim Değişikliği</p> <ul style="list-style-type: none"> Araştırma, teknoloji ve eğitim merkezi eksikliği. Kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen iklim değişikliğiyle ilgili pek çok proje olması ve Türkiye'de projeleri kaydedip envanterini tutan herhangi bir koordinasyon kuruluşu veya merkezi olmaması nedeniyle aynı projelerin tekrarı riski. Araştırma ve eğitim için yetersiz altyapı. İklim değişikliğiyle mücadele için yetersiz finansal kaynak. Ulusal İklim Değişikliği Aksiyon Planının uygulanması ve iklim değişikliğiyle mücadelede yerel düzeyde yeterli finansal, teknik ve personel kapasitesinin eksikliği. <p>Afet Yönetimi</p> <ul style="list-style-type: none"> Afet türlerinin yönetimi sürecinde iyi koordine edilmiş ve entegre edilmiş bilginin ve tecrübenin olmaması (doğal ve insan kaynaklı/ teknolojik) Afet ve acil durum yönetiminde çalışan kamu kurumlarının rol ve sorumluluklarının çeşitliliği. Sistemik yaklaşımlar ve entegre yönetim sürecinin eksikliği. Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer müdahale uzmanlığında yetersiz kapasite. <p>Doğayı Koruma</p> <ul style="list-style-type: none"> Korunan alanlar için yetersiz izleme ve değerlendirme mekanizması.

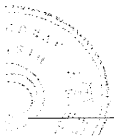

Türkiye Cumhuriyeti Sektör Operasyonel Programı: Çevre ve İklim Eylemi

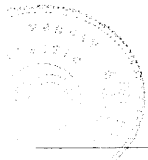
Temel Alan	Alt alanlar	Fırsatlar	Tehditler
Yasal	AB	<ul style="list-style-type: none"> • AB finansal ve teknik desteğinin mevcudiyeti. • Bir dizi etki değerlendirme çalışması dâhil olmak üzere Müktesebatın iç hukuka aktarılmasına ve uygulanmasına yönelik devam eden çalışmalar. • Konumsal veri paylaşımına ilişkin standartların belirlenmesine başlanması. • Çevresel bilgi hakkının varlığı. • AB teşviklerinin varlığı.	<ul style="list-style-type: none"> • Mevzuatın yetersiz uygulanması. • Projenin ömrüyle karşılaştırıldığında uzun uyum dönemi. • Direktiflerin uygulanabilirliğinin yüksek maliyeti. • Revize edilen direktifler ve eşikler nedeniyle stratejilerin değiştirilmesi ve benimsenmesi ihtiyacı. • Ülkenin geniş coğrafi kapsamına bağlı olarak uzun uygulama süresi (örneğin Türkiye'de Nehir Havzası Yönetim Planlarının hazırlanacağı 25 nehir havzası bulunmaktadır.)
	Ulusal	<ul style="list-style-type: none"> • Çevrenin korunmasına ilişkin karar alma ve yasaların uygulanması süreçlerine, sivil toplum kuruluşları dahil olmak üzere, daha fazla çevre örgütünün katılması. • Kamu Özel Sektör Ortaklıkları veya Özel Sektör Katılımlarının çevre yatırımları ve modern çevre yönetimi ilkelerine uygun operasyonlara katılması için sağlanan teşvikler. • Mali hibeler • Çevre yatırımlarının AB mevzuatıyla uyumlu olarak başlatılması imkânı. • Önceki AB deneyimlerinden faydalanma imkânı. • Yasal uyum zorunluluğu. • Büyükşehir Belediyelerinin kurulmasıyla, kamuya uygun projelerin hazırlanmasına yönelik fırsatlar artmıştır. • Sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliği ve afet yönetimine ilişkin artan farkındalık. • Yakın zamanda geliştirilen Ulusal Afet Yönetim Stratejisi Belgesi ve Ulusal Afet Müdahale Planı gibi afet yönetimi referans belgeleri ve politika belgelerinin mevcut olması.	<ul style="list-style-type: none"> • Çevresel gerekliliklerin tarım, enerji, turizm, ulaştırma gibi sektör politikalarına görece düşük seviyede entegrasyonu. • AB tüzüklerinin (tekrar kabul edilmeyi gerektirecek şekilde) gözden geçirilmesi. • Türkiye'nin farklı türlerdeki afetlere karşı açık oluşu. • Türkiye'nin iklim değişikliğinin etkilerine karşı açık oluşu. • İnsan kaynaklı afetlerinin artan sayısı.

Temel Alan	Alt alanlar	Fırsatlar	Tehditler
Kurumsal	İnsan Kaynakları	<ul style="list-style-type: none"> Kapasite geliştirme ve eşleştirme projelerine yönelik AB desteği. Ulusal bilim ve araştırma kurumları bu sektörde uzmanlıklarını geliştirme fırsatını yakalayabilir. Tüm icracı Bakanlıklar çevreyle ilgili hususları planlama süreçlerine öncelik olarak dahil etmeye ve yatay hususlara müdahil olmaya açıktır (örneğin ÇED değerlendirme sürecine katılım, çevreyle ilgili çeşitli programların planlanması ve çevreyle ilgili hususlara sivil toplumun katılımını sağlama). Çevresel altyapının geliştirilmesiyle toplumun tüm kesimlerinin kamu sağlığı faydası ve ekonomik faydalardan yararlanması beklenmektedir. T'ye ilişkin hususlarda farkındalığın artması. Kırsal alanlardaki personelin IT eğitimlerine katılabilmesi (uzaktan erişim). AB mevzuatına uyum sürecinde, kurumsal kapasite çalışmalarını hızlandırmıştır. Kurumlardaki iç denetim mekanizmaları geliştirilmektedir. İklim değişikliği ve afet yönetimi alanlarında teknik bilgi birikimi (know-how) ve teknik destek (AB ve diğer donörler) aktarımı için kurumların (merkezi seviyede) hazır olması.	<ul style="list-style-type: none"> Özel sektördeki istihdam fırsatları, kilit personelin kamu hizmetlerinden uzaklaşmasına neden olabilir. Kırsal alandan kentlere doğru göç oranında artış altyapıda planlanandan daha fazla ek yatırım gerektirebilir. Anlık kurumsal yapı ve yönetim değişiklikleri. Kurumlardaki yapılanma çalışmalarının sonucu olarak projeler sahipsiz kalmaktadır.

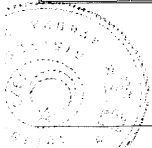

Temel Alan	Alt alanlar	Fırsatlar	Tehditler
	Altyapı	<p>Sermaye Yatırımı</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çevresel yatırımlar ve yenilikçi çözümler için AB desteği • Altyapıda uzun vadeli planlama, operasyonlar, bakım ve yatırımlar, özellikle Direktife Özgü Uygulama Planlarına (DSIP) olarak sağlayan gerçekçi çevre tarifelerini, vergileri ve harçları geliştirme fırsatı. • Altyapı yatırımlarının dış donörler (Uluslararası Finans Kuruluşları - IFI) için çekici olması. • Yasalar, çevre sektöründe ek finansal kaynaklara izin vermektedir. • İş sektörünün çevre koruma çabalarına daha fazla katılma potansiyeli. • İngiltere Büyükelçiliği tarafından finanse edilen Türkiye'nin İklim Değişikliği Eylem Planının Geliştirilmesi projesi, Küresel Çevre Fonu (GEF) tarafından ortak finansman sağlanan Türkiye'nin İkinci Ulusal Bildirim Sisteminin Hazırlığı İçin Faaliyetlere Olanak Sağlama projesi ve Dünya Bankası tarafından finanse edilen Piyasa Hazırlığı Programı gibi çeşitli küresel fonlara/projelere Türkiye'nin katılımı sayesinde ortaya çıkan çevrenin korunmasına ilişkin alternatif finansmanlar sayesinde çevre projeleri için finansal kapasitenin artması. Hızlanan ekonomik büyüme ve özellikle kamu hizmetleri altyapısı alanında çevre sektöründeki yatırımlar için ulusal finansal kaynakların artması. • Kamu Özel Sektör Ortaklıkları fırsatlarının yeterli derecede gelişmesi sayesinde kamu hizmeti projelerinin bir seviyeye kadar kendi kendini finanse etme potansiyeli. • Doğa koruma projeleri, ulusal ve uluslararası platformlarda birçok donör tarafından desteklenmekte ve finanse edilmektedir.	<ul style="list-style-type: none"> • Mevcut ve gelecek yatırımlara etki edebilecek önemli fiyat artışı (örneğin enflasyon) riski. • Finans kuruluşları, beklenmeyen ekonomik krizler nedeniyle çevresel hususlar için yeteri kadar hizmet veremeyebilir. • Bankacılık sektörü ve diğer finansal araçların, çevre altyapı projelerini yatırım fırsatı olarak görmesi için ikna edilmeleri gerekmektedir. • Geciken proje hazırlık ve uygulama süreçleri IPA fonlarının kaybına neden olabilir. • Hibelerin geri ödemesi olmadığı düşünülduğünden, belediyelerin projelerin ilk safhalarında aşırı taleplerinin olması ve bu nedenle sonraki aşamalarda projenin uygulanamaz duruma gelmesi.

Temel Alan	Alt alanlar	Fırsatlar	Tehditler
		<p>Operasyonlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proje alanları için ülkede mevcut olan gelişmiş elektronik bilgi ve ydu sistemleri. • Türkiye'de güçlü iletişim ve tanıtım ve bilgi yayma kanallarının var olması (gazete, radyo ve televizyon). • Çevre sektörüyle ilgili olarak diğer AB ülkelerinde uygulanan etkin ve modern tekniklerin uygulamaya sokulması (örneğin Mevcut En İyi Tekniklerin sanayide uygulanması). • Ülkede yüksek miktarda bozulmamış doğal kaynak ve biyo-çeşitliliğin mevcut olması: Bu alanlar genel olarak devlete aittir ve kamulaştırmaya tabi değildir. Arsa sahiplerini ikna etme ihtiyacı olmaması ve insan etkisinin daha az olması nedeniyle, bozulmamış alanların beyan ve işletim maliyetleri baskı altında olanlarla karşılaştırıldığında görece çok düşüktür. • Belediyelerin çevresel sorunlar hakkındaki bilgisi ve farkındalığı artmakta ve belediyeler altyapılarının güncellenme ve geliştirmeye ihtiyacı olduğunun farkına varmaktadır. • Geri dönüşüm endüstrisinin SW yönetimi açısından geliştirilmesi (öncekinden çok daha fazla geri dönüşüm firması mevcut fakat toplam geri-dönüşüm oranı hâlâ düşük) • (6360 sayılı Belediye Kanunu ile) Bazı şehirlerde küçük belediyelerin büyükşehir belediyeleriyle birleşmesi, küçük belediyelerde kapasite oluşturma ve Atık Su Arıtma Tesislerinin işletilmesinde iyileştirme ile sonuçlanabilir. • İklim değişikliği ve afet yönetimi alanlarında teknik bilgi birikimi (know-how) ve teknik destek (AB ve diğer donörler) aktarımı için kurumların (merkezi seviyede) hazır olması. • İklim değişikliği ve afet yönetimi alanında kamu kurumları tarafından sunulan proje fikirlerinin ve devam eden proje girişimlerin çeşitliliği.	<ul style="list-style-type: none"> • Birçok kaynağın neden olduğu su ve kıyı bölgesi kirliliği (örneğin Tuna - Karadeniz, Marmara Denizi ve Akdeniz) Türk makamlarının kontrolü dışındadır. • Büyükşehir belediyelerinin altyapıların işletilmesiyle ilgili yaşadığı zorluklar. • Bazı projelerin işletilmesi sürecinde, Belediyenin tesisleri işletmek için kaynağa sahip olmaması ve bu nedenle atıkları çevreye boşaltarak tesisi verimli kullanmaması. • İklim değişikliği ve afet yönetimi ile ilgili alınan dersler yeterli oranda anlaşılmamış ve mevcut politikalar ve uygulamalara entegre edilmemiştir.

EK II ORTA VADELİ BÜTÇE PERSPEKTİFLERİ

TABLO 6.2.1 1999 - 2006 ARASINDAKİ ÇEVRE YATIRIMLARI ENVANTERİ (bin TL)

G: Geçici
T: Tahmin
P: Program

	1999	2000	2001	2002	2003(G)	2004(T)	2005(P)	2006(P)
Yerel Yönetimler Toplam (a+b)	291.329	493.764	1.255.452	2.105.618	1.403.073	1.432.560	2.350.378	2.786.555
a - Belediye	136.101	224.460	315.519	405.992	598.350	551.837	832.531	921.121
b - Su ve Kanalizasyon Yönetimi	155.228	269.304	523.665	787.125	804.723	880.723	1.517.847	1.865.434
2 - İller Bankası	119.713	266.324	350.251	311.855	422.839	385.751	420.600	546.000
3 - Kamu Yatırımı	143.632	139.429	218.992	319.584	486.674	396.113	676.360	529.923
4 - Fonlar ve Dış Kredi	568	583	3.391	31.224	18.008	23.831	8.250	15.765
Genel Toplam (1+2+3+4)	555.242	900.100	1.828.086	2.768.281	2.330.594	2.238.255	3.455.588	3.878.243
Çevre Yat. İÇİN GSYİH ORANI	0,007	0,007	0,010	0,010	0,006	0,005	0,007	0,007
GSYİH (Cari fiyat)	77.415.272	124.583.458	178.412.438	277.574.058	359.762.926	430.511.477	483.481.386	538.136.629
GSYİH (Getiri oranı) (Sabit fiyat %)	-4,7	7,4	-7,5	7,9	5,8	8,9	5,0	5,0

KABULLER

1. Belediyeler için toplam yatırımların %77'sini içeren fonksiyonel dağılıma karşılık gelen örnek belediye yatırımlarının %100'ü için geliştirilmiştir.
2. 112 kodlu çevrenin korunması ve temizlik, 166 kodlu tarım ve 119 kodlu su-kanalizasyon sistemi yatırımları çevresel yatırımlar olarak dikkate alınmaktadır.
3. Kaldırılan Kırsal İşler Genel Müdürlüğü'nün görevleri 2005'ten itibaren KÖYDES'e devredilmiştir.

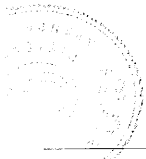

Tablo 6.2.4 Mali kaynakların sektörlere göre dağılımı (milyon TL)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Merkezi İdare	14.378	556	584	613	644	676	710	746	783	822	863	906	952	999	1.049	1.102	1.157	1.215
Su	7.908	306	321	337	354	372	391	410	431	452	475	498	523	550	577	606	636	668
Kanalizasyon + Arıtma	4.191	163	169	176	188	197	207	218	227	239	251	264	277	291	307	322	339	356
Atık	2.096	81	85	88	94	99	104	109	114	120	126	132	138	145	153	161	169	178
Hava	50	3	3	3	3	3	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2
Doğa	132	4	7	9	5	6	7	7	7	7	8	8	9	10	8	9	10	11
2. Yerel İdareler																		
Belediye Kaynakları	24.196	1.195	1.454	1.794	2.075	1.377	1.435	1.424	1.537	1.757	1.784	1.742	1.606	1.553	1.354	853	791	461
Su	9.120	495	534	605	666	539	527	532	516	534	658	687	667	637	600	386	318	218
Kanalizasyon + Arıtma	9.712	660	714	803	849	504	499	469	542	745	699	682	627	580	494	289	385	170
Atık	5.364	40	206	387	561	334	409	423	478	478	428	373	312	336	260	178	89	73
Hava	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İlbank	12.970	550	579	581	600	638	650	680	701	734	768	804	842	882	923	966	1.012	1.059
Su	3.165	165	174	174	180	192	195	204	210	220	154	161	168	176	185	193	202	212
Kanalizasyon + Arıtma	7.210	275	289	290	300	319	325	340	350	367	461	483	505	529	554	580	607	636
Atık	2.594	110	116	116	120	128	130	136	140	147	154	161	168	176	185	193	202	212
Dış Krediler	1.846	258	216	215	154	131	113	98	87	78	71	66	62	60	59	59	60	61
Su	185	26	22	21	15	13	11	10	9	8	7	7	6	6	6	6	6	6
Kanalizasyon + Arıtma	923	129	108	107	77	66	56	49	43	39	35	33	31	30	29	29	30	31
Atık	739	103	86	86	61	52	45	39	35	31	28	26	25	24	24	24	24	25
KOI	1.518	0	42	55	56	63	70	77	84	91	98	105	112	119	132	133	140	141
3. Özel Sektör	28.126	206	390	1.079	1.137	1.204	1.282	1.343	1.433	1.525	1.418	2.124	2.217	2.326	2.432	2.547	2.668	2.794
4. Kamu teşebbüsleri iktisadi	2.205	59	63	71	85	106	115	123	128	134	137	145	152	160	169	177	186	195

Türkiye Cumhuriyeti Sektör Operasyonel Programı: Çevre ve İklim Eylemi

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
5. Fonlar (AB + Diğer hibeler)	23.611	131	138	148	190	943	1.037	1.140	1.251	1.375	1.512	1.663	1.829	2.011	2.207	2.427	2.671	2.938
Su	4.703	37	39	41	52	185	203	223	246	271	298	327	360	396	436	480	528	581
Kanalizasyon + Arıtma	11.561	50	52	54	69	462	508	559	615	676	744	819	901	991	1.091	1.200	1.320	1.452
Atık	6.971	37	39	41	52	277	305	335	369	406	446	491	540	594	655	720	792	871
Hava	19	3	3	3	3	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Doğa	358	4	7	9	15	17	20	21	22	22	24	25	28	29	25	26	31	33
Kamu Genel Toplam	80.725	2.750	3.077	3.476	3.805	3.935	4.130	4.288	4.571	4.991	5.234	5.431	5.555	5.784	5.894	5.717	6.016	6.070
Su	26.599	1.029	1.132	1.234	1.323	1.364	1.397	1.457	1.496	1.576	1.689	1.786	1.838	1.884	1.936	1.804	1.830	1.826
Kanalizasyon + Arıtma	33.598	1.276	1.332	1.431	1.483	1.548	1.596	1.635	1.778	2.066	2.191	2.280	2.341	2.421	2.475	2.421	2.681	2.644
Atık	17.762	372	531	717	888	890	992	1.042	1.135	1.182	1.182	1.184	1.184	1.276	1.276	1.276	1.276	1.358
Hava	2.274	65	69	76	91	111	119	126	132	137	141	149	156	164	173	180	188	197
Doğa	491	7	13	19	20	22	26	28	30	30	32	33	37	39	33	35	41	45
Genel Toplam	108.851	2.956	3.467	4.556	4.942	5.139	5.412	5.632	6.003	6.516	6.652	7.555	7.772	8.110	8.326	8.264	8.684	8.865

Tablo 6.2.6 Sektörel Yatırımların Mali kaynaklara göre dağılımı (milyon TL)

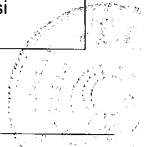
	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
İçme Suyu	26.599	1.029	1.132	1.234	1.323	1.364	1.397	1.457	1.496	1.576	1.689	1.786	1.838	1.884	1.936	1.804	1.830	1.826
Merkezi İdare	7.908	306	321	337	354	372	391	410	431	452	475	498	523	550	577	606	636	668
Belediye Kaynakları	9.120	495	534	605	666	539	527	532	516	534	658	687	667	637	600	386	318	218
İlbank	3.165	165	174	174	180	192	195	204	210	220	154	161	168	176	185	193	202	212
Dış krediler	185	26	22	21	15	13	11	10	9	8	7	7	6	6	6	6	6	6
KÖİ	1.518	0	42	55	56	63	70	77	84	91	98	105	112	119	132	133	140	141
Fonlar (AB + Diğer hibeler)	4.703	37	39	41	52	185	203	223	246	271	298	327	360	396	436	480	528	581
Atık Su	33.598	1.276	1.332	1.431	1.483	1.548	1.596	1.635	1.778	2.066	2.191	2.280	2.341	2.421	2.475	2.421	2.681	2.644
Merkezi İdare	4.191	163	169	176	188	197	207	218	227	239	251	264	277	291	307	322	339	356
Belediye Kaynakları	9.712	660	714	803	849	504	499	469	542	745	699	682	627	580	494	289	385	170
İlbank	7.210	275	289	290	300	319	325	340	350	367	461	483	505	529	554	580	607	636
Dış krediler	923	129	108	107	77	66	56	49	43	39	35	33	31	30	29	29	30	31
Fonlar (AB + Diğer hibeler)	11.561	50	52	54	69	462	508	559	615	676	744	819	901	991	1.091	1.200	1.320	1.452
Katı atık	17.762	372	531	717	888	890	992	1.042	1.135	1.182	1.182	1.184	1.184	1.276	1.276	1.276	1.276	1.358
Merkezi İdare	2.096	81	85	88	94	99	104	109	114	120	126	132	138	145	153	161	169	178
Belediye Kaynakları	5.364	40	206	387	561	334	409	423	478	478	428	373	312	336	260	178	89	73
İlbank	2.594	110	116	116	120	128	130	136	140	147	154	161	168	176	185	193	202	212
Dış krediler	739	103	86	86	61	52	45	39	35	31	28	26	25	24	24	24	24	25
Fonlar (AB + Diğer hibeler)	6.971	37	39	41	52	277	305	335	369	406	446	491	540	594	655	720	792	871
Hava	2.274	65	69	76	91	111	119	126	132	137	141	149	156	164	173	180	188	197
Merkezi İdare	50	3	3	3	3	3	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2
Şamu iktisadi teşebbüsleri	2.205	59	63	71	85	106	115	123	128	134	137	145	152	160	169	177	186	195
Fonlar (AB + Diğer hibeler)	19	3	3	3	3	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Doğa	491	7	13	19	20	22	26	28	30	30	32	33	37	39	33	35	41	45

Türkiye Cumhuriyeti Sektör Operasyonel Programı: Çevre ve İklim Eylemi

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Merkezi İdare	132	4	7	9	5	6	7	7	7	7	8	8	9	10	8	9	10	11
Fonlar (AB + Diğer hibeler)	358	4	7	9	15	17	20	21	22	22	24	25	28	29	25	26	31	33
Kamu Toplam	80.725	2.750	3.077	3.476	3.805	3.935	4.130	4.288	4.571	4.991	5.234	5.431	5.555	5.784	5.894	5.717	6.016	6.070
Özel sektör	28.126	206	390	1.079	1.137	1.204	1.282	1.343	1.433	1.525	1.418	2.124	2.217	2.326	2.432	2.547	2.668	2.794
Toplam	108.851	2.956	3.467	4.556	4.942	5.139	5.412	5.632	6.003	6.516	6.652	7.555	7.772	8.110	8.326	8.264	8.684	8.865

EK III: Endikatif Proje Listesi - Su

Sayı	Faaliyet	Yatırım Faaliyetinin Adı	İl/Belediye veya Nihai Faydalanıcı
1	1.2	Çarşamba Atık Su Projesi	Çarşamba/Samsun Büyükşehir Belediyesi
2	1.2	Sorgun Atık Su Arıtma Tesisi Projesi	Sorgun/Yozgat Belediyesi
3	1.2	Yüksekova Atık Su Arıtma Tesisi Projesi	Yüksekova/Hakkâri Belediyesi
4	1.2	Bismil Atık Su Projesi	Bismil/Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
5	1.2	Şırnak Atık Su Arıtma Tesisi Projesi	Şırnak Belediyesi
6	1.2	Kastamonu Atık Su Arıtma Tesisi Projesi	Kastamonu Belediyesi
7	1.2	Elbistan Atık Su Projesi	Elbistan/Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi
8	1.2	Giresun Atık Su Projesi	Giresun Belediyesi
9	1.2	Niksar Entegre Su Projesi	Niksar/Tokat Belediyesi
10	1.2	Trabzon Su Tedariki Projesi	Trabzon Büyükşehir Belediyesi
11	1.2	Bandırma Su ve Atık Su Projesi	Bandırma/Balıkesir Büyükşehir Belediyesi
12	1.2	İğdır Atık Su Projesi	İğdır Belediyesi
13	1.2	Rize Atık Su Projesi	Rize Belediyesi
14	1.2	Sivas Atık Su Kolektörü Projesi	Sivas Belediyesi

15	1.2	Çankırı Entegre Su Projesi	Çankırı Belediyesi
16	1.2	Doğubayazıt Atık Su Projesi	Doğubayazıt/Ağrı Belediyesi
17	1.2	Suluova Entegre Su Projesi	Suluova Belediyesi
18	1.2	Aksaray Entegre Su Projesi	Aksaray Belediyesi
19	1.1	Meriç-Ergene Nehir Havzalarında Taşkın Riski Yönetimi Planı Hazırlanmasına Teknik Destek	Su Yönetimi Genel Müdürlüğü
20	1.1	Tarımsal Kirlenmeye Karşı Nitrat Aksiyon Planının İzleme ve Raporlama Metodolojisi ile Suların Korunması	Tarımsal Çevre ve Doğal Kaynakları Koruma Daire Başkanlığı - TOB
21	1.1	6 Havza için Nehir Havzası Yönetim Planlarının Hazırlanması	Su Yönetimi Genel Müdürlüğü - TOB

EK IV: Endikatif Proje Listesi - Atık

Sayı	Faaliyet	Yatırım Faaliyetinin Adı	İl/Belediye veya Nihai Faydalanıcı
1	2.2	Hakkâri Katı Atık Yönetimi Projesi	Hakkâri Belediyeleri ve İl Özel İdaresi Katı Atık Yönetim Birliği
2	2.2	KASMİB Katı Atık Yönetimi Projesi	Kastamonu Mahalli İdareler Birliği (KASMİB)
3	2.1	Atık Yönetimi Alanında Kapasite Geliştirme	Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü – ÇŞB
4	2.2	Tunceli Katı Atık Yönetimi Projesi	Tunceli-Pülümür-Nazimiye-Ovacık-Mazgirt Belediyesi Katı Atık Yönetim Birliği (DER-KAB Katı Atık Yönetimi Birliği)

EK V: Endikatif Proje Listesi – Sürdürülebilir Kalkınma İçin Çevresel Yönetim

Sayı	Faaliyet	Faaliyetin adı	Nihai Faydalanıcı
1	3.1	Türkiye'de Kentlerde Hava Kalitesinin Artırılması ve Toplumsal Farkındalığın Geliştirilmesi (CAFÉ Yönetmeliğine uygun olarak) CITYAIR	Hava Yönetimi Dairesi Başkanlığı - ÇŞB
2	3.1	Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İkinci Uygulama Dönemi için Yönetim Kapasitesinin Geliştirilmesi ve Nihai Faydalanıcılar için Kapasite Oluşturulmasına Yönelik Teknik Destek	Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü – ÇŞB
3	3.1	REACH Tüzüğü Kapsamında Kimyasal Güvenlik Ölçümlerinin Yapılmasına Yönelik Teknik Destek	Kimyasallar Yönetimi Dairesi Başkanlığı – ÇŞB
4	3.1	Türkiye'de İklim Değişikliği Nedeniyle Ortaya Çıkan Afet Riskinin Azaltılması ve Uyum Konusunda AFAD'ın Kapasitesinin Geliştirilmesine Yönelik Teknik Destek	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)
5	3.1	Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliğinin Uygulamasının Desteklenmesi	Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü – ÇŞB
6	3.1	Türkiye'de Karasal Alanlarda ve İç Sularında İstilacı Egzotik Tür Tehdidinin Ele Alınması	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü – TOB
7	3.1	Türkiye'de Uyum Eyleminin Geliştirilmesi	İklim Değişikliği ve Uyum Dairesi Başkanlığı – ÇŞB
8	3.1	Kalıcı Organik Kirleticiler (POP) ile Kirlenmiş Alanların Tespiti ve İyileştirilmesi	Kimyasallar Yönetimi Dairesi Başkanlığı – ÇŞB
9	3.1	Entegre Kirliliğin Önlenmesi ve Kontrolüne Uygun Olarak Türkiye'nin Endüstriyel Salınım Stratejisinin Belirlenmesi	Hava Yönetimi Dairesi Başkanlığı - ÇŞB
10	3.1	Türkiye'de Tehlike Altındaki Türler için Yeni Bir Metodoloji Kavramı altında Tür Eylem Planı (SAP) Metodolojisinin Hazırlanması	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü – TOB
11	3.1	İklim Değişikliğine Uyuma Yönelik Kurumsal Kapasite Gelişimi için Eğitim	İklim Değişikliği ve Uyum Dairesi Başkanlığı – ÇŞB

ADDENDUM No. 4
TO THE FINANCING AGREEMENT
for
MULTI-ANNUAL ACTION PROGRAMME FOR
TURKEY ON ENVIRONMENT AND CLIMATE
ACTION

As originally concluded between the European Commission and the Republic of Turkey on 26/04/2016, and as modified on 12/12/2018 through an Addendum no.1 and as further modified on 02/07/2019 through an Addendum no. 2 and as further modified on 25/03/2020 through Addendum 3, hereinafter referred to as “**the Financing Agreement**”.

The European Commission, hereinafter referred to as “**the Commission**”, acting on behalf of the European Union, hereinafter referred to as “**the Union**”,

of the one part, and

The Government of the Republic of Turkey, hereinafter referred to as “**IPA II beneficiary**”, represented by the Ministry of Foreign Affairs,

of the other part,

jointly hereinafter referred to as “**the Parties**”,

Whereas,

- (1) The Commission adopted on 11/12/2014 a Commission Implementing Decision C(2014)9575, establishing the Multi-annual Action Programme for Turkey on Environment and Climate Action. Amendments to the Decision were adopted on 06/12/2017 by Decision C(2017)8211 final and on 29/11/2018 by Decision C(2018) 8202 final and on 20/11/2019 by Decision C(2019) 8469 final. This Programme is implemented by means of a Financing Agreement concluded between the IPA II beneficiary and the Commission on 25/03/2020;
- (2) On 21/01/2022, the IPA II beneficiary requested that the Financing Agreement be amended;
- (3) The present amendment aims to extend the eligibility period by one (1) year and prolong the disbursement forecast for the last payment request until the end of the eligibility period in order to provide flexibility for the implementation of the programme due to COVID-19 related slowdown. In addition, it aims to revise and update the indicators, budget figures and wordings in the Annex of the Decision and in

the Environment Sectoral Operational Programme (ESOP) Annex 1.A of the Financing Agreement;

- (4) The Multi-annual Action Programme for Turkey on Environment and Climate Action has been modified in order to reflect the required changes and it is therefore necessary to bring the Financing Agreement in line with the amended Programme.

HAVE AGREED ON THE FOLLOWING:

Article 1

1. Article 1 (2) of the Special Conditions of the Financing Agreement is replaced by the following:

“The total estimated cost of this Programme is EUR 391 094 118 and the maximum Union contribution is set at EUR 332 430 000.

The Union contribution shall be split in yearly commitments in accordance with Annex I. Nothing in this Financing Agreement can be interpreted as implying a financial commitment of the Union in relation to credits which have not yet been approved by adoption of the EU budget. The Commission shall inform in writing the IPA II beneficiary about the adoption of each yearly financial commitment indicated in Annex I.

This Programme requires financial contributions from both the IPA II beneficiary and the Union. The breakdown of the respective financial contributions is set out in Annex I”.

2. Article 2 (2) of the Special Conditions of the Financing Agreement is replaced by the following:

“The eligibility period, as defined in Article 13(1) of Annex II (General Conditions) shall commence on the date of the entry into force of this Financing Agreement and end on 31st of December 2026”.

3. Article 7 of the Special Conditions of the Financing Agreement is supplemented by the following paragraph:

“7.3 Provisions derogating from Annex II concerning the forecast of disbursement

By derogation from Articles 5(2), 5(3), 6(3)(c) and 6(4) of Annex II, the forecast of disbursement supporting the final request for pre-financing shall be for the period from the cut-off date of the request until the end of the eligibility period defined in Article 2(2) of the Special Conditions and Article 13(1) of Annex II”.

4. Under article 6 (1) (b) of the Special Conditions of the Financing Agreement, Annex I is replaced by the Annex I attached to the present Amendment.

5. Under article 6 (1) (c) of the Special Conditions of the Financing Agreement, Annex IA: Sector Operational Programme is replaced by the Annex IA attached to the present Amendment.

Article 2

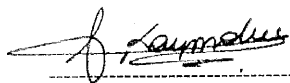
All other terms and conditions of the Financing Agreement remain unchanged.

Article 3

This Addendum shall enter into force on the date on which the Commission receives a notification from the IPA II beneficiary confirming the completion of the internal procedures of the IPA II beneficiary necessary for its entry into force. The Commission shall inform the IPA II beneficiary of the date of the receipt of this notification. The present Addendum shall form an integral part of the Financing Agreement.

Addendum No. 4 to the Financing Agreement is drawn up in duplicate in the English language, one being handed to the Commission and one to the IPA II beneficiary.

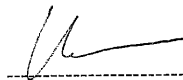
For the IPA II beneficiary:

Ankara, 10/11/2022

H.E. Ambassador **Faruk Kaymakci**
National IPA Coordinator
Director for EU Affairs and
Deputy Minister of Foreign Affairs
Ministry of Foreign Affairs
Republic of Turkey

For the Commission:

Brussels, 23/11/2022

Ms **Henrike Trautmann**
Acting Director
B – Neighbourhood South & Turkey
European Commission Directorate-General
for Neighbourhood and Enlargement
Negotiations

ANNEX I

Multi-annual Work Programme

This document constitutes the multi-annual work programme in the sense of Article 110(2) of the Financial Regulation (Regulation (EU, Euratom) 2018/1046)

1 IDENTIFICATION

Beneficiary	<i>Turkey</i>
Basic act:	Instrument for Pre-accession Assistance (IPA II)
Total cost	EUR 391 094 118
EU contribution	EUR 332 430 000 of which:
CRIS/ABAC commitment references, EU Contribution and budget lines	<p>2014 2014/031-878 EUR 32 860 000 on 22.02 03 02</p> <p>2015 2014/031-878 EUR 64 390 000 on 22.02 03 02</p> <p>2016 2014/031-878 EUR 84 640 000 on 22.02 03 02</p> <p>2017 2014/031-878 EUR 84 640 000 on 22.02 03 02</p> <p>2018 2014/031-878 EUR 49 000 000 on 22.02 03 02</p> <p>2019 2014/031-878 EUR 16 900 000 on 22.02 03 02</p>
Management mode / Entrusted entities	<p>Indirect management with Turkey: The Operating Structure responsible for the execution of the programme is the Ministry of Environment and Urbanisation (MoEU)</p> <p>Indirect management by the Entrusted entity: Action 3: World Bank for the part of action 3 related to the Sustainable Cities Planning and Management Systems.</p>
Timetable for spending allocation of each budgetary commitment	<p>Budgetary commitment 2014 must be spent by 31/12/2019</p> <p>Budgetary commitment 2015 must be spent by 31/12/2020</p> <p>Budgetary commitment 2016 must be spent by 31/12/2021</p>

Budgetary commitment 2017 must be spent by 31/12/2022

Budgetary commitment 2018 must be spent by 31/12/2023

Budgetary commitment 2019 must be spent by 31/12/2024

2 DESCRIPTION OF THE ACTION PROGRAMME

2.1 SECTORS SELECTED UNDER THIS ACTION PROGRAMME

- Rationale for the selection of the specific sectors under this programme:

This Sector Operational Programme (SOP) is based on a thorough analysis of the socio-economic situation of Turkey, which needs to continue the intensive process of aligning its national legislation with that of the EU, to bring it into a position where it could take on the obligations of EU membership. Particular efforts will be needed in areas relating to Environment and Climate Change (chapter 27¹), as alignment in these areas will require substantial investments and institutional capacity building to design, implement and monitor climate policies, and improving capacity for transition to low carbon economy through action across a number of sectors.

In this context, achieving a cleaner environment, fighting climate change and meeting the higher standards of the EU will take time. With the aim of creating a liveable environment and taking into account the social and economic conditions of the country, comprehensive studies are needed for implementation of the EU environment and climate *acquis*.

Costs and foreseen financing sources in the Strategy Document “*Republic of Turkey Plan for Setting up Necessary Administrative Capacities at National, Regional and Local Level and Required Financial Resources for Implementing the Environmental Acquis Opening Benchmarks in Chapter 27*” (September 2009) were determined on the basis of the EU Integrated Environmental Approximation Strategy (UÇES). The UÇES (2007-2023), which was revised in 2016, indicates that the EU Directives requiring the highest amount of investments are those relating to water management and waste management: the sectoral distribution of environmental investments between 2016 and 2023 is estimated to be EUR 16.9 billion for the water sector (including wastewater) and EUR 6.2 billion for the waste sector. According to the most recent data (2018), basic environmental statistics related to water and waste fields are as follows:

- In 2018, 99% of municipal population is served by a water supply system. Number of Drinking water treatment plants is 629, serving 60% of Turkey’s total municipal population.
- In 2018, 91% of the municipal population was connected to a sewerage system and 79% was served by wastewater treatment facilities. In total, 1991 wastewater treatment plants are currently in operation with different treatment levels.
- In 2018, 99% of the municipal population benefits from waste management services through 159 sanitary landfills, 7 incineration plants and 8 composting plants. There are 40 co-incineration plants and 2009 waste recovery facilities.

Apart from these priority sectors, other risks loom over the country. Economic growth has been highly dependent on (mainly imported) energy and the consumption of natural resources, leading to growing greenhouse gas (GHG) emissions and environmental

---

¹A “Negotiating Position Paper” was prepared and approved, and the chapter opened to accession negotiations on December 21, 2009

degradation. The National Climate Change Action Plan identifies greenhouse gas emission reduction activities, including those at the urban/local level.

Many natural disasters such as floods, fires and landslides are experienced as a result of climate change, which can lead to both economic and social problems. In the Second Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), it is also emphasized that potential natural disasters depending on climate change, and resulting ecological, economic and social problems should be the severest problems to be experienced in the near future.

Threats and dangers are represented also by chemical, biological, radiological and nuclear substances (CBRN) released to the environment. Developing industrial activities increase the risk of accidental release of those substances.

While in the previous IPA period thematic concentration of the Environment Operational Programme (EOP) was mainly on water and waste, this programme will, in addition, focus on climate action. Moreover, considering the dynamic nature of the EU environment and climate acquis which requires substantive improvements in legislation and capacity, ad-hoc activities addressing these needs will be supported.

In order to maximize the impact of the IPA II funds, a geographic concentration has been established: 5 priority regions (having Gross Value Added (GVA) per capita below 75% of the national average) will receive 10% from the budget allocated to the investments in the water field.

The revised Indicative Strategy Paper for Turkey 2014-2020 states that for the next IPA II period 2018-2020, support in the environment sector will be reduced and will focus mainly on acquis-related Institution Building activities for water, waste and climate change, as well as support to disaster and risk management activities, an area of recently renewed cooperation with the EU. Funding from 2018 onwards will focus on acquis-related Institution Building activities for environment, biodiversity climate change and support to disaster and risk management activities (soft projects) whereas infrastructure support for water, wastewater and solid waste, which has been the focus of the 2014-2017 support to be progressively discontinued.

- Overview of past and on-going EU, other donors' and/or IPA II beneficiary's actions in the relevant sectors:

This programme has been drafted in continuity with and following the lessons learned of the IPA assistance to the sector in the period 2007-2013, whose EOP has been closed. Under that EOP, 39 environmental infrastructure projects were prepared and submitted to the Commission. Up to the end of the implementation period, 30 projects have been completed. Taking into consideration the perceived needs, the main priority of the environmental infrastructure strategy will be to increase the capacities of local authorities, to strengthen the national framework and to fund the investment requirements at a national level.

At institutional level, the General Directorate of European Union and Foreign Relations within the Ministry (GDoEUFR) is the already accredited body responsible from the management of IPA funds of the EOP in the 2007-2013 period, will also serve as the Contracting Authority (CA) for IPA II period, fulfilling the duties arising from tendering, contract management, financial management and other relevant functions. In this respect, it is clear that GDoEUFR will need to increase its administrative, technical

and human resources capacities to deal with this newly enlarged workload, including being the CA of *acquis* related institutional building activities of the IPA II period.

The conclusions of a thematic evaluation², contracted to assess the performance of EU pre-accession assistance in the 2002-2010 period in the environment sector, were presented in July 2013. The main lessons learned of this evaluation are summarised below.

- Attention should be paid to the long term strategic programme approach under IPA II.
- An effort should be made to make priorities more specific and focused, and to only include areas where concrete support projects are likely to materialise in the coming years, moving away from an approach of listing all potential reform needs.
- There is a need to strengthen sector coordination (of government institutions and other national stakeholders) during programming.
- Administrative capacity of Decentralised Implementation System (DIS) structures is key for the success of the programmes. Loss of “institutional memory” can hamper the impact and sustainability of projects and there is a need to save and strengthen institutional knowledge.
- Delays in tender dossier preparation and contracting need to be minimised, through better forecasting, procurement planning and institutional capacity increased in the national and local authorities managing the funds.

Most of these recommendations have been taken into account during the discussions with the Turkish authorities for the elaboration of the programme. Moreover, IPA II financial assistance will be provided under a sector approach, which shall ensure a more long-term, coherent and sustainable strategy, allow for increased ownership, facilitate cooperation among donors, eliminate duplication of efforts and bring greater efficiency and effectiveness.

Different institutions in the environment sector are experienced in implementing activities with multi-lateral (such as Global Environment Facility (GEF)) and bilateral funds and International Financial Institutions IFIs (such as World Bank (WB), European Investment Bank (EIB), European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)), as well as with several UN agencies.

The IFIs are active in the country with loan programmes. İbank A.Ş., as a local investment and development bank that has specific expertise on the finance of municipal infrastructure projects, acts as an intermediary for the use of IFI loans to municipalities and undertakes coordination and monitoring functions during the implementation period. The Bank plans to expand its operations by establishing partnerships with the other IFIs to support sustainable urban infrastructure investments of Turkish local administrations. On the other hand, IFIs which do not seek sovereign guarantees are active in the municipal finance sector lending directly to the municipalities.

List of Actions foreseen under the selected Sectors:

Sector/Action	Indirect management
---------------	---------------------

² “Technical Assistance for Thematic Evaluation on Environment”. Specific contract ALUT/TATEE/TR2010/0740.01-02/FWC/013

	With entrusted entity	With IPA II beneficiary
Environment and Climate Action		
Action 1 - Water		EUR 237 225 000
Action 2 - Waste		EUR 36 215000
Action 3 -Environmental Management for Sustainable Development	EUR 25 000 000	EUR 33 990 000
TOTAL	EUR 25 000 000	EUR 307 430 000

2.2 DESCRIPTION AND IMPLEMENTATION OF THE ACTIONS

The envisaged assistance to Multi-annual Action Programme for Turkey on Environment and Climate Action is deemed to follow the conditions and procedures set out by the restrictive measures adopted pursuant to Article 215 TFEU³.

Action 1	Water	EUR 237 225 000
-----------------	--------------	------------------------

(1) Description of the action, objective, expected results and key performance indicators

- Description of the action and objectives

This action focuses on achieving and maintaining a good status of waters via an integrated approach to the protection, improvement and sustainable use of surface waters, groundwater, marine, coastal and transitional waters within Turkey. It will address management of water quality and water resources, including both soft activities also related with *acquis* - taking into account the closing benchmarks of Environment and Climate Change Chapter, “Negotiation Position Paper”, and national strategy papers - and hard activities on investments for integrated water projects.

Objective of the action: To increase the overall compliance with EU *acquis*, strategies and policies related to water and to achieve good water status for waters in Turkey by integrated water management.

- *Activity 1.1.: Acquis-related Institution Building activities*

Considering the current status of the alignment with environmental *acquis*, indicative main intervention areas such as river basin management (preparation of River Basin Management Plans (RBMPs)), flood and drought management and plans for adaptation to the climate change and sectoral water allocation are assessed as fields that need to be supported by the programme. Additionally, ensuring of experienced staff and specialised institutions capable of implementing Water Framework Directive (WFD) and daughter directives, harmonisation of directives, appropriate planning and smooth implementation of plans will be ensured.

³https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/8442/consolidated-list-sanctions_en

The effects of climate change will be studied and measures for adaptation will be elaborated at national and basin levels. Public awareness, education initiatives and other communication tools in relation to the points mentioned above can also be financed under this activity.

- Activity 1.2.: Infrastructure related activities

This activity will focus on ensuring supply of drinking water according to national and EU standards, achieving water savings and promoting actions that will contribute to reducing the pollution load in receiving bodies, preserve drinking water supply systems from potential contamination and help enhance resource efficiency and climate-resilience.

Due consideration will be given to climate-proofing activities as well as climate change mitigation and adaptation measures.

IPA assistance will support the construction, rehabilitation or modernisation of the existing drinking water distribution system as well as establishing adequate water treatment plants. It will also support rehabilitation, upgrading and construction of urban wastewater treatment facilities, rehabilitation and extension of the sewerage systems as well as storm water facilities.

The investments to be implemented will be prioritised according to the pre-defined selection criteria.

Expected results:

- Improved legislation and increased institutional capacity for components of Water Acquis
- Improved infrastructure for delivery of drinking water and wastewater treatment

Key performance indicators for action 1:

-
- Municipal population benefiting from improved water distribution facilities
- Municipal population served by waste water treatment plants
- Degree of alignment on European acquis in the water sector
- Number of IPA project applications approved by the Commission/EUD
- Number of municipalities served by improved water supply system
- Number of waste water treatment plants constructed
- Number of municipalities served by improved waste water network
- Number of plans and policy documents prepared and/or updated in line with EU Acquis
- Number of prepared and/or updated RBMPs
- Number of legislation prepared, and/or revised in line with EU Acquis, and submitted to the Presidency

(2) Assumptions and conditions

- Sufficient level of integration of environmental requirements into sectoral policies e.g. agriculture, energy, tourism, transportation;
- Smooth adoption of the legislation after internal and external consultations, plans and policy documents prepared and/or updated;
- The possession of necessary resources by the final beneficiaries in order to operate the environmental infrastructure properly (Co-financing from the national budget available);
- Staff (technical and management level) remaining at their posts following the termination of activities who are able to contribute to the relevant subsequent work through the skills and information obtained during the activities;
- No substantial price escalations (e.g.: inflation) or economic crises impacting upon present and future investments;
- The willingness and active participation of related stakeholders to the studies within the activities;
- Satisfactory level of access to required data;
- Tolerable periods of adoption and approvals compared to project life cycles;
- Quality staff assigned who are able to contribute to the relevant activities through the skills and information obtained during the activities.

Failure to comply with the requirements set out above may lead to a recovery of funds under this programme and/or the re-allocation of future funding.

(3) Implementation modalities:

(3)(a) Indirect management

This action will be implemented under indirect management by Turkey, which shall be responsible for carrying out all the tasks relating to the implementation of the action.

The Operating Structure responsible for the execution of the actions is the Ministry of Environment and Urbanisation.

In particular, the beneficiary country shall be responsible for the contracting, implementation, information and visibility, monitoring and reporting of IPA II activities, and the evaluation thereof whenever relevant, in accordance with the principle of sound financial management, and for ensuring the legality and regularity of the expenditure incurred in the implementation of the programme.

(4) Scope of geographical eligibility for procurement and grants

The geographical eligibility in terms of place of establishment for participating in procurement and grant award procedures and in terms of origin of supplies purchased as established in the basic act and set out in the relevant contractual documents shall apply.

The Commission's authorising officer responsible may extend the geographical eligibility on the basis of urgency or of unavailability of products and services in the markets of the countries concerned, or in other duly substantiated cases where the eligibility rules would make the realisation of this action impossible or exceedingly difficult.

Action 2	Waste	EUR 36 215 000
-----------------	--------------	-----------------------

(1) Description of the action, objective, expected results and key performance indicators

- Description of the action and objectives

The action addresses the identified weaknesses, i.e. the inadequate waste management practices leading to limited collection of waste as well as the operation of a large number of non-compliant landfills. It will focus on promoting an efficient and improved integrated waste management system through the establishment of well-managed bodies which are financially sustainable, along with the necessary improvements in the current legislative framework, taking into account the closing benchmarks of the Environment Chapter, “Negotiation Position Paper”, and national strategy papers.

Activities related both with capacity building and investment will be conducted.

Objective of the action: To increase the overall compliance with EU Acquis, strategies and policies related to waste.

- Activity 2.1.: Acquis-related Institution Building activities

Considering the dynamic status of the Environmental Acquis, indicative main intervention areas as Waste Electrical and Electronic Equipment (WEEE), Circular Economy, zero waste, reuse and recovery of waste by-product and end-of-waste are assessed as activities that need to be supported by the programme. Hence, these activities will focus upon promoting an efficient and improved quality of service delivery. Increasing capacity of institutions both central and local level will be ensured.

- Activity 2.2.: Infrastructure related activities

This action will focus on regional landfills and optimisation of the collection of waste by using all means for reducing the quantity of waste to be landfilled. Eligible interventions will be:

- Extension and rehabilitation of existing landfills, increasing recycling and improving collection systems and separation methods;
- New constructions of sanitary landfills;
- Closure of old dumpsites, including gas recovery and utilisation systems, where appropriate.
- Due consideration will be given to climate-proofing activities as well as climate change mitigation and adaptation measures.
- The investments to be implemented under the SOP will be prioritised according to the pre-defined selection criteria.

Expected results:

- Increased the capacity of the institutions involved in the waste management
- Efficient, affordable and sustainable waste management services provided to the population, improved integrated waste management systems, including separate collection and reduced amount of waste disposed in uncontrolled landfills, reduced greenhouse gas emissions from waste facilities

Key performance indicators for action 2:

- Municipal population served by municipal waste services
- Municipal population benefiting from improved waste disposal and recovery facilities
- Degree of alignment on European acquis in the waste management sector
- Number of IPA project applications approved by the Commission/EUD
- Number of municipal waste collection systems established in line with WEEE
- Number of controlled landfill sites constructed
- Number of plans and policy documents prepared and/or updated in line with EU Acquis, and submitted to the Presidency

(2) Assumptions and conditions

- Sufficient level of integration of environmental requirements into sectoral policies e.g. agriculture, energy, tourism, transportation;
- Smooth adoption of the legislation following internal and external consultations, plans and policy documents prepared and/or updated;
- The possession of necessary resources by the final beneficiaries in order to operate the environmental infrastructure properly (co-financing from the national budget available);
- Staff (technical and management level) remaining at their posts following the termination of activities who are able to contribute to the relevant subsequent work through the skills and information obtained during the activities;
- No substantial price escalations (e.g.: inflation) or economic crises impacting upon present and future investments;
- The willingness and active participation of related stakeholders to the studies within the activities;
- Satisfactory level of access to required data;
- Tolerable periods of adoption and approvals compared to project life cycles;
- Quality staff assigned who are able to contribute to the relevant activities through the skills and information obtained during the activities.

Failure to comply with the requirements set out above may lead to a recovery of funds under this programme and/or the re-allocation of future funding.

(3) Implementation modalities:

(3)(a) Indirect management

This action will be implemented under indirect management by Turkey, which shall be responsible for carrying out all the tasks relating to the implementation of the action.

The Operating Structure responsible for the execution of the actions is the Ministry of Environment and Urbanisation.

In particular, the beneficiary country shall be responsible for the contracting, implementation, information and visibility, monitoring and reporting of IPA II activities,

and the evaluation thereof whenever relevant, in accordance with the principle of sound financial management, and for ensuring the legality and regularity of the expenditure incurred in the implementation of the programme.

(4) Scope of geographical eligibility for procurement and grants

The geographical eligibility in terms of place of establishment for participating in procurement and grant award procedures and in terms of origin of supplies purchased as established in the basic act and set out in the relevant contractual documents shall apply.

The Commission's authorising officer responsible may extend the geographical eligibility on the basis of urgency or of unavailability of products and services in the markets of the countries concerned, or in other duly substantiated cases where the eligibility rules would make the realisation of this action impossible or exceedingly difficult.

Action 3	Environmental Management for Sustainable Development	EUR 58 990 000
-----------------	---	-----------------------

(1) Description of the action, objective, expected results and key performance indicators

- Description of the action and objectives

The action particularly addresses EU legislation and policies (including relevant strategies) on industrial pollution and risk management, resource efficiency, chemicals, air quality, noise, nature and soil protection, horizontal legislation as well as climate acquis (emission trading, monitoring and reporting, ozone layer protection fluorinated gases, fuel quality, low carbon technologies, and others including EU Adaptation Strategy) and civil protection. Under this action, all fields of environmental and climate acquis as well as the environmental issues related to civil protection and disaster risk management will be covered.

Objective of the action: To develop alignment with the EU's environment and climate change acquis and further enhance the implementation capacity of related institutions towards a resource efficient, climate and disaster resilient green economy in Turkey.

- Activity 3.1.: Acquis-related Institution Building activities

Concerning the sectors covered by action 3, drafting of by-laws, capacity building and awareness raising activities were addressed during IPA 2007-2013 period. The main current need, apart from transposition of EU acquis into national legislation is to ensure their smooth implementation with competent human and institutional resources at national and local levels.

The activity will cover, among others, the following sub-sectors: industrial pollution, chemicals, air and noise pollution, horizontal legislation, resource efficiency, nature protection and conservation and ecosystem services (including integrated marine environment protection), soil pollution.

On climate change, besides aligning to EU climate acquis, enhancing the capacity to adaptation to climate change is crucial. The National Climate Change Adaptation Strategy needs to be updated according to the EU strategy; alternative financing mechanisms need to be determined and priority investments and capacity building activities need to be supported in order to implement the strategy. The existing legislation and national mechanisms need to be harmonised with the EU Emission Trading Directive and the rest of EU climate acquis.

Mitigation and adaptation activities will focus on strengthening institutional capacity at the urban, local and national level to design, implement and monitor policies, and for a transition to a low carbon economy in Turkey. With the engagement of the private sector, the action will aim at enhancing the resilience of vulnerable economic sectors and infrastructures to climate change.

On **disaster management and civil protection** the activities aim at enhancing the capacity of relevant national and international institutions on disaster prevention, preparedness as well as mitigation, response and recovery capacity, which are specified by the strategic reference documents (e.g. National Disaster Management Strategy Document and National Disaster Response Plan).

Disaster and risk management activities will be essential to support Turkey's cooperation with the EU in order to cover EU civil protection policies.

Under this activity the capacity building support to the CA on implementing, monitoring and evaluating, updating, tendering and the visibility of the SOP and associated actions will be financed.

- Activity 3.2.: Infrastructure related activities

Activities which necessitate establishment of physical infrastructure, such as small scale investments and supplies, will be covered. Grant programmes will be established for promoting resource efficiency and cleaner production practices; to extend market-based instruments such as labelling, and for supporting activities of local and grassroots organisations on climate action and nature protection.

Expected results:

- Increased environmental protection in line with EU Acquis, and enhanced policy and strategy frameworks and implementation plans for putting EU Acquis into practice
- Enhanced climate action on climate change adaptation and mitigation

Key performance indicators for action 3:

- Degree of alignment on European Environment and Climate Change Acquis
- Number of legislation prepared, and/or revised in line with EU Acquis, and submitted to the Presidency
- Number of plans and policy documents prepared and/or updated in line with EU Acquis
- Number of implemented measures identified by the National Climate Change Action Plan

- Number of environmentally sound technical, financial and governance mechanisms developed for effective implementation and replication of the EU environment and climate Acquis and policies
- Number of measures identified on disaster management and risk reduction

(2) Assumptions and conditions

- Sufficient level of integration of environmental requirements into sectoral policies e.g. agriculture, energy, tourism, transportation;
- Smooth adoption of the legislation following internal and external consultations, plans and policy documents prepared and/or updated;
- The possession of necessary resources by the final beneficiaries in order to operate the environmental infrastructure properly (Co-financing from the national budget available);
- Staff (technical and management level) remaining at their posts following the termination of activities who are able to contribute to the relevant subsequent work through the skills and information obtained during the activities;
- No substantial price escalations (e.g.: inflation) or economic crises impacting upon present and future investments;
- The willingness and active participation of related stakeholders to the studies within the activities;
- Satisfactory level of access to required data;
- Tolerable periods of adoption and approvals compared to project life cycles;
- Quality staff assigned who are able to contribute to the relevant activities through the skills and information obtained during the activities.

Failure to comply with the requirements set out above may lead to a recovery of funds under this programme and/or the re-allocation of future funding.

(3) Implementation modalities:

(3)(a) Indirect management

This action will be implemented under indirect management by Turkey, which shall be responsible for carrying out all the tasks relating to the implementation of the action.

The Operating Structure responsible for the execution of the actions is the Ministry of Environment and Urbanisation.

In particular, the beneficiary country shall be responsible for the contracting, implementation, information and visibility, monitoring and reporting of IPA II activities, and the evaluation thereof whenever relevant, in accordance with the principle of sound financial management, and for ensuring the legality and regularity of the expenditure incurred in the implementation of the programme.

(3)(b) Indirect management with an entrusted entity

Part of the activity 3.1 will be implemented in indirect management with the World Bank (WB), to manage the first component of the Sustainable Cities Programme of the WB "Sustainable Cities Planning and Management Systems".

The WB has been chosen because of the advanced status of its discussions with the Turkish authorities on this programme. In fact, the Bank already reached an agreement with the MoEU Directorate General for Spatial Planning (DGSP) on its role as the policy level counterpart for the Comprehensive Integrated Metropolitan Municipality Plans (CIMMP) initiative, and Iller Bank and participating municipalities will be the project implementation counterparts.

The WB has considerable experience and operational capacity working with Iller Bank and other stakeholders in Turkey for supporting programmatic and stand-alone projects on urban infrastructure, transport, climate change, renewable energy and energy efficiency.

The European Commission shall conclude with the World Bank the Administration Agreement, entrusting budget implementation tasks for the part of Action 3 related to the Sustainable Cities Planning and Management Systems. Under the responsibility of the World Bank, the IPA funds will be transferred to a "Recipient-executed Trust Fund." The World Bank will, under its responsibility, sign a Grant Agreement with Iller Bank for the Sustainable Cities Planning and Management Systems.

The Iller Bank will establish an account to receive the grant funds. The Iller Bank would provide these funds to cover the cost of implementing planning work including preparation in each of the participating cities.

Under the project design, all participating municipalities will adapt the master Terms of Reference (ToR) to their specific technical needs in scope and content, and send the bidding package to Iller Bank, who will review and submit to the World Bank for its review.

The Iller Bank, under the supervision and responsibility of the WB would be in charge of implementing all aspects of the activity with all technical support from the World Bank. It will sign the contracts with the consultants providing the relevant services to the participating cities and will honour payment requests based on the consultant deliveries.

The World Bank will supervise the activity by reviewing technical outputs of consultants and provide guidance to participating municipalities, including technical support missions to individual cities, and joint training sessions and capacity building for participating municipalities.

(4) Scope of geographical eligibility for procurement and grants

The geographical eligibility in terms of place of establishment for participating in procurement and grant award procedures and in terms of origin of supplies purchased as established in the basic act and set out in the relevant contractual documents shall apply.

The Commission's authorising officer responsible may extend the geographical eligibility on the basis of urgency or of unavailability of products and services in the markets of the countries concerned, or in other duly substantiated cases where the eligibility rules would make the realisation of this action impossible or exceedingly difficult.

2.3 PROVISIONS APPLICABLE TO ALL ACTIONS:

Authorisation for the use of simplified cost options for grants exceeding EUR 60.000,00 per grant beneficiary for specific grants to be awarded by the entrusted entity (Turkey) under indirect management:

a) Forms of grant and categories of costs covered: The grants for the actions under this programme shall take either of the following forms: (a) lump sums and reimbursement on the basis of unit costs and flat-rate financing calculated in accordance with the beneficiaries' historical data or usual cost accounting practices for the categories of eligible costs specified below; (b) the reimbursement of eligible costs actually incurred for the all other categories of eligible costs. The categories of eligible costs that may be covered by the lump sum, reimbursement on the basis of unit costs and flat-rate financing are the following: support staff costs, local transportation, local office consumables and supplies, communication activities and visibility events. Other categories of eligible costs shall be reimbursed on the basis of eligible costs actually incurred. The amounts of the lump sums, unit costs and flat rate financing to be used shall be calculated in accordance with the method set out in point c. The amounts of the lump sums, unit costs and flat rate financing to be declared by the beneficiaries shall be calculated in accordance with the method set out in point c.

b) Justification: Given the nature of the supported activities, and in order to simplify the management of the grants expected under this programme, some costs may be identified in each grant's action budget per unit, global price or as a percentage of other eligible direct costs. When grants or parts of grants are based on simplified cost options, these amounts shall be established in such a way as to exclude fraud and profit a priori. The costs shown in the contract should not be challenged by ex post controls, i.e. through comparison with the actual costs they cover. Verifications/audits may be performed to check whether the formulas used by the beneficiary to determine unit costs, lump sums or flat-rates are compliant with the contractual conditions or the generating events have occurred at all. Any undue payment made to the final beneficiaries, may be recovered by the contracting authority up to the amount of the simplified cost options.

c) Method to determine and update the amounts: Amounts will be determined by reference to statistical data, factual information or similar objective means, and/or to the historical data of each beneficiary.

d) No-profit and co-financing principles and absence of double financing: Grant applicants will need to explain the methods proposed to calculate the amounts of unit costs, lump sums and/or flat-rates, to which costs they refer, and clearly explain all formulas for calculation of the final eligible amount.

3 BUDGET

INDICATIVE BUDGET TABLE- MULTI-ANNUAL ACTION PROGRAMME FOR TURKEY ON ENVIRONMENT AND CLIMATE ACTION (2014–2019)

	2014			2015			2016			2017			2018			2019			Total EU Contribution	
	EU Contribution	IPA II Beneficiary co-financing	Total expenditure	EU Contribution	IPA II Beneficiary co-financing	Total expenditure	EU Contribution	IPA II Beneficiary co-financing	Total expenditure	EU Contribution	IPA II Beneficiary co-financing	Total expenditure	EU Contribution	IPA II Beneficiary co-financing	Total expenditure	EU Contribution	IPA II Beneficiary co-financing	Total expenditure	Indirect Management with OS	Indirect Management with IF/IO
Action 1																				
Water	24.670.000	4.353.529	29.023.529	38.030.000	6.714.706	44.764.706	62.040.000	10.948.235	72.988.235	64.210.000	11.331.176	75.541.176	36.780.000	6.490.598	43.270.588	11.475.000	2.025.000	13.500.000	237.225.000	0
Action 2																				
Waste	1.700.000	300.000	2.000.000	1.340.000	236.471	1.576.471	10.640.000	1.877.647	12.517.647	9.890.000	1.745.294	11.635.294	7.220.000	1.274.118	8.494.118	5.425.000	957.853	6.382.353	36.215.000	0
Action 3																				
environmental management for sustainable development	6.490.000	1.145.294	7.635.294	25.000.000	4.411.765	29.411.765	13.960.000	2.110.588	14.070.588	10.540.000	1.860.000	12.400.000	5.000.000	882.353	5.882.353	0	0	0	33.990.000	25.000.000
Totals	32.860.000	5.798.823	38.658.823	64.390.000	11.362.941	75.752.941	84.640.000	14.936.471	99.576.471	84.640.000	14.936.471	99.576.471	49.000.000	8.647.059	57.647.059	16.900.000	2.982.353	19.832.353	307.430.000	25.000.000

	2014-2019
Total EU contribution	332.430.000
Total IPA II beneficiary co-financing	58.664.118
Total programme	391.094.118

4 PERFORMANCE MONITORING ARRANGEMENTS

As part of its performance measurement framework, the Commission shall monitor and assess progress towards achievement of the specific objectives set out in the IPA II Regulation on the basis of pre-defined, clear, transparent measurable indicators. The progress reports referred to in Article 4 of the IPA II Regulation shall be taken as a point of reference in the assessment of the results of IPA II assistance.

The Commission will collect performance data (process, output and outcome indicators) from all sources, which will be aggregated and analysed in terms of tracking the progress versus the targets and milestones established for each of the actions of this programme, as well as the Indicative Strategy Paper.

In the specific context of indirect management by IPA II beneficiaries, National IPA Coordinators (NIPACs) will collect information on the performance of the actions and programmes (process, output and outcome indicators) and coordinate the collection and production of indicators coming from national sources.

The overall progress will be monitored through the following means: a) Result Orientated Monitoring (ROM) system; b) IPA II Beneficiaries' own monitoring; c) self-monitoring performed by the EU Delegations; d) joint monitoring by the European Commission (DG NEAR) and the IPA II Beneficiaries, whereby the compliance, coherence, effectiveness, efficiency and coordination in implementation of financial assistance will be regularly monitored by an IPA II Monitoring committee, supported by Sectoral Monitoring committees, which will ensure a monitoring process at sector level.

5 EVALUATION

Having regard to the importance of the action, a final or ex-post evaluations will be carried out for this action or its components via independent consultants.

In accordance with Article 57 of the Framework Agreement (FWA) between Turkey and the European Commission on the arrangements for implementation of Union financial assistance to Turkey under IPA II, an IPA II beneficiary which has been entrusted budget implementation tasks shall be responsible for conducting evaluations of the programmes it manages. The IPA II beneficiary shall also draw up an evaluation plan presenting the evaluation activities which it intends to carry out in the different phases of implementation.

Under the Action 3 - Technical Assistance Action, an evaluation will be carried in accordance with Article 57 of the FWA.

The main objective of the evaluation(s) is to collect and provide available evidences that enable as assessment of how well the Sectoral Operational Programme is implemented, considering the intervention logic, and whether the activities and outputs triggered by the Programme are on course to achieve its objectives.

The evaluation reports shall be shared with the Commission and other key stakeholders. The IPA II beneficiary and the Commission shall analyse the conclusions and recommendations of

the evaluations and, where appropriate, jointly decide on the follow-up actions to be taken and any adjustments necessary, including, if indicated, the reorientation of the project.

The Commission might also undertake evaluations in accordance with its rules and procedures under a separate budget envelope.

TURKEY
Sector Operational Programme
Environment and Climate Action

Table of Contents

1. Sector analysis	6
1.1 National policy and socio-economic context.....	6
1.2 Socio-economic analysis (including SWOT analysis)	7
2. Scope for a Sector Approach	10
2.1 National sector policy (ies) /strategy (ies).....	10
2.2 Institutional setting, leadership and capacity	11
2.3 Sector and donor coordination	13-14
2.4 Mid-term budgetary perspectives	15
2.5 Performance assessment framework	17
2.6 Public finance management.....	18
2.7 Macro-economic framework.....	18
2.8 Overall assessment.....	19
3. Objective(s) of IPA II sector support	20
4. Operational features of the programme	20
4.1 Geographic and thematic concentration	20
4.2 Interaction of the programme with IPA II programmes in other sectors	22
4.3 Complementarity of IPA II assistance in the sector with other donors	23
4.4 Equal opportunities and gender mainstreaming.....	23
4.5 Climate action and sustainable development	24
4.6 Programme strategy - Actions and activities.....	24
4.6.1 Action 1 – Water	26
4.6.1.1 Activities concerning the <i>Acquis</i> -related Institution Building	27
4.6.1.2 Other activities (investments, TA, grant scheme, etc.)	29
4.6.1.3 Overview table.....	31
4.6.2 Action 2 – Waste.....	32
4.6.2.1 Activities concerning the <i>Acquis</i> -related Institution Building	33

4.6.2.2	Other activities (investments, TA, grant scheme, etc)	33
4.6.2.3	Overview table	<u>3635</u>
4.6.3	Action 3 - Environmental Management for Sustainable Development	36
4.6.3.1	Activities concerning the <i>Acquis</i> -related Institution Building	37
4.6.3.2	Other activities (investments, TA, grant schemes, etc.)	41
4.6.3.3	Overview Table.....	<u>4241</u>
5.	Financial tables by action and year including co-financing rates if applicable	44
6.	Overview of the consultation process	52
7.	Implementation arrangements.....	52
7.1	Description of relevant structures and authorities for the management and control of the programme	52
7.2	Monitoring arrangements.....	52
7.2.1	Sectoral Monitoring Committee	52
7.3	Evaluation arrangements.....	53
7.4	Communication and visibility.....	54
8.	Performance indicators	55
9.	Annexes	<u>5960</u>

List of Tables

Table 1 Main Environment Related National Sector Strategies and Action Plans	10
Table 2 Stakeholders and Their Duties Regarding Environment	13
Table 3 Sectoral Distribution of Environmental Investment Needs between 2016-2023.....	16
Table 4 Environmental Investment Expenditures for 2007-2015, in Million Euros*	17
Table 5 Comparative Table – Environmental Investment Need, Made and Gap.....	17
Table 6 NUTS II Regions having GVA per capita below 75% of National Average and Priority Regions Selected for Geographical Concentration*	21

List of Figures

Figure 1 GVA per capita, by NUTS II Regions (% of national average, national average=100).....	21
--	----

Annexes

- Annex I:** SWOT Analysis
- Annex II:** Mid-Term Budgetary Perspectives
- Annex III:** Indicative List of Projects - Water
- Annex IV:** Indicative List of Projects -Waste
- Annex V:** Indicative List of Projects -Environmental Management for Sustainable Development

Abbreviations

AFAD	Ministry of Interior Disaster and Emergency Management Authority
AP	Accession Partnership
BPAPs	Basin Protection Action Plans
CAFE	Cleaner Air for Europe
CBRN	Chemical, Biological, Radiological and Nuclear
CEB	Council of Europe Development Bank
CLP	Classification, Labeling and Packaging
DNP	Detect Notification Period
DoSB	Presidency of Republic of Turkey- Directorate of Strategy and Budget
DSI	General Directorate of State Hydraulic Works
DSIP	Directive Specific Implementation Plan
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development
EIB	European Investment Bank
ELV	End-of Life Vehicles
EMSD	Environmental Management for Sustainable Development
EU	European Union
EOP	Environment Operational Programme
GEF	Global Environment Facility
GHG	Greenhouse Gas
GVA	Gross Value Added
HCFCs	Hydro chloro fluoro carbons
IFIs	International Financial Institutions
ILO	International Labour Organisation
INSPIRE	Infrastructure for Spatial Information in Europe
IPA	Instrument for Pre-accession Assistance
IPC	Industrial Pollution Control
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IPPC	Integrated Pollution Prevention and Control
IPRM	Industrial Pollution and Risk Management
JICA	Japan International Cooperation Agency
LULUCF	Land Use, Land-Use Change and Forestry
MoEU	Ministry of Environment and Urbanization
MoAF	Ministry of Agriculture and Forestry
MTFP	Medium Term Fiscal Plan
MUSIAD	Independent Industry & Business Association
NCCAP	National Climate Change Action Plan
NDP	National Development Plan
NEC	National Emission Ceilings
NEF	National Environmental Funds
NGOs	Non-Governmental Organisations
NIPAC	National IPA Coordinator

NPAA	National Programme for the Approximation of the <i>Acquis</i>
NSRD	National Strategy for Regional Development
ODS	Ozone Depleting Substances
OS	Operating Structure
PCB	Polychlorinated Biphenyls
PCT	Polychlorinated Terphenyls
ERP	Pre-Accession Economic Reform Program
PEPA	Priority Environmental Projects for Accession
PFMC	Public Financial Management and Control
PIC	Prior Informed Consent
POPs	Persistent Organic Pollutants
PPP	Private Public Partnership
PSP	Private Sector Participation
RBMPs	River Basin Management Plans
REACH	Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals
RIA	Regulatory Impact Assessment
RoHS	Restriction of use of certain Hazardous Substances
SEA	Strategic Environmental Assessment
SMC	Sectoral Monitoring Committee
SOP	Sector Operational Programme
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
TA	Technical Assistance
TL	Turkish Lira
TOBB	Union of Chambers and Commodity Exchanges of Turkey
ToR	Terms of Reference
TurkStat	Turkish Statistical Institute
TUSIAD	Turkish Industry & Business Association
UÇES	EU Integrated Environmental Approximation Strategy for Turkey
UNDP	United Nations Development Programme
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change
VOC	Volatile Organic Compounds
WB	The World Bank
WEEE	Waste Electrical and Electronic Equipment
WWTP	Wastewater Treatment Plant
XPS	Extruded Polystyrene

1. Sector analysis

1.1 National policy and socio-economic context

After Turkey's candidacy was accepted in December 1999 by the EU Member States, negotiations started between the EU Council and Turkey in 2005.

Regarding Chapter Environment and Climate Change, a Screening Report was prepared by the European Commission and the final version was submitted to the Turkish authorities with a letter dated 3rd October 2007. It included (two) 2 opening benchmarks:

- Turkey presents to the Commission its comprehensive strategy for the gradual well-coordinated transposition, implementation and enforcement of the *Acquis* in this chapter, including plans for building up the necessary administrative capacity at national, regional and local level and required financial resources, with an indication of milestones and timetables.
- Turkey fulfils its obligations as regards the implementation of applicable environment *Acquis* in line with the relevant EC-Turkey Association Council Decisions.

In order to meet the first benchmark, "Strategy Document" was prepared and submitted to the European Commission. With the aim of meeting the second benchmark, in accordance with the EU-Turkey Association Council Decisions, "Notes" regarding the implementation of relevant Environmental *Acquis* have been prepared and submitted to the European Commission. Consequently, the Chapter Environment was opened to accession negotiations with Turkey on December 21, 2009.

An important part of the European Union *Acquis* has been harmonised with national legislation and the harmonisation studies for the remaining part are on-going. Due to the dynamic character of the EU *Acquis*, harmonisation studies are carried on by taking into consideration several new EU legislations. Studies will continue in line with the commitments mentioned in the aforementioned documents, as well as NPAA (lastly prepared for the year 2008, listing the harmonisation-related targets for different EU legislation) and the other strategy documents listed in Section 2.1.

In general, comparing with the accession negotiations of current Member States that for Turkey, the Chapter "Environment and Climate Change" was opened to negotiations in later stages of the process. As a result, transposition and implementation of the EU Environmental *Acquis* would still require many important investments (technological, infrastructure investments, operating costs and costs arising from administrative changes in the institutional structures) for many sectors –including costs of integration of the environmental measures to various sectors– and accordingly, long periods. Also, transposition and implementation of the EU Climate *Acquis* would require strengthening the institutional capacity to design, implement and monitor climate policies, and improving capacity for transition to low carbon economy through action across a number of sectors. In this context, achieving a cleaner environment, fighting climate change and meeting the higher standards of EU will take time. With the aim of creating a livable environment and taking into account the social and economic conditions of the country, comprehensive studies are needed for implementation of the EU environment and climate *Acquis*.

Costs and foreseen financing sources in the Strategy Document were determined on the basis of the EU Integrated Environmental Approximation Strategy (UÇES) which was prepared with the participation of all the parties concerned. UÇES Legislative compliance, institutional capacity and cost analysis have been determined for eight sectors.

For the determination of the total necessary environment investments of Turkey in the approximation process, costs for new investments, renewals, maintenance and repair works starting from 2007 were taken into account. The total cost of investments, including industrial, agricultural and urban infrastructure amounts to EUR 58.5 billion.

Taking into consideration the dynamic structure of bureaucracy, UÇES has been updated during 2014-2016 with the participants from relevant institutions and organizations under the coordination of Ministry of Environment and Urbanization.

Total financing need for Environment Sector is 60.35 billion Euros. Financing need for climate Change, a new addition to UÇES, takes up 10.86 % of the grant total, whereas, Industrial Pollution and Risk Management (IPRM)'s share has risen to 47.80 % with comparison to UÇES (2007).

During the first phase of the IPA II, the most recent document for national planning was the 10th NDP covering the period 2014-2018, issued by the former Ministry of Development, which was updated to the 11th NDP covering the period 2019-2023, issued by the Republic of Turkey's Presidency of Republic of Turkey- Directorate of Strategy and Budget (DoSB) and adopted by the Turkish Grand National Assembly in July 2019. The NDP identifies the country's development objectives and defines strategic priorities in all areas that are relevant for IPA support. The NDP clearly identifies the environment and climate change as a priority in its own right, and as a horizontal measure.

1.2 Socio-economic analysis (including SWOT analysis)

Turkey is one of the largest middle-income countries with a Gross Domestic Product (GDP) of \$851 billion; Turkey is the 17th largest economy in the world¹. In less than a decade, per capita income in the country has nearly tripled and now exceeds \$10,000². Turkey has made considerable advances in competitiveness over the past decade, moving to number 53 in the World Economic Forum's Global Competitiveness Index³. The Turkish economy grew by 7.4% in 2017⁴.

Turkey has a population of 80.3 million and growth rate of 1.5%. According to the 10th Development Plan of Turkey, the main macro-economic objectives of Turkey for the year 2023 are, increasing the GDP to \$2 trillion and increasing the per capita income to \$25,000.

The following analysis addresses the internal strengths and weaknesses, as well as the external opportunities and threats (SWOT Analysis) for the Sector Operational Programme (SOP). The key areas for consideration are legal (subdivided into EU and national legislation) and institutional (sub-divided into human resources and infrastructure).

During the analysis exercises, the current situation was assessed in detail, taking into account the aspirations of the various stakeholders, as well as relevant inputs from numerous surveys and reports. A similar robust process was applied in determining strengths and weaknesses as well as opportunities and threats. All these findings were brought together to form an accurate assessment of both internal and external operating environments in which the SOP could safely and realistically be set. During a dedicated SOP workshop, the SWOT analysis was discussed and revised accordingly with the relevant stakeholders.

ISSUES HIGHLIGHTED IN THE SWOT ANALYSIS

(a) Strengths

---

1 <http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>

2 <http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview>

3 <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>

4 <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

It is important to note that significant steps have already been taken to approximate the Turkish environmental legislation to that of the EU. This is an on-going process and, although there is still considerable work to be carried out, the gap between Turkish and EU legislations is being bridged progressively. Several new/modified laws have been drafted which will further fulfill this objective. Further transposition and implementation of the EU Environmental *Acquis* is planned based on several working documents such as environmental DSIPs and RIA documents.

Another important milestone is the ratification of the Environmental Law No.7153 (2018) and No.5491 (2006) amending the Environmental Law No. 2872 (1983). This law made a major contribution to improving national environmental protection as well as a change in depth towards meeting international requirements. It lays down the legal basis for:

- the responsibility of the municipalities, settlements and industrial zones for the delivery of environmental services;
- the principles of 'producer liability' and 'the polluter pays';
- use of economic tools for environmental protection, prevention of pollution and rehabilitation and closure of old dumpsites.
- minimization of the usage of plastic bags and packages, deposit execution.
- establishing zero waste management system, participation share for recovery

Several By-Laws and action plans have been prepared for EU *Acquis* harmonisation. Draft laws for several sectors are ready. Another important strength of environment sector is the establishment of coordination boards for climate change, air management and water management. The detailed information on the progress of several sectors is given in Annex I.

One of the main documents "EU Integrated Environmental Approximation Strategy (UÇES)" has been newly updated due to the latest institutional and legislative amendments.

In terms of human resources and operations, capacity of beneficiaries by using IPA funds has been increased and substantial experience was gained. Through the Law on metropolitan municipality, technical capacity of the municipalities increased. Besides, availability of national funds for co-financing of SOP activities was ensured.

(b) Weaknesses

The need to strengthen capacity is required in various environmental areas and at all levels of the Turkish administration namely the central administration, decentralised branches of the central institutions (provincial directorates or regional offices) as well as in the municipalities. Certain divisions of the central and local (municipal and regional) administration involved in the process of implementing environmental policies need strengthening in administrative, financial and technical capabilities required for the measurement, monitoring, planning, supervision, inspection, reporting as well as project development and implementation.

Alignment with EU climate *acquis* is still at an early stage and more ambitious and coordinated climate policies still need to be established and implemented, both domestically and internationally. Strengthening of the administrative capacity and inter-institutional coordination are needed in order to establish a system for the monitoring and reporting of greenhouse gas emissions and to design and implement climate change mitigation plans and actions. Economic activities and infrastructures are vulnerable to the adverse impacts of climate change, therefore adaptation measures need to be prepared and implemented.

Although Turkey has successfully experienced important economic and social changes over the last decade, significant efforts and resources are still needed in order to promote social and economic development.

Duty and responsibility conflicts remain to be settled between the institutions, but there are substantial efforts to overcome this situation via the establishment of strong coordination mechanisms such as coordination boards and close cooperation.

Another important weakness is that financial resources dedicated to infrastructure investments and operations aimed at environmental protection which are heavy-cost investments do not meet the demand.

The environmental quality in some regions is far below EU standards, mainly due to long-term under-investment in water, wastewater and solid waste infrastructure and also due to inadequate environmental planning and management systems.

Mitigation and elimination of these weaknesses is a challenge and will form a major part of the activities planned as part of this SOP (see Section 4.64.6).

Formatted: Font: (Default) Arial, 10 pt, English (United States)

(c) Opportunities

Currently, the municipal budgets are not sufficient to finance environmental heavy-cost investment projects. Municipal taxes and fees are low and in most cases, tariffs are not sufficient to build up the large scale funds needed to accelerate the investments in response to national legislation and EU requirements. Against this background, the SOP represents an extremely important intervention that will result in improving the delivery of drinking water, wastewater treatment and solid waste services throughout Turkey. This opportunity, coupled with other initiatives such as transport links and increased competitiveness will be a driving force in generating regional development, improving living standards for all sectors of the population and for economic development in Turkey as a whole.

Coupled with this, an important opportunity is being afforded to the relevant authorities to develop the by-laws and guidelines for setting realistic and affordable environmental tariffs, fees and administrative fines. This will enable operations, maintenance and re-investment possibilities in the longer-term.

The access to IPA funds also represents a strong incentive for municipalities to develop their own implementation programmes for general environmental protection. Besides, convergence of smaller municipalities with metropolitan municipalities in some cities (with Municipality Law No 6360) may result in capacity building in smaller municipalities and improve operations.

These opportunities will also be supported by the MoEU at both central and provincial level. Capacity building and TA for the preparation and management of the SOP related projects will offer the opportunity to integrate environmental and climate aspects into all components of the IPA Programme in Turkey.

Above all, the high level of standards for improved environmental infrastructure will contribute to improvement of the general health of the population and a reduction in water-related health expenses.

(d) Threats

The main threats are identified as:

- limited capacity of small and medium size municipalities to manage internationally co-financed projects, and to sustain their environmental services,
- the excess demand of municipalities in the initial stages of projects since they think the grant is without payback, and thus the project becoming infeasible in the progressive stages

Emphasis will thus be given to developing communication tools as well as capacity building for the municipalities.

Overall, despite the recognised risks, the analyses confirm that future developments in the sector have the realistic potential of making a significant impact on improving living standards and the quality of environment. The aim is to combine project practicality in achieving realistic achievable goals in the medium term.

Detailed SWOT Analysis is presented in Annex I.

2. Scope for a Sector Approach

2.1 National sector policy (ies) /strategy (ies)

In 2006, a coherent sector strategy report named UÇES 2007 – 2023 was adopted. The fundamental purpose of this strategy document is to establish a healthy and viable environment by taking into consideration the economic and social conditions of Turkey and to provide the implementation of Turkish national environmental legislation by harmonising it with the EU Environmental Acquis and monitoring and controlling of its implementation. In this context, and in order to accomplish the general purpose of UÇES, priorities are given to fields such as water, wastewater, waste, air, industry, nature and chemicals. Following the sectoral and financial fluctuation, a modification needed for UÇES (2007). UÇES has been updated during 2014-2016 taking into consideration the latest financial needs and sectoral developments for 2016-2023.

Another important environmental strategy covered in the National Programme of Turkey for the Adoption of the EU Acquis (2008) is explained in detail in the Negotiating Position Paper of the Republic of Turkey, by setting out priorities for Chapter 27: Environment. This document contains information on the overall institutional framework as well as detailed information on the Legislative Framework and Administrative Capacity regarding various pieces of Acquis in the fields of horizontal legislation, air quality, waste management, water quality, nature protection, industrial pollution control and risk management, chemicals management, climate change and noise.

The 11th NDP identifies five main objectives, one of them being "Liveable Places, Sustainable Environment".

In terms of protection of the environment, the 11th NDP presents a very clear policy and indicates that, in accordance with a sustainable urban areas approach, environmental awareness and quality of life will increase in urban areas via implementation of the following: waste and emission reduction, zero waste project applications, energy, water and resource efficiency, recovery, noise management and usage of environmentally friendly materials.

Another meaningful environmental policy indicated in the 11th NDP, regarding environmental protection, focuses on support to environmentally-friendly applications such as renewable energy productions, efficiency in manufacturing and services, and cleaner production technologies. Additionally, improvement and branding of new environmentally-friendly products will be promoted.

With respect to the above-mentioned political framework, MoEU and MoAF have prepared national environment related strategies and action plans in the fields of water, waste and climate change followed up by the development of management plans, as listed in Table 1 Table 1.

Formatted: Font: (Default) Arial

Table 1 Main Environment Related National Sector Strategies and Action Plans

Main Environment Related Strategies and Action Plans	
1.	Strategic Plan of Ministry of Environment and Urbanization (2016-2022)
2.	Strategic Plan of Ministry of Agriculture and Forestry (2019-2023)
3.	Turkey Climate Change Strategy (2010-2023)
4.	Turkey Climate Change Adaptation Strategy and Action Plan (2011-2023)

Main Environment Related Strategies and Action Plans	
5.	National Basin Management Strategy (2014-2023)
6.	National Biodiversity Strategy and Action Plan (2007)
7.	Natura 2000 Implementation Strategy of Turkey (2011)
8.	National Climate Change Action Plan (2011-2023)
9.	National Waste Management and Action Plan 2023
10.	River Basin Protection Action Plans
11.	Wastewater Treatment Action Plan (2017-2023)
12.	National Waste Management and Action Plan (2016-2023)
13.	National Drought Management Strategy and Action Plan (2017-2023)
14.	Environmental Noise Action Plan (2009-2020)
15.	Integrated Urban Development Strategy and Action Plan (2010-2023)
16.	National Earthquake strategy and Action Plan 2012-2023
17.	2023 Turkish Export Strategy and Action Plan
18.	National Disaster Response Plan

2.2 Institutional setting, leadership and capacity

Because of its cross-cutting and complex nature, there are many stakeholders in the Environment and Climate Change sectors, as highlighted in Table 2. As a result of this institutional diversity, there are coordination difficulties, as highlighted in the weaknesses of the SWOT analysis (see Annex I).

Formatted: Font: (Default) Arial

The Ministry of Environment and Urbanization (MoEU) is already the lead institution responsible for the planning, implementation and management of the overall environment and climate change sectors. Regarding the alignment with EU *acquis*, MoEU is responsible for Environment and Climate Change Chapter in legislative drafting and policy making procedures.

MoEU shares the responsibility with other related Ministries. As the lead institution MoEU will ensure consistency of the Sector Programme with national strategy documents and EU strategies. The organisation of the Ministry is characterised by an extensive presence at Organisation at provincial level; i.e. 81 Provincial Directorates.

In terms of sector coordination, MoEU established a coordination mechanism, in which the governmental institutions who have the leading role in national policy making on subsectors such as water management, nature protection, disaster management and civil protection take part actively. This coordination mechanism by making use of other sector coordination boards explained in Section 2.3 will also contribute to the efforts for overcoming weaknesses mentioned in the SWOT Analysis.

Regarding the management of the Environment and Climate Action SOP, the MoEU's General Directorate of European Union and Foreign Relations (GDoEUFR) is the Operating Structure (OS). While GDoEUFR is the main coordinator and the coordination regarding *Acquis* related institutional building activities is foreseen to be provided by the other sub division of the same Department as well.

A strong coordination mechanism is established among all the representatives of the fields such as water, waste, climate change, industrial pollution, air pollution, chemicals, nature protection etc. Working group(s) are formed and the involvement of all related bodies is ensured for the

preparation of the Environment and Climate Action SOP. GDoEUFR, the already accredited body responsible from the management of IPA funds in the 2007-2013 period, will also serve as the Contracting Authority for IPA II period fulfilling the duties arising from tendering, contract management, financial management and other relevant functions.

In this respect, it is clear that GDoEUFR, which has been designed to perform activities in the 2007-2013 period, will need to increase its administrative, technical and human resources capacities to deal with this newly enlarged workload including being the contracting authority of *Acquis* related institutional building activities besides environmental infrastructure activities of the IPA II period.

The Ministry of Agriculture and Forestry (MoAF) and Ministry of Interior Disaster and Emergency Management Authority (AFAD) provide MoEU with relevant information and data on sector specific issues, to define the programming framework of their fields; to set the specific targets that will serve the sector strategy; to set the activities and related indicators. MoAF has responsibilities for the nature protection and water management fields, whereas AFAD has responsibilities for the disaster management and civil protection fields. MoEU will guide and supervise all these activities and ensure that these are consistent with the sector strategy and respective national and EU strategies as well as compliance of stakeholder participation and respect of horizontal issues.

Sectors such as environment and climate change are multi-dimensional by their nature. Therefore the policy making and implementation in these fields require the coordination and common work of many institutions as well as the civil society by the MoEU in line with the principle of participation and the principles mentioned in Section 4.54-2. In particular, climate action applies to other sectors such as transport and energy. The lead institutions in these sectors are respectively, the Ministry of Transport and Infrastructure, the Ministry of Energy and Natural Resources.

Stakeholders in this sector are very diverse as given in Table 2.

Additionally, local administrations as governorates, metropolitan municipalities, municipalities, water and sewerage administrations and others play a crucial role in planning, implementation, monitoring, inspection and enforcement of the requirements of environmental legislation in Turkey. Their responsibilities can be aligned as following: Municipalities are the authorised bodies for providing municipal services at district and province levels. Regarding implementation of the GHG limitation and adaptation policies, they provide the dissemination of the national level climate change policies to the local level. Furthermore, they are the main institutions involved in preparing local climate change action plans beside their legal mandate on preparing urban development plans. Other responsibilities include regional environmental protection via audit of marine pollution, control of excavation soil and construction waste, noise control, control of flammable and combustible chemicals, solid waste collection etc.

MoAF District Administrations are mainly responsible for the following: to make or have made all works and procedures necessary for ensuring protection of biodiversity and nature and to make or have made planning, survey, inventory, project design, implementation, maintenance and control studies related to national parks, natural parks, nature protection areas, natural monuments, wild life conservation and development areas, wetlands and hunting activities.

General Directorate of State Hydraulic Works has 26 regional directorates that have important roles regarding management of water and soil sources.

Table 2 Stakeholders and Their Duties Regarding Environment

Stakeholders	Duties
Ministry of Environment and Urbanization	Planning, implementation and management of the overall Environment Chapter in legislative drafting and policy making procedures
Ministry of Agriculture and Forestry	Nature protection and water management, agricultural policies, rural development, food security
Ministry of Interior- Disaster And Emergency Management Authority	Disaster and emergency management, civil protection
Presidency of Republic of Turkey- Directorate of Strategy and Budget	Development Planning, developing policies, observation of the implementation, coordination, consultancy, national coordination of sustainable development
Ministry of Foreign Affairs	Foreign policies, approximation to the EU
Ministry of Treasury and Finance	Economy policies, finance policies, external loan and grant implementations
Ministry of Health	Public health, preventing and treating health policies;
Ministry of National Education	Education and learning services
Ministry of Family, Labor, and Social Services	Labor health and security, social security, employment, unemployment, gender equality in employment, preventing child labor
Ministry of Industry and Technology	Policies on science, industry, technology, innovation, productivity, product safety and organized industrial sites and SMEs
Ministry of Energy and Natural Resources	Energy planning, renewable energy policies, energy supply and demand, energy market, energy efficiency
Ministry of Culture and Tourism	Protecting the cultural heritage and tourism
Ministry of Transport and Infrastructure	Transportation, maritime affairs, communication policies
Ministry of Trade	Foreign trade of goods and services, and investment incentives and foreign indirect investments
TurkStat	National statistics
Union of Municipalities and local administrations	Urban planning and implementation, infrastructure investments, protecting natural resources, employment, land using decisions
General Directorate of State Hydraulic Works (DSİ)	Planning, management, improvement and operation of water resources
İbank A.Ş	Urban infrastructure investment projects, finance to local administrations
Union of Chambers and Commodity Exchanges of Turkey (TOBB)	To submit opinions and comments to the political power in line with the requirements of the private sector, to submit opinions to concerned ministries and parliamentary commissions regarding laws and regulations in draft form or in force
Development Agencies; NGOs; International Organisations and Turkish Red Crescent	Regional planning, regional development

2.3 Sector and donor coordination

As explained above, MoEU has established a strong coordination mechanism among relevant parties of the sector. Besides coordination committees for water and climate change, because of their complex nature and number of relevant parties, thematic working groups are established for effective management of other sub-sectors.

Sector Coordination

Regarding the environment sector, three active sector coordination bodies can provide guidance to the MoEU for the IPA II period. Depending the latest institutional redevelopment via Presidential Decree, reorganization of coordination bodies continue.

A Water Management Coordination Committee was established in accordance with Prime Ministry notice numbered 2012/7. The main tasks of this committee are to determine the measures necessary to conserve water resources within the framework of integrated river basin management, and to ensure inter-sectoral coordination, collaboration and speeding up investment in water provision within the context of effective water management. This Committee is chaired by the MoAF and consists of senior participants from, the Ministry of Energy and Natural Resources, the Ministry of Environment and Urbanization, the Ministry of Interior, the Ministry of Culture and Tourism, Ministry of Industry and Technology, the Ministry of Foreign Affairs, the Ministry of Agriculture and Forestry, Presidency of Republic of Turkey- Directorate of Strategy and Budget, the Ministry of Health, and State Hydraulic Works. IFIs and the International Organisations are not participants of this committee. This committee will provide suggestions to MoEU by evaluating all subjects relevant to IPA II and EU Accession and if necessary taking relevant board decisions. This committee decisions will ensure coordination of all institutions and support to policies and implementation of activities related to water management in Turkey. The committee decisions can be binding. This committee will manage implementation of River Basin Management Plans (RBMPs) and protection of water resources policies.

To facilitate EU approximation, in the scope of Communiqué about Formation, Tasks, Procedures and Principles of Basin Management Committee numbered 28681 and dated 18.06.2013, for all basins in our country, Basin Management Committees have been formed and organisation on the basis of defined basins has been ensured by involving public participation in decision-making processes. The aim of the Communiqué is to ensure adequate monitoring of the implementation of Basin Protection Action Plans (BPAPs) and RBMPs, to ensure protection of water resources via a holistic approach and to maintain coordination between the related institutions, including municipalities who can cooperate with IFIs and the International Organisations individually.

The Coordination Board on Climate Change and Air Management was established by the Prime Ministerial Circular numbered 28788 on 07.10.2013 and is chaired by the Ministry of Environment and Urbanization. The board is the national ultimate authority of decision-making on the climate change issues which includes senior participants from the Ministry of Industry and Technology, the Ministry of Foreign Affairs, the Ministry of Treasury and Finance, the Ministry of Energy and Natural Resources, the Ministry of Agriculture and Forestry, the Ministry of Interior, the Ministry of the National Education, the Ministry of Health, the Ministry of Transport and Infrastructure, TurkStat, AFAD, TOBB, TUSIAD and MUSIAD. Additional NGO and private sector representatives, as well as participants from universities, may also be involved in the meetings and studies. Several working groups are established under this board in order to formulate policy options in different climate related themes. Only the members of the board are invited in the meetings of the Coordination Board, i.e. not IFIs and International Organisations.

Donor Coordination

From a national perspective, the Ministry of Treasury and Finance plays the key role for defining the coordination arrangements for the loans and grants from donor institutions such as International Financing Institutions (IFIs), funds, governments, development banks and private banks for various projects implemented by public institutions in compliance with the development plans and programmes of Turkey prepared on the basis of the contributions of the relevant sector representatives by the DoSB. These coordination activities also cover financing of programme loans for the national budget financing from the IFIs.

The legal ground for the coordination of the donor institutions is set in the Law No. 4749 on the Public Financing and Regulation of the Loan Management; Regulation of the Rules and Procedures for External Financing under the Law No. 4749 numbered 29216 and dated

---

25.12.2014, and Regulation on External Financing except Grants without the Guarantee of the Ministry of Treasury and Finance for the Public Institutions numbered 27136 and dated 09.02.2009.

Coordination with other donors and international financial institutions (IFIs) is key to boost aid effectiveness and foster capacity building in the candidate countries and potential candidates.

The International Financial Institutions Advisory Group (IFIs AG) is one of the mechanisms to improve the coordination between the IFIs and the European Commission in the candidate countries and potential candidates. The objective of the Group is to facilitate the development and upgrading of regional infrastructure in South East Europe in key sectors such as energy, transport, environment, human development, employment and social protection which require large investments and are essential for the sustainable development of the region and the beneficiary countries.

In Turkey there are few possibilities of grants through international funds, mainly thanks to the Global Environment Facility (GEF), Japan International Cooperation Agency (JICA) and other bilateral governmental funds. On the other hand, International Financial Institutions (IFIs), namely the World Bank group (IFC and IBRD), the European Investment Bank group (EIB and EIF), the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), the Islamic Development Bank (IDB) and the Council of Europe Development Bank (CEB) are very active with loan programmes, in particular in sectors such as energy, private sector development, transport and environment. Among bilateral institutions, German Development Bank KfW and Agence Française Développement (AFD) have local offices and have been active in the country. Also, the Council of Europe, several UN agencies (UNDP, UNIDO, UNICEF, and ILO) and other specialized International Organisations (IOO) are active in Turkey. Some of them are also EU grantees implementing pre-accession assistance in the field of their respective expertise.

The Ministry of Treasury and Finance is responsible for donor coordination. On the other hand İbank A.Ş., as a local investment and development bank that has specific expertise on the finance of municipal infrastructure projects, acts as an intermediary for use of IFI loans to municipalities and undertakes coordination and monitoring functions during the implementation period.

2.4 Mid-term budgetary perspectives

According to UÇES (2016-2023), the environment investments inventory between 2016 and 2023, reached approximately EUR 60.35 billion.

As stated in UÇES, revised projections for distribution of the needs per sector for the period 2016 to 2023 are given in Table 3-Table 3. The total sectoral budget required for Acquis implementation for the period 2016-2023 is EUR 60.35 billion within the below thematic areas.

Formatted: Font: (Default) Arial

Table 3 Sectoral Distribution of Environmental Investment Needs between 2016-2023

SECTORS	INVESTMENT NEEDS (2016-2023)	
	(Million EUR)	Rate (%)
Water quality sector	16,894	27,99
Waste Management sector	6,160	10,21
Air Quality sector	628	1,04
IPRM Sector	28,845	47,80
Climate Change Sector	6,551	10,86
Noise Management	19,63	0,03
Chemicals Sector	1,193	1,98
Horizontal Sector	13,07	0,02
Nature protection sector	42,8	0,07
Total	60,346.50	100

Source: UÇES(2016-2023)

Fiscal data for Turkey's public sector environmental expenditure between 2007 and 2015 is presented in Table 4 (source UÇES). The data includes total environmental expenditure for governmental organisations, special provincial administrations, municipalities, local administration unions and organized industrial zones. The data demonstrates that, with investments of EUR 21.2 billion, water quality sector attracted the largest proportion of total investment. The second largest sector is waste management, with investments of EUR 5.1 billion.

Total environmental investments made between 2007 and 2015 amount to approximately EUR 27.6 billion.

Formatted: Font: (Default) Arial

Table 4 Environmental Investment Expenditures for 2007-2015, in Million Euros*

	Water quality sector (€)	Waste Management sector(€)	Air Quality sector (€)	Other sectors** (€)	TOTAL (€)
2007	2643	293	105	24.46	3065.5
2008	2476	407	88	10.54	2981.5
2009	1821	410	99	1.65	2331.7
2010	1952	729	242	7.88	2930.9
2011	1636	526	128	17.07	2307.1
2012	2189	613	178	24.10	3004.1
2013	2597	601	129	52.49	3379.5
2014	2711	589	15	107.87	3422.9
2015	3143	911	19	125.53	4198.5
TOTAL	21,168	5,079	1,003	371.59	27,621.6

Source: UÇES (2016-2023)

* This value represents only public expenditure and it doesn't involve private sector investments.

** as given in Table 3

A comparative table presenting environmental investment need, already made investment and investment gap is given in Table 5. Consequently, there remains an investment requirement of EUR 31 billion for the period 2016 to 2023. Even though some investments are planned for 2016-2023, there are still financial gaps to fulfill the investment need, therefore the sector anticipates support from EU and other donors.

Formatted: Font: (Default) Arial

Table 5 Comparative Table –Environmental Investment Need, Made and Gap

Environmental Investment Need (Billion €)		Environmental Investment Already Made (Billion €)		Environmental Investment Gap (Billion €)	
Period of 2007-2023	58.6	Period of 2007-2015	27.6	Period of 2016-2023	31.0

2.5 Performance assessment framework

In accordance with the Public Finance Management and Control Law, a strategic plan and performance-based budgeting concept has been put into practice. Within this scope, annual performance programmes and activity reports prepared on the basis of different administrations are presented to the related Ministries, e.g.: Presidency of Republic of Turkey- Directorate of Strategy and Budget, Ministry of Treasury and Finance, Turkish Court of Accounts and the Grand National Assembly of Turkey. They are also shared in the public domain in order to gauge public opinion.

The overall performance management monitoring is conducted by the Presidency of Republic of Turkey- Directorate of Strategy and Budget (DoSB). DoSB conducts monitoring of investment programme and annual programme through the General Directorate for Investments

Programming, Monitoring and Evaluation (DG IPME) established in 2011. The investment projects under the sector are monitored through this DG.

In terms of monitoring of EU funds, under the IPA structure, candidate countries are required to establish a monitoring and evaluation mechanism similar to Structural Instruments. In this framework, monitoring and evaluation units were established under OS.

2.6 Public finance management

Turkey's PFMC Law requires the annual preparation of a medium-term programme with a three-year perspective with a Medium Term Fiscal Plan (MTFP) linked to it. The medium-term programme is based on macroeconomic policies, principles and economic targets and indicators. The MTFP includes total revenue and expenditure projects for the next three years.

In line with the PFMC Law, public administration institutions are required to prepare multi-annual strategic plans within the framework of development plans, programmes, relevant legislation and basic principles adopted, as well as a determination of strategic goals and measurable objectives.

2.7 Macro-economic framework

Global economic activity, which has been recovering since the second half of 2016, is on an upward trend especially with the stronger growth outlook in advanced economies. Turkey ranks high among the fastest growing countries after the global crisis. During 2010-2015 Turkish economy achieved high growth rates, especially stemming from investments. However, the year 2016 was a period in which the Turkish economy maintained its resilience in the face of extremely unfavorable internal and external conditions. Current account deficit to GDP ratio was 3.8% in 2016. The significant decline in travel revenues adversely affected the improvement in the current account deficit to GDP ratio. With 3.8%, the current account deficit to GDP ratio in 2016 realised lower than the Medium-term Programme (2017-2019) and the Pre-Accession Economic Programme (2014-2016) estimate which was 5.5%.

The main objectives of the macroeconomic policy in the forthcoming period are on the one hand to reduce current account deficit gradually, and on the other hand to increase the growth rate through minimizing the effects of global uncertainty on Turkish economy. Average annual GDP growth rate for the period of 2019-2021 is expected to realize as 3.6 percent. For this period, it is targeted that the rebalancing process in the economy continue in a controlled manner to decrease inflation and current account deficit to reasonable levels in compatible with the sustainable growth goal in Turkish economy (ERP 2019-2021).

A high-quality and widespread infrastructure is required for economic growth and efficient investment. The new transportation demands that have come to the fore in the world have accelerated the development of transportation in recent years. Within the framework of this development, the necessity to implement policies that focus the human factor and minimize the harm to the environment has emerged. Accordingly, Turkey's economy, considering the transportation market regulation as well as the import dependency and environmental factors, increasing the share of total production of indigenous and renewable energy and creation of a fully competitive energy market are as important targets (ERP 2019-2021). It is estimated that the unemployment rate, which is expected to be in a decline process starting from 2020, will be 10.8 percent in 2021 (ERP 2019-2021). The Central Bank of Republic of Turkey (CBRT) will continue the inflation targeting regime in compliance with the main objective of achieving price stability. Annual consumer inflation rate was 20.3 percent in December 2018. The ultimate target is to decrease inflation rate to levels complying with the Maastricht criteria, while taking into account financial stability issues into consideration ERP (2019-2021).

The strong stance in public finance will be maintained in the medium term, fiscal policies will be supportive for the goals of strengthening economic and financial stability, for keeping current

account deficit under control through increasing domestic savings and raising growth potential of the economy. Sustainability of public finances will be pursued by keeping public sector borrowing requirement at reasonable levels, and achievements in public finances in the past will be continued as well. General government deficit is expected to be 2.4 percent in 2018 (ERP2019-2021). As a result of the ongoing economic program, fiscal discipline and efficient borrowing strategies, considerable improvements were observed in the EU defined general government debt stock. The ratio of EU defined general government debt stock to GDP, which was 76.1 percent at the end of 2001, declined to 32.6 percent by the end of third quarter in 2018 (ERP 2019-2021).

Moreover, transformation of the existing production structure is targeted via reducing import dependency and increasing innovation capacity of the economy. The structural policies towards these areas will contribute to increase in potential growth rate and reduction in the saving-investment gap through enhancing competitiveness of the economy in the medium term. Thereby, important progress will be ensured towards achieving the long-term development goal of the Eleventh Development Plan that is to upgrade the global position of Turkey and enhance welfare of people.

2.8 Overall assessment

Because of the cross-cutting and complex nature of the environment and climate change sectors, many stakeholders are involved in these sectors. As a result of this institutional diversity, the sector is confronted to coordination difficulties as highlighted in the weaknesses of the SWOT analysis.

The MoEU is the **lead institution** responsible for the planning, implementation and management of activities in the environment and climate change sector.

A coordination framework is set both at national sectoral and sub-sectoral levels through councils, commissions and working groups. The coordination mechanism set up for IPA II funds in the field of environment and climate change, by making use of other sector coordination boards explained in Section 2.3 will also contribute to the efforts for overcoming weaknesses mentioned in the SWOT Analysis.

Regarding UÇES, a need assessment per sector is carried out for the period 2007-2023, which will determine the remaining sectoral investment requirements for EU *Acquis* implementation.

In terms of performance assessment, all needed tools are in place. As explained in the above chapters, Turkey has a well-organised Public Financial Management system for the sector.

In terms of Macro Economic framework, the following points need to be highlighted.

- Turkey is following a strict Public Financial Management for macro policies;
- Turkey has one of the highest growth rates for the last decade.

In Turkey, the environment sector has achieved significant developments on the legal, policy and strategic side and a variety of regulations have been adopted with the aim of harmonizing with the EU *Acquis*.

The environment sector in Turkey has well defined national sector policies and strategies which are linked to the national policies of the country and established by the MoEU as the lead institution in the sector with the contributions of the stakeholders, sector representatives and active Civil Society Organizations. As explained above MoEU established a strong coordination mechanism and acts in such a way as to include all the needs of relevant parties.

Different institutions in Environment sector are experienced in implementing activities with multi-lateral (such as GEF) and bilateral (such as AFD) funds and IFIs (such as WB, EIB, EBRD, KfW) as well as with several UN agencies (such as UNDP, UNIDO and ILO). The MoEU, as leader and coordinator of the Environment and Climate Action SOP, has an advantage to merge these

experiences and try to achieve the targets in a coherent and coordinated manner to increase the quality of life and ensure low carbon development in Turkey.

According to the Indicative Strategy Paper 2014-2020 for Turkey document, the environment sector meets the relevant criteria under IPA II for a sector (multi-annual) support programme.

3. Objective(s) of IPA II sector support

The general objective of the programme is to improve environmental protection and the quality of life of citizens by better addressing the challenge of climate change and advancing alignment with the EU's environment and climate action related *Acquis*.

The expected results of the SOP are:

- Population profits from improved infrastructure for delivery of drinking water, wastewater treatment and solid waste management in line with EU standards;
- Legislative reform and capacity building advanced in the areas of climate action, air quality, civil protection, marine environment, horizontal legislation and nature protection;
- Strengthened capacity to design, implement and monitor mitigation policies, and enhanced resilience of vulnerable economic sectors and infrastructures to climate change.

Indirect effects of the programme will be the stimulation of economic activities in the regions and the promotion of new employment opportunities such as recycling, innovative energy production, tourism and recreation. In this way, crucial environmental protection and climate action will promote a healthier, safer and more sustainable and resilient future.

4. Operational features of the programme

4.1 Geographic and thematic concentration

Geographic Concentration

In order to maximize the impact of the IPA II funds in the area of economic, social, territorial development, a thematic and geographic concentration is of paramount importance. Therefore, Environment and Climate Action SOP allocates a certain part of funds to the priority NUTS II regions.

Geographical concentration principle will be applied to only some specific actions/activities of Environment and Climate Action SOP. Considering the content of the SOP, eligible interventions, regional needs and project-generation capacities of priority regions; "water investments" are determined eligible under Environment and Climate Action SOP. Funds allocated for geographical concentration are as follows:

Action	Activities	Total Budget Allocated	Indicative Rate of Funds Allocated for Priority NUTS II Regions
1. Water	1.2 Other activities (Infrastructure related activities)	EUR 265,588 Million	10%

In principle, geographical concentration approach will cover 12 NUTS II regions having Gross Value Added (GVA) per capita below 75% of the national average. Among these 12 regions, by taking into account coherence and complementarity among the priorities of regional plans and the SOPs, and absorption capacity of the regions, the following 5 regions have been prioritized for the concentration in terms of fund allocation in the period of 2014-2020:

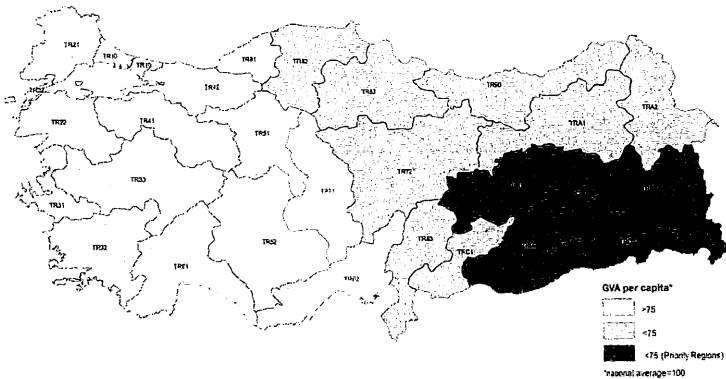
- TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) (43%)
- TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) (63%)
- TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) (40%)
- TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) (46%)
- TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) (49%)

Table 6 NUTS II Regions having GVA per capita below 75% of National Average and Priority Regions Selected for Geographical Concentration*

NUTS II Regions	Provinces (GVA value)
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye (64%)
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat (73%)
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop (73%)
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya (72%)
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane (74%)
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt (64%)
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan (43%)
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli (63%)
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari (40%)
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis (54%)
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır (46%)
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt (49%)

Source: National Strategy for Regional Development - NSRD (December 2014), Gross Value Added Regional Results 2004-2011

* Regions having GVA per capita below 75% of the national average (last three years)

Figure 1 GVA per capita, by NUTS II Regions (% of national average, national average=100)

In addition, remaining seven regions having GVA per capita below 75% of the national average but not prioritized for the geographical concentration in terms of fund allocation follow:

- TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)
- TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)
- TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)
- TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)
- TR63 (Halay, Kahramanmaraş, Osmaniye)
- TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)
- TRC1 (Gaziantep, Adiyaman, Kilis)

These regions may be supported by following:

- a. Positive discrimination for projects generated in these regions by granting additional scores during evaluation process
- b. Higher co-financing rates for their projects

SOPs of "competitiveness and innovation" and "employment, education and social policies" also apply geographical concentration principle in 2014-2020 period. These SOPs will target the same priority regions in order to generate a combined and more visible impact of IPA II funds. Thereby, this approach will create synergy among various interventions of SOPs.

Thematic Concentration

Environmental protection and climate action should be an integral part of national and regional social and economic development. In order to protect the rich natural resources and environmentally sensitive areas, improve public health and the state of the environment and fight the climate change challenge, the priority must clearly focus on achieving sustainable development and low carbon and climate-resilient economy for the future. According to the UÇES, 2016-2023, the preliminary estimate for investment costs in order to comply with the EU environmental and climate *Acquis* including industrial, agricultural and urban infrastructure is in the order of EUR 60.35 billion. The projections for distribution of the needs per sector for the period 2016 to 2023 are given in [Table 3Table-3](#).

Formatted: Font: (Default) Arial

4.2 Interaction of the programme with IPA II programmes in other sectors

Strong co-ordination between this programme and the programmes in the different sectors covered by IPA will be established in order to achieve the maximum impact, ensure optimal use of resources as well as overall coherence between all forms of assistance.

This will require effective co-ordination between the investment programmes under different sectors, and will involve both programmes implemented by (1) national institutions (such as İllbank, NEF managed by the MoEU, DSI), and (2) IFI interventions contributing to the construction of environmental infrastructures. The Ministry of Treasure and Finance, as well as the Presidency of Republic of Turkey- Directorate of Strategy and Budget, which has the responsibility for coordinating the annual investment programmes and for approving all investment projects, are in close co-operation with the OS. The OS will also ensure that the selection process timetable (EU submission) is aligned with their administrative procedures.

Coordination with other sectors: Mainstreaming of environment and climate action into the relevant sectors, such as Competitiveness and Innovation, Agriculture and Rural Development, Transport, Energy and any others which could have an effect on achieving environmental targets, will be ensured by MoEU as much as possible through taking environmental concerns into account during planning and implementation period of various sector policies. Particularly, climate change and disaster management should have a horizontal dimension and apply to all

other relevant economic and social sectors, in addition to the aforementioned sectors, including education and culture, social policies and employment, enterprise and industrial policy, common security and defense policy, justice, freedom and security, information society and media, health.

Furthermore, activities to be carried out within the scope of the Environment and Climate Action SOP will have a positive effect in achieving socio-economic targets, mainly by stimulating job creation and improving environmental conditions.

Line ministries responsible for the different sectors were represented in the working team for preparation of the SOP. They will also be members of the SMC.

4.3 Complementarity of IPA II assistance in the sector with other donors

In line with the sectoral strategies of Ministry of Treasury and Finance and the Presidency of Republic of Turkey- Directorate of Strategy and Budget, İbank has been operating as an intermediary for the use of international funds in municipal infrastructure investments. İbank transfers these funds to the sub-borrower municipalities/utilities by sub-loan agreements and covers the coordination and monitoring functions. The Bank plans to expand its operations by establishing partnerships with the other IFIs to support sustainable urban infrastructure investments of Turkish local administrations and contribute to the overall objective of SOP. On the other hand, IFIs such as EBRD and AFD, which do not seek sovereign guarantees, are active in the municipal finance sector lending directly to the municipalities. The future activities, principally in water and waste infrastructure, to be implemented by İbank in partnership with IFIs will be selected by the Bank in line with the related international finance agreements and current legal framework. Complementarity to SOP and avoiding overlaps with listed activities in the Operational Programme shall be particularly considered during the selection procedures.

Cooperation and co-financing possibilities with global finance mechanisms such as Global Environment Facility (GEF) will be sought in order to build synergy and donor coordination on common interest areas which supports and fortifies transposition and/or implementation of EU environment and climate change *Acquis* and its policies.

In the case Turkey Investment Programme (TIP) will be launched in the future, necessary arrangements and budget allocations could be ensured under SOP.

4.4 Equal opportunities and gender mainstreaming

The Turkish Constitution guarantees equal treatment of men and women. Activities financed under this SOP will thus be implemented by complying with the principles of preventing all forms of discrimination, and promoting positive gender issues. In particular, equal opportunities will be given in competition for employment at both Project and Programme level (OS and TA). These rights will continue to be monitored on a regular basis by the relevant Public Services Commission.

Equal opportunities are faced in different ways according to the type of activity taken into consideration (research, policy development, policy analysis, programme delivery, or technical assistance activities). In addition, the approach shall be adapted to the particular subject under discussion (e.g. infrastructure investments, grants, climate change, nature conservation etc.). But the primary intervention to address gender equality is elaborating the issue in the design phase of each activity which will seek how and why gender differences and inequalities are relevant to the subject under discussion. This should be done in order to allow formulation of

specific targets and gender sensitive indicators and integration these into the terms of references and activity documents for measuring progress and activity reporting.

Identification of future improvement areas for gender mainstreaming in line with the "Toolkit on Mainstreaming Gender Equality in EC Development Cooperation"⁵ will include:

- Defining gender sensitive indicators for ensuring accurate reporting;
- Analyzing gender roles to properly identify target groups and specific actions (participation to decision-making, livelihood creation, empowerment etc.) where applicable;
- Analyzing social risks and opportunities particularly on equality and gender issues at activity level and development of counter-measures if necessary;
- Proper reporting of gender related measures within routine reporting cycles (inception, progress, final reporting) if applicable;

In summary, emphasis will be placed on gender related issues at all stages of the activities (project preparation, design and implementation of public awareness campaigns). This will add to the effectiveness of the programme and will ensure a better impact upon project activities.

4.5 Climate action and sustainable development

The goal of the SOP is to improve the quality of life of citizens through enhancing the access of citizens to environmental infrastructure, protection of nature for the benefit of the society, mitigation of climate change and increased resilience to the impact of climate change, which ultimately contribute to the sustainable development of the country. In order to ensure full integration of sustainability and to maximize the added value of EU funding in the sector, environmental and social benefits and risks, climate risks, along with economic benefits associated with each activity, will be elaborated for potential short- and long-term impacts. Measures to eliminate these risks and maximize those benefits will be integrated to the activity document. This mainstreaming exercise will take place starting from the earliest stages of the project cycle, namely during the drafting of the terms of references of each activity until the final reporting and termination stages. The precautionary principle will be applied where uncertainties are high (e.g. in climate change) or where applicable methods are lacking (e.g. valuation of ecosystem services). Innovative methods, tools and processes, as well as concepts such as resource efficiency, will be promoted where applicable.

Specific indicators on sustainability and climate change will be formulated at activity level as much as possible and appropriate, in order to properly monitor contribution of activities to sustainable development and/or combatting climate change as well as to allow reporting within routine reporting cycles (inception, progress, final reporting).

4.6 Programme strategy - Actions and activities

According to UÇES (2016-2023), the sectoral distribution of environmental investments between 2016 and 2023 is estimated to be EUR 16.89 billion for the water sector (including wastewater) and EUR 6.16 billion for the waste sector.

According to the most recent data, basic environmental statistics related to water and waste fields are as follows:

---

⁵Toolkit on Mainstreaming Gender Equality in EC Development Cooperation, European Commission, 2004

- In 2018, 99% of municipal population is served by a water supply system. Number of Drinking water treatment plants is 629, serving 60% of Turkey's total municipal population⁶.
- In 2018, 91% of the municipal population was connected to a sewerage system and 79% was served by wastewater treatment facilities. In total, 991 wastewater treatment plants are currently in operation with different treatment levels⁷.
- In 2018, 99% of the municipal population benefits from waste management services through 159 sanitary landfills, 7 incineration plants and 8 composting plants. There are 40 co-incineration plants and 2009 waste recovery facilities⁸.
- Economic growth has been highly dependent on - mainly imported - energy and the consumption of natural resources, leading to growing greenhouse gas (GHG) emissions and environmental degradation. High energy dependence means that Turkey's economy would become more vulnerable to oil price shocks, and would have to undertake more costly investments by 2020 and beyond. It is also creating unnecessary inflationary risks undermining Turkey's prospects for growth and prosperity. The National Climate Change Action Plan identifies greenhouse gas emission reduction activities, including those at the urban/local level.

Natural disasters and climate change are interlinked and many disasters such as floods, fires and landslides are experienced as a result of climate change, which can lead to both economic and social problems. In the Second Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), it is also emphasized that potential natural disasters to be experienced depending on climate change, and resulting ecological, economic and social problems should be the severest problems to be experienced in the near future.

Nowadays, threats and dangers are represented also by CBRN (chemical, biological, radiological, nuclear) substances that can be deliberately or accidentally released to the environment. Nowadays threats and dangers that CBRN materials pose are a challenging issue to be handled by all the countries. Moreover, developing industrial activities increase the risk of accidental release of those substances.

The EOP (2007-2013) mainly targeted the strengthening of institutional and financial capacity of local authorities, with particular focus on environmental services, such as improving drinking water and wastewater systems and developing effective waste management and infrastructure. For the EOP 2007-2013, 39 environmental infrastructure projects (32 water management, 7 waste management) have been prepared and submitted to the European Commission for a financing decision. At the end of the EOP implementation period, 30 projects have been completed. Taking into consideration the perceived needs, the main priority of the environmental infrastructure strategy will be to increase the capacities of local authorities, to strengthen the national framework and to fund the investment requirements in the above-mentioned fields at a national level.

In the previous IPA period as explained above, thematic concentration of the Environment OP was mainly on water and waste. In the new IPA II period, in addition to these two priorities, there will be a special focus on climate action, EU *Acquis* transposition and capacity building activities. Moreover, considering the dynamic nature of EU Environment and Climate *Acquis* which requires substantive improvements in legislation and capacity, ad-hoc activities

---

⁶TurkStat 2018 for water

⁷TurkStat 2018 for wastewater

⁸TurkStat 2018 for waste

addressing these needs directly related to Environment and Climate Change Chapter will be supported. These will all contribute to the achievement of the targets established in the strategic documents in relation to the environment.

In this context, special attention will be given to mechanisms maximising the complementarity of EU funding sources in favour of instruments such as a TA facility to support Ibank in capacity building, upstream work and preparation of water and waste projects, triggering EIB financing under the programmes Ibank Environmental Loan I and possible relevant subsequent facilities as implemented by EIB over the planning period. The TA budget for the current and subsequent EIB facilities is estimated at EUR 3 million.

The main objective of the Action is to enable the EIB to extend loans to Final Beneficiaries for the financing of priority investments which are economically, environmentally and socially sound and will providing essential water, sanitation and solid waste management services throughout Turkey.

Furthermore, the Action aims (i) to improve the financial and operational management of the Final Beneficiaries so that they can adequately improve and sustain their operations given the increased financial (debt) burden that they will take-on board associated with the Investment Projects, and increased regulatory compliance burden associated with compliance with the EC Water and Waste Acquis and (ii) to assist the Final Beneficiaries to comply with Investment Project-specific loan conditionality.

The JASPERS initiative has been utilised in the IPA II period for supporting the investment activities after consensus was reached. JASPERS' experts assisted the MoEU by evaluating the feasibility reports and CBAs of some water, wastewater, and solid waste projects. The budget of JASPERS' assistance is estimated at up to EUR 2 million.

4.6.1 Action 1– Water

EU legislation: Water Framework Directive, Drinking Water Directive, Urban Wastewater Treatment Directive, Marine Strategy Framework Directive, Floods Directive, Nitrates Directive, Bathing Water Directive, Groundwater Directive, Directive on Environmental Quality Standards for Water Legislation, as well as any new piece of EU Water Acquis.

Rationale: This action addresses weaknesses identified in the SWOT Analysis which reflected the lack of integration in water management in terms of assessment of impacts of investments on water status, and sequencing and coordination of them as well as the insufficient and outdated infrastructure for water cycle management, resulting in ineffective potable water supply and ineffective collection and treatment of wastewater.

As a candidate country, Turkey aims to achieve EU standards in terms of planning and implementation of EU environment Acquis. In order to meet the closing benchmarks of the Environment Chapter, activities related with both capacity building and investment should be conducted. For example, to satisfy full implementation of the Urban Wastewater Treatment Directive, Turkey needs to prepare a National Urban Wastewater Implementation Plan as required by the Directive. This action focuses upon achieving and maintaining a good status of waters via an integrated approach to the protection, improvement and sustainable use of surface waters, groundwater, marine, coastal and transitional waters within Turkey. It will address management of water quality and water resources.

Also it is important to improve marine waters quality with an integrated approach to meet the EU directive requirements and establish a framework structure that will bring together the institutions related with marine issues.

Detailed information on Acquis related institutional building activities is given in Section 4.6.1.1.

As mentioned in Section 4.6, within the EOP (2007-2013), out of 32 water management infrastructure projects submitted to the EC, 27 of them have been implemented and completed till the closure of the programme.

Description: In order to meet the requirements of EU Environment Acquis, capacity building of institutions and specialization of staff, harmonisation of directives, appropriate planning and smooth implementation of plans should be ensured. The projects concerning water sector include both soft activities related with Acquis and infrastructure activities on investments.

This action will provide water and wastewater infrastructure as well as reducing pollution caused by storm water overflows.

Taking into account the closing benchmarks of Environment and Climate Change Chapter, "Negotiation Position Paper", and national strategy papers, necessities with priority for the water quality sector have been determined and sequenced. The SOP foresees Acquis related institutional building activities comprising of, but not limited to, main intervention areas as technical assistance projects on water quality including river basin management plans, drought and flood risk management and plans for adaptation to the climate change and sectoral water allocation.

Investment activities include integrated water projects consisting of construction of water transmission lines, water distribution network, sewerage network and main collector lines, new WWTP, storm water network, rehabilitation of wells, replacement of storage reservoirs, provision of related equipment and integrated GIS systems, implementation of capacity building and supervision of construction works. The adoption of measures to enhance their resilience to the impacts of climate change will be a requirement to be considered for the design and implementation of all these investment activities.

4.6.1.1 Activities concerning the *Acquis*-related Institution Building

Specific objectives: To contribute to the harmonisation of the national legislation to the environment *Acquis* and to develop capacity of institutions and specialization of staff at desired level for implementation of environment *Acquis*.

Rationale: Turkey has been carrying out several water management activities during the EU Accession period. These activities include basic studies on following fields: implementation of Environmental Quality Standards Directive (2008/105/EC, 2013/39/EU), flood forecasting and flood control, implementation of Nitrates Directive, implementation of WFD, groundwater management, rehabilitation the sea ecosystems, capacity building on Marine Strategy Framework Directive.

Basin Protection Action Plans (BPAPs) for 11 basins were conducted between 2009 and 2010 by MoAF. The preparation of BPAPs for remaining 14 basins was completed in 2013. BPAPs include wastewater treatment plants and landfills with the short-, medium- and long-term prioritization. These plans will be converted to River Basin Management Plans (RBMPs).

Moreover, studies have been conducted by MoAF in order to implement the Environmental Quality Standards (EQSs) Directive (2008/105/EC, 2013/39/EU). In scope of these studies, national specific pollutants list and related EQSs have been developed. Currently, studies on integrating these specific pollutants and EQSs into the By-law on Surface Water Quality Management has been completed and regulation was revised in 2016.

As it can be analyzed from the list above, also considering the current status of the dynamic Environmental *Acquis*, indicative main intervention areas as river basin management, flood and drought management and plans for adaptation to the climate change and sectoral water

---

allocation are assessed as fields that have not been practiced before and/or need to be elaborated further. Additionally, completion of harmonisation of *Acquis* together with national strategies, and increasing capacity of institutions both central and local level should be ensured.

According to WFD, water quality management is centered on river basins, which are natural geographical areas that occur in the landscape. Management of these basins will be achieved through management plans. In this regard, preparation of River Basin Management Plans (RBMPs) is proposed as an activity in order to implement the EU Water Framework Directive (2000/60/EC) and the related daughter directives. By means of this activity, identification of water bodies, the monitoring and the assessment of water status, the setting of objectives, and the programming of measures and their implementation will be studied.

Regarding RBMPs, Conversion of Basin Protection Action Plans into River Basin Management Plans for six basins has been submitted for the IPA II programming, the OIS preparation/revision and tendering stages have been completed and the project was started in 2021. The outcomes of this project may be acquired in 2022-2024 period. The preparations of RBMPs have been ongoing increasingly. Ensuring of experienced staff and specialized institutions capable of implementing WFD and daughter directives via preparation of River Basin Management Plans, programming of measures, economic analysis and investment programming are needed.

The existing situation points out that the current approach related with flood phenomenon does not fully meet the requirements of the Flood Directive. Therefore, Turkey has to start to implement and transpose the Flood Directive in Turkey, works for preparation of flood hazard maps, flood risk maps and flood risk management plans for other basins should be accelerated. For this, Technical Assistance Project on "Preparation of Flood Risk Management Plan (FRMP) for Meriç- Ergene River Basin" was submitted to IPA II Program with the aim of preparation joint FRMP or at least coordinated FRMPs for this transboundary river basin, in line with Floods Directive. The project is expected to start in 2021.

In Turkey, which is in the arid and semi-arid climatic zone, the temporal and spatial distributions of the precipitations are irregular; whereas climate change accentuates the irregularity and scarcity of precipitation. The existing water resources are not able to meet the demands of the population and industry. In order to make provision against drought, determination of whether drought conditions occur or not and specifying appropriate parameters for these conditions is necessary. Developing Basin Drought Management Plans will serve to this goal and due to these plans; the most optimum use of water as well as the planned applications of the precautions taken for before and after drought will be provided.

Moreover, Turkey will likely be adversely affected by climate change in the future. Therefore, the effects of those changes should be studied and measure for adaptation to climate change should be elaborated at national and basin levels. Regarding climate change impacts and increasing water demand for potable water, industrial and agricultural uses, sectoral water allocation plans will also be needed for priority basins and other basins progressively.

Public awareness, education initiatives and other communication tools in relation to above can be included in the activities.

Selection criteria: As the needs in the field are vast, the maturity of the activity is one major criteria. This term comprises of several issues, such as; having realistic targets, number of contracts, duration and sequencing (*taking into account needs, activities -their durations and interdependence-, relevant risks and IPA II deadlines for the evaluation of these items*), low possibility of delays in contracting and implementation (*contracting of a component shall not be dependent upon other components of the activity, and contracting or implementation of*

components shall not be dependent upon risky studies outside the activity), realistic budget allocation with respect to the allocations under SOP, harmony with other items of the activity logic (e.g. activity shall be based on gaps and needs and is designed according to cause effect relationships -which can be seen by a matrix established in a coherent way along with additional justifications-, etc.). Relevance with Environment and Climate Change Acquis and "Negotiating Position Paper" are important as well as harmony with other national priorities (NPAA, NDP, sectoral strategies etc.). These will demonstrate that the activity lies within the area of priorities. Besides, the activities which are more adequate to be implemented under SOP rather than via alternative funds are believed to have higher priority. Non-duplicating nature, synergy and harmony with previous, current or foreseen activities and studies are also remarkable properties that a activity shall have (the activity must be designed by taking into account these other studies and must demonstrate a real contribution to the Environment and Climate Change sector). Urgency is another dimension of priority. If the time span for achieving a target is too far away, the activity is at the bottom of the list of proposals. On the other hand, the activity must also not be more urgent than can be achievable through the IPA process, which is an issue within maturity (in terms of being realistic). In order for evaluation of the future success in implementation and the sustainability of activity results beyond implementation, the ownership and cooperation capacity of the major related parties are also of utmost importance. Without demonstration of these and in the case of even counter examples (dispute between or exclusion of the major related parties), the activity is not believed to be a good option for allocation of the funds.

Final Beneficiaries: MoAF, DSI, MoEU, MoH, Local administrations, NGOs.

4.6.1.2 Other activities (investments, TA, grant scheme, etc.)

Specific objectives:

- To provide drinking water to the population according to national and EU standards
- To optimize the use of natural resources and to improve the efficiency and climate-resilience of the water distribution system
- To reduce the pollution load in receiving water bodies (surface and groundwater) and to protect drinking water systems from contamination;
- To secure efficiency and climate-resilience of wastewater treatment plants and to reduce operating costs.

Rationale: Turkey has been carrying out several water management investment activities during the EU Accession period. Under EOP, out of 32 water management infrastructure projects submitted to the EC, 27 of them have been completed.

As the gap on water management investments is indicated in UÇES (2016-2023) (EUR 16.7 billion), integrated water projects consisting of construction of water transmission lines, water distribution network, sewerage network and main collector lines, construction of WWTP, storm water network, implementation of capacity building and supervision of construction works are assessed as heavy cost investment activities that are prioritized according to the needs. These investments are prioritized according to the selection criteria explained in the selection criteria section (see below).

Hence, these activities will focus on promoting co-financing that will ensure enhanced supply of drinking water according to national and EU standards, achieving water savings and promoting in all actions that will contribute to reducing the pollution load in receiving bodies, preserve drinking water supply systems from potential contamination and help achieve/enhance resource efficiency and climate-resilience.

Under water action, due consideration will be given to climate-proofing activities as well as climate change mitigation and adaptation measures.

Description and eligible interventions: This activity will support the construction, rehabilitation or modernization of the existing drinking water distribution system as well as establishing adequate water treatment plants. It will also support rehabilitation, upgrading and construction of urban wastewater treatment facilities, rehabilitation and extension of the sewerage systems as well as storm water facilities.

Actions which will be funded are:

- Construction and rehabilitation of drinking water networks;
- Restructuring and modernizing of existing water mains and distribution systems (pipes, pumping stations, reservoirs);
- Rehabilitation, upgrading, extension and construction of drinking water treatment facilities;
- Extension of sewerage networks;
- Rehabilitation of existing sewerage networks suffering from leakages and/or infiltration;
- Rehabilitation, upgrading, extension and construction of wastewater treatment plants (where appropriate, a phased approach for secondary and tertiary wastewater treatment facilities to be implemented independently);
- Rehabilitation and construction of storm water systems for preventing pollution of receiving waters due to storm water overflows, flooding and/or effective functioning of the wastewater systems;
- Supply of equipment, hardware and software for sustainable operation and maintenance of the water/wastewater systems such as: metering, automation, laboratory equipment, leakage detection, sewer cleaning equipment;
- Supervision/supervisory engineering, institutional governance improvement, capacity building for end recipients on design and/or operation of water/wastewater systems as well as on any necessary field to implement the EU programmes, public awareness, education initiatives and other communication tools;
- TA for technical preparatory studies, feasibility studies, CBA, EIA, detailed design, technical specifications and tender dossiers.
- TA for EU acquis related issues in water and wastewater subjects.
- TA for capacity building activities in line with EU acquis.

During the implementation phase of the IPA II programme (2014-2020) some revision to the indicative budget included in the Indicative Strategy Paper for Turkey (2014-2020) were implemented by the EU which necessitated in turn revisions in the projects' budgets envisaged in the programming pipeline. For that reason, with the consultation with beneficiaries (municipalities) some components were extracted or reduced from the project scopes according to their urgent needs. Drinking water components were eliminated mostly by the municipalities and wastewater components were kept instead.

Selection criteria: Within the context of the SOP Prioritization Workshop, held on 11-12 March 2014, a scoring methodology in the PEPA Programme (Criteria, sub-criteria and corresponding weights) has been updated, being of high importance for determination of the prioritization of the investments for the IPA II period. The criteria for selecting activities to be financed will comply with the following principles:

- *Environmental and Climate Change Related Criteria:* Environmental priorities, namely improvements to public health, protection of environmentally sensitive areas, protection of natural resources, linkage to implementation of environmental plans and sectoral strategies, major positive impact on the population, integration with climate related objectives, links to risk reduction, improvement of management studies and consideration of disaster risks⁹ in an investment;
- *Financial Criteria:* Cost-effectiveness of investment and operation;
- *Economic Criteria:* Affordability of charges and investment, long-term optimal maintenance; complementarity and availability of other financial resources;
- *Technical Criteria:* Project maturity and readiness for implementation;
- *Social/Political/Civil Criteria:* Participation in project preparation, public support/opposition;
- *Institutional Criteria:* Clear definition of responsibilities among relevant parties within the activity, institutional capacity of the activity owner, existence and enforcement of legal framework in place;
- *Project Specific Criteria:* Accessibility to financial and institutional resources and consultancy services, integrated approach of the activity concept.

In addition to the above-mentioned criteria, the geographical concentration principle mentioned in Section 4.1 was respected in the prioritization of the investments for the IPA II period.

Final Beneficiaries:

- Selected* municipalities;
- Selected* local authorities, where appropriate.

*please refer to Section 4.1 and Annex III.

For the period 2014-2020, a total budget of EUR 279.088.235 (IPA contribution: EUR 237.225.000) is planned to be allocated to water management investment activities. An indicative list of water investment activities are presented in Annex III.

4.6.1.3 Overview table

Action title	Water
Specific objective	To increase the overall compliance with EU <i>Acquis</i> , strategies and policies related to water and to achieve good water status for waters in Turkey by integrated water management
Action results	The results of this action are: <ul style="list-style-type: none"> • Improved legislation and increased institutional capacity for components of Water <i>Acquis</i> • Improved infrastructure for delivery of drinking water and wastewater treatment

⁹Disaster risks are the potential hazards and/or harms on the society, people, property, land, environment etc. borne by natural and man-made/technological disasters.

Activities	<p>Activity 1.1Acquis related institutional building activities comprise of, but not limited to, main intervention areas as technical assistance projects on water quality including river basin management plans, drought and flood risk management plans, adaptation to the climate change impacts and sectoral water allocation accordingly.</p> <p>Activity 1.2Infrastructure related activities: construction of water transmission lines, water distribution network, sewerage network and main collector lines, new WWTP, storm water network, rehabilitation of wells, replacement of storage reservoirs, provision of related equipment and integrated GIS systems, implementation of capacity building and supervision of construction works.</p>
Implementation arrangements	<p>MoEU is responsible for the management of coordination and cooperation between related institutions in the sector.</p> <p>Implementation will be realized through services and twinning modalities as well as grant, supplies, works contracts.</p> <p>Other implementation modalities, such as direct contract, will be considered, if deemed necessary.</p>
Performance indicators	<p>From 2020 onwards, considering the N+5 rule:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Municipal population benefiting from improved water distribution facilities • Municipal population served by waste water treatment plants • Degree of alignment on European acquis in the water sector • Number of IPA project applications approved by the Commission/EUD • Number of municipalities served by improved water supply system • Number of waste water treatment plants constructed • Number of municipalities served by improved waste water network • Number of plans and policy documents prepared and/or updated in line with EU Acquis • Number of prepared and/or updated RBMPs • Number of legislation prepared, and/or revised in line with EU Acquis, and submitted to the Presidency

Commented [DE1]: Revised according to the EUD comments

4.6.2 Action 2–Waste

EU legislation: Waste Framework Directive, Sewage Sludge Directive, Directive on Batteries and Accumulators, Packaging and Packaging Waste Directive, Directive on Disposal of PCB/PCP, Directive on ELVs, RoHS Directive, WEEE, Landfill Directive, Regulation on Shipment of Waste, Mining Waste Directive, Regulation on Ship Recycling Legislation, as well as any new piece of EU Waste Acquis and policy.

Rationale: This action addresses another weakness identified in the SWOT Analysis which reflected inadequate waste management practices leading to limited collection of waste as well as the operation of a large number of non-compliant landfills. Since separate collection is only implemented in a few pilot urban centres, a small proportion of materials are recycled and most of the wastes are landfilled.

In order to meet the closing benchmarks of the Environment Chapter, activities related both with capacity building and investment should be conducted. This action will focus upon promoting an efficient and improved quality of service delivery through the establishment of well-managed bodies which are financially sustainable, along with the necessary improvements in the current legislative framework.

Detailed information on Acquis related institutional building activities is given in Section 4.6.2.1.

Within the EOP (2007-2013) out of 7 waste management infrastructure projects submitted to the EC, 4 of them have been implemented and 3 of them have been completed till the closure of the programme.

Description: This action promotes integrated waste management systems consistent with the EU policy and principles. At the planning stage and within the scope of preliminary and feasibility studies,

municipalities/industries are encouraged to take the opportunity of implementing an investment project under the IPA Programme to include in depth analyses on Organization and operations, diagnostics, etc.

Taking into account the closing benchmarks of Environment Chapter, "Negotiation Position Paper", and national strategy papers, necessities with priority for the waste sector have been determined and sequenced. For the period of IPA II, the SOP foresees Acquis related institutional building activities comprising of, but not limited to, main intervention areas as technical assistance projects on zero waste, Circular Economy and end-of-waste.

Investment activities include integrated waste management activities consisting of prevention/reduction of waste, separate collection, increased quantity of waste recovery and recycling as well as environmentally friendly final disposal including (1) evaluation and continuous monitoring (efficiency, reclaim rate) and flexibility for responding to changes in patterns of waste and housing characteristics, (2) environmental concerns, (3) integration of mitigation actions, (4) climate proofing of waste facilities and, (5) public communication and awareness and construction of related facilities. This action will also provide financial resources to co-finance heavy-cost investments for establishing safe final disposal as well as for the rehabilitation and the closure of old dumpsites.

All beneficiary institutions will be provided with institutional support designed to sustain the benefit of the investment. Institutional strengthening will target elected officials as decision-makers as well as municipal/union administrative staff and staff of the 'municipal/union waste department'. It can also target staff from environmental provincial directorates as well as from regional directorates of relevant institutions such as İbank. This action will be provided through service contracts (covering the supervision of the works as well as providing capacity building services, including public procurement assistance and advice as appropriate). The adoption of measures to enhance their resilience to the impacts of climate change will be a requirement to be considered for the design and implementation of all investment activities.

4.6.2.1 Activities concerning the Acquis-related Institution Building

Specific objectives: To develop capacity of institutions and specialization of staff at desired level for implementation of environment Acquis.

Rationale: Turkey has been carrying out several waste management activities during the EU Accession period. These activities include basic studies on following fields: waste management, industrial hazardous waste management, packaging waste, mining waste, special waste and biodegradable waste management.

As it can be analyzed from the list above, also considering the current status of the dynamic Environmental Acquis, indicative main intervention areas as Circular Economy, zero waste, reuse and recovery of waste by-product and end-of-waste are assessed as activities that have not been practiced before and/or need to be elaborated further. Hence, these activities will focus upon promoting an efficient and improved quality of service delivery through the establishment of well-managed bodies which are financially sustainable. Additionally, increasing capacity of institutions both central and local level should be ensured.

Selection criteria: As explained in Section [4.6.1.14.6.1.1](#).

Final Beneficiaries: MoEU, Local administrations, NGOs.

Formatted: Font: (Default) Arial, 10 pt, English (United States)

4.6.2.2 Other activities (investments, TA, grant scheme, etc)

Specific objectives:

- To provide efficient, affordable and sustainable waste management services to the population

- To establish environmentally friendly integrated waste management models, including separate collection;
- To reduce greenhouse gas emissions from waste facilities;
- To reduce amount of waste disposed in uncontrolled landfills;
- To rehabilitate/close old dumpsites
- To reduce the final quantities of waste disposed;
- To establish safe final disposal for waste.

Rationale: Turkey has been carrying out several waste management investment activities during the EU Accession period. Under EOP, out of 7 waste management infrastructure projects submitted to EC, 3 of them have been completed.

As the gap on waste management investments is indicated in UÇES (2016-2023) (EUR 6.2 billion), integrated waste management projects consisting of rehabilitation of waste dump sites, establishment of waste incineration and power plants for municipal wastes, prevention/reduction of waste, separate collection, increased quantity of waste recovery and recycling as well as environmentally friendly final disposal including (1) evaluation and continuous monitoring (efficiency, reclaim rate) and flexibility for responding to changes in patterns of waste and housing characteristics, (2) environmental concerns, and, (3) public communication and awareness and construction of related facilities are assessed as heavy cost investment activities that are prioritized according to the needs. These investments are prioritized according to the selection criteria explained in the selection criteria Section 4.6.1.2.

This action will focus upon regional landfills in line with the national strategy (which gives priority to landfills), and optimization of the collection of waste by using all means for reducing the quantity of waste to be landfilled.

Under waste action, due consideration will be given to climate-proofing activities as well as climate change mitigation and adaptation measures.

Description and eligible interventions:

1. Extension, rehabilitation, increasing recycling and improving collection systems and separation methods including:

- Introduction or development of separate collection including introduction of separate 'green' and other organic waste collection;
  - Development of the collection services: provision of collection vehicles, containers;
  - Improvement of sorting and recycling facilities including construction of civic amenity centres (e.g., disposal of packaging waste, batteries, oils) and material recovery facilities;
  - Rehabilitation of existing landfills, including biological treatment (composting), from pilot to full scale, construction of gas and leachate management systems, adequate facilities for construction debris;
  - Development of transfer facilities such as the construction of transfer/transit (bulk) station, provision of vehicles;
  - Subject to justification at the design stage, provision of equipment for landfills such as compactors, bulldozers, wheel loaders, trucks, pickups, tractors and trailers;
  - Subject to justification at the design stage, improving operating conditions through the construction of offices, maintenance workshops;
-

2. New constructions and increasing recycling and improving collection systems and separation methods including:

- o Introduction of separated collections including introduction of separated 'green' and other organic waste collection;
- o Development of the collection services: provision of collection vehicles, containers;
- o Establishment of sorting and recycling facilities including construction of civic amenity centres (e.g., disposal of packaging waste, batteries, oils) and material recovery facilities;
- o Construction of climate-resilient sanitary landfills, including biological treatment (composting), from pilot to full scale, construction of gas and leachate management systems, adequate facilities for construction debris;
- o Collection and treatment of medical waste;
- o Management of landfill gas;
- o Development of transfer facilities such as the construction of transfer/transit (bulk) station, provision of vehicles;
- o Subject to justification at the design stage, provision of equipment for landfills such as compactors, bulldozers, wheel loaders, trucks, pickups, tractors and trailers;
- o Subject to justification at the design stage, improving operating conditions through the construction of offices, maintenance workshops;

3. Closure of old dumpsites, including gas recovery and utilisation systems, where appropriate:

- o Rehabilitation of non-compliant landfills including the closure of old dumpsites;
- o Subject to justification at the design stage, improving operating conditions through the construction of offices, maintenance workshops;

4. TA as follows:

- o Supervision/supervisory engineering, institutional governance improvement, capacity building for end recipients on design and/or operation of solid waste management systems as well as on any necessary field to implement the EU programmes, public awareness, education initiatives and other communication tools, including public procurement assistance and advice as appropriate;
- o TA: technical preparatory studies, feasibility studies, CBA, EIA, detailed design, technical specifications and tender dossiers.

Selection criteria: As explained in Section 4.6.1.24.6.1-2.

Formatted: Font: (Default) Arial, 10 pt, English (United States)

Final Beneficiaries:

- Selected* municipalities;
- Selected* local authorities, where appropriate.

*please refer to Section 4.1 and Annex IV.

For the period 2014-2020, a total budget of EUR 42,600,879 (IPA contribution: 36,215,000 EUR) is planned to be allocated to waste management investment activities. An indicative main list of minor waste investment activities are presented in Annex IV.

4.6.2.3 Overview table

Action title	Waste
Specific objective	To increase the overall compliance with EU <i>Acquis</i> , strategies and policies related to waste
Action results	<p>The results of this action are:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Increased the capacity of the institutions involved in the waste management • Efficient, affordable and sustainable waste management services provided to the population, improved integrated waste management systems, including separate collection and reduced amount of waste disposed in uncontrolled landfills, reduced greenhouse gas emissions from waste facilities
Activities	<p>Activity 2.1 <i>Acquis</i> related institutional building activities comprise of, but not limited to, main intervention areas as technical assistance projects on circular economy, zero waste and reuse and recovery of waste by-product and end-of-waste</p> <p>Activity 2.2 Investment activities include integrated waste management activities consisting of prevention/reduction of waste, separate collection, increased quantity of waste recovery and recycling as well as environmentally friendly final disposal including (1) evaluation and continuous monitoring (efficiency, reclaim rate) and flexibility for responding to changes in patterns of waste and housing characteristics, (2) environmental concerns, and, (3) public communication and awareness and construction of related facilities</p>
Implementation arrangements	<p>MoEU is responsible for the management of coordination and cooperation with related institutions in the sector.</p> <p>Implementation will be realized through services and twinning modalities as well as grants, supplies, works contracts.</p> <p>Other implementation modalities, such as direct contract, will be considered, if deemed necessary.</p>
Performance Indicators	<p>From 2020 onwards, considering the N+5 rule:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Municipal population served by municipal waste services • Municipal population benefiting from improved waste disposal and recovery facilities • Degree of alignment on European <i>acquis</i> in the waste management sector • Number of IPA project applications approved by the Commission/EUD • Number of municipal waste collection systems established in line with WEEE • Number of controlled landfill sites constructed • Number of plans and policy documents prepared and/or updated in line with EU <i>Acquis</i>, and submitted to the Presidency

4.6.3 Action 3- Environmental Management for Sustainable Development

EU legislation: INSPIRE, Ambient Air Quality, NEC, VOCs Petrol, Sulphur Content in Liquid Fuels, POPs, PIC, REACH, Wild Birds, Habitats, CITES, Industrial Emissions Directive, EU-ETS Directive, CAFE, Seveso, VOCs from Solvents, Eco-label, EMAS, Mercury, CLP, Asbestos, EIA, SEA, Environmental Liability, Reporting and Participation to Relevant Environmental Programs of the Union, Environmental Noise Legislation, as well as any other existing or new piece of EU Environmental and Climate Change *Acquis* and policies.

Rationale: This action addresses weaknesses identified in the SWOT Analysis which reflected lack of sufficient financial, technical and personnel capacity in local level to implement the NCCAP and to combat with climate change as well as lack of coordination, integrated knowledge and experience on the disaster and emergency management. This action also focuses on insufficient monitoring and

evaluation mechanism for protected areas and the improvement of overall nature conservation from a sustainable development perspective.

Besides these points underlined in the SWOT Analysis, this action is important in order to ensure societal and institutional transformation particularly on aligning with environment, climate and civil protection policies and Acquis of EU which covers diverse stakeholders at national and local levels and necessitates a multi-dimensional and multi-sectoral perspective.

Therefore the activities highlighted here needs a dynamic approach and holistic context, as much as possible, in order to cover all the essential and priority elements of the environment and climate Acquis of EU which is comprehensive and in the same time evolving day by day based on the scientific advancements and global and national trends and priorities.

Description: The action particularly addresses EU legislation and policies (including relevant strategies) on industrial pollution and risk management, resource efficiency, chemicals, air quality, noise, nature and soil protection, horizontal legislation as well as climate Acquis (emission trading, monitoring and reporting, ozone layer protection fluorinated gases, fuel quality, low carbon technologies, and others including EU Adaptation Strategy) and civil protection. Under this action, all fields of environmental and climate Acquis as well as an environmental related subset of civil protection and disaster risk management will be covered.

It is planned to use TA, twinning and, if necessary, grants, supplies and works contract for the implementation of this action.

By implementing the action, the following results are expected until 2024:

- Increased environmental protection in line with the EU *Acquis*.
- Enhanced resource efficiency and reduced industrial pollution through proper management of chemicals and emissions in line with IPPC and IED.
- Enhanced chemicals management by implementing the relevant EU Regulations (REACH, POPs and PIC Regulations) and International Conventions (Stockholm and Rotterdam Conventions) and reduced and/or eliminated POPs and Mercury.
- Enhanced air quality management system according to the CAFÉ and the NEC Directives and establishment of cost-effective strategies, policies and measures which are complemented by public awareness-raising within the perspective of EU requirements on air quality.
- Protected natural resource base, biodiversity and ecosystem services as life support systems.
- Enhanced resilience of ecosystems, society, communities, economic sectors and settlements to disasters and impacts of climate change.
- Enhanced climate actions on climate change adaptation and mitigation.
- Enhanced policy and strategy frameworks and implementation plans and/or better understanding of impacts of various alternatives for putting EU *Acquis* in practice.
- Education for Sustainable Development Strategy and National Action Plan of Turkey to be developed, accordingly institutional capacity increase and raise of awareness of key stakeholders active in the education system for the successful implementation.

4.6.3.1 Activities concerning the *Acquis*-related Institution Building

There are several studies and projects conducted in relation to the possible activities of Action-3. In general, drafting of by-laws and/or capacity building and/or awareness raising

---

activities as the first steps were addressed through twinning or technical assistance projects during IPA 2007-2013 period. The main need apart from **transposition** of EU *Acquis* into national legislation is to **ensure their smooth and proper implementation** with competent human and institutional resources at national and local levels for most of the EU environment and climate *Acquis*. Moreover, the environment and climate *Acquis* of EU is comprehensive and in the same time evolving day by day based on the scientific advancements as well as global and national trends and priorities which need to be addressed in a timely and complementary manner.

Among others, projects related to Seveso-II, IPPC, NEC, VOC, Environmental Noise Directives, PRTR system, REACH, CLP and POPs Regulations, air quality in metropolitan cities were supported by EU IPA or other international and national funds such as Global Environment Facility. Through these projects, a certain level of awareness was raised and capacity among beneficiaries was improved. But there is still room for improvements to fortify the results, to extend the outcomes to other regions as well as to disseminate the capacity accumulated to related stakeholders for smooth implementation. For instance, extending the knowledge base will also help stakeholders better understand the implementation mechanisms developed through projects in order to implement the transposed EU *Acquis* e.g. producers of chemicals in complying with CLP or REACH requirements. Likewise, even though studies to transpose Seveso-II Directive is ongoing, there are still complementary efforts needed to enhance capacity e.g. about specific requirements of preparation of emergency plans.

On the other hand, climate change (when allocated budget is compared to the breadth and horizontal nature of this field), nature conservation, soil pollution and civil protection have been relatively less addressed through IPA funds until today. Therefore a stronger focus to these areas will be given in the IPA II period.

In light of the above gaps, below is a list of indicative short-term activities, which do not exclude the possibility to support additional activities to respond and address the developments and changes in EU environment and climate change and civil protection *Acquis* as well as emerging local, national and international needs.

- **Protecting the environment, human health and natural resource base**

On **industrial pollution**, up to date basic studies are carried out in the following fields: Seveso Directive, implementation of IPPC Directive, implementation of environmental management and audit scheme, BAT/BEP strategies in terms of industrial source categories, Large Combustion Plants Directive, PRTR and Industrial VOC Emissions.

Acquis related institutional building activities for 2014-2020 period will include, but not be limited to, main intervention areas as further enhancing the implementation of IPPC Directive requirements by creating an action plan and implementing best practices by considering new requirements of the Industrial Emissions Directive, and integrating the requirements to environmental permit processes for emission intensive sectors.

On **chemicals**, up to date basic studies are carried out in the following fields: REACH (Regulation on Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) and CLP (Regulation on classification, labelling and packaging of substances and mixtures) Regulations, POPs (Persistent Organic Pollutants) Regulation on export and import of dangerous chemicals.

Acquis related institutional building activities for 2014-2020 period will include, but not be limited to, main intervention areas as enhancing the capacity of authorised institutions and related actors regarding implementation of REACH and CLP regulations, including preparation of chemical safety assessments and reporting; enhancing the PIC procedure in Turkey in line with the EU PIC Regulation

---

and Rotterdam Convention; further enhancing the implementation capacity of POPs Regulation and Stockholm Convention; implementing support on management of mercury.

Within the implementation of REACH in Turkey, it is estimated that about 6000 substances will be registered by Turkish companies. MoEU as Competent Authority will be responsible to act as implementing body and will participate on ECHA's relevant committees on chemicals management within the implementation. On the other side MoEU will perform the policy development-planning-regulating functions and consequently examine any registration in order to verify that any required chemical safety assessment and chemical safety report comply with the requirements of REACH Annex I.

Thus, projects especially on "Strengthening the existing capacity of the governmental and industrial institutions on Chemical Safety Assessments under the scope of EU-REACH Regulation by improving the existing registration system and increasing the technical capacity" will be developed. For implementation of EU POPs Regulation, TA will be realised especially for identification and remediation of contaminated sites with POPs, minimization of releases of unintentional POPs, identification of future POPs inventories and sound management of existing and future POPs that will be added to annexes of the regulation, effective monitoring and reporting of POPs releases, increasing capacity for sound management of POPs and identification of impacts of POPs on climate change in the country.

Turkey is only voluntarily accepting PIC notifications and will execute a TA for harmonisation of EU PIC Regulation. However, there is still a spacious room for effective implementation of the regulation in the country. For this reason, MoEU will realise TA for increasing capacity on effective implementation of PIC Regulation, Integration of Turkish Companies into PIC Procedure and development of EU PIC System in Turkey.

On **air and noise pollution**, basic studies are carried out in the following fields up to date: air quality management, emission control, VOCs from petrol storage and paints, Environmental Noise Directive, noise management.

Acquis related institutional building activities for 2014-2020 period will include, but not be limited to, main intervention areas as enhancing the air quality public awareness and local implementation capacity.

On **air quality**, TA projects will be realised to support the setting up of regional monitoring stations. The TA for air quality will support the national emission management system which determines air quality values with bottom up approach in metropolitan cities of Turkey. The results will be the Evaluation of Exposure Levels of Air Pollution within the Specific/Pilot Areas, Country- specific emission reduction benefit cost of all pollutants and National programme regarding emission ceilings. On **resource efficiency**, *Acquis* related institutional building activities for 2014-2020 period will include, but not be limited to, main intervention areas as extending sustainable production practices among small and medium sized enterprises by promoting cleaner production principles, within production processes through pilot implementations and by developing best practices guides; enhancing the use of market based instruments as Eco-Label, EMAS etc. through increasing the capacity of line ministry and consumers awareness.

On **horizontal legislation**, up to date basic studies are carried out in the following fields: public access to environmental information, environmental impact assessment, strategic environmental assessment, data management. Capacity building and alignment activities are foreseen, such as transposition, preparation of sector guidelines and application of pilot projects.

TA projects for implementation of the INSPIRE Directive and support activities to increase the capacity of the competent authorities and related stakeholders on the implementation of EIA/SEA Directives as well as preparation of sector guidelines and application of pilot projects will be realised.

On **protection of nature and ecosystem services**, up to date basic studies are carried out in the following fields: ecological risk analysis, threatened species and marine ecosystem conservation, biological diversity, CITES.

Acquis related institutional building activities for 2014-2020 period will include, but not be limited to, main intervention areas as ensuring integrated marine environment protection (including enhancing the marine protected areas) as well as enhancing biodiversity conservation through strengthened management effectiveness and monitoring mechanisms for protected area systems, enhancing the resilience of ecosystems as natural infrastructure elements under changing climatic conditions. Interventions may also be towards enhancing species and habitats conservation with specific focus on endangered and invasive species, improving the management effectiveness and capacity for illegal trade of endangered species coupled with the improvement of capacity for wildlife management (via improved rescue centres, zoos, sustainable game management and activities against illegal hunting etc.) and also towards enhancing the sustainable use of natural resources towards a greener economy.

TA will be initiated in the fields of ecosystem health and biodiversity, infrastructure investments for protected areas (rescue centres, nature protection centres, wetland rehabilitation (treatment etc.) research and monitoring centres, artificial lakes) and Natura 2000 sites, to increase the resilience of vulnerable natural sites, and to reduce land degradation. Natura 2000 sites will be declared when Turkey becomes a member of the EU. Until then, those areas are called as "potential Natura 2000 areas".

- **Enhancing resilience and climate action**

On **climate change**, up to date basic studies are carried out mainly in the following fields: climate change policies, climate change action plan preparation, partnership for market readiness, ODS, F-gases, HCFCs and XPS foams, national communication on climate change, and capacity building on climate change (policies, awareness raising, LULUCF, F-gases).

Besides aligning to EU climate *Acquis*, enhancing the capacity to adaptation to climate change is crucial. In this context, the National Climate Change Adaptation Strategy needs to be updated according to the EU Climate Change Adaptation Strategy, alternative financing mechanisms needs to be determined and priority investments and capacity building activities needs to be supported as part of a grants programme in order to implement the strategy. The existing legislation and national mechanisms needs to be harmonised with the EU Emission Trading Directive and the rest of EU climate *acquis*. There is a lack of expertise on climate change particularly in academic and professional fields in Turkey which hinders the integration of climate change concerns and scientific facts into policy making and implementations (planning practices or activities) in different sectors as agriculture, energy, transport and nature conservation etc. This knowledge, practice and governance gap needs to be addressed and closed by enhancing the certificate and post-graduate studies in a multi-disciplinary manner for professionals, graduates and civil servants working in this field by establishing a training and research center through technical assistance and investment. This center will also provide research, consultancy and advocacy services related to national and EU level policies and legislation on climate change adaptation and mitigation including application of low carbon technologies. Moreover, working with the existing academic, training and research institutions, for a climate-related curricula integration, could be an option. The requirements of the new global climate change agreement to be adopted at COP-21 in 2015 will lead to taking new measures or developing/updating new national policies to contribute to the global deal which necessitates support through technical assistance to yet uncertain and hence unforeseen climate change related issues. Technical assistance is also necessary to respond and integrate the advancements on scientific and methodologies to the national system for coping with climate change. Moreover, in order to enhance green economy and low carbon development at national, local and urban levels, pilot cross-sectoral studies and capacity building on risks and opportunities arising from changing climatic conditions,

enhancing research and innovation in the field will be addressed through, in order to ensure mainstreaming climate change to economic and social sectors by capacity building activities.

Also mitigation activities will focus on strengthening institutional capacity to design, implement and monitor mitigation policies, and improving capacity for transition to a low carbon economy in Turkey in line with the Europe 2020 Strategy and 2050 Roadmap, as well as the EU 2030 framework for climate and energy. Regarding adaptation to climate change, activities will focus on building the institution capacities at the urban, local and national level and engaging the private sector to enhance resilience of vulnerable economic sectors and infrastructures to climate change.

On **disaster management and civil protection** the programme aims at enhancing the capacity of relevant national and international institutions including NGOs on disaster preparedness as well as mitigation, response and recovery capacity, which are specified by the strategic reference documents (e.g. National Disaster Management Strategy Document and National Disaster Response Plan). This will be done through pilot implementations, study visits and technical assistance if needed. Small scale investments and supply of equipment for risk reduction measures are planned. Technical assistance on CBRN risk mitigation strategy and improving inter-agency CBRN preparedness is essential.

Disaster and risk management activities will be an essential part of the environmental interventions to strengthen the institutional and response capacity and to support Turkey's cooperation with the EU in order to cover EU civil protection policies.

- **Support to the operating structure**

TA and capacity building needs of the CA on implementing, monitoring and evaluating, updating, tendering and visibility of the SOP and associated actions.

As a general rule, priority in the selection of activities will be given to fulfilment of the requirements of UÇES, National Plan for the Adoption of the *Acquis* and Negotiating Position Paper and Plan for Setting up Necessary Administrative Capacities at National, Regional and Local Level and required financial resources for implementing the environmental *Acquis*. On the other hand, considering the evolving nature of the EU environmental and climate *Acquis*, further strengthening of capacity for *Acquis* elements (such as Industrial Emissions Directive, REACH and POPs Regulations, NEC, Seveso III, INSPIRE, Habitats and Birds Directives, Flood Directives etc.) is necessary to ensure timely and proper implementation. Issues related to fulfilling international commitments and requirements of international agreements to which the country is a party will also have a priority. Moreover, the urgency of the issue (public health impacts, irreversible environmental damages etc.) as well as the maturity of the activity concept will also be considered during the selection.

In general, the criteria given in Section 4.6.1.1 will be valid also for this section.

In all *Acquis*-related interventions under this Section, further; synergy between the relevant EU policies (e.g. the relevant ones among Europe 2020, 2030 framework for climate and energy, 7th Environmental Action Programme to 2020 etc.) and national policies relevant to the specific activity (e.g. possibly among 11th Development Plan, 2023 targets, Climate Change Strategy, NCCAP, National Adaptation Strategy, National Biodiversity Strategy etc. as well as strategic plans of institutions) will be sought wherever appropriate, in order to maximize the ownership and added value of EU funds.

4.6.3.2 Other activities (investments, TA, grant schemes, etc.)

Acquis alignment and capacity building activities will be complemented with pilot implementations if required. Activities which necessitate establishment of physical infrastructure, such as, small scale investments and supplies will be covered. Grant programmes will be established for promoting resource efficiency and cleaner production practices; to extend market-based instruments such as labelling, and for supporting activities of local and grassroots Organisations on climate action and nature protection.

4.6.3.3 Overview Table

Action title	Environmental Management for Sustainable Development
Specific objective	The specific objectives of this action are to develop alignment with the EU's environment and climate change <i>Acquis</i> and further enhance the implementation capacity of related institutions towards a resource efficient, climate and disaster resilient green economy in Turkey.
Action results	<p>The results of this action are:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Increased environmental protection in line with EU <i>Acquis</i>, and enhanced policy and strategy frameworks and implementation plans for putting EU <i>Acquis</i> into practice • Enhanced climate action on climate change adaptation and mitigation
Activities	<p>Activity 3.1: <i>Acquis-related technical assistance</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Protecting the environment, human health and natural resource base (<i>industrial pollution, chemicals, air and noise pollution, market based instruments (Eco-Label, EMAS), integrated pollution control, resource efficiency and sustainable consumption, production and horizontal legislation</i>): <ul style="list-style-type: none"> ➢ Enhancing the implementation of chemicals and industrial pollution related <i>Acquis</i> (e.g. REACH, CLP regulations and IPPC Directive with reference to Industrial Emissions Directive) ➢ Enhancing integrated environmental permit system ➢ Enhancing the implementation capacity of POPs Regulation through remediation of sites contaminated with POPs through a direct grant cooperation with UNDP ➢ Extension of air quality monitoring system ➢ Promoting cleaner production in SMEs and labelling practices ➢ Enhancing the capacity for EIA and SEA applications • Protecting nature and ecosystem services (<i>conservation of nature and biodiversity, building resilience of ecosystems</i>) <ul style="list-style-type: none"> ➢ Ensuring integrated marine environment protection including enhancing the marine protected areas. ➢ Enhancing the resilience of ecosystems as natural infrastructure elements under changing climatic conditions, ➢ Enhancing biodiversity conservation through strengthened management effectiveness and monitoring mechanisms for protected area systems ➢ Enhancing species and habitats conservation with specific focus on endangered and invasive species. ➢ Improving the management effectiveness and capacity for illegal trade of endangered species. ➢ Improving the capacity for wildlife management, through interventions such as improved rescue centres, zoos, sustainable game management and activities against illegal hunting. ➢ Enhancing the sustainable use of natural resources towards a greener economy. • Enhancing resilience and climate action (<i>climate change adaptation and mitigation, low carbon technologies and applications, sustainable urban development, disaster risk reduction and civil protection</i>) <ul style="list-style-type: none"> ➢ Updating the National Climate Change Adaptation Strategy and piloting priority and immediate measures ➢ Enhancing adaptation action in Turkey through a direct grant cooperation with UNDP ➢ Transposition of EU ETS Directive ➢ Enhancing public awareness, and capacity of local authorities through developing of local climate action plans ➢ Enhancing governance, research and innovation, training capacity on climate change ➢ Within the framework of Sustainable Cities Project which would be financed by The World Bank, EUR 25 million grant financing to support Component A "Sustainable City Planning & Management Systems"

	<ul style="list-style-type: none"> • Strengthening the Institutional Capacity and Improving the Disaster and Emergency Management System <ul style="list-style-type: none"> ➢ Identification of increased disaster risks due to the impacts of climate change and developing measures ➢ Enhancing the capacity of relevant national and international institutions including NGOs on disaster preparedness and mitigation, response and recovery capacity • Support to the Operating Structure (TA, training, capacity building and unforeseen needs) <p>Activity 3.2: Small scale investments, supplies, grant programmes for promoting resource efficiency, cleaner production practices and monitoring air quality, pilot implementations such as early warning systems for civil protection purposes</p>
<p>Implementation arrangements</p>	<p>MoEU is responsible for the management of coordination and cooperation with related institutions in the sector.</p> <p>Implementation will be realised through service and twinning modalities as well as grant, supply, works contracts.</p> <p>Other implementation modalities, such as direct contract and joint implementation, will be considered, if deemed necessary.</p>
<p>Performance indicators</p>	<p>From 2020 onwards, considering the N+5 rule:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Degree of alignment on European Environment and Climate Change Acquis • Number of legislation prepared, and/or revised in line with EU Acquis, and submitted to the Presidency • Number of plans and policy documents prepared and/or updated in line with EU Acquis • Number of implemented measures identified by the National Climate Change Action Plan • Number of environmentally sound technical, financial and governance mechanisms developed for effective implementation and replication of the EU environment and climate Acquis and policies • Number of measures identified on disaster management and risk reduction

5. Financial tables by action and year including co-financing rates if applicable

YEAR 2014	Total Cost (EUR)	Total Public Eligible Cost (EUR)	EU IPA (EUR)	CC National Public (EUR)	Private (indicative) (EUR)	IPA co-financing rate	For information
	(x+y+z)	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)	IFI / TIP** (EUR)
Action 1 (= sum 1.1, 1.2, ...)	29.023.529	29.023.529	24.670.000	4.353.529	0	85%	0
Activity 1.1: (e.g. <i>Acquis</i> -related Technical Assistance)*	0	0	0	0	0	85%	
Activity 1.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	29.023.529	29.023.529	24.670.000	4.353.529	0	85%	
Action 2 (= sum 2.1, 2.2, ...)	2.000.000	2.000.000	1.700.000	300.000	0	85%	0
Activity 2.1: <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	0	0	0	0	0	85%	
Activity 2.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	2.000.000	2.000.000	1.700.000	300.000	0	85%	
Action 3 (= sum 3.1, 3.2, ...)	7.635.294	7.635.294	6.490.000	1.145.294	0	85%	0
Activity 3.1 <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	7.635.294	7.635.294	6.490.000	1.145.294	0	85%	
Activity 3.2 Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	0	0	0	0	0	85%	

* For the purposes of the HR Development programme only

** In the case Turkey Investment Programme (TIP) will be launched in the future, necessary arrangements and budget allocations could be ensured under SOP.

Republic of Turkey Sector Operational Programme: Environment and Climate Action

YEAR 2015	Total Cost (EUR)	Total Public Eligible Cost (EUR)	EU IPA (EUR)	CC National Public (EUR)	Private (indicative) (EUR)	IPA co-financing rate	For information
	(x+y+z)	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)	IFI / TIP** (EUR)
Action 1 (= sum 1.1, 1.2, ...)	44.764.706	44.764.706	38.050.000	6.714.706	0	85%	0
Activity 1.1: (e.g. <i>Acquis</i> -related Technical Assistance)	0	0	0	-	0	85%	
Activity 1.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	44.764.706	44.764.706	38.050.000	6.714.706	0	85%	
Action 2 (= sum 2.1, 2.2, ...)	1.576.471	1.576.471	1.340.000	236.471	0	85%	0
Activity 2.1: <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	0	0	0	-	0	85%	
Activity 2.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	1.576.471	1.576.471	1.340.000	236.471	0	85%	
Action 3 (= sum 3.1, 3.2, ...)	29.411.765	29.411.765	25.000.000	4.411.765	0	85%	0
Activity 3.1 <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	29.411.765	29.411.765	25.000.000	4.411.765	0	85%	
Activity 3.2 Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	0	0	0	0	0	85%	

* For the purposes of the HR Development programme only

** In the case Turkey Investment Programme (TIP) will be launched in the future, necessary arrangements and budget allocations could be ensured under SOP.

Republic of Turkey Sector Operational Programme: Environment and Climate Action

YEAR 2016	Total Cost (EUR)	Total Public Eligible Cost (EUR)	EU IPA (EUR)	CC National Public (EUR)	Private (indicative) (EUR)	IPA co-financing rate	For information
	(x+y+z)	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)	IFI / TIP** (EUR)
Action 1 (= sum 1.1, 1.2, ...)	72.988.235	72.988.235	62.040.000	10.948.235	0	85%	0
Activity 1.1: (e.g. <i>Acquis</i> -related Technical Assistance)	0	0	0	0	0	85%	
Activity 1.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	72.988.235	72.988.235	62.040.000	10.948.235	0	85%	
Action 2 (= sum 2.1, 2.2, ...)	12.517.647	12.517.647	10.640.000	1.877.647	0	85%	0
Activity 2.1: <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	0	0	0	0	0	85%	
Activity 2.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	12.517.647	12.517.647	10.640.000	1.877.647	0	85%	
Action 3 (= sum 3.1, 3.2, ...)	14.070.588	14.070.588	11.960.000	2.110.588	0	85%	0
Activity 3.1 <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	14.070.588	14.070.588	11.960.000	2.110.588	0	85%	
Activity 3.2 Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	0	0	0	0	0	85%	

* For the purposes of the HR Development programme only

** In the case Turkey Investment Programme (TIP) will be launched in the future, necessary arrangements and budget allocations could be ensured under SOP.

Republic of Turkey Sector Operational Programme: Environment and Climate Action

YEAR 2017	Total Cost (EUR)	Total Public Eligible Cost (EUR)	EU IPA (EUR)	CC National Public (EUR)	Private (indicative) (EUR)	IPA co-financing rate	For information
							IFI / TIP** (EUR)
	(x+y+z)	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)	
Action 1 (= sum 1.1, 1.2, ...)	75.541.176	75.541.176	64.210.000	11.331.176	0	85%	0
Activity 1.1: (e.g. <i>Acquis</i> -related Technical Assistance)	0	0	0	0	0	85%	
Activity 1.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	75.541.176	75.541.176	64.210.000	11.331.176	0	85%	
Action 2 (= sum 2.1, 2.2, ...)	11.635.294	11.635.294	9.890.000	1.745.294	0	85%	0
Activity 2.1: <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	0	0	0	0	0	85%	
Activity 2.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	11.635.294	11.635.294	9.890.000	1.745.294	0	85%	
Action 3 (= sum 3.1, 3.2, ...)	12.400.000	12.400.000	10.540.000	1.860.000	0	85%	0
Activity 3.1 <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	5.400.000	5.400.000	4.590.000	810.000	0	85%	
Activity 3.2 Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	7.000.000	7.000.000	5.950.000	1.050.000	0	85%	

* For the purposes of the HR Development programme only

** In the case Turkey Investment Programme (TIP) will be launched in the future, necessary arrangements and budget allocations could be ensured under SOP.

Republic of Turkey Sector Operational Programme: Environment and Climate Action

YEAR 2018	Total Cost (EUR)	Total Public Eligible Cost (EUR)	EU IPA (EUR)	CC National Public (EUR)	Private (indicative) (EUR)	IPA co-financing rate	For information
							IFI / TIP** (EUR)
	(x+y+z)	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)	
Action 1 (= sum 1.1, 1.2, ...)	43.270.588	43.270.588	36.780.000	6.490.588	0	85%	0
Activity 1.1: (e.g. <i>Acquis</i> -related Technical Assistance)	0	0	0	0	0	85%	
Activity 1.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	43.270.588	43.270.588	36.780.000	6.490.588	0	85%	
Action 2 (= sum 2.1, 2.2, ...)	8.494.118	8.494.118	7.220.000	1.274.118	0	85%	0
Activity 2.1: <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	0	0	0	0	0	85%	
Activity 2.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	8.494.118	8.494.118	7.220.000	1.274.118	0	85%	
Action 3 (= sum 3.1, 3.2, ...)	5.882.353	5.882.353	5.000.000	882.353	0	85%	0
Activity 3.1 <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	2.223.529	2.223.529	1.890.000	333.529	0	85%	0
Activity 3.2 Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	3.658.824	3.658.824	3.110.000	548.824	0	85%	0

* For the purposes of the HR Development programme only

** In the case Turkey Investment Programme (TIP) will be launched in the future, necessary arrangements and budget allocations could be ensured under SOP.

Republic of Turkey Sector Operational Programme: Environment and Climate Action

YEAR 2019	Total Cost (EUR)	Total Public Eligible Cost (EUR)	EU IPA (EUR)	CC National Public (EUR)	Private (indicative) (EUR)	IPA co-financing rate	For information
							IFI / TIP** (EUR)
	(x+y+z)	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)	
Action 1 (= sum 1.1, 1.2, ...)	13.500.000	13.500.000	11.475.000	2.025.000	0	85%	0
Activity 1.1: (e.g. <i>Acquis</i> -related Technical Assistance)	13.500.000	13.500.000	11.475.000	2.025.000	0	85%	
Activity 1.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	0	0	0	0	0	85%	
Action 2 (= sum 2.1, 2.2, ...)	6.382.353	6.382.353	5.425.000	957.353	0	85%	0
Activity 2.1: <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	6.382.353	6.382.353	5.425.000	957.353	0	85%	
Activity 2.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	0	0	0	0	0	85%	
Action 3 (= sum 3.1, 3.2, ...)	0	0	0	0	0	85%	0
Activity 3.1 <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	0	0	0	0	0	85%	0
Activity 3.2 Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	0	0	0	0	0	85%	0

* For the purposes of the HR Development programme only

** In the case Turkey Investment Programme (TIP) will be launched in the future, necessary arrangements and budget allocations could be ensured under SOP.

Republic of Turkey Sector Operational Programme: Environment and Climate Action

YEAR 2020	Total Cost (EUR)	Total Public Eligible Cost (EUR)	EU IPA (EUR)	CC National Public (EUR)	Private (indicative) (EUR)	IPA co-financing rate	For information
	(x+y+z)	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)	IFI / TIP** (EUR)
Action 1 (= sum 1.1, 1.2, ...)	-	-	-	-	0	85%	0
Activity 1.1: (e.g. <i>Acquis</i> -related Technical Assistance)	-	-	-	-	0	85%	
Activity 1.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	-	-	-	-	0	85%	
Action 2 (= sum 2.1, 2.2, ...)	-	-	-	-	0	85%	0
Activity 2.1: <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	-	-	-	-	0	85%	
Activity 2.2: Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	-	-	-	-	0	85%	
Action 3 (= sum 3.1, 3.2, ...)	-	-	-	-	0	85%	0
Activity 3.1 <i>Acquis</i> -related Technical Assistance	-	-	-	-	0	85%	0
Activity 3.2 Infrastructure activities (possibly TA for project preparation)	-	-	-	-	0	85% [†]	0

* For the purposes of the HR Development programme only

** In the case Turkey Investment Programme (TIP) will be launched in the future, necessary arrangements and budget allocations could be ensured under SOP.

Republic of Turkey Sector Operational Programme: Environment and Climate Action

TOTAL / AGGREGATE	Total Cost (EUR)	Total Public Eligible Cost (EUR)	EU IPA (EUR)	CC National Public (EUR)	Private (indicative) (EUR)	IPA co-financing rate	For information
	(x+y+z)	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)	IFI / TIP** (EUR)
Action 1 (= sum 1.1, 1.2, ...)	279.088.235	279.088.235	237.225.000	41.863.235	0	85%	0
Action 2 (= sum 2.1, 2.2, ...)	42.605.882	42.605.882	36.215.000	6.390.882	0	85%	0
Action 3 (= sum 3.1, 3.2, ...)	69.400.000	69.400.000	58.990.000	10.410.000	0	85%	0
TOTAL	391.094.118	391.094.118	332.430.000	58.664.118	0	85%	0

* For the purposes of the HR Development programme only

** In the case Turkey Investment Programme (TIP) will be launched in the future, necessary arrangements and budget allocations could be ensured under SOP.

6. Overview of the consultation process

Although an extensive list of projects has been created during the preparation of EOP 2007-2013, some of the projects have not been implemented due to budgetary and time limitations. The remaining projects, together with new project ideas, have been consolidated into a wide project pipeline. Since the budget requirement of the project pipeline is above the SOP budget, in addition to establishing a set of selection criteria for soft projects, more importantly, prioritization criteria for investment projects were elaborated in round-table consultations with relevant stakeholders including various ministries, union of municipalities, NGOs and universities.

A workshop was held on 11-12 March 2014 with the participation of all relevant parties including institutions, NGOs and universities. The outcomes of the workshop are SWOT analyses and prioritization criteria.

7. Implementation arrangements

Development agencies (DA) located in priority NUTS II regions for the geographical concentration will undertake specific roles in the context of Environment and Climate Action SOP.

Principally, with regard to operation/project to be implemented in priority NUTS II regions, the respective DA will support the Operating Structure (OS) in developing mature projects. DAs will identify and prioritize projects and negotiate with the Ministry. Once project/operation is selected by the Ministry in consultation with DAs, DAs will provide assistance to the beneficiary to develop mature project/operation. DAs will support the OSs in implementation and monitoring activities in the implementation process.

Detailed tasks and functions to be delegated to the DAs by the Ministry of Environment and Urbanization will be agreed and specified by a cooperation (delegation) agreement between the respective DA and the Ministry.

7.1 Description of relevant structures and authorities for the management and control of the programme

Bodies and authorities

The Government of the beneficiary country will adopt its own legislation, which will designate specific bodies for the roles of IPA management and implementation.

Under the management and control provisions of this Regulation, the following individuals / bodies will be designated / established:

- National IPA Coordinator, Ministry of Foreign Affairs-Directorate for European Union
- National Authorizing Officer, Ministry of Treasury and Finance
- National Fund, Ministry of Treasury and Finance
- Audit Authority, Undersecretary of Treasury, Internal Audit Unit of MoEU
- Operating Structures, MoEU.

The above-referenced bodies are listed for the sake of completeness; in general, their functions do not need to be addressed in the programme, since this would be redundant to relevant provisions of the Framework agreement.

7.2 Monitoring arrangements

7.2.1 Sectoral Monitoring Committee

The Head of the Operating Structure for Environment will establish a Sectoral Monitoring Committee (SMC) no later than six months after the entry into force of the first financing agreement related to the programme, according to the provisions of Article 19 of the Commission Implementing Regulation on the specific rules for implementing the IPA II Regulation.

The SMC will be co-chaired by MoEU General Directorate of European Union and Foreign Relations as Head of the Operating Structure for SOP and a representative of the Commission. Its member will include:

- The National IPA Coordinator or his/her representative;
- A representative of the Commission;
- Representatives of each body of the operating structure for the programme (Head of Operating Structure, Head of General Directorate of European Union and Foreign Relations within MoEU, relevant units under General Directorate of European Union and Foreign Relations, and representatives of other relevant units of the MoEU, Ministry of Agriculture and Forestry, Presidency of Republic of Turkey- Directorate of Strategy and Budget, Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Treasury and Finance, Ministry of Health, Ministry of Family, Labor, and Social Services, Ministry of Industry and Technology, Ministry of Energy and Natural Resources, Ministry of Culture and Tourism, Ministry of Transport and Infrastructure, TurkStat, AFAD, DSI, İlbank A.Ş and representatives from other OSs)
- Representatives from civil society and socio-economic partners, regional or national Organisations with an interest in and with capacity to contribute to the effective implementation of the programme. These are: TMMOB, Union of Municipalities, TOBB, other related major national and international Civil Society Organizations.
- The National Authorizing Officer;
- A representative of the National Fund,
- Relevant NGOs and stakeholders.

The composition of the SMC can be reviewed and extended by the Head of the Operating Structure in agreement with the Commission in order to guarantee sufficient representation and membership.

The SMC will be assisted by a permanent secretariat provided by the Operating Structure for the preparation of papers for discussion by the committee or for clearance by written procedure.

7.3 Evaluation arrangements

The Head of the Operating Structure is responsible for ensuring that adequate evaluations of the operational programme are carried out. The evaluations will be carried out by experts or bodies, internal or external, functionally independent from the management and control system.

For **external** evaluation, EC DG ELARG, Ministry of Foreign Affairs-Directorate for European Union, DoSB and Ministry of Treasury and Finance are the responsible institutions.

For **internal** evaluation, the Monitoring and Evaluation Unit within the General Directorate of European Union and Foreign Relations will be responsible.

Evaluation activities and timing

a) Ex-ante evaluation

An ex-ante evaluation maybe carried out under the responsibility of the EC.

The main purposes of the ex-ante evaluation are:

- to assess whether the overall programme is an appropriate means for addressing the issues confronting Turkey;
- to check whether the programme has well-defined strategic axes, priorities and objectives that are relevant to Turkey's needs and is achievable;
- to advise on the quantification of objectives and the establishment of a basis for both monitoring and future evaluation work;
- to review the adequacy of the implementation and monitoring arrangements and help with the design of project selection procedures and criteria.

b) Interim evaluation

Interim evaluations will be carried out during the implementation of the EOP. A mid-term evaluation will also be carried out in close co-ordination with similar evaluations for the other OPs. These will address implementation or management issues of an individual priority area or a key area of intervention, especially when the monitoring of the programme reveals a significant departure from the initial goals. At any rate, evaluations should be planned to provide data on indicators agreed upon in the OPs that cannot be obtained through the monitoring system. For the SOP, the results will be sent to the ad-hoc committee on evaluations, to the SMC and to the EC. Budget allocations have already been made under the TA activity.

c) Ex-post evaluation

Ex-post evaluations will be the responsibility of the EC. Some 'strategic evaluations' may also be carried out.

The ex-post evaluation will be carried out by independent experts and will be completed no later than three years after the end of the programming period. The results of the evaluations will be published according to the applicable rules on access to documents.

d) Evaluation committee

The SMC should design an ad-hoc committee to assist the OS in its evaluation activities. The committee members should be experts in evaluation. Relevant stakeholders should be able to contribute.

7.4 Communication and visibility

Communication and visibility will be given high importance during the implementation of the Action.

The implementation of the communication activities shall be the responsibility of the beneficiary, and shall be funded from the amounts allocated to the Action.

All necessary measures will be taken to publicise the fact that the Action has received funding from the EU in line with the Communication and Visibility Manual for EU External Actions.

Visibility and communication actions shall demonstrate how the intervention contributes to the agreed programme objectives and the accession process. Actions shall be aimed at strengthening general public awareness and support of interventions financed and the objectives pursued. The actions shall aim at highlighting to the relevant target audiences the added value and impact of the EU's interventions. Visibility actions should also promote transparency and accountability on the use of funds.

It is the responsibility of the beneficiary to keep the EU Delegation fully informed of the planning and implementation of the specific visibility and communication activities.

The beneficiary shall report on its visibility and communication actions in the report submitted to the IPA monitoring committee and the sectoral monitoring committees.

---

8. Performance indicators

Commented [DE2]: Revised as agreed by the EUD letter for revisions

Indicator	Description	Baseline (2010)	Last available (2018)*	Target 2026**	Source of information
Action 1					
<i>Outcome indicator 2:</i> Municipal population benefiting from improved water distribution facilities		60,664,687	62,649,551	+(636.494)	Turkish Statistical Institute (TurkStat), MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<i>Outcome indicator 3:</i> Municipal population served by waste water treatment plants		38,050,717	76,888,607	+(1.731.296)	Turkish Statistical Institute (TurkStat), MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<i>Outcome indicator 4:</i> Degree of alignment on European acquis in the water sector	Drafted or updated laws, regulations, communiques, circular etc.				MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<i>Output indicator 1:</i> Number of IPA project applications approved by EC/EUD			7 (Infrastructure)	18 (Infrastructure) 3 (Capacity Building)	Financing Agreement OIS Documents Yearly reports
<i>Output indicator 3:</i> Number of municipalities served by improved water supply system	Includes all the water transmission lines, main lines, distribution pipes, network pipes, forced mains etc.	-	-	+(4)	MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<i>Output indicator 4:</i> Number of waste water treatment plants constructed		326	991	+(16)	Turkish Statistical Institute (TurkStat), MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<i>Output indicator 5:</i> Number of municipalities served by improved waste	Includes all the wastewater collection pipes, main and lateral	-	-	+(14)	Turkish Statistical Institute (TurkStat) MoEU, final beneficiary,

Indicator	Description	Baseline (2010)	Last available (2018)*	Target 2026**	Source of information
water network	collectors, pumping lines etc.				project/programme reports
<u>Output indicator 6:</u> Number of plans and policy documents prepared and/or updated in line with EU Acquis	All type of action and strategy plans prepared or revised.			<i>At least 1</i>	MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<u>Output indicator 7:</u> Number of prepared and/or updated RBMPs	25 (11+14) Basin Protection Action Plans (BPAPs) that will be baseline for RBMPs were prepared.	0	5***	+(6)	General Directorate for Water Management/ Ministry of Agriculture and Forestry
<u>Output indicator 8:</u> Number of legislation prepared, and/or revised in line with EU Acquis, and submitted to the Presidency				<i>At least 1</i>	
Action 2					
<u>Outcome indicator 1:</u> Municipal population served by municipal waste services		60,946,131	75,952,539	+(871.910)	Turkish Statistical Institute (TurkStat), MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<u>Outcome indicator 2:</u> Municipal population benefiting from improved waste disposal and recovery facilities		34,649,804	40,838,787	+(489.312)	Turkish Statistical Institute (TurkStat), MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<u>Outcome indicator 3:</u> Degree of alignment on European acquis in the waste management sector					MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<u>Output indicator 1:</u> Number of IPA project			-	3 (Infrastructure)	Financing Agreement OIS Documents

Indicator	Description	Baseline (2010)	Last available (2018)*	Target 2026**	Source of information
applications approved by EC/EUD				1 (Capacity Building)	Yearly reports
<u>Output indicator 2:</u> Number of municipal waste collection systems established in line with WEEE		13	25	+(6)	MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<u>Output indicator 3:</u> Number of controlled landfill sites constructed		52	159	+(2)	Turkish Statistical Institute (TurkStat), MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<u>Output indicator 4:</u> Number of plans and policy documents prepared and/or updated in line with EU Acquis, and submitted to the Presidency	All type of action and strategy plans prepared or revised.			At least 1	MoEU, final beneficiary, project/programme reports
Action 3					
<u>Outcome indicator 1:</u> Degree of alignment on European Environment and Climate Change Acquis					MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<u>Output indicator 1:</u> Number of legislation prepared, and/or revised in line with EU Acquis, and submitted to the Presidency				At least 1	
<u>Output indicator 2:</u> Number of plans and policy documents prepared and/or updated in line with EU Acquis	All type of action and strategy plans prepared or revised.			At least 1	MoEU, final beneficiary, project/programme reports
<u>Output indicator 3:</u> Number of implemented		0	0	At least 1	MoEU, General Directorate of

Indicator	Description	Baseline (2010)	Last available (2018)*	Target 2026**	Source of information
measures identified by the National Climate Change Action Plan					Environmental Management
<i>Output indicator 4:</i> Number of environmentally sound technical, financial and governance mechanisms developed for effective implementation and replication of the EU environment and climate Acquis and policies				<i>At least 1</i>	
<i>Output indicator 5:</i> Number of measures identified on disaster management and risk reduction	Number of prepared plans on disaster management	2 (2013)	4 (2017)	+(2)	<i>AFAD Strategic Plan</i>

*Source: Turkish Statistical Institute (TÜİK, 2018)

**“(+) number” means additional contributions as a result of IPA II projects in overall.

***Source: <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=49>

9. Annexes

ANNEX I: SWOT Analysis - Turkish Environmental Sector

Key Area	Sub-areas	Strengths	Weaknesses
Legal	EU	<ul style="list-style-type: none"> On-going transposition and compliance with EU <i>Acquis</i>. EU Integrated Environmental Approximation Strategy¹⁰ (2007-2023) (Turkish UÇES) has been approved by the High Planning Council and updated for 2016-2023 period. Working documents, such as several environmental DSIPs have been prepared. These are Directive-Specific documents detailing the investment planning for environmental heavy-cost investment projects for, amongst others, the water, wastewater and waste sectors in compliance with relevant EC Directives. RIA (Regulatory Impact Assessment) Documents were prepared Turkey's participation in the relevant activities and training of Civil Protection Mechanism was initiated in 2011 and has continued so far. 	<ul style="list-style-type: none"> Many laws still to be approximated, however the 'gap' is closing. High cost for approximating EU environmental legislation

¹⁰ Update of UÇES was completed in 2016.

	<p>National</p>	<ul style="list-style-type: none"> • The Environmental Law (No: 5491) lays down the legal basis for: <ul style="list-style-type: none"> - the responsibility of the municipalities, settlements and industrial zones for the delivery of environmental services; - the principles of 'producer liability' and 'the polluter pays'; - use of environmental revenues (fees, fines) for environmental protection, prevention of pollution and rehabilitation and closure of old dumpsites; - Incentive for creation of representative local authority union bodies. • 10th NDP for 2014-2018 has been approved. • An UÇES document was prepared in 2006 and updated in 2016. • Legislations/By-Laws adopted for harmonisation with the Water Framework Directive (WFD). • Water Management Coordination Board is established and Communiqué on Establishment, Duties and Working Procedures and Principles of Basin Management Committees is adopted in order to implement WFD and RBMPs. • Prepared/published national legislation within the context of EU <i>Acquis</i> harmonisation. • Sectoral Strategy Action Plans were prepared. • Turkish Law on the Right to Information, Law No:4982 • Technological Disasters Action Plan is under preparation. • National Disaster Management Strategy Document and National Disaster Response Plan are being used by relevant authorities. • Draft legislations are ready (CAFE, NEC, IPPC, VOC, SEA, INSPIRE, mining wastes). • Climate Change and Air Management Coordination Board was established. <p><u>WATER</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Water Law is being prepared and is almost complete. • The legislations related with drinking water and bathing water are ready and in force (in Ministry of Health). • Regulation on Water Pollution Control is in force. • Specific pollutants and related EQSs have been determined and they will be integrated into the By-law on Surface Water Quality Management. 	<ul style="list-style-type: none"> • Some duty and responsibility conflicts remain to be settled between the institutions, • Insufficient monitoring, inspection and enforcement and lack of reliable data (e.g. for monitoring performance of service providers). • Re-Organisation as a result of Municipality Law • There are problems in implementation of the legislation. • There is no regulatory impact assessment for some of the legislations. • The regulations being put in force without evaluating the readiness of the sector or without making any infrastructure investments. The applicability in rural areas is a problem. • Stakeholder analysis in legislation preparation is insufficient. • Lack of CBRN (Chemical, Biological, Radiological and Nuclear) Action Plan (in accordance with the EU). • The problem of stakeholders not being able to get involved in the processes. • A complete declaration system for environmental domains including water abstraction, wastewater discharge and non-hazardous waste is still not available. <p><u>WATER</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Fragmented responsibilities and competencies of different institutions regarding water monitoring.
--	-----------------	---	---

Key Area	Sub-areas	Strengths	Weaknesses
Legal	National	<p>WASTE</p> <ul style="list-style-type: none"> • EU <i>Acquis</i> is 99% adopted (as it is indicated ToC and IQ tables). • By-law on Waste Management which will involve key principles of waste management policy in accordance with EU's new Waste Framework Directive, is in preparation. • Hazardous Waste Declaration System is in use. • Zero waste management system has been initiated in 2018. <p>ENVIRONMENTAL MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT</p> <p>CLIMATE CHANGE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Legally, there is relation between disaster management and climate change (by legal and activity means). • Climate change action plan is ready and is being monitored. <p>DISASTER MANAGEMENT</p> <ul style="list-style-type: none"> • New institutional legal framework on the disaster and emergency management has been established. • AFAD, is an institution having an extended regulatory and coordination roles and responsibilities in the area of disaster and emergency management. • Shift from crisis management to risk management approach has been issued. <p>HORIZONTAL</p> <ul style="list-style-type: none"> • By-law on EIA which is fully harmonized with EIA Directive except transboundary issues is in force for a long time. 	<p>WASTE</p> <ul style="list-style-type: none"> • There is not enough recycling. <p>ENVIRONMENTAL MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT</p> <p>CLIMATE CHANGE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Need of increase public awareness to promotion of climate-friendly consumption patterns to combat with climate change. <p>NATURE PROTECTION</p> <ul style="list-style-type: none"> • Insufficient capacity on the implementation of management plans. • The regulation for protected areas is not under a single authority's responsibility, thus it causes lack of coordination.

Key Area	Sub-areas	Strengths	Weaknesses
Institutional	Human Resources	<ul style="list-style-type: none"> • Awareness and sensitivity is increasing regarding the environment in all segments of society, especially among the youth. • Open policy of MoEU to employ highly-qualified and dynamic personnel. Additional TA already in place for preparation of projects/supervision and conducting capacity building activities. • Increased capacity of beneficiaries by using IPA funds. • Increasing number of qualified and experienced staff of institutions in the sector • Sufficient number of qualified scientists and technical personnel working on nature protection • By means of Law on metropolitan municipality; technical capacity of the municipality increased. • General Directorate of GIS was established. • General Directorate of Water Management was established. • Internal trainings of the institutions. • Trainings can be obtained from financing sources other than IPA. • Increasing awareness and sensitivity regarding the importance of disaster and emergency management. 	<ul style="list-style-type: none"> • Certain divisions of the central and local (municipal and regional) administration involved in the process of implementing environmental policies need strengthening in administrative, financial and technical capabilities required for the measurement, monitoring, planning, supervision, inspection, reporting as well as project development and implementation. • Apart from metropolitan municipalities, a limited number of municipalities have established (semi) independent bodies for the management of environmental services, staffed with suitably qualified personnel. • Administrative capacity needs strengthening. • Insufficient number of qualified scientists and technical personnel working on chemicals management • Lack of knowledge in terms of IT systems and GIS in local personnel (GIS and information technologies) • Not enough contribution from NGOs and the universities. • The capacity building activities are not institutionalized. • Lack of experts in the rural areas. • Lack of personnel job descriptions • Staff turnover and loss of accumulated know-how

	Infrastructure	Capital Investment	<ul style="list-style-type: none"> • National funds for co-financing of SOP activities is ensured. • Legal requirements are already set.	<ul style="list-style-type: none"> • Financial resources dedicated to infrastructure investments and operations aimed at environmental protections which are heavy-cost investments do not meet the demand. • Municipalities with a GDP below the national average, face difficulties in the sustainability of their investment in infrastructure projects. • Relatively weak infrastructure for waste management, waste water management and air quality monitoring. • Lack of procedures and guidelines for the donors' contributions in order to maximize the impact and effectiveness of the EU funds (leverage affect).
--	----------------	--------------------	---	---

Key Area	Sub-areas	Strengths	Weaknesses
Institutional	Infrastructure	Operations	
		<ul style="list-style-type: none"> • Water Management Coordination Committee has been established and made functional. • Water Management is based on the river basin approach. • There is an existing well-developed construction industry capable of undertaking the required capital works. • Modern technology and international standards have already been applied in several existing potable water, wastewater treatment and waste disposal facilities. • Facilities used for the management of water, wastewater and waste disposal have been substantially completed in the metropolitan municipalities so "lessons learnt" can be applied. • Substantial experience from IPA I period implementation. • Existence of central and local institutions dealing with nature protection issues. • Environmental Law sets basis for construction of WWTPs according to population of municipalities and capacities of the facilities. • Establishment of GD of WM to coordinate water management in Turkey based on the river basin approach in an integrated manner. • Local Basin Management Committees were established in every river basin. • There are many projects to combat with climate change which are conducted by public institutions and private sector. 	<ul style="list-style-type: none"> • Need for improvement of tools (inventories & databases) for the ease of accession, transparency and monitoring environmental quality. • Need for improvement of systems for special type of wastes (eg, WEEE&ELV collection) • Long tendering processes. <p><u>Water</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Water management is not fully integrated in terms of assessment of impacts of investments on water status, and sequencing and coordination of them at basin level. • Insufficient and outdated infrastructure for water cycle management, resulting in ineffective potable water supply and ineffective collection and treatment of wastewater. • Losses and leakages in existing water supply need urgent remedy allied to good Operations & Maintenance (O&M) procedures. • Problems in operation of WWTPs due to lack of institutional and technical capacity in some municipalities <p><u>Waste</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Systems for waste collection including separate waste collection, waste transportation and environmental-friendly waste treatment facilities need further improvement. • Measures for waste minimization, re-use, recycling and recovery need further improvement. • Secondary markets for re-cycled products, especially from composting, are still incomplete and need further improvement. • Studies on waste collection at source are still incomplete and need further improvement. • Rehabilitation of dumpsites is still incomplete and need further improvement.

Key Area	Sub-areas	Strengths	Weaknesses
Institutional	Infrastructure	Operations	<p>Climate Change</p> <ul style="list-style-type: none"> • Absence of research, technology and education center. • The possibility of duplication of projects since there are many projects related to climate change that are conducted by public institutions, private sector and NGOs and there isn't any coordinator institution or center in Turkey that works to register and make an inventory of projects. • Insufficient infrastructure for research and education. • Insufficient financial resources to combat climate change • Lack of sufficient financial, technical and personnel capacity in local level to implementing the NCCAP and to combat with climate change. <p>Disaster Management</p> <ul style="list-style-type: none"> • Not well coordinated and integrated knowledge and experience on the management process of the disaster types (natural and man-made/technological) • Variety of roles and responsibilities of the public institutions working on the disaster and emergency management • Lack of systematic approaches and integrated management process • Insufficient capacity in CBRN response expertise <p>Nature Protection</p> <ul style="list-style-type: none"> • Insufficient monitoring and evaluation mechanism for protected areas.

Key Area	Sub-areas	Opportunities	Threats
Legal	EU	<ul style="list-style-type: none"> • Availability of EU financial and technical support. • Ongoing studies to transpose and implement the <i>Acquis</i>, including a number of impact assessment studies. • Initiation of setting the standards for spatial data sharing. • The presence of environmental information right. • The presence of EU encouragements. 	<ul style="list-style-type: none"> • Insufficient implementation of legislation • Long adoption period compared to project life cycles • High cost of applicability of the directives. • The necessity for changing and adoption of strategies due to revised directives and thresholds, • Long implementation period of legislations due to large geographical coverage of the country (e.g. There are 25 river basins in Turkey for which River Basin Management Plans will be prepared.)
	National	<ul style="list-style-type: none"> • More environmental Organisations, including NGOs, are becoming involved in decision-making and legal enforcement in environmental protection. • Incentive to encourage Private Public Partnership (PPP) or Private Sector Participation (PSP) in environmental investment as well as in operations according to modern environmental management principles. • Financial grants • The environmental investments had the chance to initiate in compliance with the EU legislations. • Making use of the previous EU experiences. • The obligation of legal adaptation. • With the establishment of Metropolitan Municipalities, the opportunity of preparation of projects which are suitable for the public, increased. • Increased awareness on sustainable development, climate change and disaster management • Recently developed disaster management reference documents and policy papers such as National Disaster Management Strategy Document and National Disaster Response Plan 	<ul style="list-style-type: none"> • Comparatively low level of integration of environmental requirements into sectoral policies e.g. agriculture, energy, tourism, transportation • Revisions of the EU regulations (require re-adaptation). • Turkey's vulnerability to disasters on different types • Turkey's vulnerability to climate change • Increasing numbers of human-made disasters

Key Area	Sub-areas	Opportunities	Threats
Institutional	Human Resources	<ul style="list-style-type: none"> • EU supports for capacity building and Twinning projects. • National scientific and research institutes may have the opportunity to develop their expertise in this sector. • All line Ministries are open to include environmental issues as a priority within their planning process, as well as being involved with horizontal issues (e.g. participation in EIA evaluation process, planning various environmentally related programmes and providing civil society participation in relation to environment related issues). • By improving environmental infrastructure, public health benefit and economic benefit are expected for all segments of society. • The increase of awareness in IT related issues. • The availability of the personnel in the rural areas to the IT trainings (remote access) • During the EU adoption period, the institutional capacity works were accelerated. • The internal auditing mechanisms in the institutions are developing. • Readiness of the institutions (at the central level) for the transfer of know-how and technical support (EU and other donors) in the area of climate change and disaster management 	<ul style="list-style-type: none"> • Employment opportunities in the private sector may attract key staff away from Government services. • An increase in the rate of migration from rural areas to the cities may necessitate additional investments in infrastructure to a greater level than planned. • Rapid institutional structure and management changes. • As a result of the institutional structuring works, the projects are unattended.

Key Area	Sub-areas	Opportunities	Threats
	Infrastructure	<p>Capital Investment</p> <ul style="list-style-type: none"> • EU support for environmental investments and innovative solutions. • Opportunity to develop realistic environmental tariffs, taxes and fees enabling long term planning, operations, maintenance, investment in infrastructure, especially DSIPs. • Infrastructure investments are attractive to external donors (IFIs). • Law allows for additional financial resources in the environmental sector. • Potential for greater inclusion of the business community in environmental-protection efforts. • Increased financial capacity for environmental projects due to alternative financing of environmental protection activities through participation of Turkey in various global funds/projects. e.g. Developing Turkey's National Climate Change Action Plan financed by UK Embassy, Enabling Activities for the Preparation of Turkey's Second National Communication co-financed by GEF, Partnership for Market Readiness Programme financed by the World Bank. Realization of accelerated economic growth and increase of national financial resources for investments in the environmental sector especially in the utilities infrastructure field. • Potential for a certain degree of self-financing for utilities projects through adequate development of PPP opportunities. • Projects on nature protection are supported and funded by many donors at national and international platforms. 	<ul style="list-style-type: none"> • Risk of price escalations (e.g. inflation) impacting upon present and future investments. • Financing institutions may not adequately service environmental issues due to unexpected economic crises. • The banking sector and other financial intermediaries need to be persuaded to treat environmental infrastructure as an investment. • Delayed project preparation and implementation of projects may lead to loss of IPA funds • The excess demand of Municipalities in the initial stages of projects since they think the grant is without payback, and thus the project becoming infeasible in the progressive stages.

Key Area	Sub-areas	Opportunities	Threats
		<p style="text-align: center; writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Operation</p> <ul style="list-style-type: none"> • Well-developed electronic information and satellite systems in the country for the project areas. • Presence of existing strong communication and publicity and information dissemination channels (newspapers, radio, TV) in Turkey. • Introduction of effective and contemporary techniques applied in other EU countries (e.g. implementation of Best Available Techniques to the industry) in relation to the environment sector. • Existence of huge amount of unspoiled natural resources and biodiversity in the country: These areas are generally owned by state and not subject to expropriation. Since there will be no need to persuade land owners and due to fewer human influences, the declaration and operation costs of unspoiled areas are relatively too low comparing to areas which are under pressure. • Municipalities are acquiring more information and becoming more aware of environmental issues and the need for up-dating and improving their infrastructure. • Developing recycling industry for SW management (much more recycling firms than before, but still a low total ratio of recycling.) • Convergence of smaller municipalities with metropolitan municipalities in some cities (with Municipality Law No 6360) may result in capacity building in smaller municipalities and improve operation of WWTPs. • Readiness of the institutions (at the central level) for the transfer of know-how and technical support (EU and other donors) in the area of climate change and disaster management. • Variety of project ideas and on-going initiatives by public institutions in the area of climate change and disaster management. 	<ul style="list-style-type: none"> • Water and coastal zone pollution from many sources (e.g. the Danube - the Black Sea, Sea of Marmara and Mediterranean) are outside the control of the Turkish authorities. • Difficulties regarding operation of infrastructure by metropolitan municipalities. • During the operational stage of some projects, the Municipality not having resources to operate the facility and discharging polluters to the environment not efficiently using the facility. • Regarding climate change and disaster management, lessons learned not heavily understood and integrated into the current policies and practices.

ANNEX II MID-TERM BUDGETARY PERSPECTIVES

TABLE 6.2.1 THE ENVIRONMENT INVESTMENTS INVENTORY BETWEEN 1999 - 2006 (thousand TL)

T: Temporary
E: Estimation
P: Programme

	1999	2000	2001	2002	2003(T)	2004(E)	2005(P)	2006(P)
1 - Local Managements Total (a+b)	291.329	493.764	1.255.452	2.105.618	1.403.073	1.432.560	2.350.378	2.786.555
a - Municipality	136.101	224.460	315.519	405.992	598.350	551.837	832.531	921.121
b - Water and Sewage Management	155.228	269.304	523.665	787.125	804.723	880.723	1.517.847	1.865.434
2- Bank of Provinces	119.713	266.324	350.251	311.855	422.839	385.751	420.600	546.000
3- Public Investment	143.632	139.429	218.992	319.584	486.674	396.113	676.360	529.923
4- Funds and External Credit)	568	583	3.391	31.224	18.008	23.831	8.250	15.765
General Total (1+2+3+4)	555.242	900.100	1.828.086	2.768.281	2.330.594	2.236.255	3.455.588	3.878.243
GDP RATE FOR Env.Inv.	0.007	0.007	0,010	0,010	0,006	0,005	0,007	0,007
GDP (Current price)	77.415.272	124.583.458	178.412.438	277.574.058	359.762.926	430.511.477	483.481.386	538.136.629
GDP (Rate of return) (Fixedprice %)	-4,7	7,4	-7,5	7,9	5,8	8,9	5,0	5,0

ACCEPTANCES

1. The sample corresponding to the functional distribution containing 77% of the total investments for municipalities is developed for 100% of municipality investments.
2. The investments as the 112 coded protection of environment and pureness, the 116 coded agriculture and the 119 coded water-sewer system are considered as environmental investments.
3. The duties of The General Directorate of Abolished Rural Affairs are transferred to KÖYDES starting from 2005

Table 6.2.4 Sectoral Distribution of Financial resources (Million TL)

	Total	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Central Administration	14.378	556	584	613	644	676	710	746	783	822	863	906	952	999	1.049	1.102	1.157	1.215
Water	7.908	306	321	337	354	372	391	410	431	452	475	498	523	550	577	606	636	668
Sewerage+Treatment	4.191	163	169	176	188	197	207	218	227	239	251	264	277	291	307	322	339	356
Waste	2.096	81	85	88	94	99	104	109	114	120	126	132	138	145	153	161	169	178
Air	50	3	3	3	3	3	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2
Nature	132	4	7	9	5	6	7	7	7	7	8	8	9	10	8	9	10	11
2. Local Administrations																		
Municipal Resources	24.196	1.195	1.454	1.794	2.075	1.377	1.435	1.424	1.537	1.757	1.784	1.742	1.606	1.553	1.354	853	791	461
Water	9.120	495	534	605	666	539	527	532	516	534	658	687	667	637	600	386	318	218
Sewerage+Treatment	9.712	660	714	803	849	504	499	469	542	745	699	682	627	580	494	289	385	170
Waste	5.364	40	206	387	561	334	409	423	478	478	428	373	312	336	260	178	89	73
Air	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ilbank	12.970	550	579	581	600	638	650	680	701	734	768	804	842	882	923	966	1.012	1.059
Water	3.165	165	174	174	180	192	195	204	210	220	154	161	168	176	185	193	202	212
Sewerage+Treatment	7.210	275	289	290	300	319	325	340	350	367	461	483	505	529	554	580	607	636
Waste	2.594	110	116	116	120	128	130	136	140	147	154	161	168	176	185	193	202	212
External Credits	1.846	258	216	215	154	131	113	98	87	78	71	66	62	60	59	59	60	61
Water	185	26	22	21	15	13	11	10	9	8	7	7	6	6	6	6	6	6
Sewerage+Treatment	923	129	108	107	77	66	56	49	43	39	35	33	31	30	29	29	30	31
Waste	739	103	86	86	61	52	45	39	35	31	28	26	25	24	24	24	24	25
KÖİ (PPP)	1.518	0	42	55	56	63	70	77	84	91	98	105	112	119	132	133	140	141
3. Private sector	28.126	206	390	1.079	1.137	1.204	1.282	1.343	1.433	1.525	1.418	2.124	2.217	2.326	2.432	2.547	2.668	2.794
4. Public economic enterprises	2.205	59	63	71	85	106	115	123	128	134	137	145	152	160	169	177	186	195

Republic of Turkey Sector Operational Programme: Environment and Climate Action

	Total	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
5. Funds (EU+Other grants)	23.611	131	138	148	190	943	1.037	1.140	1.251	1.375	1.512	1.663	1.829	2.011	2.207	2.427	2.671	2.938
Water	4.703	37	39	41	52	185	203	223	246	271	298	327	360	396	436	480	528	581
Sewerage+Treatment	11.561	50	52	54	69	462	508	559	615	676	744	819	901	991	1.091	1.200	1.320	1.452
Waste	6.971	37	39	41	52	277	305	335	369	406	446	491	540	594	655	720	792	871
Air	19	3	3	3	3	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nature	358	4	7	9	15	17	20	21	22	22	24	25	28	29	25	26	31	33
Public General Total	80.725	2.760	3.077	3.476	3.805	3.935	4.130	4.288	4.571	4.991	5.234	5.431	5.555	5.784	5.894	5.717	6.016	6.070
Water	26.599	1.029	1.132	1.234	1.323	1.364	1.397	1.457	1.496	1.576	1.689	1.786	1.838	1.884	1.936	1.804	1.830	1.826
Sewerage+Treatment	33.598	1.276	1.332	1.431	1.483	1.548	1.596	1.635	1.778	2.066	2.191	2.280	2.341	2.421	2.475	2.421	2.681	2.644
Waste	17.762	372	531	717	888	890	992	1.042	1.135	1.182	1.182	1.184	1.184	1.276	1.276	1.276	1.276	1.358
Air	2.274	65	69	76	91	111	119	126	132	137	141	149	156	164	173	180	188	197
Nature	491	7	13	19	20	22	26	28	30	30	32	33	37	39	33	35	41	45
General Total	108.851	2.956	3.467	4.556	4.942	5.139	5.412	5.632	6.003	6.516	6.652	7.555	7.772	8.110	8.326	8.264	8.684	8.865

Republic of Turkey Sector Operational Programme: Environment and Climate Action

	Total	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nature	491	7	13	19	20	22	26	28	30	30	32	33	37	39	33	35	41	45
Central Administration	132	4	7	9	5	6	7	7	7	7	8	8	9	10	8	9	10	11
Funds (EU + Other grants)	358	4	7	9	15	17	20	21	22	22	24	25	28	29	25	26	31	33
Public Total	80.725	2.750	3.077	3.476	3.805	3.935	4.130	4.288	4.571	4.991	5.234	5.431	5.555	5.784	5.894	5.717	6.016	6.070
Private sector	28.126	206	390	1.079	1.137	1.204	1.282	1.343	1.433	1.525	1.418	2.124	2.217	2.326	2.432	2.547	2.668	2.794
Total	108.851	2.956	3.467	4.556	4.942	5.139	5.412	5.632	6.003	6.516	6.652	7.555	7.772	8.110	8.326	8.264	8.684	8.865

ANNEX III: Indicative List of Projects - Water

No	Activity	Name of the Investment Activity	Province/Municipality or End Beneficiary
1	1.2	Çarşamba Wastewater Project	Çarşamba/Samsun Metropolitan Municipality
2	1.2	Sorgun WWTP Project	Sorgun/ Yozgat Municipality
3	1.2	Yüksekova WWTP Project	Yüksekova/Hakkari Municipality
4	1.2	Bismil Wastewater Project	Bismil/Diyarbakır Metropolitan Municipality
5	1.2	Şırnak WWTP Project	Şırnak Municipality
6	1.2	Kastamonu WWTP Project	Kastamonu Municipality
7	1.2	Elbistan Wastewater Project	Elbistan/Kahramanmaraş Metropolitan Municipality
8	1.2	Giresun Wastewater Project	Giresun Municipality
9	1.2	Niksar Integrated Water Project	Niksar/Tokat Municipality
10	1.2	Trabzon Water Supply Project	Trabzon Metropolitan Municipality
11	1.2	Bandırma Water and Wastewater Project	Bandırma/Balıkesir Metropolitan Municipality
12	1.2	İğdır Wastewater Project	İğdır Municipality
13	1.2	Rize Wastewater Project	Rize Municipality
14	1.2	Sivas Wastewater Collector Project	Sivas Municipality

15	1.2	Çankırı Integrated Water Project	Çankırı Municipality
16	1.2	Doğubayazıt Wastewater Project	Doğubayazıt/Ağrı Municipality
17	1.2	Suluova Integrated Water Project	Suluova Municipality
18	1.2	Aksaray Integrated Water Project	Aksaray Municipality
19	1.1	Technical Assistance to Prepare Flood Risk Management Plan in Meriç-Ergene River Basins	MoAF, General Directorate of Water Management
20	1.1	Protection of Waters against Agricultural Pollution through Establishment of Monitoring and Reporting Methodology of Nitrate Action Plans	MoAF, Department of Agricultural Environment and Conservation of Natural Resources
21	1.1	Preparation of River Basin Management Plans for 6 Basin	MoAF, General Directorate of Water Management

ANNEX IV: Indicative List of Projects - Waste

No	Activity	Name of the Investment Activity	Province/Municipality or End Beneficiary
1	2.2	Hakkari SWMP	Hakkari Municipalities and Special Provincial Administration Solid Waste Management Union
2	2.2	KASMIB SWMP	Union of Kastamonu Local Administrations (KASMIB)
3	2.1	Capacity Building In The Field of Waste Management	MoEU-General Directorate Of Environmental Management
4	2.2	Tunceli SWMP	Tunceli-Pülümür-Nazimiye-Ovacık-Mazgirt Belediyesi Katı AtıkYönetim Birliği (DER-KAB SWM Union)

ANNEX V: Indicative List of Projects - Environmental Management for Sustainable Development

No	Activity	Name of the Activity	End-Recipient
1	3.1	Improving Air Quality and Raising Public Awareness in Cities in Turkey (in line with CAFÉ Directive) CITYAIR	MoEU-Department of Air Management
2	3.1	Technical Assistance for Strengthening the Management Capacity of the DoEUFA for the Second Implementation Period and Capacity Building for the End-Recipients	MoEU – General Directorate of EU and Foreign Relations (GDoEUFR)
3	3.1	Technical Assistance to Conduct Chemical Safety Assessments Under the Scope of REACH Regulation	MoEU-Department of Chemicals Management
4	3.1	Technical Assistance to Enhance the Capacity of AFAD in the Adaptation and Reduction of Disaster Risks resulting from the Climate Change in Turkey (Disaster Adapt)	Disaster and Emergency Management Presidency (AFAD)
5	3.1	Supporting the Implementation of By-law on Strategic Environmental Assessment (SEA)	MoEU - General Directorate of Environmental Impact Assessment, Permit and Inspection
6	3.1	Addressing of Invasive Alien Species Threats in Terrestrial Areas and Inland Waters in Turkey	MoAF-General Directorate of Nature Conservation & National Parks
7	3.1	Enhancing Adaptation Action in Turkey	MoEU-Department of Climate Change
8	3.1	Identification and Remediation of Contaminated Sites with Persistent Organic Pollutants (POPs)	MoEU-Department of Chemicals Management
9	3.1	Determination of Industrial Emissions Strategy of Turkey in Accordance with Integrated Pollution Prevention and Control	MoEU-Department of Air Management
10	3.1	Preparation of methodology on Species Action Plans (SAPs) for endangered species in Turkey within the concept of a new methodology.	MoAF, General Directorate of Nature Conservation & National Parks
11	3.1	Training for the Institutional Capacity Building on Climate Change Adaptation	MoEU-Department of Climate Change

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı Avrupa Birliği Delegasyonu'na saygılarını sunar ve imzalanmış olan "**Türkiye için Çevre ve İklim Eylemi Çok-yıllı Eylem Programına ait Finansman Anlaşmasına yapılan 4 No'lu Değişikliği**" ekte sunmaktan şeref duyar.

Bakanlık, Türkiye'nin 27. Fasal Müzakere Pozisyonunda belirtildiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti'nin sözkonusu Anlaşma'dan kaynaklanan yükümlölüklerini yerine getirmesinin, taraf olmadığı antlaşmalara ilişkin Türkiye Cumhuriyeti'nin pozisyonunu değiştirdiği şeklinde yorumlanamayacağını not eder.

Finansman Anlaşmasının imzacıları yukarıda kayıtlı açıklamanın Finansman Anlaşması yorumlanırken dikkate alınacağı konusunda mutabıktırlar.

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Avrupa Birliği Delegasyonu'na en derin saygılarını bu vesileyle bir kez daha ifade etmekten şeref duyar.

Ankara, 22 Kasım 2022

Ek: belirtildiği gibi.

The Ministry of Foreign Affairs Directorate for EU Affairs of the Republic of Türkiye presents its compliments to the Delegation of the European Union and has the honour to enclose herewith the signed “Addendum No:4 to the Financing Agreement for Multi-Annual Action Programme for Turkey on Environment and Climate Action”.

The Ministry notes that the implementation by the Republic of Türkiye of its obligations arising from this Agreement shall not be construed as altering the Republic of Türkiye’s position vis-à-vis the treaties that it is not a party to, as referred to in Türkiye’s negotiating position on Chapter 27.

The signatories of the Financing Agreement agree that the above-mentioned statements will be taken into consideration in the interpretation of the Financing Agreement.

The Ministry of Foreign Affairs, Directorate for EU Affairs of the Republic of Türkiye avails itself of this opportunity to renew to the Delegation of the European Union the assurances of its highest consideration.

Ankara, 22 November 2022

Encl.: as stated

Delegation of the European Union to Türkiye
Ankara

**Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu
Bykeli, Delegasyon Başkanı**

Ankara, 30 Kasım 2022
ARES (2022) 8281948

NOTA

Avrupa Birliği Delegasyonu Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığına saygılarını sunar.

Avrupa Birliği Delegasyonu, imzalanmış IPA II “**Türkiye için evre ve İklim Eylemi çok-yıllı Eylem Programına ait Finansman Anlaşmasına yapılan 4 No’lu Değişikliğin**” imzalandığını bildiren Bakanlıklarının 2022/77371317-ABGY/35232605 sayılı 22 Kasım 2022 tarihli Nota’sını aldığını bildirmekten Őeref duyar. Delegasyon Nota’da bulunan ilave ifadeleri kaydeder ve bu bağlamda geçerliliklerini onaylar. Buna ilave olarak, Komisyon, Finansman Anlaşmasına yapılan Değişikliğin onay sürecinin kendi tarafında tamamlandığını teyit eder.

Avrupa Birliği Delegasyonu Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığına teşekkür eder ve bu vesileyle en derin saygılarını yineler.

**Türkiye Cumhuriyeti
Dışışleri Bakanlığı
ANKARA**

DELEGATION OF THE EUROPEAN UNION TO TÜRKİYE

Ambassador, Head of Delegation

Ankara, 30 November 2022

ARES (2022) 8281948

NOTE VERBALE

The Delegation of the European Union presents its compliments to the Ministry of Foreign Affairs, Directorate for EU Affairs of the Republic of Türkiye.

The Delegation of the European Union has the honour to acknowledge receipt of the Ministry's Note Verbale N° 2022/77371317-ABGY/35232605 dated 22 November 2022 informing about the signature of signed IPA II "**Addendum No:4 to the Financing Agreement for Multi-Annual Action Programme for Turkey on Environment and Climate Action**". The Delegation has taken note of the additional statements made in the Note Verbale and confirms their validity in this context. Furthermore, the Commission confirms that the approval process for the Addendum has been completed on its side.

The Delegation of the European Union thanks the Ministry of Foreign Affairs, Directorate for EU Affairs of the Republic of Türkiye, and avails itself of this opportunity to renew the assurances of its highest consideration

Ministry of Foreign Affairs
of the Republic of Türkiye
ANKARA

